

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Meld. St. 16

(2017–2018)

Melding til Stortinget

Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2017

Innhold

1	Kommunal- og moderniserings- departementets innledning	5	3	Merknader fra Kommunal- og moderniserings- departementet til Personvernemndas årsmelding	15
1.1	Presset mot personvernet	6			
1.2	Nytt personvernregelverk – styrking av den enkeltes rettigheter	7			
1.3	Personvern og forbrukerpolitikk ..	8	4	Administrasjon og ressurser	15
1.4	Personvern for barn og unge	8	4.1	Datatilsynets budsjett og rammevilkår	15
2	Merknader fra Kommunal- og moderniserings- departementet til Datatilsynets årsmelding	9	4.2	Personvernemndas budsjett og rammevilkår	16
2.1	Nytt personvernregelverk	9	Vedlegg		
2.2	Innebygd personvern og personvern fremmende teknologi	11	1	Årsmeldingen til Datatilsynet for 2017	18
2.3	Helse og velferd	12	2	Årsrapporten til Datatilsynet for 2017	63
2.4	Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid	13	3	Personvernemndas årsmelding 2017	104
2.5	Internasjonalt arbeid	14			

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Meld. St. 16

(2017–2018)

Melding til Stortinget

Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2017

*Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 22. juni 2018,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Kommunal- og moderniseringsdepartementets innledning

Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2017 gir en status for personvernarbeidet i meldingsåret, i tillegg til et blikk inn i fremtiden og utfordringer i tiden som kommer. Meldingene viser med all tydelighet at personvern er blitt et tema som berører oss alle og som stadig flere blir oppmerksomme på.

De siste årene har det vært betydelig oppmerksomhet om nye personvernregler som har vært under utarbeidelse både i EU og i Norge. EUs generelle forordning om vern av personopplysninger trådte i kraft i EUs medlemsland 25. mai 2018. Forordningen er EØS-relevant og gjennomføres i norsk rett. Justis- og beredskapsdepartementet sendte forslag til ny personopplysningslov på høring sommeren 2017, og personvernforordningen ble gjennomført i norsk rett ved Stortingets vedtakelse av ny personopplysningslov 28. mai 2018.

Meldingsåret har naturlig nok vært sterkt preget av arbeidet med det nye personvernregelverket. Både offentlige og private virksomheter har forberedt seg på å etterleve et regelverk som er betydelig mer detaljert enn personopplysningsloven fra 2000. Noe av årsaken til den økte oppmerksomheten om personvernspørsmål er trolig

de strenge sanksjonene forordningen oppstiller for overtredelse av de nye reglene. For Datatilsynet har nytt regelverk medført høy etterspørsel etter foredrag og veiledning, en etterspørsel som har vært svært ressurskrevende for virksomheten å imøtekomme. I tillegg til å tilby betydelig ekstern veiledning, har tilsynet arbeidet gjennom hele året for å forberede egen organisasjon på en ny arbeidsform og endrede oppgaver.

Samfunnet blir stadig mer avhengig av informasjon, herunder personopplysninger. Dataanalyse er grunnlaget for en rekke viktige tjenester. For å sikre at opplysninger behandles på en trygg og god måte, og at den enkelte i størst mulig grad får råde over egne opplysninger, er det viktig at det gjøres gode konsekvensutredninger når det vurderes å sette i gang behandlinger av personopplysninger. Hver for seg kan tiltakene fremstå lite personverninngrepene, og for den enkelte kan de være nesten umerkelige. Samlet sett, og over tid, kan likevel inngrepet i den enkeltes personvern bli betydelig. Derfor er det viktig å se ulike personverninngrepene i sammenheng, og vurdere personvernkonsekvenser og utvikling over tid.

Den teknologiske utviklingen skjer i et høyt tempo. Dette kan være en utfordring for den enkeltes personvern, for eksempel gjennom utstrakt kartlegging av bevegelser, handlemønstre, personlige egenskaper og preferanser. Teknologien gir

uante muligheter for innsamling og analyse av informasjon. Det er viktig at vi har en åpen og god debatt om hvilke teknologiske muligheter vi skal benytte oss av. Samtidig er det viktig å se at teknologien også åpner nye muligheter for å ivareta personvern hensyn. *Innebygd personvern* er en måte å bruke teknologien til å ivareta personvernet. Datatilsynet har fokusert på innebygd personvern i flere år. Innebygd personvern og personvern som standardinnstilling er nå nedfelt som krav i personvernforordningen, og det har vært mye oppmerksomhet om temaet i meldingsåret. Kort sagt dreier det seg om å bruke de mulighetene teknologien gir til å ivareta personvernet, og å designe nye løsninger slik at forhåndsinnstillingene er så personvernvennlige som mulig, og hjelper de registrerte til å ta gode personvernvalg. Det er viktig at hver og en av oss settes i stand til å ivareta eget personvern best mulig.

1.1 Presset mot personvernet

Vi lever i et samfunn i stadig og rask utvikling. Nye muligheter, men også nye utfordringer og trusler, dukker jevnlig opp. Endringene er i stor grad basert på de mulighetene som ligger i den teknologiske utviklingen. Stadig flere tjenester digitaliseres. Dette er effektivt fordi digitale tjenester ofte er billigere enn manuelle. Det er også i mange sammenhenger praktisk for brukeren, fordi tjenestene er tilgjengelige når det passer brukeren, der brukeren er. Ikke sjelden er også digitale tjenester sikrere enn manuelle tjenester. For eksempel kan det å levere et skjema i en søknadsportal med sikker innlogging, være tryggere enn å sende et papirskjema i posten eller levere det i en betjent skranke.

Svært mange av våre daglige gjøremål etterlater elektroniske spor. I de fleste hjem er det nå installert smarte, digitale strømmålere som med korte tidsintervaller rapporterer strømforbruket. Tanken er at dette skal gi bedre kontroll med strømforbruket og derigjennom riktigere strømregninger basert på strømpris da forbruket faktisk fant sted. Det gir samtidig strømleverandøren svært detaljert informasjon om aktivitetene i husstanden. Informasjonen kan analyseres i detalj, og kan gi et bilde av om personene i husstanden vasker klær, lader el-bilen, ser TV, sover eller er bortreist. Dette er informasjon de færreste ønsker spredd, og heller ikke ønsker brukt til andre formål enn som grunnlag for strømregningen. Samtidig kan analyse av forbruksmønsteret danne grunnlag for informasjon til brukeren som kan få denne til å endre forbruksmønster og derigjen-

nom senke strømkostnadene. Dette vil de fleste være interesserte i.

Vil du lese en digital avis i «fullversjon» forutsettes det at du er abonnent. Som innlogget abonnent lagres alle klikk du gjør både når du leser avisen, og når du blir deg ut og inn av avisen via lenker. Dette gir mediehusene detaljert informasjon om lesernes interesser og preferanser. Det gir også mulighet for inngripende analyser og antakelser om den enkelte, analyser som kan gi resultater den enkelte selv ville bli ganske overrasket over. Slike analyser kan også brukes til å manipulere oss.

Det har vært antydning at dataanalyse, særlig basert på brukernes Facebook-profiler, ble brukt til å påvirke både Brexit-avstemningen i Storbritannia og valget i USA i 2016. Analyser av brukernes eget, og deres kontakters, bruksmønster benyttes som grunnlag for plassering av annonser og promotering av redaksjonelt innhold. Slik kan vi påvirkes og manipuleres i den ene eller andre retningen ved hjelp av avanserte dataanalyser de færreste av oss forstår. Bruken av personopplysninger kan på denne måten få store konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet.

På den annen side åpner avansert dataanalyse for utvikling av tjenester som ikke var mulig for få år siden. Maskinlæring og kunstig intelligens er basert på analyse av enorme mengder personopplysninger. Gjennom analyse kan maskiner gjenkjenne mønstre og «lære». Dette kan hjelpe oss til å finne løsninger på krevende utfordringer for eksempel i helsesektoren og i klimaarbeidet. Likevel er det viktig å huske på at også her er innsatsfaktoren personopplysninger om enkeltpersoner. Personer som har et ønske om og en rett til å råde over egne personopplysninger.

Personopplysninger er blitt verdifullt. De fleste forstår i dag at opplysninger og elektroniske spor de gir fra seg vil bli brukt i analyse, målrettet dialog og markedsføring. Samtidig opplever relativt få det som interessant å betale for sporfrie tjenester. En undersøkelse Datatilsynet og Teknologirådet gjorde i 2016 (Personvern tilstand og trender 2016) viser at bare 20% av de spurte kan være villige til å betale for å unngå at nettbaserte tjenester analyserer personopplysninger om dem for å gi tilpasset reklame. Selv om behandling av personopplysninger oppleves som nærgående, og til tider ubehagelig, er betalingsvilligheten for å få bedre beskyttelse av egne opplysninger relativt liten. Noe av årsaken kan være at mange ikke reflekterer over, eller helt forstår, hva slags opplysninger som samles inn og hvordan de analyseres, blant annet for bruk i markedsføring. Der-

for er det svært viktig at de som behandler personopplysninger er åpne og gir brukerne informasjon om hvilke opplysninger de samler inn og hva de brukes til, slik at alle i størst mulig grad kan ta egne, opplyste personvernvalg.

1.2 Nytt personvernregelverk – styrking av den enkeltes rettigheter

Et personvernregelverk som setter gode og trygge rammer for innsamling og behandling av personopplysninger både i privat og offentlig regi er en av flere viktige forutsetninger for et velfungerende demokrati. Norge har hatt et generelt personvernregelverk i mange år. Personregisterloven ble vedtatt i 1978, og var en av de første i verden i sitt slag. Den ble avløst av personopplysningsloven som ble vedtatt i 2000. Personopplysningsloven 2000 gjennomførte EUs personvern-direktiv, dir. 95/46/EU, i norsk rett. Regelverket har hele tiden vært holdt teknologinøytralt, og har, trass i den store teknologiske utviklingen som har funnet sted, fungert relativt bra.

I 2012 begynte EU arbeidet med et nytt generelt regelverk om vern av personopplysninger som skulle avløse personverndirektivet fra 1995. Personvernforordningen, som trådte i kraft i EUs medlemsstater 25. mai 2018, ble gjennomført i norsk rett ved Stortingets vedtakelse av ny personopplysningslov 28. mai 2018. Et bærende hensyn i EUs arbeid med nytt personvernregelverk har vært regelverksharmonisering i hele EØS-området, slik at de næringsdrivende i EØS-området opplever at det gjelder like vilkår for behandling av personopplysninger uansett hvilken medlemsstat de opererer i. Samtidig skal de registrerte nyte godt av det samme sterke personvernet uansett i hvilken medlemsstat de kjøper varer og tjenester.

For regjeringen er det viktig at det nye personvernregelverket både vil videreføre og styrke borgernes personvernrettigheter. Det vil også bli mer åpenhet rundt bruk av personopplysninger. Når opplysninger samles inn, skal den registrerte få informasjon om dette. Når de registrerte bes om samtykke til behandling av opplysninger, skal dette skje på en klar og tydelig måte. Departementet mener det er grunnleggende at den enkelte i størst mulig grad skal råde over egne personopplysninger. Åpenhet og informasjon er helt nødvendig for at de registrerte skal kunne benytte de rettighetene personvernregelverket gir.

Prinsippet om dataminimalitet styrkes i det nye regelverket. Dette prinsippet har stått sterkt i norsk rett også etter personopplysningsloven

2000. Personopplysninger skal være adekvate, relevante og nødvendige for innsamlingsformålet. Det vil ikke være lovlig å samle inn eller lagre personopplysninger man ikke trenger. Når behovet som lå til grunn for innsamlingen faller bort, skal personopplysningene slettes.

Det nye personvernregelverket innfører også nye rettigheter, som blant annet retten til dataportabilitet. Som eier av personopplysninger om seg selv har den enkelte rett til å få disse opplysningene overført til en ny tjenesteleverandør, for eksempel ved bytte av nettbaserte musikk- eller filmtjenester. Denne retten gjør det mulig å bytte tjenesteleverandør uten å etterlate seg flere spor enn nødvendig hos den tjenestetilbyderen man forlater.

Offentlige og private virksomheter får et større ansvar for å ivareta de registrertes personvern når de samler inn og lagrer opplysninger. De behandlingsansvarlige får en utvidet plikt til selv å vurdere hvilke konsekvenser behandlingen av personopplysninger har for den enkelte. De har også ansvar for å iverksette tiltak som kan redusere risikoen behandlingen av opplysninger medfører. Ved brudd på personopplysningssikkerheten, for eksempel hvis opplysninger tilflyter uvedkommende, har de ansvarlige en plikt til å varsle både tilsynsmyndigheten og de registrerte i henhold til fastsatte frister.

Det nye regelverket skal gjøre det enklere for brukerne å velge de mest personvernvennlige alternativene og de mest personvernvennlige tjenestene. Innebygd personvern og personvern som standardinnstilling i applikasjoner og tjenester blir lovpålagt både i offentlig og privat sektor. De tekniske løsningene skal lages slik at de ivaretar personvernet. På denne måten kan godt personvern bli et konkurransefortrinn i privat sektor. For statlige virksomheter er bruk av innebygd personvern allerede lagt inn som et krav gjennom det årlige digitaliseringsrundskrivet fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Ordnningen med personvernombud, som etter personopplysningsloven 2000 var en frivillig ordning, lovfestet i det nye personvernregelverket. Personvernombudet skal være et bindeledd mellom de registrerte og den behandlingsansvarlige. Alle offentlige virksomheter, alle virksomheter som behandler sensitive personopplysninger i stor skala, og virksomheter som overvåker europeiske borgere i stor skala skal ha et personvernombud. De registrerte kan henvende seg til personvernombudet med spørsmål om behandling av personopplysninger. Samtidig skal personvernombudet bistå virksomheten med å etterleve personvern-

reglene. Departementet har tiltro til at etablering av personvernombud i en rekke virksomheter som behandler personopplysninger vil gi bedre ivaretagelse av de registrertes rettigheter.

Samlet sett vil rettighetene og pliktene i personvernforordningen og den nye personopplysningsloven utgjøre et viktig vern i den enkeltes møte med en digital hverdag i konstant utvikling.

1.3 Personvern og forbrukerpolitikk

Digitale tjenester gir nye muligheter, men skaper også nye utfordringer for forbrukerne. I den digitale økonomien bygger forretningsmodellen ofte på kommersiell utnyttelse av personopplysninger. Før en tjeneste tas i bruk må forbrukeren gjerne samtykke til en lang rekke vilkår. Mange synes det er vanskelig å forstå disse vilkårene. Vilkårene kan være lange og tungt skrevet, ofte også på et annet språk enn norsk. Dessuten er styrkeforholdet mellom forbrukeren og tilbyder av tjenesten ofte skjevt. Mange tjenester er utformet slik at forbrukeren ikke har noe annet valg enn å aksepterer de vilkårene som gis, dersom han eller hun ønsker tjenesten. Etter hvert som digitale tjenester blir vanligere – og på noen områder helt dominerende – er et godt personvern stadig viktigere i forbrukerpolitikken.

Datatilsynet skriver i sin årsmelding at de i meldingsåret hatt et tett samarbeid med forbrukermyndighetene for å styrke forbrukernes rettigheter i den digitale økonomien. Forbrukerrådet har det siste året sett på flere såkalte smartprodukter, slik som treningsarmbånd, digitale leker, helseverktøy og klokker. Datatilsynet har fulgt opp funnene fra Forbrukerrådet, og bl.a. truffet vedtak for å sikre brukernes personvern. Departementet ønsker å understreke viktigheten av et godt samarbeid mellom Datatilsynet og forbrukermyndighetene. Samarbeidet i meldingsåret fremstår som svært fruktbart, og er en viktig brikke i å nå målet om å styrke personvernet til forbrukere som benytter digitale tjenester. Ivaretagelse av forbrukeres personvern krever koordinert innsats både nasjonalt og internasjonalt.

Personvernforordningen og den nye personopplysningsloven vil være et viktig virkemiddel for å fremme samarbeid. Forordningen innebærer like regler i hele EU/EØS-området, og styrker forbrukernes stilling, jf. pkt. 1.2 over. For forbrukerne antar departementet at særlig forordningens klargjøring av kravet til gyldig samtykke er viktig. Forordningen fastsetter at et samtykke ikke skal anses som frivillig dersom den registrerte ikke har en reell valgfrihet, eller ikke er i

stand til å nekte eller trekke tilbake et samtykke uten at det er til skade for vedkommende. Dette kravet til valgfrihet og rimelighet vil være viktig for gyldigheten av vilkår som blir presentert for forbrukere. Departementet mener de nye reglene på en god måte vil bidra til at forbrukere får gjennomslag for sine rettigheter internasjonalt, og til å fremme europeiske personvernprinsipper i et globalt perspektiv.

Regjeringen er opptatt av å sikre personvernet til forbrukere. I Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge. IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*, varslet regjeringen at den vil styrke personvernet til forbrukere som benytter digitale tjenester. Forbrukernes rettigheter og personvernet i den digitale økonomien vil derfor vies særlig oppmerksomhet i stortingsmeldingen om forbrukerpolitikk som skal legges frem i 2019.

1.4 Personvern for barn og unge

Barn og unge har samme krav på privatliv og personvern som voksne. Barn er videre gitt en særskilt beskyttelse i FNs barnekonvensjon artikkel 16. I sin melding lister Datatilsynet opp åtte temaer som fikk mest medieomtale i 2017. Hele tre av disse temaene omhandler barn og unge.

Digitalisering i barnehager og skoler er godt i gang. Barnehager og skoler innhenter, lagrer og behandler stadig større mengder opplysninger om barna. Barns utvikling registreres i barnehagen. Skolene benytter digitale læringsplattformer. Barn og ungdom bruker nettbrett i skolen, leverer oppgaver digitalt og får digitale tilbakemeldinger fra lærer. Også eksamen leveres digitalt. Dette innebærer til sammen en omfattende samling av informasjon om barnet/eleven. Det er viktig at denne informasjonen behandles på en god og sikker måte. Departementet er opptatt av at barns personvern vektlegges i barnehager og på skoler. Alle barn og unge skal ha tillit til at personlig informasjon ikke kommer på avveie.

Barn og unge skal være trygge på at informasjon ikke deles uten at barnet og/eller de foresatte har samtykket. Videre har barnet, med økende alder, krav på privatliv også overfor egne foresatte. Dette innebærer at foresatte til større barn ikke nødvendigvis skal få innsyn i alle opplysninger om barnet.

Tingenes internett («Internet of things») har gjort sitt inntog også hos barna. Leker digitaliseres og gis nye og spennende funksjoner. Dette innebærer at også produsenter av leketøy må sette personvern på agendaen. Flere funn Forbrukerrådet har gjort de siste par årene har imidler-

tid vist at det er alvorlige brister her. Blant annet avdekket Forbrukerrådet i 2017 flere alvorlige sikkerhetsbrister i smartklokker for barn. De fant at fremmede enkelt kan ta kontroll over klokken og bruke dem til å spore og avlytte barnet. Senere fant de også at for en av klokken lå talebeskjeder som foreldre hadde sendt barna åpent på nett. Forbrukerrådet vurderte at feilene var så gravevrende at de kunne utgjøre en fare for barna. Funnene ble klaget inn til Datatilsynet, som senere fattet vedtak om stans i behandlingen av personopplysninger knyttet til klokken. Departementet ser at det fokuset som disse sakene har satt på personvernet har virket positivt inn på bransjen. Bransjen har tatt til seg de signaler som er kommet både fra Datatilsynet og forbrukermyndighetene, og vist villighet og initiativ til å ordne opp. Det er likevel fortsatt en jobb å gjøre, og videre godt samarbeid mellom forbrukermyndigheter, Datatilsynet og bransjen er viktig for å sikre trygge leker for barna.

De nye personvernreglene inneholder også særbestemmelser som skal beskytte barn. Barn kan være særlig utsatt ved bruk av informasjonssamfunnstjenester. De har ofte ikke nødvendig kunnskap og erfaringsgrunnlag for å forstå konsekvenser av et samtykke. Den nye personopplysningsloven setter derfor en 13 års aldersgrense for at samtykke skal kunne utgjøre behandlingsgrunnlag når informasjonssamfunnstjenester tilbys direkte til et barn.

Departementet er opptatt av at barn og unges personvern må gis et særlig fokus. Regjeringen har i sin politiske plattform fastsatt at den vil sette ned en personvernkommissjon for å vurdere personvernets stilling i Norge. Stortinget har i anmodningsvedtak nr. 588 (2017–2018) anmodet om at mandatet til den varslede personvernkommissjonen inkluderer et særlig oppdrag om å vurdere status for personvernet til barn, og å komme med tiltak for å styrke dette.

2 Merknader fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Datatilsynets årsmelding

Datatilsynet har i 2017 vært en aktiv bidragsyter i samfunnsdebatten, og tilsynet har medvirket til god kunnskap om personvern generelt, og særlig om EUs personvernforordning. Tilsynet har utarbeidet høringsuttalelser i en rekke viktige saker, hatt dialog og møter med ulike aktører, og holdt mange foredrag om personvernrelevante tema i ulike forum. Datatilsynet har i tillegg fortsatt

arbeidet sitt i sentrale EU-organ, og vært en aktiv deltaker på en rekke nordiske og internasjonale samarbeidsarenaer.

Datatilsynet har i 2017 særlig arbeidet med personvern innenfor følgende områder:

- Nytt personvernregelverk
- Innebygd personvern og teknologi som kan være personvern fremmende
- Helse og velferd
- Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid

I tillegg har Datatilsynet brukt mye tid på å forberede både egen organisasjon og andre på gjennomføringen av EUs personvernforordning i norsk rett. Departementet er opptatt av at både innbyggere og virksomheter som behandler personopplysninger skal kjenne til og forstå hva de nye personvernreglene betyr for dem, og mener det er viktig at tilsynet har medvirket til å spre slik kunnskap.

2.1 Nytt personvernregelverk

Den store regelverksendringen som EUs personvernforordning og ny norsk personopplysningslov fører med seg, har vært en betydelig og prioritert oppgave for Datatilsynet i 2017, og vil også være det i årene som kommer. Den nye personopplysningsloven blir Datatilsynets viktigste arbeidsverktøy i mange år framover.

For å være best mulig forberedt når det nye personvernregelverket trer i kraft, har Datatilsynet påtatt seg oppgaver i regi av EU. Samarbeidet med de nordiske datatilsynsmyndighetene har også vært intensivt i forbindelse med innføring av nytt regelverk. I meldingsåret har Datatilsynet tilegnet seg mer kunnskap om de nye reglene og hvilke endringer dette regelverket vil medføre for virksomheter som behandler personopplysninger, de registrertes rettigheter og Datatilsynet som forvaltningsorgan. Departementet er tilfreds med at tilsynet er godt forberedt på å ivareta samfunnsoppgaven og sitt mandat når det nye regelverket trer i kraft.

Datatilsynet har i meldingsåret deltatt i en tverrdepartemental arbeidsgruppe ledet av Justis- og beredskapsdepartementet som har arbeidet med implementering av forordningen i norsk rett. I tillegg samarbeider tilsynet med departementet om den formelle innlemmingen av forordningen i EØS-avtalen. I høringen av ny personopplysningslov leverte Datatilsynet en omfattende og grundig høringsuttalelse, og ga viktige innspill til lovarbeidet.

Datatilsynet skriver i årsmeldingen at gjennomføringen av arbeidet med personvernforordningen frem til høsten 2017 har vært organisert i fem interne delprosjekter: Nytt regelverk (juridisk), IKT og prosess-støtte, Kommunikasjonsprosjektet, Personvernombud og Web. Prosjektet Nytt regelverk hadde ansvar for å vurdere hva det nye regelverket betyr for Datatilsynet, og hadde kontakt med Justisdepartementet om arbeidet med å innføre forordningen i norsk rett. IKT og prosess-støtte-prosjektet sørget for at Datatilsynet har de nødvendige og hensiktsmessige fagsystemene for å håndtere oppgavene etter nytt regelverk. I Kommunikasjonsprosjektet ble det lagt til rette for at både offentlige og private virksomheter får den informasjon de trenger for å kunne etterleve det nye regelverket, og for at innbyggerne får informasjon om sine rettigheter. Delprosjektet Personvernombud håndterte tilpasningene av personvernombudsordningen til det nye regelverket. I tillegg har delprosjektet utredet hvordan opplæringen av personvernombud skal foregå. Web-prosjektet hadde ansvar for å vurdere og sette i gang nødvendige endringer av plattform, struktur og innhold på Datatilsynets nettsider, en kommunikasjonsplattform som er svært sentral i tilsynets informasjonsarbeid.

En viktig del av Datatilsynets nye strategi for perioden 2018–2020 er å gjøre norske virksomheter i stand til å følge det nye regelverket. I meldingsåret har Datatilsynet derfor prioritert veiledning rettet mot virksomhetene. Tilsynet har arrangert eller bidratt på felles seminarer med flere ulike virksomheter, blant annet blant annet Finans Norge, IKT Norge, KINS, KS og Dataforeningen. Gjennom hele meldingsåret har Datatilsynet holdt foredrag og produsert veiledningsmateriale. I tillegg har tilsynet bistått eksterne aktører i etablering av kurs for personvernombud, og deltatt med ressurser i gjennomføringen av slike opplæringskurs.

Departementet merker seg at Datatilsynet har brukt nettsidene sine aktivt for å spre informasjon om hvilke plikter virksomhetene har etter de nye reglene. Nettsidene inneholder oppdatert informasjon om veiledninger skrevet av EUs samarbeidsorgan på personvernområdet (Artikkel 29-gruppen), samt Datatilsynets egenproduserte veiledninger, ofte utarbeidet med utgangspunkt i avklaringer som er foretatt internasjonalt. Departementet er tilfreds med at tilsynet tar veiledningsoppgaven på stort alvor, og mener det er svært verdifullt at tilsynet når ut til virksomheter gjennom foredrag og deltakelse på seminarer. Departementet vil også trekke frem de gode veiledningene om personvernombud og innebygd personvern som Datatilsynet har utarbeidet. Denne delen av tilsynets arbeid legger et godt grunnlag for en vellykket innføring av nye regler.

Datatilsynets kontroller de siste årene har vist at mange kommuner har en lang vei å gå for å sikre at de etterlever personvernregelverket. Som Datatilsynet peker på, er det viktig at kommunene setter personvern på agendaen. Datatilsynet sendte informasjonsbrev til alle rådmenn og fylkesrådmenn i mars 2017, hvor de ga råd om hvordan kommunene bør starte arbeidet med tilpassning til ny personopplysningslov. Datatilsynet har også holdt en rekke foredrag, vært tilstede på konferanser og andre arrangementer for kommunesektoren, deltatt i rådmannsutvalg, informert i fagpresse og samarbeidet med sektorens interesseorganisasjoner. Departementet merker seg utfordringene Datatilsynet peker på, og vil fortsette å støtte Datatilsynets innsats for et bedre personvern i norske kommuner.

Internt har Datatilsynet gjennomført opplæring om sentrale bestemmelser i forordningen for de ansatte. I tillegg har tilsynet laget en plan for videre kompetansebygging, og arrangert flere interne seminarer med forordningen som tema.

Datatilsynet viser til at de gjør en betydelig innsats for å forberede alle berørte på det kommende regelverket. Det er imidlertid virksomhetene, både private og offentlige, som skal etterleve det nye regelverket. Som Datatilsynet fremhever, må sektorer og bransjer selv ta sitt ansvar for å møte de nye regelverkskravene. Kravene om innebygd personvern og vurderinger av personvernkonsekvenser, forutsetter kunnskap og handling hos de ansvarlige, leverandører og organisasjoner. En vellykket innføring av personvernforordningen krever altså vesentlig større aktivitet enn det som skjer i regi av Datatilsynet. Departementet mener det er viktig å ansvarliggjøre virksomhetene.

Datatilsynet viser til at de gjør en betydelig innsats for å forberede alle berørte på det kommende regelverket. Det er imidlertid virksomhetene, både private og offentlige, som skal etterleve det nye regelverket. Som Datatilsynet fremhever, må sektorer og bransjer selv ta sitt ansvar for å møte de nye regelverkskravene. Kravene om innebygd personvern og vurderinger av personvernkonsekvenser, forutsetter kunnskap og handling hos de ansvarlige, leverandører og organisasjoner. En vellykket innføring av personvernforordningen krever altså vesentlig større aktivitet enn det som skjer i regi av Datatilsynet. Departementet mener det er viktig å ansvarliggjøre virksomhetene.

Datatilsynet peker på at endringer i regelverket, nye rutiner for håndtering av ulike typer saker, og ikke minst økt samarbeid med andre lands datatilsynsmyndigheter, vil stille høye krav til organisasjon og gjennomføring. Slik Datatilsynet ser det, vil håndteringen av overgangsordninger, økt grad av internasjonalisering og økte krav til robuste vurderinger av personvernkonsekvenser, peke seg ut som utfordringer i perioden som kommer.

Med ikrafttredelse av personvernforordningen, etableres et nytt organ i EU, European Data Protection Board. Dette organet får en sentral rolle i å fortolke og koordinere praktiseringen av

det nye regelverket. Datatilsynet har arbeidet aktivt for å få innflytelse i forgjengeren til dette organet, Artikkel 29-gruppen. Denne gruppen er den øverste rådgivende forsamlingen for EU-kommisjonen i spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet etter direktiv 95/46/EU om beskyttelse av personopplysninger. Datatilsynet har deltatt i flere viktige undergrupper, har vært medrapportør på flere sentrale dokumenter, og har også holdt presentasjoner på plenumsrådet. Datatilsynet skriver i årsmeldingen at de mener de er godt posisjonert for innflytelse også i European Data Protection Board, og håper å kunne fortsette å bidra inn i det viktige europeiske personvernsamarbeidet. Som Datatilsynet peker på, vil tilsynets mulighet til å påvirke i internasjonale samarbeidsfora bli endret med innføringen av forordningen. For regjeringen har det vært sentralt å sikre det norske Datatilsynet så god deltakelse som mulig i EUs personvernarbeid når forordningen innlemmes i EØS-avtalen og inkorporeres i norsk rett. Departementet er derfor trygg på at Datatilsynet vil delta aktivt i europeisk personvernsamarbeid også fremover, og følge godt med på praksisen som utvikles mellom de europeiske tilsynsmyndighetene, og tilkjennegi sitt syn i diskusjon og behandling av aktuelle saker.

Datatilsynet viser til at forordningen stiller tydelige krav til vurdering av personvernkonsekvenser med sikte på å identifisere risikotilpassede tiltak for å ivareta personvernet til de registrerte. Det nye regelverket krever at alle som er involvert i behandling av personopplysninger må kunne gjennomføre gode vurderinger av personvernkonsekvenser. Departementet er enige med Datatilsynet i at det er viktig å sikre at lovhjemler for behandling av personopplysninger tar høyde for kravene som følger av forordningen, og at de er tilstrekkelig detaljerte til å oppfylle sitt formål. Datatilsynet er en viktig aktør i arbeidet med å gi god veiledning til alle som er involvert i vurdering av personvernkonsekvenser.

2.2 Innebygd personvern og personvern-fremmede teknologi

Digitaliseringen stiller krav til tjenester som ivaretar brukernes personvern. Brukere av nettbaserte tjenester må ha tillit at løsningene både er sikre og ivaretar personopplysningene på en god måte. *Innebygd personvern* er et viktig tiltak for å sikre slik tillit. Temaet har tidligere vært omtalt i Meld. St. 11 (2012–2013) *Personvern – utsikter og utfordringer* hvor regjeringen fremhevet arbeidet med innebygd personvern. Dette er fulgt opp i

Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge. IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*, som regjeringen la fram i april 2016. I denne meldingen går det frem at regjeringen vil arbeide for at IKT-systemer i offentlig forvaltning skal ivareta prinsipper for innebygd personvern, herunder personvernvennlige standardinnstillinger.

Datatilsynet har anbefalt innebygd personvern siden 2012. Et av kravene i den nye personvernforordningen er at alle virksomheter skal jobbe etter prinsippene for innebygd personvern. Dette følger også av Kommunal- og moderniseringsdepartementets digitaliseringsrundskriv fra 2017.

Med personvernforordningen kommer også *personvern som standardinnstilling* for fullt. Departementet er positive til at dette nedfelles så klart i regelverket, og mener det kan hjelpe brukerne til å ta de gode personvernvalgene. Kravet om innebygd personvern innebærer at virksomheter skal gjennomføre organisatoriske og tekniske tiltak som ivaretar personvernprinsippene og de registrertes rettigheter ved etablering av løsninger, systemer, apper og lignende.

Flere virksomheter har gitt uttrykk for at kravet om innebygd personvern er vanskelig å forstå omfanget av, enten de er plikthavere etter regelverket eller leverandører av programvare, og at det har vært et behov for å tydeliggjøre begrepet. Datatilsynet utarbeidet derfor en veileder om innebygd personvern. Denne redegjør for hvordan personvernprinsippene, de registrertes rettigheter og sikkerhetskrav etter personvernregelverket kan knyttes til hver aktivitet i utviklingsløpet. Veilederen har blitt oversatt til engelsk, og er blitt presentert for internasjonale personvernmyndigheter i Artikkel 29-gruppen, EU-kommisjonen, Technology subgroup (undergruppe til Artikkel 29-gruppen) og Berlingruppen (Den internasjonale arbeidsgruppen for personvern innen telekommunikasjon). Datatilsynet har i meldingsåret holdt rundt 30 foredrag og arbeidsmøter for ulike målgrupper der temaet i hovedsak har vært innebygd personvern. Departementet mener Datatilsynet har laget en god og viktig veileder, og at det er viktig at tilsynet bidrar til å tydeliggjøre hvordan teknologi kan være med på å skape godt personvern.

En utfordring Datatilsynet trekker frem, er gamle systemer som ikke bygger på prinsippene om innebygd personvern. Som Datatilsynet peker på i årsmeldingen, er det viktig at de behandlingsansvarlige planlegger utfasing av systemer som ikke i tilstrekkelig grad ivaretar personvern og informasjonssikkerhet. Departementet merker seg utfordringene Datatilsynet peker på, og vil

fortsette å støtte innsatsen til Datatilsynet for å bevisstgjøre myndigheter og virksomheter om kravene til innebygd personvern.

2.3 Helse og velferd

Det er en utfordring i helsesektoren at det er betydelig press på teknologisk utvikling og nye løsninger, og at utviklingen skjer i et raskt tempo. Pasientoppfølging forventes å bli mer og mer digitalisert. Endringer i form av digitalisering av journalopplysninger stiller nye krav til systemenes evne til å ivareta informasjonens konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet. I årsmeldingen peker Datatilsynet på at risikobildet i sektoren må sies å endres radikalt når man beveger seg fra papirdokumentasjon over til elektronisk behandling av opplysninger. Denne digitaliseringen kan medføre både fordeler og utfordringer for personvernet.

Helse- og omsorgssektoren var tidlig ute med å ta i bruk elektroniske journalsystemer for behandling av helseopplysninger¹, og arbeidet med personvern og informasjonssikkerhet er høyt prioritert. Det er et stort teknisk etterslep i store deler av sektoren, og sektorens hovedutfordringer fremover vil være å løfte dagens IKT-systemer for bedre å utnytte mulighetsrommet som digitalisering gir for bedre ressursutnyttelse, samhandling og effektivitet.

Helse- og velferdsområdet omfatter primær og sekundær bruk av opplysninger innen helse- og omsorgstjenestene, NAV, helseforskning og samfunnsforskning. Opplysningene som behandles i sektoren er blant de mest sensitive som finnes, og befolkningen selv anser opplysningene som svært beskyttelsesverdige. Dette gjør at området har vært en prioritet for Datatilsynet også i 2017, og tilsynet har i meldingsåret vært svært engasjert i spørsmål om personvern, helse og velferd.

Både Datatilsynet og departementet ser at det er et økende ønske om og påtrykk for gjenbruk av helseopplysninger til nye formål innen forskning og kvalitetssikring, såkalt sekundærbruk av data. Det opprettes stadig nye kvalitetsregistre, og mange av disse er store i omfang og har som formål å være permanente. Det pågår utredningsarbeid for å finne nye løsninger for å gjøre data tilgjengelige på en mer effektiv måte enn tidligere, blant annet i Helsedataprogrammet i Direktoratet for e-helse. Helsedataprogrammet skal bidra til bedre tilgjengelighet og økt bruk av data, bedre

datakvalitet og mer effektiv registerforvaltning, samtidig som personvern og informasjonssikkerhet ivaretas. Utvikling av fellestjenester for helseregistrene skal gjøre dialogen med innbyggerne enklere, for eksempel når det gjelder innsyn, fullmaktshåndtering og medbestemmelse ved bruk av data. Utvikling av en helseanalyseplattform skal baseres på innebygd personvern og gi innbyggerne mer kontroll over hvordan egne data brukes og større trygghet for at data ikke misbrukes.

Datatilsynet peker på at personvernforordningen vil medføre store endringer for sekundærbruk av data. Blant annet vil avskaffelse av konsekvensplikten føre til at aktørene selv må ta større ansvar for vurderingene som ligger til grunn for behandling av data til forskning og kvalitetssikring. Dette er en omlegging av en langvarig praksis, og vil kunne medføre et stort behov for veiledning fra Datatilsynet.

Datatilsynet har i årsmeldingen omtalt flere av tiltakene de har arbeidet med på helse- og velferdsområdet i 2017. De har gjennomført flere tilsyn, hatt dialog og møter med ulike aktører og gitt utstrakt råd og veiledning. I tillegg har tilsynet avgitt flere høringsuttalelser til forslag fra det offentlige som innebærer behandling av personopplysninger innenfor helse- og velferdsområdet. Blant forslagene var utkast til forskrift for regulering av kommunalt pasient- og brukerregister (KPR- forskriften), forslag til endringer i biobankloven og utkast til forskrift om befolkningsbaserte helseundersøkelser. I høringsuttalelsene pekte tilsynet blant annet på manglende utredning av personvernkonsekvenser, utilstrekkelig risikovurdering og rekkevidde av samtykke.

Datatilsynet sendte i oktober 2017 varsel til ni helseforetak i Helse Sør-Øst RHF om ileggelse av overtredelsesgebyr på til sammen 7,2 millioner kroner. Gebyrene ble gitt som følge av avvik knyttet til sikkerhetsledelse og manglende risikovurderinger i forbindelse med beslutningen om tjenesteutsetting av IKT-drift til utlandet. Saken fikk mye oppmerksomhet i media, og har ført til en stor endring i helsesektoren når det gjelder bevissthet rundt ansvarsforhold og risikovurderinger. Datatilsynet har hatt god dialog med Helse Sør-Øst i etterkant, og virksomheten arbeider med å rette opp manglene som Datatilsynet påpekte. Det er planlagt aktiviteter for oppfølging av saken i 2018.

I ettertid har Datatilsynet samarbeidet med andre tilsynsmyndigheter som NSM, Finanstilsynet og Helsetilsynet, og det har også vært møter med Difi og Direktoratet for e-helse. For-

¹ I Forskrift om IKT-standarder i helse- og omsorgstjenesten § 3 stilles det krav om elektronisk behandling av helseopplysninger.

målet med dette samarbeidet har vært å etablere en felles strategi rundt temaet utsetting av IKT-tjenester, både i helsesektoren og andre deler av offentlig sektor. Departementet mener Datatilsynet er en svært viktig bidragsyter i slike diskusjoner, og at det er viktig og bra at tilsynet engasjerer seg.

Datatilsynet har deltatt i arbeidet med Norm for informasjonssikkerhet i helsesektoren (Normen). I lys av nytt personvernregelverk, har det vært behov for oppdateringer av allerede eksisterende materiell. Hovedarbeidet med Normen i 2017 har fokusert på endringer som følge av personvernforordningen, og det har vært hyppige møter mellom Datatilsynet og Normsekretariatet gjennom hele året. Departementet mener dette er et svært viktig arbeid, og er positive til at Datatilsynet deltar i dette.

Datatilsynet har i 2017 arbeidet med problemstillinger knyttet til velferdsteknologi. Velferdsteknologi som for eksempel blodsukkermåler eller blodtrykksmålere for hjemmebruk, benyttes i økende grad av befolkningen på eget initiativ. Samtidig brukes teknologien også i regi av det offentlige som et ledd i helse- og velferdstjenester. Disse nye tjenestene genererer data, og gir utfordringer med tanke på hva som skal lagres og hvor lenge. Datatilsynet peker på at utviklingen på dette området i stor grad styres av leverandører, og at det er krevende for bestillere å ha reell kontroll over behandlingen av opplysninger – behandlinger som utføres av leverandører og databehandlere på bestillerens vegne. Departementet er enig med Datatilsynet i at det fremdeles er sentrale problemstillinger som bør avklares, slik som for eksempel plassering av behandlingsansvar, krav til databehandleravtaler og sikkerhet for at løsningene bygger på prinsippene for innebygd personvern.

I årsmeldingen trekker Datatilsynet frem en positiv personverntrend innen helsetjenesten; at innbyggerne, i størst mulig grad skal kunne bestemme over egne personopplysninger. Departementet mener dette er en styrking av den enkeltes rett til personvern, men er samtidig enig med Datatilsynet i at det er enkelte utfordringer knyttet til kravet om bevissthet og kunnskap hos den enkelte. Datatilsynet peker på en tendens til å gå bort fra samtykke fra de registrerte som grunnlag for sekundærbruk av helseopplysninger. Bruk av personopplysninger i helsesektoren er svært komplekst, og det er en betydelig pedagogisk utfordring å forklare de registrerte hvordan opplysninger brukes og deles, slik at de selv kan vurdere hva de ønsker å samtykke til.

Datatilsynet peker videre på flere fremtidige utfordringer, som bruk av stordata og kunstig intelligens, persontilpasset medisin og sekundærbruk av data.

Stordataanalyser utfordrer den tradisjonelle praksisen knyttet til sekundærbruk av data, og reiser nye problemstillinger for personvernet. Departementet er enig med Datatilsynet i at disse problemstillingene kan være utfordrende for både den enkelte og for de som skal vurdere om denne bruken av data skal tillates eller ikke.

Departementet merker seg de utfordringene tilsynet trekker frem, og vil fortsette å fremme gode personvernløsninger som sikrer den enkelte størst mulig råderett over egne personopplysninger og setter den enkelte i stand til å forstå både risikoer, muligheter og konsekvenser ved sekundærbruk av opplysninger.

2.4 Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid

Datatilsynet viser til at utviklingen av kunstig intelligens og automatiserte systemer har hatt store fremskritt de siste årene. Slik Datatilsynet ser det, er mulighetene lovende: en bedre og mer effektiv offentlig sektor, nye metoder for klima- og miljøvern, bedre og billigere helsetjenester. Det er likevel slik at de intelligente og automatiserte tjenestene ofte inneholder store mengder data, inkludert personopplysninger.

Datatilsynet peker på at med smarte byer og smarte hjem vil det bli samlet inn en omfattende mengde personopplysninger, siden flere og flere sensorer blir koblet til nettet. Nettoppkoblede sensorer blir stadig billigere, og de opptre i svært mange sammenhenger både i smarte hjem, smarte byer og andre deler av det som er i ferd med å bli smarte samfunn.

I 2017 har Datatilsynet arbeidet både nasjonalt og internasjonalt for å gi råd om hvordan man skal unngå ulovlig innhenting av stordata i forbindelse med smarte byer, hjem og biler. Selv om det gis råd og det finnes et regelverk, presiserer Datatilsynet at mange likevel vil gjøre mye for å få tak i slike verdifulle data. I 2017 brukte Datatilsynet tid på å gjøre aktører oppmerksomme på hvor invaderende innsamling og bruk av slik informasjon kan være for den enkeltes personvern. Datatilsynet peker på at en klar regulering ved innføringen av automatiske strømmålere ga mulighet for å begrense unødvendig innhenting av personopplysninger. Departementet er enig med Datatilsynet i at klar regulering er sentralt for å sikre at det ikke samles inn flere personopplysninger enn nødvendig.

Stortinget vedtok en lov om utprøving av selvkjørende kjøretøy i 2017, hvor hensikten er å fremme utvikling og utbredelse av ny teknologi i transportsektoren. Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Departementet er enig med Datatilsynet i at dette kan være et gode i trafikken, både med hensyn til trafikksikkerhet, miljø og økonomi. Det er likevel nødvendig å drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens både i trafikken og ellers i samfunnet. Datatilsynet publiserte en rapport om kunstig intelligens og personvern i januar 2018. Rapporten inneholder en rekke eksempler på verktøy og metoder for å bygge godt personvern inn i intelligente systemer, samt anbefalinger til ulike målgrupper som benytter seg av kunstig intelligens. Rapporten ble oversatt til engelsk. Departementet mener rapporten gir et godt grunnlag for videre diskusjon om utfordringer på dette området.

Det norske dronemarkedet har utviklet seg raskt, og er spådd en eksplosiv vekst de neste årene – særlig knyttet til nærings- og nyttevirkosomhet. Tilsynet har merket en stadig økende interesse for å ta i bruk droner hos offentlige myndigheter, inkludert i politiet. Med avansert kamera- og sensorteknologi, og med stadig bedre flyrekkevidde, blir terskelen for overvåking fra luften senket betydelig. Datatilsynet peker i årsmeldingen på at flyvende fartøy utfordrer ivaretagelse av informasjonsplikten overfor de som filmes. Bruk av droner stiller nye krav både til de virksomhetene som skal ta teknologien i bruk, og til Datatilsynet som skal gi råd og føre kontroll med at dette skjer innenfor de riktige rammene – også for personvernet.

Departementet viser til regjeringens dronestrategi som ble lagt frem i mars 2018, hvor blant annet personvern og privatlivets fred er temaer. Departementet er positive til at Datatilsynet fortsetter å være synlige og tilgjengelige for å sikre at aktørene som benytter seg av droner har kunnskap om personvernregelverket, og benytter personvernvennlig teknologi.

2.5 Internasjonalt arbeid

I årsmeldingen redegjør Datatilsynet for aktiv deltakelse i internasjonalt personvernsamarbeid. Departementet og tilsynet har i flere år hatt god dialog om verdien av å delta i internasjonalt arbeid, og særlig det europeisk personvernsamarbeidet. I meldingsåret har Datatilsynet på en

god måte evnet å prioritere deltakelse i det europeiske personvernsamarbeidet.

De europeiske datatilsynene møtes flere ganger i året i Artikkel 29-gruppen, der Datatilsynet har møte- og talerett. I 2017 har Datatilsynet vært representert i alle de fem plenums møtene gruppen har avholdt. I plenums møtet i september presenterte de veilederen sin om innebygd personvern.

Datatilsynet deltar aktivt i flere av undergruppene etablert av Artikkel 29-gruppen. Mye av det faglige arbeidet foregår i disse undergruppene. I undergruppene deltar Datatilsynet på like vilkår som medlemslandene i EU. Datatilsynet er en viktig bidragsyter i arbeidet, og blir lagt merke til med gode leveranser og høy aktivitet.

I tillegg til det formaliserte personvernsamarbeidet i EU, deltar Datatilsynet i flere andre internasjonale samarbeidsfora. Det er blant annet et godt samarbeid mellom personvernmyndighetene i de nordiske landene, og de har regelmessige møter både på leder- og saksbehandlernivå. De nordiske landene møter mange ensartede problemstillinger, og departementet mener derfor det er viktig å ivareta de gode nordiske relasjonene.

Datatilsynet deltar også på møter i Digital Clearing House, en møtearena opprettet og organisert av European Data Protection Supervisor (EDPS, som er EU-institusjonenes datatilsyn). Møtene samler representanter fra europeiske datatilsynsmyndigheter, forbrukerombud og konkurransetilsynsmyndigheter. Formålet med møtene er å dele informasjon om saker organene arbeider med. Sammen med Forbrukerombudet, har Datatilsynet vært en viktig pådriver og bidragsyter i disse møtene.

Som følge av engasjementet i Digital Clearing House og erfaring fra nasjonalt samarbeid med forbrukermyndigheter, er Datatilsynet invitert med i en arbeidsgruppe nedsatt av den internasjonale konferansen for personvernmyndigheter (ICDPPC). Arbeidsgruppen skal utrede hvordan datatilsynsmyndigheter, forbrukerombud og konkurransetilsynsmyndigheter kan samarbeide mer effektivt på internasjonalt nivå for å forbedre forbrukernes rettigheter. Arbeidsgruppen legger frem en rapport på ICDPPC-møtet i Brussel i 2018.

Departementet mener det er svært positivt at Datatilsynet er aktive på mange arenaer. Økt handel og internasjonalt samhandling øker flyten av personopplysninger. Sentrale personvernutfordringer må derfor håndteres gjennom internasjonalt samarbeid og internasjonale løsninger.

Departementet er tilfreds med den aktive rollen Datatilsynet har tatt i det internasjonale personvernarbeidet generelt og i det europeiske samarbeidet spesielt.

3 Merknader fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Personvernemndas årsmelding

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet. I 2017 mottok Personvernemnda 19 klagesaker fra Datatilsynet. 14 av sakene ble ferdigbehandlet innen utgangen av året. I tillegg behandlet nemnda 5 saker som ble oversendt i 2016.

Sakene som ble behandlet i 2017 gjaldt blant annet kameraovervåking, spørsmål om innsyn i opplysninger hos arbeidsgiver og avindeksering på nett. Et tema som nemnda fortsatt ser har økende aktualitet, er illeggelse av overtredelsesgebyr. Flere av sakene som ble avgjort i 2017 hadde overtredelsesgebyr som tema. Nemnda antar at denne tendensen vil fortsette.

I meldingsåret behandlet nemnda flere saker om innsyn i opplysninger hos arbeidsgiver. Personvernemnda påpeker at dette ofte er kompliserte og prinsipielle saker.

Nemnda endret i meldingsåret praksis i en prinsipiell sak om kredittvurdering av leietakere. Saken gjaldt profesjonelle utleieres adgang til å kredittvurdere en potensiell leietaker før leieavtale inngås i situasjoner hvor leietakeren stiller depositum som sikkerhet for leieavtalen. Nemnda kom til at klager hadde saklig behov for å innhente kredittopplysninger om potensielle leietakere. Avgjørelsen innebar en endring av praksis i forhold til tidligere saker.

Et tilbakevendende forhold er Datatilsynets manglende realitetsbehandling av saker, samt bortprioritering uten vedtak eller avvisningsvedtak. Nemnda har påpekt at det faller innenfor Datatilsynets plikter etter loven å ta stilling til om en aktuell behandling av personopplysninger i en sak er lovlig eller ikke, og at det derfor er misvisende å kalle disse beslutningen avvisning av en sak. Nemnda legger likevel til grunn at Datatilsynet, som tilsynsmyndighet etter personopplysningsloven, har anledning til å foreta en viss prioritering av saker i form av at ikke alle henvendelser behandles like grundig.

En annen tendens Personvernemnda har merket seg, er klager på Googles avslag på anmodning om å få slettet søketreff på internett, såkalt avindeksering. Nemnda avgjorde én slik

sak i 2017. I tillegg vil to andre saker bli ferdigbehandlet i 2018. Departementet ser ikke bort fra at saker hvor interesseavveiningen mellom ytringsfrihet og personvern står sentralt, vil få økende aktualitet i tiden fremover.

I årsmeldingen påpeker Personvernemnda at personvernet griper inn i stadig flere samfunnsområder. Problemstillingene som reises er komplekse, og har stor betydning både for privatliv, kommersiell og offentlig virksomhet. Samtidig er det et gjentakende fenomen at personvernet må sees i sammenheng med andre rettsområder. Dette gjelder særlig forholdet til forvaltningsretten, men også andre rettsområder, som helserett, og ikke minst privatrettslige regler og avtaler. Departementet viser til at forvaltningsloven står sentralt i nemndas arbeid, og at det derfor er viktig at nemnda besitter god forvaltningsrettslig kompetanse. Departementet deler også nemndas vurdering av at de krevende avveiningene for nemnda oppstår der personvern møter andre viktige samfunnsinteresser. Det er grunn til å anta at de avveiningene nemnda må foreta fremover vil bli stadig mer komplekse og krevende, og stille store krav til nemndas arbeid.

4 Administrasjon og ressurser

4.1 Datatilsynets budsjett og rammevilkår

Datatilsynet hadde i 2017 en budsjetttramme på kr. 50 639 000. Dette var en økning på drøyt 5 millioner kroner fra 2016, en økning som i det vesentlige skyldtes kompensasjon for endrede regler om premieinnbetaling til Statens pensjonskasse. Etter at overføringer og tilleggsbevilgninger var lagt til, hadde Datatilsynet kr. 52 805 000 til disposisjon i 2017. Av tilsynets utgifter utgjorde 71,5 prosent (37 808 000 kroner) utgifter til lønn og 28,5 prosent (15 017 000 kroner) utgifter til drift. Datatilsynet hadde i meldingsåret 40 faste stillinger. I tillegg er tilsynet de siste årene tilført ekstra midler for å sette virksomheten i stand til å holde normal drift samtidig som de har arbeidet med forberedelser til gjennomføring av EUs personvernforordning i norsk rett. Som følge av styrkingen, har virksomheten i 2017 hatt mulighet til å finansiere syv midlertidige stillinger, i tillegg til to studenter og en lærling knyttet til virksomheten deler av året.

Datatilsynet ledes av direktør Bjørn Erik Thon som ble tilsatt på åremål i 2010. Åremålet ble fornyet for seks nye år i august 2016. Ledergruppen bestod i hoveddelen av meldingsåret av fire menn

og en kvinne. I tilsynet sett under ett var det likevel en relativt jevn kjønnsfordeling, med 55 prosent kvinner og 45 prosent menn. Ved utgangen av meldingsåret sto stillingen som kommunikasjonsdirektør ledig. Denne er senere besatt av en kvinne, og da denne meldingen ble avgitt, besto ledergruppen av to kvinner og tre menn.

Datatilsynet nedskalerte sin tilsynsvirksomhet betydelig i 2017, og gjennomførte totalt 24 tilsyn og kontroller, mot 85 tilsyn i 2016. Årsaken til den markante nedgangen i antall tilsyn, er prioritering av oppgaver knyttet til nytt personvernregelverk. Tilsyn gjennomføres både som stedlige tilsyn, der Datatilsynet møter opp hos den behandlingsansvarlige, brevlige kontroller og nettbaserte undersøkelser. I 2017 ble det gjennomført fire stedlige tilsyn, hvorav to i helsesektoren, ett i justissektoren og ett der sporing i det offentlige rom var tema. I tillegg ble det gjennomført seks brevlige kontroller med bruk av kredittsjekk ved boligutleie, og 13 nettbaserte tilsyn med kommuners publisering av informasjon på nett.

Datatilsynet journalførte 1807 nye saker i meldingsåret. Dette er en liten økning fra 2016, da antallet nye saker var 1745. Det ble fattet 683 vedtak, mot 564 året før. En del av denne økningen kan trolig forklares med at det ble fattet 234 vedtak om personvernombud i løpet av året. Av de 683 vedtakene ble 39 påklaget. Sett i forhold til antall vedtak, har antall klager holdt seg relativt stabilt de siste årene. Ved utgangen av meldingsåret var 26 av de 39 innkomne klagenes ferdigbehandlet i tilsynet. 20 av saken ble oversendt klageorganet Personvernemnda for behandling, mens seks av sakene ble omgjort i Datatilsynet som følge av nye opplysninger eller nye vurderinger av sakene.

Datatilsynet mottok søknad om 238 konsekvenser i 2017, og innvilget 183 konsekvenser for behandling av personopplysninger. Dette er en liten nedgang fra 2016, noe tilsynet mener skyldes naturlig variasjon fra år til år. Av søknadene gjaldt om lag 150 tillatelse til å behandle sensitive opplysninger i forskning, mens 40 søknader gjaldt behandling av personopplysninger i dopingkontroll ved treningssentre. Kun 15 av søknadene endte med fullt avslag.

Tilsynet viser i sin årsmelding til at de i meldingsåret mottok hele 349 avviksmeldinger. Dette er en betydelig økning sammenliknet med tidligere år. Økningen kan skyldes flere forhold, blant annet større bevissthet om plikten til å melde avvik, men også hvor godt virksomhetene fanger opp og håndterer avvik.

Det er departementets vurdering at Datatilsynet i meldingsåret har arbeidet godt innenfor

det gjeldende regelverket og de tildelte ressursene. Tilsynet har evnet å tilpasse og justere virksomheten i samsvar med den økte oppmerksomheten som er om personvern i samfunnet og etterspørselen etter bistand fra Datatilsynet. Tilsynet har et bredt engasjement både nasjonalt og internasjonalt, og bidrar på den måten til å gjøre personvern relevant og kjent, og å arbeide frem løsninger som står seg i en internasjonal kontekst.

4.2 Personvernemndas budsjett og rammevilkår

Personvernemnda hadde i 2017 en budsjett-ramme på kr. 2 080 000, og har i meldingsåret oppgitt å ha brukt kr. 1 917 510. Det reelle forbruket i meldingsåret har vært kr. 2 099 609. Differansen skyldes en feil som er rapportert i statsregnskapet. Bevilgningen er, som i tidligere år, brukt på innkjøp av litteratur og tjenester, deltakelse på kurs, arbeids- og reisegodtgjørelse til medlemmene i nemnda, lønn til sekretariatet og leie av kontor- og møtelokaler.

Stortinget utnevnte høsten 2016 ny leder og nestleder med vararepresentanter til Personvernemnda. Kongen oppnevnte deretter de øvrige fem medlemmene av nemnda med stedfortredere. Den lederen Stortinget hadde utnevnt måtte trekke seg før hun hadde tiltrådt vervet. Hennes stedfortreder, tingrettsdommer Mats Wilhelm Ruland, fungerte som nemndas leder frem til august 2017. Da overtok tingrettsdommer Mari Bø Haugstad som nemndas faste leder.

Personvernemnda har hatt 10 møter i meldingsåret. Nemnda mottok i alt 19 klagesaker i 2017. Datatilsynet har oppgitt å ha oversendt 20 saker for klagesaksbehandling. Differansen på én sak skyldes etter all sannsynlighet postgang som har medført at én sak avsendt i 2017 ikke ble mottatt hos nemnda før i 2018. 14 av sakene ble ferdigbehandlet i meldingsåret. I tillegg har nemnda behandlet fem saker fra 2016. Datatilsynets vedtak ble opprettholdt i 11 av de behandlede sakene. Åtte av Datatilsynets vedtak ble helt eller delvis omgjort. Dette er en noe lavere omgjøringsprosent enn tidligere år. Antall klagesaker og omgjøringer er uansett svært lavt sett i forhold til at Datatilsynet fattet 683 vedtak i 2017.

Personvernemnda har i meldingsåret arbeidet for å redusere saksbehandlingstiden, samtidig som det har vært lagt ned et betydelig arbeid for å sikre vedtak av god kvalitet. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har vært ca. tre måneder, noe som er en markant reduksjon sammenliknet med tidligere år. For å lykkes med dette, har nemnda i

2017 benyttet en vesentlig større andel av de tildelte midlene til møteforberedelse og etterarbeid med vedtakene enn i tidligere år. Samtidig er det fremdeles slik at komplekse saker behandles over flere møter. Departementet er tilfreds med at nemnda har klart å redusere saksbehandlingstiden samtidig som den har hatt oppmerksomhet rettet mot kvalitativt gode vedtak.

Personvernemnda har bistand fra en sekretær i 80% stilling. Sekretæren er formelt ansatt i departementet. Ved utgangen av meldingsåret hadde sekretæren gjennom de siste tolv årene sagt opp stillingen sin, og prosess for å rekruttere ny sekretær var igangsatt av departementet.

Departementet har i meldingsåret hatt økt kontakt med nemnda om administrative spørsmål. Dette skyldes blant annet skifte av leder to ganger i løpet av perioden, og arbeid for å tilrettelegge for bedre saksbehandlingssystemer i nemnda.

Nemnda er selv ansvarlig for dette arbeidet, men får administrativ bistand fra departementet ved behov. Som vanlig avholdt departementet ett kontaktmøte av formell karakter med Personvernemnds leder og sekretær i løpet av meldingsåret. Departementet opplever kommunikasjonen med nemnda som god. Det er departementets vurdering at Personvernemnda har brukt den tildelte bevilgningen tilfredsstillende, og har gjennomført oppgavene sine på en god måte i 2017.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 22. juni 2018 om Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2017 blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Årsmeldingen til Datatilsynet for 2017

Leders beretning

2017 – Året før året

Et av de mest populære programmene på NRK heter «Dagen før dagen», og sendes på lille juleaften. Det er en oppkjøring til selveste julekvelden – med steking av juleribbe, julesanger og stemning så intens hyggelig at det kanskje kan tippe litt over noen ganger.

For Datatilsynet har 2017 vært «året før året». Årsaken er selvsagt at 2018 er året da den nye personvernforordningen trer i kraft, og 2017 har vært året da vi har gått og gledet oss, men samtidig hatt den samme følelsen som i desember: Det er mye å gjøre, vi er ganske så stressa, det er masse rydding og klargjøring, og litt angst, men vi vet vi kommer i mål og vi gleder oss til å åpne pakkene.

2017 har vært året da vi som jobber med personvern opplever at det er *vi* som må holde igjen fordi venner og bekjente gjerne vil snakke om personvern. Det var året da alle piler pekte oppover; vi mottok flere klager, flere avviksmeldinger og flere henvendelser om veiledning enn året før. Vi holdt mer enn dobbelt så mange foredrag som i 2016, og vi kunne med letthet ha holdt mange til dersom vi hadde hatt kapasitet. Det var også året da vi for første gang så hva det betyr å ta lett på datasikkerheten i helsesektoren. Vi varslet overtredelsesgebyr på til sammen 7,2 millioner kroner mot ni helseforetak i Helse Sør-Øst fordi det var gjennomført mangelfulle utredninger av personvernkonsekvenser. Resultatet var det aller beste: Det ble gjennomført en snuoperasjon av hele prosessen, og i skrivende stund pågår nye vurderinger av en helt annen kvalitet enn tidligere. Vi påla også stans i behandlingen av data i tre smartklokker som ble solgt som trygghetsprodukter for barn. Resultat var at to av importørene gjorde så store endringer at pålegget kunne oppheves, den tredje kastet kortene fordi våre krav ikke kunne oppfylles.

Det har også vært et år med stor produksjon av veiledningsmateriale. En viktig del av vår nye strategi er å gjøre de næringsdrivende i stand til å følge det nye regelverket. For et lite tilsyn med 45

ansatte er det selvsagt en umulig oppgave å gi detaljerte råd til landets mange tusen private og offentlige virksomheter. Vi tar derfor det generelle informasjonsarbeidet på stort alvor. Vi har for eksempel utarbeidet god informasjon om personvernombud og om innebygd personvern. Da en veileder om sistnevnte ble lansert, kom det 750 personer – i tillegg fulgt minst 1500 strømmingen. Veilederen ble utarbeidet i samarbeid med næringsdrivende, har fått stort gjennomslag i Norge og blitt lagt merke til internasjonalt. Ut over dette har besøk på hjemmesiden vår økt med hele 245 prosent, og antall personvernombud har økt med 40 prosent.

Den nye personopplysningsloven blir vårt viktigste arbeidsverktøy i mange år framover. Det har derfor vært viktig for oss å gi innspill i lovprosessen. Vi skrev en meget omfattende høringsuttalelse på 105 sider, med en juridisk kvalitet jeg er svært stolt av. Vi noterer med glede at det nye regelverket blant annet inneholder forslag om å oppheve konsesjonsplikten, noe som særlig vil få betydning i helsesektoren. Vi har lenge ment at konsesjonenes tid er forbi, og at den enkelte sektor selv må ta ansvar for å opptre i overensstemmelse med loven. Dette er i tråd med det nye regelverkets intensjon.

For et land som ikke er med i EU, er det alltid en fare for å bli stående på gangen. Det etableres nå et nytt organ i EU, det såkalte European Data Protection Board, som får en svært viktig funksjon i å fortolke og koordinere praktiseringen av det nye regelverket. Vi har jobbet hardt for å få innflytelse i forgjengeren til dette organet, Artikkelen 29-gruppen (Article 29 Working Party) som er den øverste rådgivende forsamlingen for EU-kommisjonen i spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet, og mener vi har lyktes godt med det. Vi deltar i flere viktige undergrupper, har vært medrapportør på flere viktige dokumenter og holdt presentasjoner på plenums møtet. Vi er derfor godt posisjonert for innflytelse også i det nye organet, og håper vi får en god tilpassningsavtale slik at vi fortsatt kan bidra inn i dette viktige arbeidet.

Vi forlater 2017 i spent forventning til hva det nye året vil bringe. Vi er godt rigget til hva som måtte komme, og vi gleder oss til å forhåpentligvis begynne å bruke julegavene den 26. mai 2018.

Bjørn Erik Thon
Direktør

1 Introduksjon og hovedtall

Datatilsynet ble opprettet i 1980, og er et uavhengig forvaltningsorgan under Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Vårt hovedmål er å bidra til at personvernlovgivningen etterleveres, og at alle skal ha beskyttelse i tråd med gjeldende personopplysningsregelverk.

Vi skal også fremme personvern som en sentral verdi i samfunnet og være ombud i personvernspørsmål. Vi skal både delta i personverndebatten og sette dagsorden, vi skal undersøke og dele fakta om personvernets kår både nasjonalt og internasjonalt, og vi skal jobbe for at personvernet ivaretas også på områder som faller utenfor vårt tilsynsområde.

Personvern handler enkelt sagt om retten til et privatliv og retten til å bestemme over egne personopplysninger. Personvern er en menneskerettighet som skal sikre hensynet til den enkeltes personlige integritet, men det er også en ideell interesse og svært viktig for å sikre felles goder i et demokratisk samfunn. Datatilsynet må derfor jobbe aktivt for å oppnå en god ivaretagelse av personvernet i avveiningen mot andre samfunnsinteresser.

Hovedaktiviteter

- For å realisere hovedmålet om et godt personvern for alle, har Datatilsynet hatt følgende mål i 2017:
- Virksomheter, innbyggere, organisasjoner og den offentlige forvaltningen kjenner og etterlever personvernregelverket.
- Borgerne skal settes i stand til å ivareta sitt eget personvern.
- Virksomheter benytter innebygd personvern, og bruker teknologi på en personvern fremmende måte.

I tillegg til det omfattende arbeidet med å forberede både egen organisasjon og andre virksomheter på de nye personvernreglene som trer i kraft i mai 2018, har vi i meldingsåret valgt å særlig prioritere personvern i helse- og velferdssekto-

ren, samt morgendagens teknologi. Dette siste er en bred satsning hvor vi ser på hvordan personvernet kan ivaretas på en god måte i et samfunn preget av teknologi. Vi har blant annet sett nærmere på kunstig intelligens, personvern fremmende teknologier, innebygd personvern og droner. Innen helsesektoren pågår det store endringer, både gjennom ny teknologi og lovgivning. Dette, sammen med at det i sektoren behandles svært beskyttelsesverdige opplysninger om de fleste innbyggerne, gjør at dette området hadde prioritet også i 2017. I kapittelet «Årets viktigste aktiviteter» står det mer om hva vi har gjort innenfor de prioriterte områdene.

Arbeidet med å se på kommersialisering av personopplysninger, er en videreutvikling av et arbeid som startet i 2015. Da lanserte vi rapporten «Det store datakapløpet», og åpnet de første dørene for å skape åpenhet og debatt om hvordan personopplysninger samles inn gjennom stadig økt identifisering på nett og i handel.

Prioriteringene betyr at vi har begrenset aktiviteten vår på andre viktige områder, slik som arbeidsliv og telekommunikasjon. Vi gjennomfører likevel aktiviteter som faller utenfor de prioriterte områdene, vi har bare tonet dem noe ned. Disse aktivitetene kan det leses mer om i kapitlet «Annen vesentlig aktivitet».

Ny overordnet strategi for Datatilsynet

I november vedtok vi vår nye strategi for 2018–2020. Her ser vi på de utviklingstrekkene som særlig utfordrer personvernet, slik som kunstig intelligens, tingenes internett og bruk av stordata. Vi trekker også fram at data er makt, og at overvåking og intensiv bruk av personopplysninger blant annet kan medføre en nedkjølingseffekt i samfunnet vårt.

De strategiske målene peker ut den retning vi vil gå i de neste årene. Vi vil blant annet jobbe for en mer rettferdig maktbalanse mellom individet på den ene siden, og kommersielle aktører og det offentlige på den andre siden. Vi vil særlig konsentrere oss om aktører med en forretningsmodell som utfordrer personvernet.

I tillegg vil vi jobbe for å fremme personvernvennlig digitalisering, innovasjon og utvikling, og vi vil jobbe for at norske virksomheter forstår viktigheten av et godt personvern.

Våre konkrete mål for de neste tre årene er:

1. Datatilsynet skal arbeide for en mer rettferdig maktbalanse mellom individet på den ene siden, og kommersielle aktører og det offentlige på den andre.

2. Datatilsynet skal arbeide for å fremme personvernvennlig digitalisering, innovasjon og utvikling.
3. Datatilsynet skal arbeide for at virksomheter blir kompetente, forstår viktigheten av godt personvern og etterlever regelverket.
4. Datatilsynet skal bidra til at individet i større grad kan ivareta sitt eget personvern.
5. Datatilsynet skal påvirke og ta lederrollen i noen utvalgte internasjonale prosesser for å fremme bedre personvern.
6. Datatilsynet skal være et kompetent og fremtidsrettet tilsyn.

1.1 Virkemidler

For å nå hovedmålet vårt har vi i hovedsak fem ulike virkemidler til disposisjon. Vi prøver til enhver tid å kombinere disse virkemidlene der det er mulig for å oppnå en best mulig effekt.

Saksbehandling som virkemiddel

Gjennom saksbehandling tilegner vi oss erfaring og kunnskap om hvordan personvern hensyn ivaretas i praksis, og vi skal særlig ha oppmerksomheten rettet mot å identifisere systemfeil i virksomheter og bransjer.

Saksbehandling som virkemiddel har særlig vært brukt på områder der vi mottar mange henvendelser og klager. Som offentlig etat er vi naturlig nok bundet av forvaltningsrettslige regler og normer. Det gjøres derfor mye saksbehandling også innenfor områder som ikke er hovedprioritet.

Tilsynsvirksomhet som virkemiddel

Gjennomføringen av tilsyn gir oss et faktabasert grunnlag for kommunikasjon til ulike bransjer og relevante aktører. Tilsyn skal benyttes aktivt for å undersøke og avklare praksis, og til å følge opp konkrete problemstillinger i enkeltsaker. En aktiv tilstedeværelse gir signal om at regelverket skal etterleves og at etterlevelsen blir kontrollert. Tilsynsvirksomheten inkluderer også bruk av kontrollhemler i saksbehandlingen, som for eksempel når vi følger opp enkeltklager gjennom krav om redegjørelse.

Ved å gjennomføre tilsyn når nye løsninger tas i bruk, men før en praksis har satt seg, kan tilsyn også medvirke til å forme et område videre.

Noen ganger benyttes kontrollene dessuten for å få bedre oversikt over et område eller en sektor, og for å skaffe et bedre grunnlag for å ta i

bruk de andre virkemidlene. Andre ganger benyttes de for å holde oppe et trykk på en bestemt sektor – gjerne innenfor et bestemt tema.

Kommunikasjon som virkemiddel

Datatilsynet skal veilede og informere om personvernlovgivning og forvaltningspraksis. Kommunikasjon som virkemiddel benyttes derfor i stor grad for å spre informasjon om personvernets tilstand, samt til å skape debatt og gi uttrykk for synspunkter vi måtte ha som forvaltnings- og tilsynsorgan og i rollen som ombud. Ombudsrollen brukes blant annet ved utspill og kommentarer overfor mediene, foredragsvirksomhet og blogginnlegg.

Kommunikasjon som virkemiddel benyttes stadig mer integrert med de øvrige virkemidlene. En del av kommunikasjonen og dialogen vår skjer derfor gjennom veiledningstjenesten, veiledningsmøter og annen dialog med rammesettere og beslutningstakere.

Organisatoriske, tekniske og økonomiske virkemidler

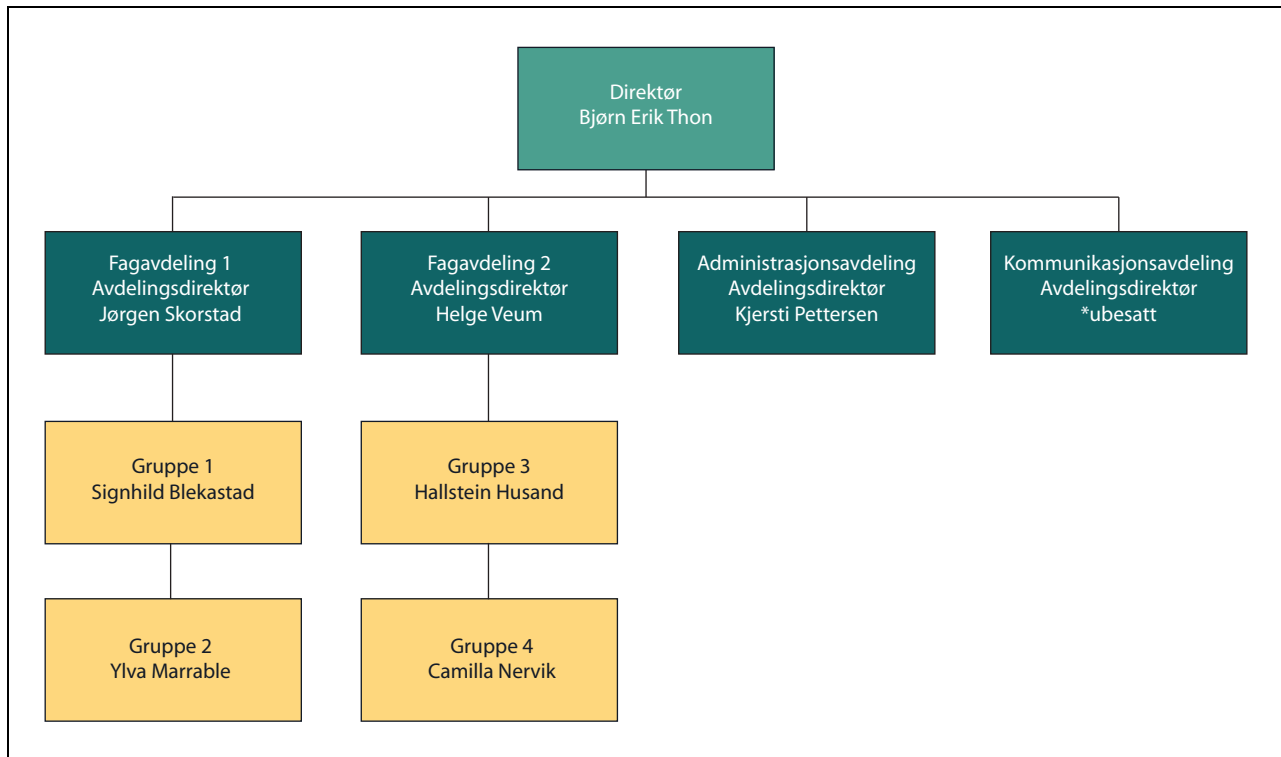
Deltagelse i ulike råd og utvalg er et godt virkemiddel for å best mulig kunne påvirke aktører til å etablere god praksis. Det samme gjelder deltagelse i arbeid knyttet til innebygd personvern og regelverksutvikling. Disse virkemidlene egner seg særlig på områder der det pågår større reformer og utviklingsarbeid, særlig dersom de er teknologidrevne. Meld. St. 11 (2012–2013) *Personvern – utsikter og utfordringer*, fastsetter for eksempel et prinsipielt mål om innebygd personvern i alle sektorer. Det har derfor vært viktig å minne beslutningstakere om dette prinsippet i viktige prosesser.

Personvernombudsordningen er også et utpreget organisatorisk virkemiddel.

Når det gjelder overtredelsesgebyr og tvangsmulkt, er dette økonomiske virkemidler som er blitt tatt stadig mer i bruk.

Forsknings-, utviklings- og utredningsarbeid

Gjennom nær kontakt med miljøer i inn og utland som driver med forsknings- og utviklingsarbeid, setter vi oss selv bedre i stand til å sette personvern hensyn inn i en samfunnsmessig kontekst, og til å fange opp trender og utviklingstrekk på et tidlig stadium. Vår kontakt med forskningsmiljøer kan stimulere til forskning på personvern, samtidig som personvern hensyn også blir ivarettatt i annen forskning.

Figur 1.1 Organisasjonskart per desember 2017

Vårt eget utredningsarbeid og kartlegginger utgjør også en viktig kilde til kunnskap. De gir dybde til ulike temaer vi jobber med og er med på å skape oppmerksomhet om personvernspørsmål. Resultater fra vårt forskning-, utviklings- og utredningsarbeid legges også til grunn ved bruk av de øvrige virkemidlene.

1.2 Organisasjon og budsjett

Datatilsynet ledes av direktør Bjørn Erik Thon. Ledergruppen har i 2017 bestått av tre menn og én kvinne.

Datatilsynet har hatt 47 årsverk til disposisjon (56 prosent kvinner og 44 prosent menn). Av disse årsverkene er 40 faste stillinger. Fem årsverk er engasjementer opprettet for å forbedre gjennomføring av nytt personvernregelverk. To årsverk har vært knyttet til andre oppgaver innen arkiv og drift- og brukerstøtte innen IKT. I 2017 har vi i tillegg hatt to studenter og én lærling tilsatt deler av året.

Budsjett

Datatilsynets budsjett dekker kostnader til drift og løpende oppgaver. I 2017 ble vi tildelt til sammen 50 639 000 kroner. Dette var en økning på 5 052 000 kroner fra 2016. Økningen skyldes den nye ord-

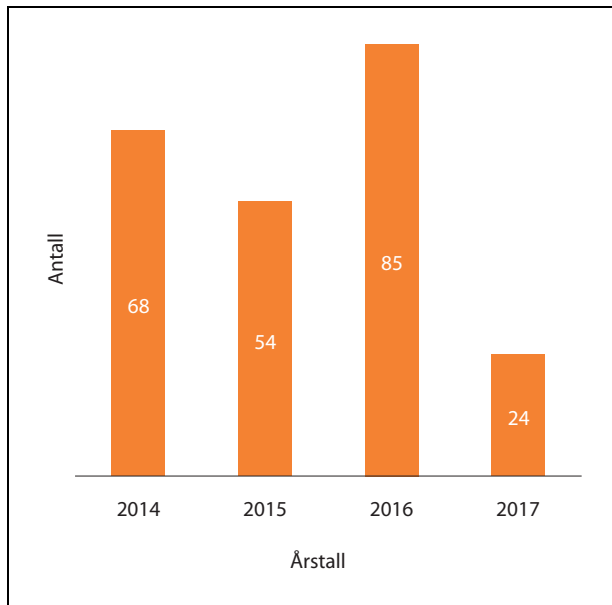
ningen med at pensjonspremie til Statens Pensjonskasse fra 2017 skal betales av Datatilsynet. Beløpet var beregnet til 4 377 000 kroner. Når overføringene fra 2016 var gjort og tilleggsbevilgning lagt til, hadde vi totalt 52 805 000 kroner til disposisjon i 2017. Fordelt på lønn og drift utgjorde lønnsutgiftene 37 808 000 kroner (71,5 prosent). Driftsutgiftene utgjorde 15 017 000 kroner (28,5 prosent). Lønn per årsverk var i gjennomsnitt 804 425 kroner, inklusive pensjonspremie.

1.3 Tilsynsvirksomheten

Gjennomføring av tilsyn/kontroll er en viktig aktivitet for å nå målene våre. Vi skal gjennomføre tilsyn på prioriterte områder basert på risikoanalyse. Vi skal videre systematisere og kommuni-

Tabell 1.1 Oversikt over bevilgningene de siste årene.

År	Bevilgning
2014	38 264 000,-
2015	40 092 000,-
2016	45 587 000,-
2017	50 639 000,-

Figur 1.2 Antall gjennomførte tilsyn de siste årene

sere funnene, samt følge opp etterlevelsen av pålegg. Hvilke virksomheter vi faktisk velger å kontrollere, faller normalt i to kategorier; virksomheter hvor vi antar at det er en særskilt risiko, og representative virksomheter hvor vi ønsker å avdekke status innenfor en sektor eller et tematisk område.

På grunn av forberedelsen til ny personvernforordning, ble tilsynsaktiviteten prioritert vesentlig ned i 2017. Vi gjennomførte totalt 24 tilsyn, de fleste initiert våren 2017. I tillegg kom etterarbeid på et stort antall tilsyn gjennomført i 2016, særlig på helseområdet. Vi deltok også som observatør på tilsyn som Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjennomførte med automatiske målersystemer (AMS) i kraftbransjen.

I mange tilfeller gjennomføres planlagte kontroller som en skriftlig prosess, uten at vi er på

fysisk besøk hos virksomheten. Dette er i tilfeller der det vi ønsker å undersøke er mulig å få avklart uten et stedlig oppmøte. I 2017 gjennomførte vi dessuten en rekke tilsyn med kommuner ved å gjennomgå deres publisering på nett av saksdokumenter.

Totalt ble det i meldingsåret gjennomført fire stedlige og syv brevlige tilsyn, samt 13 kontroller av nettsteder.

De brevlige tilsynene skiller seg fra bruk av de samme kontrollhjemlene i øvrig saksbehandling ved at de er en planlagt undersøkelse av konkrete forhold i virksomhetene.

Se fullstendig oversikt over våre gjennomførte kontroller under «Vedlegg».

1.4 Saksbehandlingen

Saksbehandling er en av Datatilsynets viktigste oppgaver. De fleste av sakene som vi mottar blir behandlet i sin fulle bredde. Samtidig blir en del henvendelser tatt hånd om i veiledningssporet.

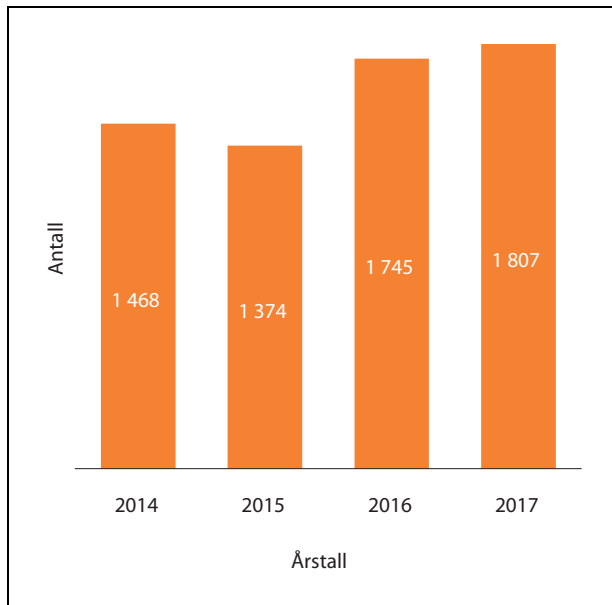
I 2017 startet arbeidet med å få ned antallet saker som behandles etter personopplysningsloven, før det nye regelverket trer i kraft. Vi har i derfor senket aktiviteten noe i forbindelse med andre oppgaver, slik som veiledningsmøter og eksterne foredrag. Dette gjaldt særlig i andre halvdel av meldingsåret. I kortere perioder har vi satt av alle ledige ressurser til saksbehandling, noe som gjorde at vi gikk inn i 2018 med svært lave restanser.

Antall saker, saksdokumenter og klager

I løpet av 2017 har vi mottatt et rekordhøyt antall saker og saksdokumenter. Vi mottok 1 807 nye saker, og til sammen 3 860 dokumenter, mot 1 745 innkomne saker og 3 435 dokumenter i fjor. Gjennomsnittlig antall innkommende saker de foregå-

Tabell 1.2 Oversikt over kontrollene vi gjennomførte i 2017, fordelt på stedlige, nettbaserte og brevlige tilsyn:

Bransje/sektor/område	Stedlig	Nett	Brevlig	Totalt
Helsesektoren	2	0	0	2
Justissektoren	1	0	0	1
Kommuners publisering på nett	0	13	0	13
Kredittsjekk ved utleie av bolig	0	0	6	6
Spring i det offentlige rom	1	0	0	1
Kommersiell utnyttelse	0	0	1	1
Sum	4	13	7	24

Figur 1.3 Antall nye journalførte saker de siste årene

ende fem årene er 1 440. Det dreier seg med andre ord om en betydelig økning innkomne saker i 2017 – omlag 25 prosent – hvis vi sammenligner med de siste årene.

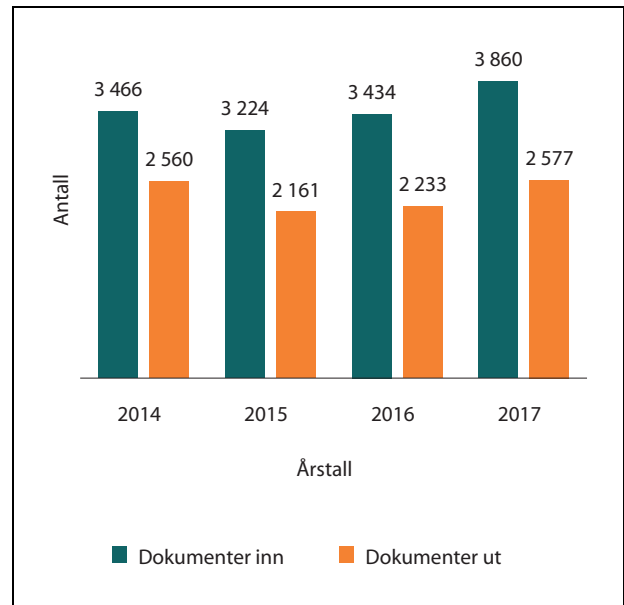
Dette skyldes etter alt å dømme økt interesse for og oppmerksomhet om personvern. Som vist flere steder i denne meldingen peker alle piler oppover hva angår personvern. Det er ikke overraskende at dette også gjelder enkeltsaker. Vi mistenker også at mange virksomheter nå har fått opp øynene for viktigheten av å ivareta personvernet til kundene sine, og at dette for eksempel genererer flere henvendelser om forståelse av regelverket.

Dokumenter

Antallet enkeltvedtak er også det høyeste på mange år. Vi har fattet hele 683 enkeltvedtak i løpet av meldingsåret, mot henholdsvis 564, 595 og 525 de foregående årene. Også her har det altså vært en betydelig økning. En del av denne økningen kan forklares med at vi fattet hele 234 vedtak om personvernombud i løpet av året.

Klagesaker

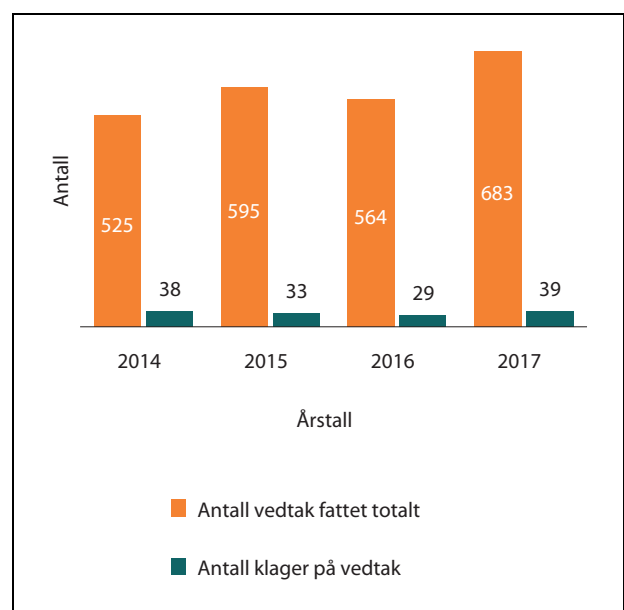
Vi mottok bare 39 klager på våre vedtak i løpet av 2017, noe som prosentvis ligger på gjennomsnittet for de siste årene. I løpet av 2017 ble 20 klagesaker oversendt til Personvernemnda for endelig klagebehandling der. I seks saker ble vedtakene

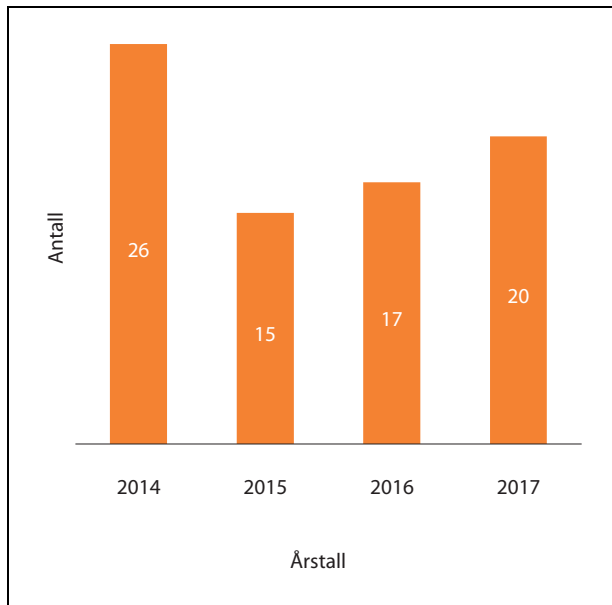
Figur 1.4 Antall journalførte dokumenter (ikke interne) de siste årene

omgjort etter at vi så på dem på nytt og det i flere av dem kom inn nye opplysninger i sakene. Per 31. desember 2017 var ikke alle klagesakene ferdigbehandlet. Av klagesakene som ble behandlet av nemnda i meldingsåret, fikk klager fullt eller delvis medhold i åtte saker.

Klageomfanget er med andre ord svært lavt sett i forhold til antall avgjørelser vi fatter i form av vedtak, og vi opplever stort sett at vedtakene våre blir akseptert.

Figur 1.5 Antall vedtak fattet av Datatilsynet og antall klager mottatt de siste årene

Figur 1.6 Antall saker oversendt til Personvernemnda de siste årene

Se fullstendig oversikt over alle sakene Datatilsynet sendte til Personvernemnda for klagebehandling i 2017 under «Vedlegg».

Sanksjoner

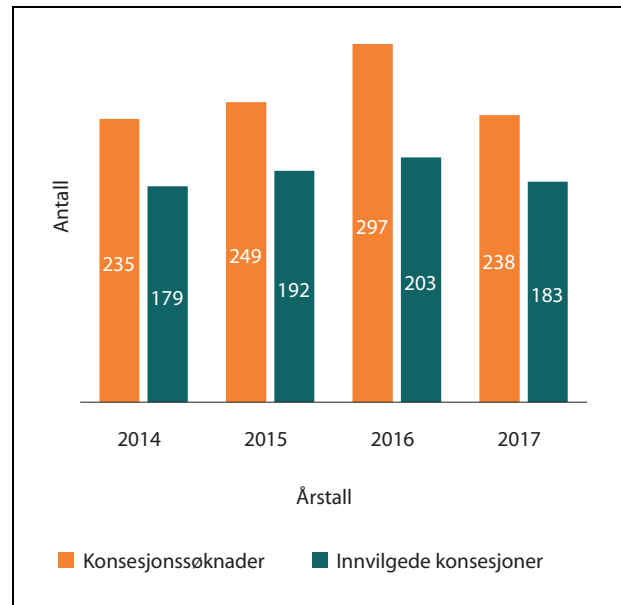
Datatilsynet fattet vedtak om overtredelsesgebyr/tvangsmulkt i 16 saker i løpet av 2017. Ett overtredelsesgebyr ble omgjort i Personvernemnda og derfor trukket, mens ett pålegg om tvangsmulkt ble trukket da virksomheten oppfylte alle kravene innen fristen. Tre av sakene er fremdeles til behandling hos nemnda.

Gebyrene var i størrelsesordenen 37 500 til 400 000 kroner. Det høyeste gebyret ble ilagt etter at Datatilsynet under stedlig kontroll avdekket at Oslo universitetssykehus ulovlig hadde samlet inn og behandlet helseopplysninger og biologisk materiale. Det er også fattet vedtak om tvangsmulkt i saker om ulovlig kameraovervåking og overtredelse av pasientjournalloven.

Se fullstendig oversikt over alle sanksjonene som ble vedtatt i 2017 under «Vedlegg».

Konsesjoner

Antallet konsesjoner gitt i meldingsåret er 183. Dette innebærer en liten nedgang sammenlignet med de to foregående årene. Dette har sannsynligvis ingen annen forklaring enn at antallet varierer fra ett år til et annet. Vi mottok 238 conse-

Figur 1.7 Antall konsesjonssøknader og innvilgede konsesjoner de siste årene

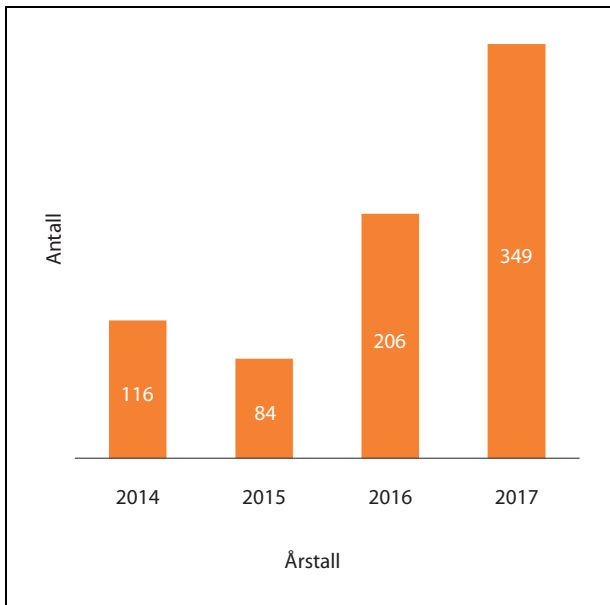
sjonssøknader i løpet av meldingsåret. Om lag 150 av søknadene gjaldt forskning på sensitive personopplysninger. 40 av søknadene dreide seg om dopingkontroll i treningsentre. 183 av konsesjonssøknadene resulterte i enkeltvedtak. I 15 av sakene ble det gitt fullt avslag, mens 105 av sakene var endringsvedtak. Et lite antall søknader fra 2017 vil bli behandlet ferdig i 2018.

Avviksmeldinger

Datatilsynet mottok 349 avviksmeldinger i løpet av året. Dette innebærer en betydelig økning sammenlignet med året før, da vi mottok 206 slike meldinger. Rapporterte avvik er en indikator på hvor godt virksomhetene fanger opp avvik, og hvor godt de kjenner til den forskriftsfestede rapporteringsplikten.

Når det nye regelverket trer i kraft, må det flere typer avvik meldes, det innføres krav til innhold i avviksmeldingen og en tidsfrist på 72 timer på å melde fra. Vi vurderer det slik at den betydelige økningen i 2017 skyldes økt bevissthet om avvik blant de behandlingsansvarlige, og at en del virksomheter allerede har etablert rutiner for avvikshåndteringen som følger av de nye kravene. Dette er meget positivt, men sannsynligvis bare et forsiktig frempek på hva vi må forvente av avviksmeldinger i årene som kommer.

Når det gjelder innhold, kan avviksmeldingene for eksempel gjelde datainnbrudd, uautorisert utlevering av konfidensielle personopplysninger,

Figur 1.8 Antall registrerte avviksmeldinger de siste årene

passord på avveier, feilaktig publisering av personopplysninger på nettet og lignende.

Høringer

Datatilsynet mottok 175 hørings saker, og har avgitt 53 høringsuttalelser med merknader i løpet av meldingsåret. Den mest omfattende uttalelsen, som var på over 100 sider, ble gitt til Justis- og beredskapsdepartementets forslag til ny personopplysningslov. En annen omfattende høringsut-

talelse ble gitt til Lysne II-utvalgets rapport om digitalt grenseforsvar. Datatilsynet har videre hatt merknader til forslag til ny finansavtalelov, ny straffeprosesslov, ny barnevernlov, hvitvaskingslovutvalgets utredning, forslag om nytt fødselsnummer, en rekke endringsforslag i politiregisterloven, utlendingslovgivningen og forskrift om førerløse luftfartøy.

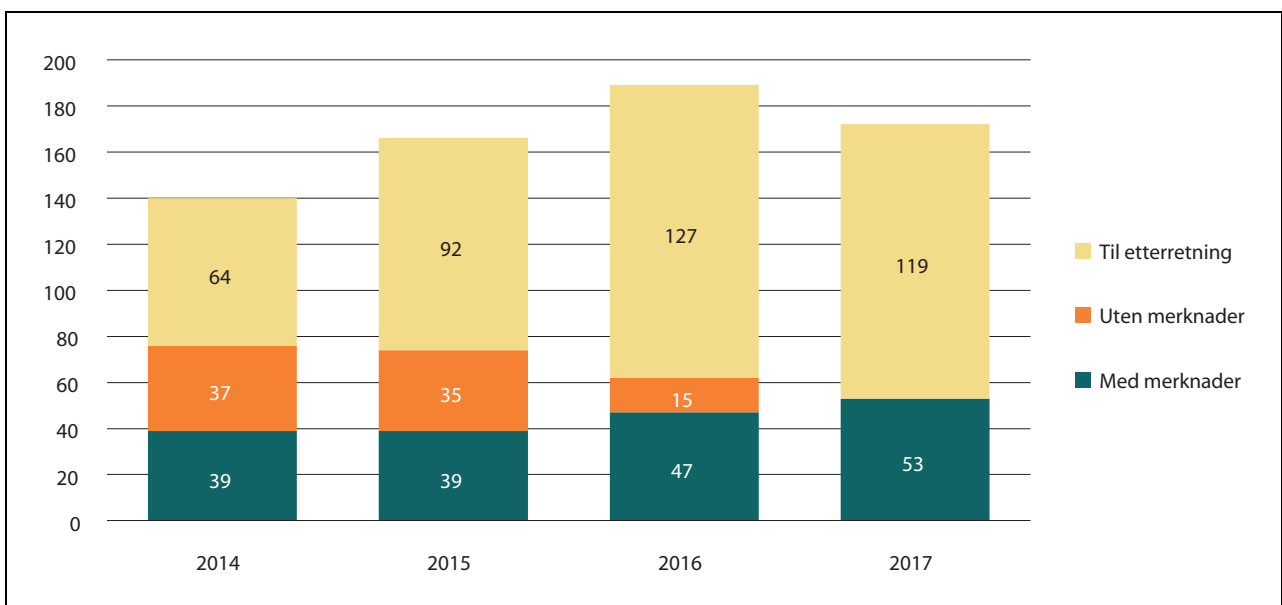
Se fullstendig oversikt over våre høringsuttalelser under «Vedlegg».

Offentlighetsloven og innsynskrav

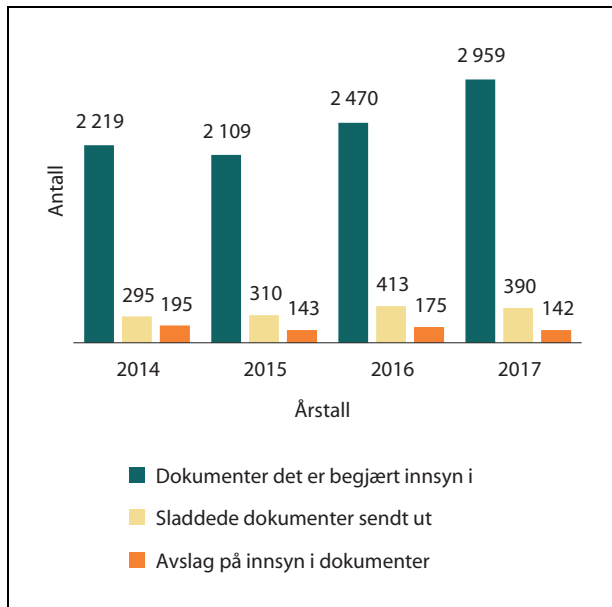
Via offentlig elektronisk postjournal (OEP) mottok vi nesten 3 000 innsynsbegjæringer i løpet av 2017. Dette er det høyeste tallet på mange år. Samtidig har antall avslåtte begjæringer gått ned, og prosentvis er antall sladdede dokumenter sendt ut det laveste på flere år sett i forhold til begjæringene vi fikk inn.

Vi bestreber oss på etterleve offentlighetslovens mål om åpenhet, og vi legger ned store ressurser i utførelsen av de oppgavene som offentlighetsloven pålegger oss. Tallene fra fjoråret reflekterer at vi er på rett vei. En stor del av informasjonen som unntas, er av informasjonssikkerhetsmessig karakter, og er beskyttet av bestemmelsen om taushetsplikt i personopplysningsloven § 45.

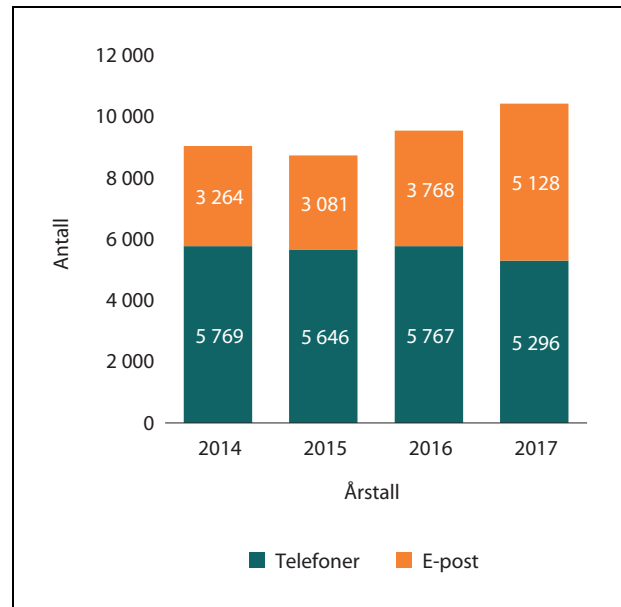
Våre interne rutiner sørger for at både arkivet og saksbehandlerne vurderer hvilke dokumenter som kan unntas fra offentlighet. Når et dokument er vurdert én gang, gjenbrukes denne beslutningen dersom opplysningene bes utlevert på nytt.

Figur 1.9 Oversikt over hvordan høringer er behandlet de siste årene

Figur 1.10 Tall fra elektronisk postjournal (OEP)

Figur 1.11 Henvendelser til veiledningstjenesten de siste årene, fordelt på telefon og e-post

1.5 Veiledningstjenesten

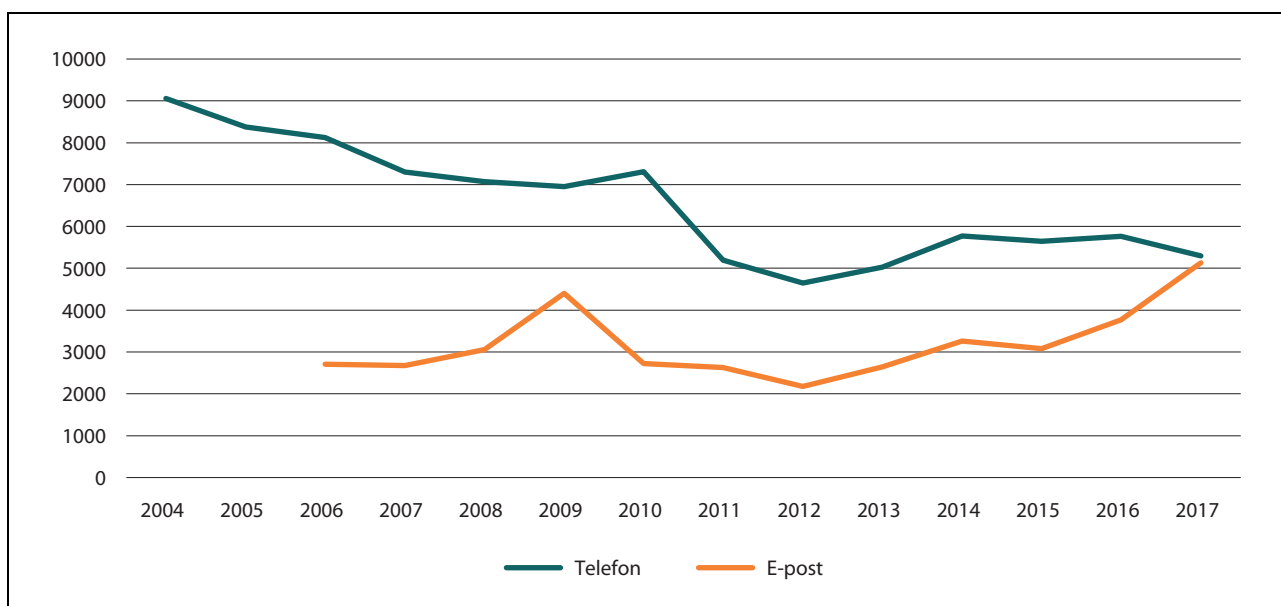
Datatilsynets veiledningstjeneste er et lavterskeltilbud for publikum som har spørsmål om behandling av personopplysninger. Et viktig mål med tjenesten er å gjøre enkeltpersoner i stand til å ivareta egne interesser i saker som gjelder personvern, og bistå virksomheter i å følge pliktene i personvernlovgivningen.

Det er stort spenn i spørsmålene, og de er av både juridisk, teknisk og sikkerhetsmessig art. Svarene vi gir er av veiledende karakter og er ikke

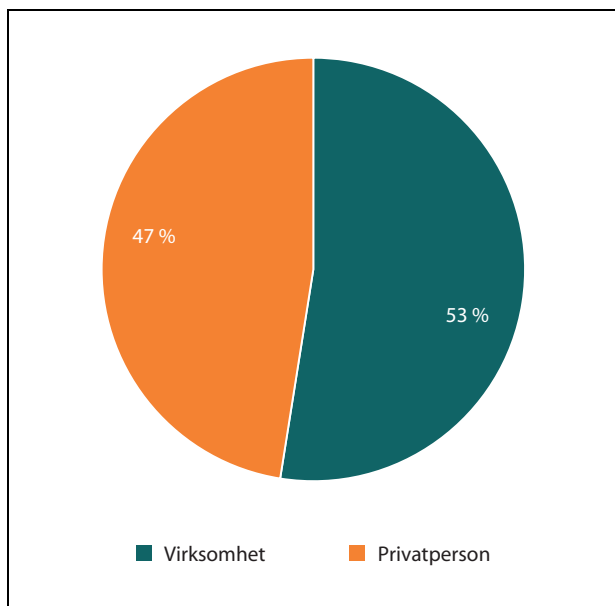
bestemmende for rettigheter eller plikter, i motsetning til vedtak som fattes i den mer tradisjonelle saksbehandling.

I løpet av 2017 har veiledningstjenesten besvart 10 424 henvendelser. Dette består av 5 128 henvendelser på e-post og 5 296 per telefon. Sammenlignet med 2016 er dette en oppgang på 1 141 henvendelser.

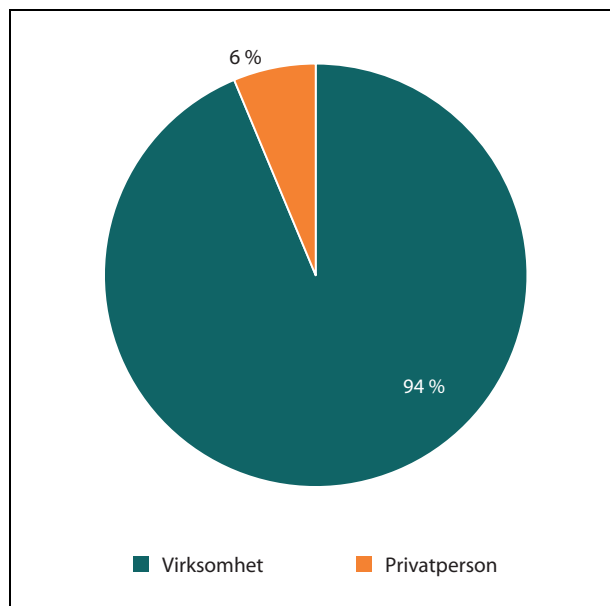
Vi ser at antall e-poster har økt betraktelig, mens antall telefonhenvendelser har sunket noe. Dette kan forklares med at vi har halvert åpnings-

Figur 1.12 Telefon og e-post over tid

Figur 1.13 Alle henvendelsene fordelt på virksomheter og privatpersoner

Figur 1.14 Henvendelser om forordningen fordelt på virksomhet og privatpersoner

tiden vår på telefon. Nedgangen har likevel vært mye mindre enn forventet. Realiteten er derfor at veiledningstjenesten svarer på omtrent like mange telefonhenvendelser som i 2016, men i et kortere tidsrom. Tallene viser at personvern opp tar mange, og at det er et stort behov for veiledning.

Vi fører statistikk over henvendelsene som besvares av veiledningstjenesten. Vi registrerer *hva* som er tema for henvendelsen og *hvilken sektor* henvendelsen hører under. I tillegg registrerer vi om henvendelsen dreier seg om den nye personvernforordningen, om det gjelder en sak som er til behandling hos oss, om henvendelsen dreier seg om arbeidsliv og om det er et spørsmål om personvernet til noen under 18 år. Dette gjør vi for å få en bedre oversikt over henvendelsene vi mottar. Denne kunnskapen kan blant annet benyttes til å tilpasse veiledningen på nettsidene våre.

Hvem tar kontakt med oss?

Statistikken viser at omtrent 53 prosent av de som tar kontakt med veiledningstjenesten er representanter for virksomheter, mens 47 prosent er privatpersoner. I 2016 var fordelingene 51 prosent virksomheter og 49 prosent privatpersoner. Det er derfor en liten økning i spørsmål fra virksomheter.

Når det gjelder spørsmål som dreier seg om den nye personvernforordningen, kommer de aller fleste spørsmålene fra virksomheter. Dette er

naturlig da det er virksomhetene som primært forbereder seg til det nye regelverket.

Hva handler henvendelsene om?

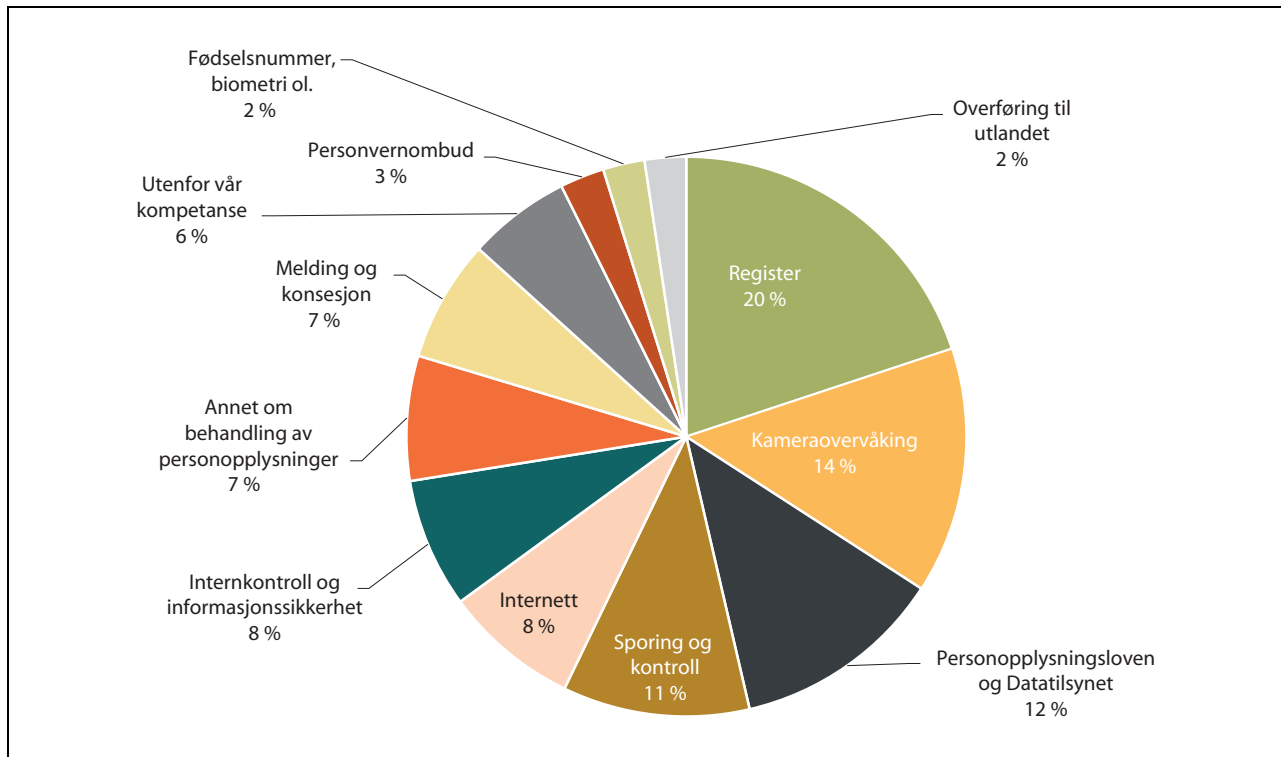
Her følger en kort oppsummering av de mest sentrale kategoriene. Merk at tallene ikke vil være fullstendig dekkende, da flere av temaene vi får spørsmål om vil kunne plasseres i ulike kategorier.

Nedenfor er en oversikt over henvendelsene fordelt på hovedtema. Hvert hovedtema har igjen seks undertemaer. På den måten kan vi få et nokså greit bilde av hva som treffer oss av spørsmål.

Register

20 prosent av henvendelsene til veiledningstjenesten var ulike spørsmål knyttet til en eller annen form for register. Dette representerer en liten økning fra 17 prosent i 2016. Spørsmålene dreier seg om hva som kan registreres i ulike registre, når og hvordan man kan kreve å få slettet informasjon og hvem som har tilgang til opplysningene i registrene. Videre får tjenesten en del spørsmål om i hvilken grad det kan utleveres informasjon fra et register til en tredjepart.

30 prosent av henvendelsene gjelder kunde- og medlemsregistre, og 24 prosent er spørsmål knyttet til personalregistre. Vi får også en del spørsmål om journalopplysninger (helse, NAV,

Figur 1.15 Tema for henvendelsene

barnevern og lignende), samt registrering i forbindelse med kredittopplysningsvirksomhet.

Kameraovervåking

Kameraovervåking er en annen stor kategori som utgjorde 14 prosent av henvendelsene. Denne kategorien er nokså stabil sammenlignet med 2016, da den utgjorde 15 prosent.

60 prosent av disse henvendelsene gjelder spørsmål om virksomheter har anledning til å iverksette kameraovervåking. Eksempler på slike virksomheter er butikker, kjøpesentre, arbeidsplasser, skole og helseinstitusjoner. Det er mange arbeidstakere som tar kontakt fordi de føler seg urettmessig overvåket. Vi mottar også en del spørsmål om kameraovervåking i borettslag/sameier, ved hytter og i private boliger. Andre vanlige spørsmål er bruk av webkamera, samt spørsmål om lovligheten av kameraer i for eksempel naturen, i båthavner eller på andre offentlige områder.

Internett

Ulike henvendelser om internett sto for åtte prosent av henvendelsene. Dette er samme andel som i 2016. Hele 43 prosent av disse henvendelsene er spørsmål som gjelder publisering og slet-

ting av personopplysninger (slik som bilder eller kameraopptak) på nett.

Veiledningstjenesten får også en del spørsmål om behandling av personopplysninger i nettbutikker og på ulike former for ratingsider. Også spørsmål knyttet til kontroll, sporing og sikkerhet på internett går igjen. Ellers får vi en god del spørsmål om avindeksering av søketreff i Google.

Sporing og kontroll

Denne kategorien utgjør 11 prosent av henvendelsene og består hovedsakelig av spørsmål knyttet til kontroll og sporing i arbeidslivet. Av disse gjelder 30 prosent arbeidsgivers innsyn og tilgang til arbeidstakers epostkasse, hjemmeområde og telefon. Et annet stort tema er problemstillinger som gjelder GPS og annen sensortechnologi. Tilgangskontroll og lydopptak går også igjen. Denne kategorien er stabil, og temaene for henvendelsene er omtrent identiske med 2016.

Melding og konsesjon

Syv prosent av henvendelsene gjaldt spørsmål om melding og konsesjon. 66 prosent er spørsmål om hvorvidt en behandling er melde- eller konsesjonspliktig. I likhet med i fjor utgjør dette den største andelen av henvendelsene. Det er også

endel spørsmål om endring og oppfølging av melding og konsesjon, og hvordan meldinger og konsesjoner skal leveres.

Internkontroll og informasjonssikkerhet

Spørsmål knyttet til informasjonssikkerhet og internkontroll utgjorde åtte prosent av henvendelsene. Dette er omtrent på samme nivå som i fjor. Det er stor variasjon i disse spørsmålene. Bruk av skytjenester er et gjentagende tema, i tillegg til spørsmål om sikker lagring, tilgangsstyring og overføring av personopplysninger.

Fødselsnummer og biometri

Dette er en liten kategori som kun utgjør av to prosent av henvendelsene. Sammenlignet med fjoråret er det en nedgang fra fire prosent. Det handler i stor grad om privatpersoner som reagerer på at de i ulike sammenhenger må oppgi fødselsnummer, eller at de melder om at deres fødselsnummer er kommet på avveier. Det er også noen spørsmål fra virksomheter om hvorvidt de har lov til å benytte seg av fødselsnummer. Et fåtall av henvendelsen dreier seg om lovligheten av å bruke fingeravtrykk.

Overføring til utlandet

Kun to prosent av spørsmålene gjelder overføring av personopplysninger til utlandet som representerer en liten nedgang fra fire prosent i 2016. De fleste spørsmålene kommer fra virksomheter som ønsker råd for hvordan de skal gjennomføre en lovlig og sikker overføring av personopplysninger.

Personvernombud

Spørsmål knyttet til personvernombudsordningen utgjorde tre prosent av henvendelsene til veiledningstjenesten. Flere av spørsmålene har sammenheng med at personvernombudsordningen blir obligatorisk for mange virksomheter i 2018. Flere virksomheter lurer derfor på om de må ha ombud. Ellers er det en del spørsmål om hvordan man registrerer seg som ombud.

Annet om behandlinger av personopplysninger

Denne kategorien sto for av syv prosent av henvendelsene, og består av små temaer som spørsmål om id-tyveri, avvikssaker og spørsmål knyttet til bruk av personopplysninger til journalistiske, kunstneriske eller litterære formål. Også spørs-

mål av mer generell karakter om personopplysningsloven og Datatilsynet havner her. Personvernombud er i år skilt ut fra denne kategorien, så sammenligningsgrunnlaget med 2016 blir ikke helt presist.

Utenfor vår kompetanse

Seks prosent av henvendelsene knytter seg til spørsmål som faller utenfor Datatilsynets kompetanse. Dette er spørsmål som er regulert av andre lover, slik som spørsmål knyttet til offentlighetsloven eller om brudd på taushetsplikt etter forvaltningsloven.

En del av henvendelsene som kommer til veiledningstjenesten har tema går på tvers av sektorer og kategorier:

Spørsmål knyttet til arbeidsliv

Spørsmål knyttet til personvern i arbeidslivet har tradisjonelt sett utgjort en stor andel av henvendelsene til veiledningstjenesten. Det sjekkes derfor alltid om henvendelsen gjelder personvern i arbeidslivet. I 2017 har 19 prosent av henvendelsene dreid seg om arbeidsliv. Dette er en liten nedgang sammenlignet med 2016. Kategorien er imidlertid nokså stabil da det har ligget på rundt 20 prosent i flere år. Mange av spørsmålene handler om kontroll og overvåking av ansatte. Det er spørsmål om kameraovervåking på arbeidsplassen, innsyn og sletting av ansattes e-post, samt adgangskontroll og logging av arbeidsinnsats. Vi får også spørsmål om bruk av GPS-sporing og annen sporing av ansatte.

Spørsmål om personvernforordningen

EUs nye personvernforordningen trer som kjent i kraft i 2018. Vi har derfor valgt å registrere hvor mange av henvendelsene vi får som gjelder spørsmål knyttet til den kommende forordningen. I 2016 dreide kun én prosent av spørsmålene seg om dette, mens vi ser en økning til ti prosent i år. Vi mistenker imidlertid at dette er noe underrapportert i statistikken, siden dette er en «ekstrakategori» det er lett å glemme å føre opp. Statistikken viser likevel at det er en økning, noe som tyder på at forberedelsen til nytt regelverk er i gang for mange virksomheter. En stor andel av disse spørsmålene er generelle og lar seg ikke så lett kategorisere. Spørsmål knyttet til den nye personvernombudsordningen og spørsmål knyttet til informasjonssikkerhet går imidlertid igjen.

Spørsmål om personvernet til en under 18 år

For å danne oss et bilde av hvor mange henvendelsene som dreier seg om personvernet til barn og unge, fører vi dette som en egen kategori. Vi ser at fire prosent av henvendelsene dreier seg om dette. Også her kan det være noe underrapportert i statistikken, siden dette også er en «ekstrakategori» det er lett å glemme å føre opp. Av disse henvendelsene dreier 20 prosent seg om publisering og sletting av personopplysninger på nett (blant annet sosiale medier), 23 prosent dreier seg om registre og 12 prosent handler om kameraovervåking.

1.6 Kommunikasjonsvirksomheten

Personvernlovgivningen legger i stor grad ansvaret på den enkelte når det gjelder å ivareta eget personvern. Samtidig har virksomheter som behandler personopplysninger plikt til å etterleve lovgivningen på området. Dette gjelder både offentlige etater, private organisasjoner og næringsdrivende. Fordi privatpersoner, offentlige aktører og private virksomheter har så forskjellige behov, stiller dette store krav til hvordan vi jobber med kommunikasjon i Datatilsynet.

Datatilsynet har som strategisk satsing at vi skal bidra til økt kunnskap om og interesse for personvern. Vi skal også jobbe for at andre aktører tar personvernhensyn. Vi skal sette borgeren i stand til å ta vare på sitt eget personvern, og vi skal ha stor synlighet i personverndebatten. Her er kommunikasjon som virkemiddel selvsagt svært viktig.

Kommunikasjonsarbeidet er basert på statens kommunikasjonspolitikk og gjeldende regelverk, slik som offentlighetsloven og forvaltningsloven. Videre heter det i instruksene fra Kommunal- og

moderniseringsdepartementet at vi skal ha en aktiv holdning til kommunikasjon, både internt og eksternt. Det er viktig at vi fanger opp signaler som angår Datatilsynet, og at vi bruker dette aktivt i kommunikasjonsarbeidet. Kommunikasjon skjer i første rekke gjennom nettstedet vårt, direkte veiledning overfor publikum, aktiv mediekontakt og gjennom en utstrakt foredragsvirksomhet.

Nettstedet www.datatilsynet.no

Nettstedet er det viktigste verktøyet vårt, og vi legger betydelig vekt på at innholdet skal være relevant, korrekt og godt tilpasset brukerne. Vi arbeider derfor kontinuerlig med å vedlikeholde og strukturere innholdet, samtidig som vi også må videreutvikle nettstedet på en god måte.

I 2017 lanserte vi et nytt nettsted som i større grad er tilpasset personvernforordningen og dagens bruk av nettstedet. I løpet av denne prosessen har vi blant annet endret design og innholdsstruktur, oppgradert til siste versjon av Epi-server, redusert antall sider med 30 prosent og publisert flere nye veiledere om den nye personvernforordningen.

Nettstedet ble lansert som en forberedelse til at mye av innholdet på sidene må endres før forordningen trer i kraft.

Utvikling i bruk og besøk

Besøkene på nettstedet har gått kraftig opp i 2017. Antall besøk har økt med 244 prosent fra 2016 til 2017, mens antall sidevisninger har økt med 294 prosent i samme periode. Vi opplever stor interesse rundt den nye forordningen, og det nye regelverket er hovedårsaken til den enorme veksten.

Tabell 1.3 Oversikt over noen nøkkeltall fra nettstatistikken på datatilsynet.no:¹

	2016	2017
Antall sider på nettstedet	2 320	1 617
Antall besøk til nettstedet	202 000	695 222
Antall sidevisninger	598 000	2 355 033
Antall sidevisninger per besøk	3,5	4
Gjennomsnittlig besøksvarighet	3 min 52 sek	4 min 8 sek
Antall søk i søkemotoren på datatilsynet.no	43 000	75 789
Andel besøk fra mobile enheter	24 prosent	21 prosent

¹ På grunn av et problem med statistikkverktøyet i 2016, har vi ikke statistikk for de første fire månedene av 2016. Tallene over er for perioden mai–desember 2016.

Tabell 1.4 Oversikt over noen sentrale tall

	2014	2015	2016	2017
Innlegg på Personvernbloggen	50	40	30	17
Besøk på Personvernbloggen ¹	20 000	-	-	24 127
Twitterfølgere	12 392	14 100	15 000	15 900

¹ Vi har ikke besøkstall for Personvernbloggen for 2015 og 2016 på grunn av en feil i statistikkverktøyet.

Vi ser også at bruksmønsteret endrer seg i tråd med den generelle trenden når det gjelder nettstedstrafikk. Stadig flere bruker søk når de skal finne relevant innhold. Søkefeltet fikk også en fremtredende plass på det nye nettstedet vårt. Antall søk har økt med hele 76 prosent fra 2016.

Personvernblogg, sosiale medier og debattinnlegg

Personvernbloggen.no fungerer etter intensjonen. Den er et rom hvor vi kan reise andre problemstillinger enn vi kan på den ordinære nettsiden, samt i større grad benytte ombudsrollen vår.

Vi følger med på omtale av Datatilsynet og personvern på Twitter, og vi besvarer raskt de fleste spørsmål og kommentarer som kommer via denne kanalen.

På grunn av vår rolle som håndhever av og veileder i det nye regelverket, har vi dessuten fått en rekke henvendelser om å skrive ulike innlegg i eksterne magasiner, blogger og annet. I 2017 leverte vi innlegg om nye personvernregler til blant annet Moderne handel, Nito, Fagbladet, Nextbridges biblogg, KS sine nettsider og elektronikkbransjen.no.

Nyhetsbrev

Datatilsynet fikk på plass ny løsning for nyhetsbrev i desember 2016. Det betydde at vi måtte innhente nye samtykker fra alle mottakerne av

nyhetsbrevet. Det gir som regel en nedgang i antall abonnenter. Første brev i 2017 hadde derfor 1 209 mottagere. Vi har markedsført nyhetsbrevet på nettsidene og i e-postsignaturene våre, og i løpet av de 20 nyhetsbrevene vi sendte ut i 2017 steg antall abonnenter til 3 180. Vi sender som regel ut ett til to nyhetsbrev i måneden, avhengig av om vi har noe nytt å formidle leserne. Av personvern hensyn har vi ikke noe spesifikk statistikk på klikk, men kan generelt si at vi har en høy klikkrate i våre nyhetsbrev.

Mediekontakt

Vi vurderer mediene som en svært viktig kanal for å få frem budskapene våre, og det er jevn pågang og interesse fra disse. Vi legger stor vekt på å ha et profesjonelt forhold til mediene. Dette innebærer at vi skal ha god tilgjengelighet og et høyt servicenivå overfor journalistene. Dette mener vi å ha lykkes godt med også i 2017.

Vi noterer ned hver gang vi kontaktes av journalister og i løpet av året har vi registrert 648 *besvarte medie henvendelser*. Se tabell under.

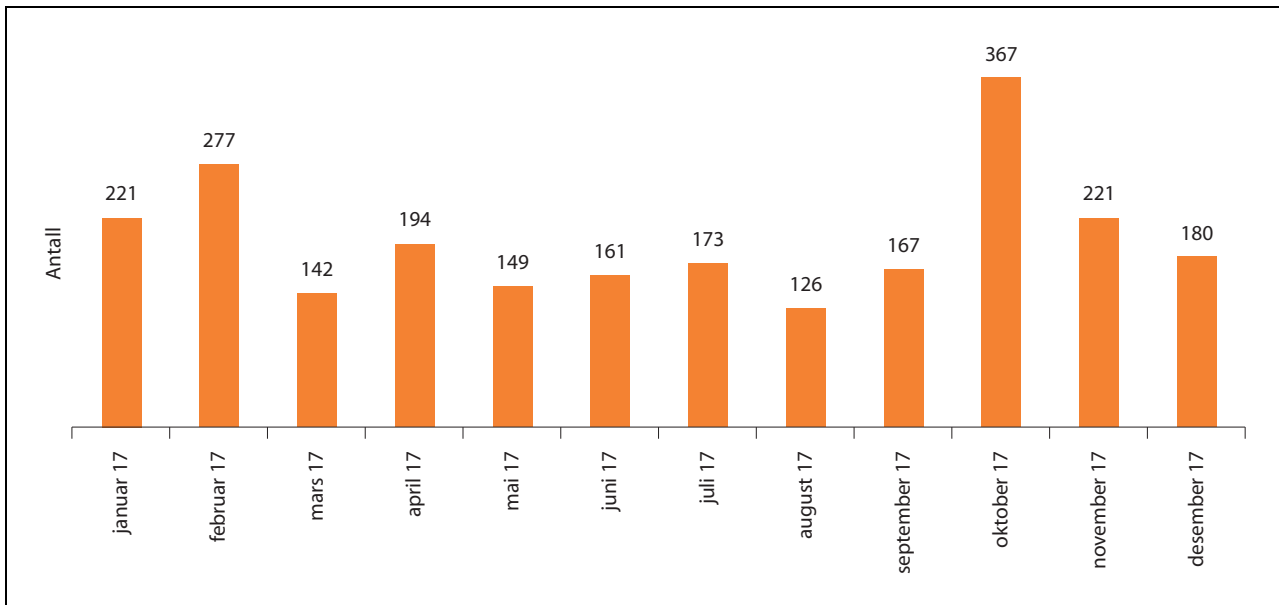
Medieovervåkingstjenesten M-Brain har registrert til sammen 2 378 *oppslag i internettbaserte medier* hvor Datatilsynet er omtalt i løpet av året. Se tabell under.

Dette viser en jevn oppgang de siste tre årene. Tallene er ikke helt nøyaktige, da mange av henvendelsene som kommer til oss gjerne resulterer i flere oppslag både i regionale og nasjonale medier,

	2014	2015	2016	2017
Medie henvendelser	800	650	618	648

	2015	2016	2017
Medie oppslag ¹	1 843	2 111	2 378

¹ Det varierer noe fra år til år hvordan M-Brain (tidligere Opoint) rapporter, så tallene vil ikke vise et fullstendig bilde.

Figur 1.16 Antall nettbaserte medieoppslag med omtale av Datatilsynet – registrert i M-Brain

eller vi omtales uten å være kontaktet. Det har også vært mange oppslag der vi har vært omtalt eller intervjuet i internasjonale medier det siste året, noe vi heller ikke har tall på.

Dette var noen av de temaene som fikk mest medieomtale i 2017:

- Nye personvernregler – forordningen
- Pasientdata på avveier – Helse Sørøst
- Digitalt grenseforsvar
- Smartklokker for barn
- Nettvett blant barn og unge
- Foreldres deling av bilder av barn på nett
- Legelisten
- Sosiale medier og personlig informasjon

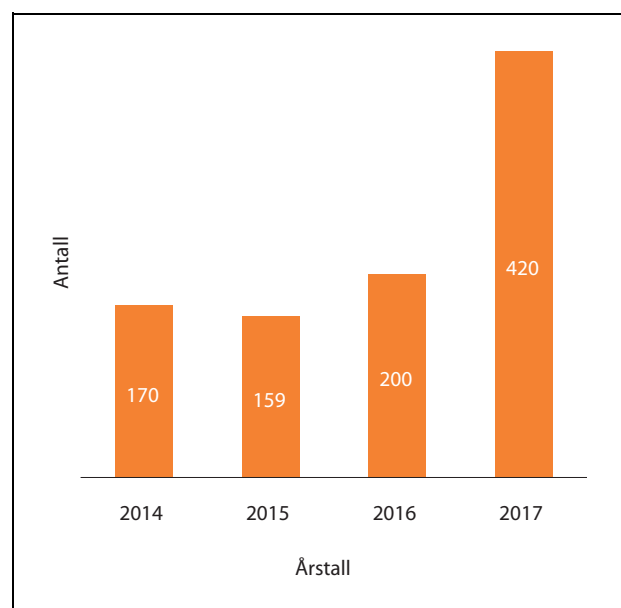
Vi ser av oversikten at oktober peker seg ut. Det henger nok sammen med at oktober er Nasjonal Sikkerhetsmåned med mange arrangement som handler om sikring av persondata. Vi lanserte blant annet en veileder om innebygd personvern, noe som fikk stor oppmerksomhet.

Foredragsvirksomheten

Foredrag er en viktig del av vår utadrettede kommunikasjonsvirksomhet. Det gir oss muligheten til å øke kjennskapen til rettigheter og plikter, og å skape økt forståelse for betydningen av å ivareta personvern hensyn. Samtidig gir det oss synlighet og tilgjengelighet for virksomheter, interesseorganisasjoner, publikum og ulike sektorer. Forespørslene vurderes ut fra kriterier slik som antall deltagere, om temaet er relevant for våre satsningsområder, samt vår kapasitet.

I 2017 holdt vi 417 foredrag. Dette er mer enn dobbelt så mange som i 2016. Samtidig har vi også takket nei til rekordmange henvendelser. Denne sterke økningen i antall foredragshenvendelser skyldes stor etterspørsel etter informasjon om de nye personvernreglene.

En del av økningen skyldes også at vi i større grad enn tidligere har brukt foredrag strategisk. Vi har henvendt oss til arrangører av konferanser og seminarer, eller inngått samarbeid med ulike aktører om et eller flere konkrete foredrag med generelle innlegg om personvern. Det har bidratt

Figur 1.17 Antall holdte foredrag de siste årene

til at vi har nådd frem med vårt budskap til viktige målgrupper over hele landet. Vi har erfart at vi gjennom disse foredragssamarbeidene også har rekruttert flere ambassadører for budskapet om personvern blant interesseorganisasjoner, konsultantselskap og andre arrangører. I forbindelse med noen av arrangementene har vi også stått på stand. Dette har gjort oss synlige, tilgjengelige for å svare på spørsmål og gitt oss mulighet til lytte til innspill fra våre målgrupper.

Temaene for foredragene varierer, men i 2017 har de fleste foredragene handlet om de nye personvernreglene. Dette er de mest populære temaene:

- Nye personvernregler
- Personvern i helsesektoren
- Stordata
- Kommersiell bruk av personopplysninger – det store datakappløpet
- Informasjonssikkerhet, innebygd personvern og ny teknologi

2 Årets viktigste aktiviteter

2.1 Nytt personvernregelverk

Den store regelverksendringen som EUs nye personvernforordning fører med seg, har som nevnt vært en betydelig oppgave for Datatilsynet i 2017, og vil også være det i årene som kommer. Det nye regelverket ble vedtatt i april 2016, og skal etter planen implementeres i norsk rett 25. mai 2018.

Forberedelsesarbeidet ble påbegynt i Datatilsynet i 2015, og intensivert i 2016 og 2017. Vi har fulgt regelverksutviklingen i EU meget tett, og har prioritert internasjonal tilstedeværelse. I tillegg har vi påtatt oss oppgaver i regi av EU for å være best mulig forberedt når forordningen trer i kraft. Samarbeidet med de nordiske datatilsynsmyndighetene er også intensivert i forbindelse med dette arbeidet.

I løpet av 2017 har vi tilegnet oss mer kunnskap om de nye reglene og hvilke endringer det regelverket vil medføre for virksomheter som behandler personopplysninger, de registrertes rettigheter og Datatilsynet som forvaltningsorgan. Vi har i løpet av året gjennomført de interne prosessene som ble satt i gang i 2016 for å forberede organisasjonen på å ivareta vår samfunnsoppgave og vårt mandat etter mai 2018.

Datatilsynet har deltatt i en tverrdepartemental arbeidsgruppe som ledes av Justis- og beredskapsdepartementet, og som er knyttet til implementeringen i norsk rett. Vi samarbeider også

med departementet om den formelle innføringen av forordningen i EØS-avtalen, og vi har bistått departementene med innspill i forbindelse med regelverksarbeidet.

Gjennomføringen av arbeidet med personvernforordningen var i 2016 og frem til høsten 2017 organisert i fem delprosjekt:

- *Nytt regelverk (juridisk)*. Dette delprosjektet hadde ansvar for å vurdere hva det nye regelverket betyr for Datatilsynet. Prosjektet holdt også i våre internasjonale forpliktelser, og vi hadde kontakt med Justisdepartementet om arbeidet med å innføre forordningen i norsk rett.
- *IKT og prosess-støtte*. Dette delprosjektet sørget for at vi har nødvendige og hensiktsmessige fagsystemer for å håndtere oppgavene våre etter nytt regelverk. Dette inkluderte gode løsninger for samhandling med eksterne parter og støtte i vår interne saksbehandling.
- *Kommunikasjonsprosjektet*. Delprosjektet håndterte de rene kommunikasjonsoppgavene knyttet til de nye reglene. Først og fremst skulle prosjektet legge til rette for at både offentlige og private virksomheter får den informasjon de trenger for å kunne etterleve det nye regelverket og for at innbyggerne får informasjon om sine rettigheter.
- *Personvernombud*. I dette delprosjektet ble tilpasningene av personvernombudsordningen til det nye regelverket håndtert. Ordningen går fra å være frivillig til å være obligatorisk for alle offentlige virksomheter og den vil også pålegge langt flere private virksomheter å opprette personvernombud. Delprosjektet har i tillegg til dette utredet hvordan den fremtidige opplæringen av personvernombud skal foregå.
- *Web*. I dette delprosjektet ble nødvendige endringer av plattform, struktur og innhold på vårt nettsted vurdert og satt i gang.

2.1.1 Gjennomførte aktiviteter

Høringsinnspill til forslag til ny personopplysningslov

Selv om forordningen viderefører mange rettigheter og plikter fra dagens regelverk, er det også mye som er nytt. Konsekvensene av endringene vil langt på vei måtte avklares i praksis i tiden som kommer. Samtidig er gjennomføringen i nasjonal rett, slik som avklaring av nasjonalt handlingsrom og valg av nasjonale reguleringer, svært viktig for å sikre god etterlevelse av forordningen. Videre er forordningsteksten svært omfattende og vanskelig tilgjengelig, og det er begrenset med rettskil-

der som direkte belyser hvordan reglene i forordningen er å forstå. Den kommende lovproposisjonen om ny personopplysningslov blir derfor etter vårt syn en viktig rettskilde, særlig når det gjelder kravene til nasjonalt regelverk. Vårt høringsinnspill til lovforslaget var derfor svært omfattende, og vi omtalte de fleste problemstillingene som ble tatt opp i høringen.

Som vi skrev i høringsuttalelsen, er vi i hovedsak enige i departementets beskrivelse av nasjonalt handlingsrom, og i departementets valg av områder som er gjenstand for nasjonale tilpasninger. Samtidig mener vi at det er forholdsvis mange problemstillinger departementet med fordel kunne ha gått nærmere inn i. Vi påpekte at vi gjerne skulle sett at høringsnotatet beskrev kravene som forordningen stiller til nasjonal lovgivning mer inngående.

Andre merknader i uttalelsen var at vi er kritiske til at begrepet «personvernombud» er foreslått erstattet med «personvernrådsgiver». Vi er også kritiske til den foreslåtte bestemmelsen om behandling av sensitive personopplysninger for arkiv, forskning og statistiske formål, fordi vi mener at den ikke oppfyller kravene til klarhet i hjemmelsgrunnlaget. Vi mener videre det bør innføres en foreldelsesfrist for adgangen til å gi overtredelsesgebyr, og at det må vurderes å gi en straffebestemmelse for brudd på loven. Det bør gis overgangsregler for gjeldende konsesjoner. Når det gjelder barns samtykke ved informasjonstjenester støtter vi departementets forslag om en bestemmelse som setter en aldersgrense på 13 år.

Veiledning og ekstern opplæring om forordningen

Vi har i 2017 prioritert veiledning rettet mot virksomheter. Vi har arrangert felles seminarer med, eller bidratt på seminarer i regi av, blant annet ISACA, Finans Norge, Regnskap Norge, IKT Norge, KINS og KS, Atea, DN, Dataforeningen og Kreditorforeningen. Dette for å nå flest mulig virksomheter som er berørt av lovendringene. På slike arrangementer formidler vi som oftest generell informasjon om forordningens bestemmelser.

I tillegg har vi holdt temabaserte foredrag om blant annet profilering, automatiserte beslutninger, informasjonspålykt, informasjonssikkerhet, avviksmeldinger, personvernombud og internasjonal samarbeid. Datatilsynet har også bistått eksterne aktører i etablering av kurs for personvernombud og deltatt med ressurser i gjennomføringen av slike opplæringskurs.

Vi bruker nettsidene våre aktivt for å spre informasjon om hvilke plikter virksomhetene har

etter de nye reglene. Nettsidene inneholder oppdatert informasjon om veiledninger som er skrevet av EUs samarbeidsorgan på personvernområdet (Artikkel 29-gruppen), samt veiledninger som vi selv har utarbeidet – ofte med utgangspunkt i avklaringer som er foretatt internasjonalt.

Dette gjelder blant annet personvernombud, innebygd personvern og personvern som standardinnstilling, håndtering av avvik og vurdering av personvernkonsekvenser.

Informasjon til kommunesektoren om nye personvernregler

Våre kontroller med kommunesektoren de siste årene har vist at mange kommuner har en lang vei å gå for å sikre at de etterlever personvernregelverket. I og med at det kommer nye og strengere krav til kommunenes håndtering av personopplysninger fra 2018, er det viktig at de setter personvern på agendaen. Vi sendte derfor et informasjonsbrev til alle rådmenn og fylkesrådmenn i mars 2017. I brevet beskrev vi vår erfaring med sektoren, ga råd om hvordan kommunene bør starte arbeidet med ny lov og informerte om vårt arbeid med sektoren.

I tillegg til å informere kommunesektoren om de nye reglene, har vi også holdt en rekke foredrag, vært tilstede på konferanser og andre arrangement for sektoren, deltatt i rådmannsutvalg, informert i fagpresse og samarbeidet med sektorens interesseorganisasjoner.

Intern kompetansebygging og internorganisering

Datatilsynet har gjennomført opplæring for ansatte i samtlige sentrale bestemmelser i forordningen. Vi har også laget en plan for videre kompetansebygging, både knyttet til generelle temaer og spesifikt knyttet til aktuelle samfunnsområder og bransjer. I tillegg har det vært arrangert flere interne seminarer med forordningen som tema.

Vi har dessuten kartlagt og lagt planer for hvilke nye rutiner for praktisering av ulike bestemmelser i forordningen som må på plass før den trer i kraft. Eksempler på dette er rutiner for gjennomføring av forhåndsdrøftelser og saksbehandling etter samarbeids- og konsistensmekanismen.

2.1.2 Fremtidige utfordringer

Det å sikre en god og effektiv innføring av, og overgang til, nytt regelverk er selvsagt krevende både faglig og ressursmessig. Det er også viktig at

vi, samtidig som vi gjennomfører intern opplæring og endrer vår måte å jobbe på, holder den daglige driften etter gjeldende lovverk på normalt nivå. Dette krever stram og god ledelse med svært god oversikt og tydelige prioriteringer.

Vi gjør det beste vi kan, med de ressurser og virkemidler vi har, for å forberede alle berørte på det nye regelverket som kommer. Det er imidlertid virksomhetene, både private og offentlige, som skal etterleve det nye regelverket. Selv om vi gjør det som er mulig innenfor våre rammer, vil det være elementer som skal sikre etterlevelse som står utenfor vår kontroll. Dette vil være aktiviteter som aktører innen sektorene selv, samt regjeringen, må sørge for at skjer.

Sektorer og bransjer må selv ta sitt ansvar for å møte de nye regelverkskravene. For eksempel er bransjenormer sett på som et viktig instrument for etterlevelse, og det krever handling fra særlig bransjeorganisasjonene. Kravene om innebygget personvern og vurderinger av personvernkonsekvenser, forutsetter kunnskap og handling hos de ansvarlige, leverandører og organisasjoner. En vellykket innføring av personvernforordningen krever altså vesentlig større aktivitet enn det som skjer i regi av Datatilsynet.

2018 vil bli et overgangsår for Datatilsynet, ved at vi går fra et godt kjent og innarbeidet regelverk til et nytt regulatorisk rammeverk. Både materielle endringer i regelverket, nye rutiner for håndtering av ulike typer saker og ikke minst økt samarbeid med andre lands datatilsynsmyndigheter, vil stille høye krav til organisasjon og gjennomføring. Slik vi ser det vil håndteringen av overgangsordninger, økt grad av internasjonalisering og økte krav til robuste vurderinger av personvernkonsekvenser, peke seg ut som utfordringer i perioden som kommer.

Overgangen fra gammel til nytt regelverk innebærer også avvikling av «gamle saker», saker som er lagt frem etter regler som ikke videreføres i forordningen. Det er per i dag ikke klart om det blir overgangsordninger for allerede gitte konsekvenser og tillatelser fra Datatilsynet i det nye regelverket. Det er imidlertid klart at det å håndtere problemstillinger når det gjelder overgangen til nytt regelverk, vil bli krevende. Det vil bli viktig å sikre at eventuelle overgangsregler både legger til rette for at personverninteressene til de registrerte ivaretas tilfredsstillende, men også at de ikke får en konkurransevridende effekt på markedet.

Med forordningen innføres komplekse regler for samarbeid mellom datatilsynene i Europa,

både i enkeltsaker og mer generelt knyttet til tolkning og praktisering av forordningens bestemmelser. Formålet med dette er å sikre harmonisering av praksis. Mange saker vil fremdeles behandles nasjonalt som i dag, men praksisavklaringer og avgjørelser med presedensvirkning vil i stor utstrekning trolig måtte besluttes internasjonalt. I andre tilfeller vil selve saksbehandlingen følge det internasjonale sporet når det gjelder prosess, men det materielle innholdet i våre vurderinger vil fremdeles ha nasjonal preg. Dette vil bli en ny måte å arbeide på for alle tilsynsmyndighetene og det vil kunne medføre noen utfordringer før samarbeidet går seg til.

Datatilsynets mulighet til å påvirke i internasjonale samarbeidsfora vil bli endret med innføringen av forordningen. Siden Norge ikke er medlem av EU, har vi bare status som observatør, og vi har ikke stemmerett i aktuelle samarbeidsfora. Dette er også tilfelle i det eksisterende personverndirektivet, men dette har i realiteten ikke hatt så stor betydning siden samarbeidet ikke har vært like omfattende og formelt som det vil bli fremover.

Vi vil altså bare kunne påvirke prosesser og fremme norske synspunkter gjennom aktiv deltakelse, og ikke gjennom bruk av stemmerett. Dette krever at vi følger godt med på praksisen som tilsynsmyndighetene utvikler i samarbeid. Beslutninger som tas internasjonalt må tilflytte Datatilsynets medarbeidere raskt og innarbeides i vår praksis.

I tillegg kreves det at vi klarer å formidle våre posisjoner tydelig, samt kan identifisere og belyse eventuell spesielle norske forhold i beslutningsprosesser i EU.

Forordningen stiller tydelige krav til vurdering av personvernkonsekvenser med sikte på å identifisere risikotilpassede tiltak for å ivareta personvernet til de registrerte. Det nye regelverket krever at alle som er involvert i behandling av personopplysninger må kunne gjennomføre gode vurderinger av personvernkonsekvensene. Dette krever god kompetanse om personvern. Det gjelder også lovgiver. Vi ser ofte at lov- og forskriftsforslag er mangelfulle når det gjelder utredning av personvernkonsekvenser. Det er viktig å sikre at lovhjemler for behandling av personopplysninger tar høyde for kravene etter forordningen, og at de er tilstrekkelig detaljerte for å oppfylle sitt formål.

God og tydelig veiledning til alle som er involvert i vurdering av personvernkonsekvenser, også i forbindelse med lovarbeid, blir derfor nødvendig.

2.2 Innebygd personvern og teknologi som kan være personvern fremmende

I «Meld. St. 11 (2012–2013) Personvern – utsikter og utfordringer» løftet regjeringen frem arbeidet med innebygd personvern, og uttalte blant annet at «det bør fastsetjast eit prinsipielt mål om innebygd personvern i alle sektorar». Dette er fulgt opp i senere uttalelser fra regjering og departement, sist i «Stortingsmelding nr. 27 (2015–2016) Digital agenda for Norge», hvor det blant går frem at regjeringen vil arbeide for at IKT-systemer i offentlig forvaltning skal ivareta prinsipper for innebygd personvern, herunder personvernvennlige standardinnstillinger.

Innebygd personvern har vært en anbefaling fra Datatilsynet siden 2012. Etter EUs personvernforordning blir det en plikt for virksomheter å ha innebygd personvern som standardinnstilling. Kravet om innebygd personvern innebærer at virksomheter skal gjennomføre organisatoriske og tekniske tiltak som ivaretar personvernprinsippene og de registrertes rettigheter ved etablering av løsninger, system, apper og lignende.

Tilbakemeldinger fra flere virksomheter har vært at denne plikten er vanskelig å forstå omfanget av, enten de er plikthavere etter regelverket, eller leverandører av programvare, og at det har vært et behov for å tydeliggjøre begrepet. Vi anså det derfor som nødvendig å lage veiledning hvor vi så nærmere på hvordan personvernprinsippene, de registrertes rettigheter og sikkerhetskrav etter personvernregelverket kan knyttes til hver aktivitet i utviklingsløpet.

2.2.1 Gjennomførte aktiviteter

Veilederen «Programvareutvikling med innebygd personvern»

Første halvår i 2017 startet vi arbeidet med å lage en veileder om innebygd personvern. Vi satte sammen en arbeidsgruppe med representanter fra Datatilsynet, samt eksterne representanter fra privat og offentlig sektor som alle hadde kompetanse på sikkerhet og programvareutvikling. Veilederen ble skrevet av oss, og så sendt på høring blant deltakerne i arbeidsgruppen, i tillegg til noen flere eksterne virksomheter.

Veilederen er bygget opp slik at kravene lett kan kompletteres i anerkjente rammeverk for programvareutvikling, slik som Software Development Lifecycle (SDL) og Microsoft Security Development Lifecycle. I tillegg benyttet vi oss av retningslinjer fra European Union Agency for

Network and Information Security (ENISA), «Privacy and Data Protection by Design». Rammeverkene innenfor utvikling benyttes av flere arkitekter og utviklere, og kan brukes ved utvikling innenfor velferdsteknologi, tingenes internett, apper, systemer og løsninger. Veilederen er blitt tatt meget godt imot i utviklingsmiljøet.

Veilederen har blitt oversatt til engelsk, og er blitt presentert for internasjonale personvernmyndigheter i Artikkel 29-gruppen, EU-kommisjonen, Technology subgroup (undergruppe i Artikkel 29-gruppen) og Berlingruppen. I tillegg har vi hatt en orientering for personvernmyndigheten (OPC) i Canada. Vi har også blitt kontaktet av en stor internasjonal programvareleverandør som har fortalt om stor interesse internasjonalt om vår veileder, og at det er initiativ i deres virksomhet om blant annet å oversette veilederen til polsk for å kunne spre budskapet blant teknologivirksomheter i Polen.

Vi utarbeidet dessuten en plakat med hovedpunkter fra veilederen. Den finnes både digitalt og i papir. Plakaten er populær og etterspurt, og vi har til nå trykket opp 2700 eksemplarer.

Konkurransen «Innebygd personvern i praksis»

For å sette fokus på utvikling av personvern fremmende teknologi, lanserte vi høsten 2017 en konkurranse for de som utvikler løsninger, applikasjoner eller system etter prinsippene for innebygd personvern. Vinneren kåres i starten av 2018.

Vi lanserte både veilederen og konkurransen på et frokostseminar i regi av Den Norske Dataforening. Statssekretær Paul Chaffey var innleder sammen med direktør Bjørn Erik Thon. Publikum bestod av 700 personer tilstede i salen og rundt 1500 oppkoblinger på strømming – noe som er det høyeste antallet personer som har fulgt med på et av våre seminarer.

Høringer

I vår høringsuttalelse til «NOU 2016: 19 Samhandling for sikkerhet – beskyttelse av grunnleggende samfunnsfunksjoner», har vi påpekt at ved digitalisert overføring av registeropplysninger (Personnellsikkerhet) bør registereierne følge prinsippene om innebygd personvern.

Øvrige aktiviteter

Både i forkant og i etterkant av lanseringen av veilederen, har vi holdt rundt 30 foredrag og arbeidsmøter for ulike målgrupper der temaet i hovedsak

har vært innebygd personvern. Vi mener at vi har nådd ut til mange som jobber med programvareutvikling, særlig ved at vi har presentert veilederen på noen av de største norske konferansene der utviklere er til stede.

Vi har dessuten engasjert en masterstudent for 2018. Studenten skal bygge en app, og samtidig demonstrere hvordan prinsippene i veilederen kan ivaretas for hvert utviklingssteg. Dette vil også bidra til å tydeliggjøre hvordan dagens og fremtidens teknologi kan ivareta borgernes personvern.

2.2.2 Fremtidige utfordringer

Gamle system som ikke har innebygd personvern vil være en utfordring i tiden fremover. I noen miljøer virker det som det er liten vilje å bytte ut systemer som har stått og gått i mange år. Mange av disse gamle systemene er heller ikke i samsvar med dagens regelverk. Vi mener det er viktig at de behandlingsansvarlige planlegger utfasing av systemer som ikke ivaretar tilstrekkelig personvern og sikkerheten. Dette for å opprettholde tillitten til norske borgere. Vi ser at dette er spesielt viktig for norske myndigheter som til nå har hatt en stor tillitt i befolkningen. Det at enkelte statlige virksomheter effektiviserer og gevinstrealiserer på bekostning av personvernet, har gjort den enkelte borger mer bevisst på om man kan stole på de systemene som myndighetene benytter i digitaliseringen.

2.3 Helse og velferd

Helse- og velferdsområdet omfatter primær og sekundær bruk av opplysninger innen helse- og omsorgstjenestene, NAV, helseforskning og samfunnsforskning. Opplysningene som behandles i denne sektoren er blant de mest sensitive som finnes, og befolkningen selv anser opplysningene som særlig beskyttelsesverdige. Innen dette ansvarsområdet behandles det opplysninger om befolkningen i alle livsfaser, og bruk og gjenbruk av våre opplysninger til stadig flere formål øker.

Hovedutfordringen innen helsesektoren er at det er stort press på teknologisk utvikling og nye løsninger, og dette skjer i et raskt tempo. Pasientoppfølging forventes å bli mer og mer digitalisert, for eksempel gjennom innbyggertjenesten www.helsenorge.no. I Midt-Norge arbeides det med å utvikle Helseplattformen. Den vil gi innbyggerne i regionen en felles journal uavhengig av hvilket tjenestenivå de mottar hjelp fra.

Helse- og omsorgstjenesten er preget av mange aktører og flere ulikt organiserte virksomheter med forvaltningsansvar og beslutningsmyndighet. Leverandører og databehandlere har ofte sentrale roller, og ansvarsforholdene kan ofte være uklare.

Det er en forventning om effektivisering, og dette medfører utkontrakteringer og sentralisering av kompetanse og beslutningsmyndighet.

Endringer i form av digitalisering av journalopplysninger stiller nye krav til systemenes evne til å ivareta sikkerhet knyttet til konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet. Risikobildet i sektoren må sies å endres radikalt når man beveger seg fra papirdokumentasjon over til elektronisk behandling av opplysninger.

Det er også et økende ønske om og påtrykk for gjenbruk av helseopplysninger, såkalt sekundærbruk av data. Det opprettes stadig nye kvalitetsregistre, og mange av disse er store i omfang og har som formål å være permanente. Det pågår utredningsarbeid for å finne nye løsninger for å gjøre data tilgjengelige på en mer effektiv måte enn tidligere, blant annet i Helsedataprogrammet i Direktoratet for e-helse.

NAV har også mange av de tilsvarende utfordringene. Dilemmaet mellom å ha tilgjengelige opplysninger og å sikre tilfredsstillende konfidensialitet, kan gi utfordringer for hensynet til borgernes personvern. En nyere problemstilling er ønsket om å bruke NAVs datamateriell i stordataanalyser.

2.3.1 Gjennomførte aktiviteter

Tilsyn

Vi gjennomførte i 2016 kontroll med Oslo Universitetssykehus HF og Janusbanken. Dette helseregisteret har rettslig grunnlag gjennom konsesjon fra Datatilsynet, og vi ønsket å kontrollere om våre konsesjonsvilkår ble etterlevd. I 2017 ble den endelige kontrollrapporten sendt, og i desember 2017 fattet vi vedtak om overtredelsesgebyr som følge av avvikene kontrollen viste.

Vi har gjennomgått besvarelsene etter brevkontroller med de forskriftsregulerte, sentrale helseregistrene vi har, og vi har sendt ut foreløpige kontrollrapporter og mottatt svar fra registrene. Foreløpige funn er at det er avvik knyttet til informasjonsplikten overfor borgerne og mangler knyttet til loggføring og avvikshåndtering hos enkelte av registrene. Endelige kontrollrapporter er ikke ferdige.

Det er også sendt ut foreløpige rapporter etter brevkontroller med helseforetakenes behandling av data til såkalt intern kvalitetssikring. Vi synes å ha oppnådd formålet med disse kontrollene, ved å ha fått et bedre kunnskapsgrunnlag om omfanget av og hvordan opplysninger behandles for kvalitetssikring.

Etter en klage, fant vi grunn til å gjennomføre stedlig kontroll med Sykehuset i Telemark HF og deres tilgangsstyring til opplysninger i elektronisk pasientjournal. Kontrollen avdekket at tilgangsstyringsløsningen var felles for hele Helse Sør-Øst RHF, og vi sendte derfor krav om redegjørelse til alle sykehusene i det regionale helseforetaket. Vi har mottatt svar, men har foreløpig ikke saksbehandlet dem.

Kontrollsak mot Helse Sør-øst

Etter en langvarig korrespondanse med forskjellige aktører i Helse Sør-Øst RHF, sendte Datatilsynet i oktober varsel til ni helseforetak om overtredelsesgebyr på 800 000 kroner. Gebyrene ble gitt som følge av avvik knyttet til sikkerhetsledelse og manglende risikovurderinger i forbindelse med beslutningen om tjenesteutsetting av IKT-drift til utlandet. Saken fikk mye oppmerksomhet i media, og den har ført til en stor endring i helsesektoren når det gjelder bevissthet rundt ansvarsforhold og risikovurderinger.

I kjølvannet av saksbehandlingen vår, har vi samarbeidet med andre tilsynsmyndigheter som NSM, Finanstilsynet og Helsetilsynet, og det har også vært møter med Difi og Direktoratet for e-helse. Formålet med dette samarbeidet har vært å etablere en felles strategi rundt temaet tjenesteutsetting av IKT-tjenester, både i helsesektoren og andre deler av offentlig sektor.

Datatilsynet har hatt god dialog med Helse Sør-Øst i etterkant, og virksomheten jobber med å rette opp i dette. Saken var ikke ferdigbehandlet ved årsskiftet, og det planlegges aktiviteter for oppfølging av saken i 2018.

Sentrale høringsuttalelser

Forskrift for regulering av kommunalt pasient- og brukerregister (KPR-forskriften)

Datatilsynet ga en høringsuttalelse til forslaget om forskrift for regulering av kommunalt pasient- og brukerregister. Vi var blant annet kritiske til registerets omfang når det gjaldt innhold og formål, manglende utredning av personvernkonsekvenser for de registrerte og utilstrekkelig risikovurdering av forslaget. Vi stilte også spørs-

mål ved om måten dette registeret ble til er i tråd med de grunnleggende prinsippene om demokratisk kontroll av inngrepene behandling av personopplysninger.

Pasientens legemiddelliste

Helse- og omsorgsdepartementet kom også med forslag til et register kalt pasientens legemiddelliste. Forslaget innebærer at man skal lagre flere opplysninger om legemiddelbruk, over lengre tid og med flere som har tilgang enn tidligere. Datatilsynet stilte spørsmål ved om registeret kunne opprettes basert på samtykke fra pasientene fremfor en reservasjonsløsning. Vi savnet også en samlet vurdering av konsekvensene av forslaget, og vi var ikke enige i lagringstiden som ble foreslått.

Endring i biobankloven (forslag om varig lagring av blodprøver samlet inn gjennom nyfødtscreening)

I september ga vi vårt høringssvar til forslag til endring av behandlingsbiobankloven knyttet til varig lagring av blodprøver innsamlet gjennom nyfødtscreeningen. Vi var kritiske til at det i forslaget ble åpnet for permanent lagring av blodprøver, særlig siden dette ikke er i tråd med det fagmiljøet ved screeningprogrammet selv har uttalt at de har behov for. Det synes som om det er forskningsformål som har vært styrende for forslaget om permanent lagring, noe som medfører at konsekvensvurderingene som er gjort, ikke blir riktige. Vi presiserte at forslaget ikke synliggjør hvilke etiske og personvernrelaterte spørsmål som må diskuteres før man tar stilling til om vi i Norge skal tillate etablering av en nasjonal biobank med blodprøver fra hele befolkningen. Saken vil få videre oppfølging i 2018.

Forskrift om befolkningsbaserte helseundersøkelser

I høringssvaret vårt til forskrift om befolkningsbaserte helseundersøkelser, var vi spørrende til hvilken verdi forslaget vil ha når den nye personvernforordningen trer i kraft samtidig med forskriften. Vi mente at det var tatt for liten høyde for de endringene forordningen medfører. Vi mente også at forslaget ikke tok for seg mange av de aktuelle spørsmålene disse befolkningsundersøkelsene reiser, slik som for eksempel samtykkes rekkevidde, tilbakeføring av analyseresultater, innsyn, inkludering av barn og lignende. Vi var kritiske til at forskriftens innhold vil medføre

store endringer i forhold til de premissene som ligger til grunn for Datatilsynets konsesjoner til disse undersøkelsene, samt i forhold til gjeldende samtykker fra de registrerte.

Saksbehandling

Vi har mottatt og behandlet søknader om konsesjon knyttet til behandling av helseopplysninger i forsknings- og kvalitetssikringsprosjekter og i helseregistre. Store deler av våre ressurser på dette feltet har gått til behandling og oppfølging av enkeltsaker. I mange tilfeller medfører søknader om konsesjon behov for omfattende kontakt i form av veiledning og informasjon forut for og underveis i saksbehandlingen.

Vi har gjennomgått praksisen vår og har mot slutten av året lagt om saksbehandlingen noe i påvente av personvernforordningen ved å gi enklere begrunnelser.

Øvrige aktiviteter

1. januar 2016 ble Direktoratet for e-helse opprettet, og de tidligere oppgavene til Helsedirektoratet delt mellom de to etatene. Vi har hatt flere møter med det nye direktoratet og etablert god kontakt med relevante personer og avdelinger. Denne kontakten er helt sentral for å kunne følge de pågående prosessene innen helsesektoren med blant annet Helsedataprogrammet, velferdsteknologi, Nasjonal kjernejournal, «En innbygger – én journal», og e-Resept.

I Helse Midt-Norge utvikles Helseplattformen som er en felles journal uavhengig av hvilket tjenestenivå helsehjelpen gis på. Dette er et prosjekt som er viktig å følge med på for Datatilsynet, og vi har hatt flere møter i løpet av året.

Vi har dessuten hatt løpende kontakt med sentrale aktører som Folkehelseinstituttet, de Regionale komiteer for medisin og helsefaglig forskningsetikk (REK), Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM), Norsk samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), helseforetakene, Senter for klinisk dokumentasjon og evaluering (SKDE), Norsk Helsenett, Helse- og omsorgsdepartementet og Helsetilsynet.

Vi har også deltatt i arbeidet med Norm for informasjonssikkerhet i helsesektoren (Normen), både i arbeidsgrupper og i styringsgruppa. Etter ny lovgivning har det vært behov for oppdateringer av allerede eksisterende materiell. Hovedarbeidet med Normen i 2017 har dreiet seg rundt endringer som følge av personvernforordningen, og det har vært hyppige møter mellom

Datatilsynet og Normsekretariatet gjennom hele året.

Vi har videre deltatt i referansegruppen til Statistikklovutvalget. Vi har også deltatt i Helsedatautvalget med en representant, utvalget kom med flere forslag som representanten i stor grad tok dissens fra.

Helsedataprogrammet i Direktoratet for e-helse er omfattende, og vi deltar i referansegruppen. Vi deltar også i en arbeidsgruppe for personvern og informasjonssikkerhet i programmet.

Velferdsteknologi og annen helseteknologi

Velferdsteknologi har vært et sentralt tema for Datatilsynet også i 2017. Vi har hatt mye aktivitet på området, både i form av veiledning, møter og foredragsvirksomhet. Vi har også hatt kontakt med Helsedirektoratet vedrørende veilederen til Normen. Datatilsynet mener det fremdeles er sentrale problemstillinger som bør avklares, slik som for eksempel plassering av behandlingsansvar, krav til databehandleravtaler og dokumentering av bruk av velferdsteknologi.

Vi har hatt en rekke møter med forskjellige aktører som ønsker veiledning.

NAV

En ny utfordring innen NAV-systemet er at det er økende interesse for å ta i bruk stordatanalyser på NAVs registre. Disse registrene inneholder store mengder personopplysninger om så å si alle landets borgere. Vi ser med bekymring på at disse dataene som er samlet inn med spesifikke formål skal kunne benyttes til nye formål som er utenfor den «tradisjonelle sekundærbruken». Vi har hatt flere møter med prosjektet «Big Insight» som er finansiert av Norges forskningsråd, og som har til formål å lage analyseverktøy for å avsløre trykkesvindlere. Dette prosjektet har søkt om konsesjon, og saken er ved årsskiftet til behandling hos oss.

Gendata

Vi møter i økende grad problemstillinger knyttet til bruk av genetiske opplysninger. Det er stadig billigere å gjøre analyser på våre gener, og det er et økende ønske om å gjennomføre slike analyser. Vi ser utfordringer ved at dette er et tema som er komplisert, og det er vanskelig å få god forståelse for konsekvensene av å behandle opplysninger om oss på denne måten. Den tradisjonelle tanken

om at samtykkebasert behandling av opplysninger er lite inngripende, blir satt på prøve når det kommer til bruk av genetiske data. Vi mener det er riktig å stille spørsmål ved om slike samtykker er tilstrekkelig informerte, og om rekkevidden av konsekvenser ved bruk av genetiske data går lenger enn til kun den som faktisk har samtykket, for eksempel til slektninger.

Vi har uttrykt at vi ønsker en større utredning knyttet til bruk av genetiske data, og at en slik utredning bør gjennomføres av en bredt nedsatt gruppe som også tar grundig for seg personvernkonsekvensene som en slik behandling kan medføre.

Vi har i 2017 hatt flere møter med Bioteknologirådet, og vi har blant annet gjennomført et møte med Helsedirektoratet, REK, Bioteknologirådet og NTNU hvor gendata og haplotyperegister var særskilte temaer. Vi deltok også på Helsedirektoratets rundebordskonferanse om persontilpasset medisin.

2.3.2 Fremtidige utfordringer

Helsesektorens måter å behandle personopplysninger på er utsatt for store forandringer og utviklingen går raskt. Opplysninger behandles nesten utelukkende elektronisk, og det er stadig mer utstyr som selv genererer data. Tjenester og behandling av data sentraliseres og utkontrakteres til aktører i inn- og utland for å effektivisere og redusere kostnader.

Arbeidet med å utvikle «Én innbygger – én journal» er i gang, og Helseplattformen er i prosess for å anskaffe leverandør av et felles journal-system for Helse Midt-Norge.

Velferdsteknologi tas mer og mer i bruk av befolkningen for private formål, samtidig som teknologien også brukes i regi av det offentlige som et ledd i helse- og velferdstjenester. Denne nye formen for å generere data, gir nye utfordringer med tanke på hvor mye av dette som skal lagres og hvor lenge. Vi ser utfordringer knyttet til hvor sterkt dette feltet styres av leverandører, og hvordan bestillere har krevende oppgaver med å ha reell kontroll over behandlingen av opplysninger – behandlinger som skjer på deres vegne av leverandører og databehandlere. Dette er aktuelt i forbindelse med at det stadig utvikles og tilbys nye løsninger innen helseteknologi, både i form av utstyr som brukes til måling og rapportering av helse, og tilhørende apper og elektronisk behandling av data. Det er foreløpig lite fokus på å sikre at løsningene har innebygd personvern.

Persontilpasset medisin har lenge vært diskutert, og dette arbeidet pågår på forskjellige nivåer. Datatilsynet har forsøkt å påvirke at det settes ned et bredt utvalg for å vurdere denne formen for medisin, også knyttet til personvernkonsekvenser. Det så langt ikke er gjort brede og tverrfaglige utredninger innen dette feltet.

Det vil i tiden fremover bli tatt i bruk stordata og kunstig intelligens innen denne sektoren også. Det er allerede forskningsprosjekter som utreder mulighetene for dette – både for sekundære formål og primære formål slik som beslutningsstøtte for de som yter helsehjelp.

Det er et stort press på å bruke data man har til nye formål innen forskning og kvalitetssikring, og det er flere offentlige prosesser som parallelt utreder hvordan data kan deles mer effektivt og i større grad enn det gjøres i dag. Det snakkes om at våre helsedata utgjør enorme verdier, og at vi må bruke dem på måter som gir avkastning. Det legges til grunn at disse formålene har stor tillit i befolkningen.

Innen sekundærbruk av data vil innføringen av personvernforordningen medføre store endringer, og ved avskaffelsen av konsesjonsplikten vil aktørene selv måtte ta større ansvar for vurderingene som ligger til grunn for behandling av data til forskning og kvalitetssikring. Dette er en omlegging av en langvarig praksis, og vil kunne medføre et stort behov for veiledning fra tilsynsmyndighetene.

I tillegg ser vi tendenser til at det er ønskelig å gå bort fra den klare hovedregelen om samtykke fra registrerte innen sekundærbruk av helseopplysninger. Nye forskrifter vil aktualisere disse problemstillingene, og vi ser det som en utfordring å sikre at det også i fremtiden er samtykke som er det sentrale rettslige grunnlaget ved slik bruk av personopplysninger.

Det er en positiv personverntrend innen helse-tjenesten at borgerne skal gis størst mulig grad av selvbestemmelse over egne opplysninger gjennom nye innbyggertjenester. Dette ser vi som en styrking av den enkeltes rett til personvern. Samtidig er det enkelte utfordringer knyttet til at dette krever stadig større bevissthet og kunnskap hos den enkelte.

Helse- og omsorgstjenesten og NAV besitter enorme mengder data om oss. Dataene er meget interessante for gjennomføring av stordataanalyser. Slike analyser utfordrer den tradisjonelle praksisen knyttet til sekundærbruk av data, og den reiser nye problemstillinger for personvernet. Disse problemstillingene kan være utfordrende for både den enkelte og for de som skal

vurdere om denne bruken av data skal tillates eller ikke.

Med endringene kommer det nye muligheter, men også nye trusler og konsekvenser for hver enkelt registrert. Det er en grunnleggende forutsetning for å ta i bruk nye muligheter at man først har forstått risikoen og hvilke konsekvenser mulighetene medfører. Bare slik kan man sørge for at behandlingen av opplysninger skjer på en lovlig og trygg måte.

2.4 Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid

Utviklingen av kunstig intelligens og automatiserte systemer har hatt store fremskritt de siste årene. Mulighetene er lovende: en bedre og mer effektiv offentlig sektor, nye metoder for klima- og miljøvern, bedre og billigere helsetjenester. De intelligente og automatiserte tjenestene er ofte dataintensive.

Vi ser også at det i forbindelse med smarte byer og smarte hjem vil bli samlet inn en omfattende mengde personopplysninger siden flere og flere sensorer blir koblet til nettet. Nettoppkoblede sensorer blir billigere og billigere, og de opptrer i svært mange sammenhenger både i forhold smarte hjem, smarte byer og andre deler av det som er i ferd med å bli smarte samfunn.

I 2017 vedtok Stortinget en lov om utprøving av selvkjørende kjøretøy. Hensikten med loven er å fremme utvikling og utbredelse av ny teknologi i transportsektoren. Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Dette kan selvsagt være et gode i trafikken, både med hensyn til trafikksikkerhet, miljø og økonomi.

Det norske dronemarkedet har utviklet seg voldsomt, og er spådd en eksplosiv vekst de neste årene – særlig knyttet opp mot nærings- og nyttevirksomhet. Med avansert kamera- og sensorteknologi og med stadig bedre flyrekkevidde, blir terskelen for overvåking fra luften senket dramatisk. Flyvende fartøy skaper nye utfordringer for å oppfylle informasjonsplikten, og vi ser en stadig økende interesse for å ta i bruk droner hos offentlige myndigheter, inkludert i politiet.

Dette stiller nye krav både til de virksomheter som skal ta teknologien i bruk, og til oss som myndighet som skal gi råd og føre kontroll med at dette skjer innenfor de riktige rammene – også for personvernet.

Vi vil i tiden framover måtte ta stilling til ulike juridiske og etiske dilemmaer hvor vi blir nødt til å

veie potensialet for betydelig samfunnsgevinst opp mot grunnleggende personvern hensyn.

2.4.1 Gjennomførte aktiviteter

Rapport om kunstig intelligens

I 2017 skrev vi en rapport om kunstig intelligens og personvern. I rapporten så vi nærmere på de tekniske systemene rundt datahåndteringen i intelligente systemer. Rapporten trekker frem de viktigste bestemmelsene i forordningen knyttet til bruk og utvikling av kunstig intelligens. Datatilsynets rolle som tilsyn ovenfor en kompleks teknologi ble også drøftet. Vi kom dessuten med en rekke eksempler på verktøy og metoder for å bygge godt personvern inn i intelligente systemer, samt anbefalinger til ulike målgrupper som benytter seg av kunstig intelligens. Rapporten ble også oversatt til engelsk.

I arbeidet med rapporten var vi i kontakt med en rekke aktører som utvikler eller bruker kunstig intelligens, både i privat og offentlig sektor, i inn- og utland. Vi drøftet relevante problemstillinger med datatilsynsmyndighetene i Storbritannia og Canada. Rapporten ble lansert i januar 2018 i samarbeid med Den norske dataforeningen, og arrangementet var fullbooket med over 300 deltakere. Arrangementet ble dessuten strømmet, og det var tre parallelle samlinger i Bergen, Trondheim og Bodø der fagpersoner svarte på spørsmål i etterkant. Lanseringen inkluderte to paneler der det ble en god debatt om personvernutfordringer, men også muligheter ved bruk av kunstig intelligens.

Vi har videre holdt foredrag om kunstig intelligens og personvern på The Privacy Forum i Stockholm, og på Goethe Instituttet sin personvernkonferanse i Rotterdam. Vi har også skrevet et «Issues Paper» til Berlingruppen som har vedtatt at kunstig intelligens skal være et tema for en rapport som skal lanseres i 2018 – Norge vil ha en sentral rolle i dette arbeidet.

Smarte hjem – smarte byer

Med innføring av billige, nettoppkoblede sensorer og andre enheter som innhenter informasjon (tingenes internett), er ikke lenger de tidligere begrensende faktorene med pris og overføring av data, et problem. Dette utstyret kan nå sende informasjon via internett, gjerne tilkoblet via mobilnett, for nesten ubetydelige pengesummer og uten at man trenger å begrense datamengden ut fra kapasitetsproblemer. Dette betyr at enorme

mengder personopplysninger kan innhentes om hver enkelte av oss i et helt annet omfang enn tidligere.

Nettopp dette har vi sett det ved utrulling av automatiske strømmålere, spesielt i løpet av 2017. Her har imidlertid lovverket begrenset bruken av informasjonen som kan innhentes, både med tanke på mengde og med tanke på sikkerhet. Men samtidig er det nye løsninger på trappene, slik som kontinuerlig avlest vannforbruk. De automatiske strømmålerne kan benyttes som en hub (en enhet som kobler sammen flere enheter for å få dem til å kommunisere med hverandre) for sensorer i hjemmet og i omgivelsene. Noen kommuner startet en slik omfattende datainnhenting fra innbyggerne i meldingsåret.

Vi har i 2017 også arbeidet både på internasjonalt nivå og på europeisk nivå for å gi råd om hvordan man skal unngå ulovlig innhenting av stordata i forbindelse med smarte byer, hjem og biler. Selv om det gis råd og vi har et regelverk, vil likevel mange gjøre mye for å få tak i slike verdifulle data. I 2017 brukte Datatilsynet tid på gjøre aktører oppmerksomme på hvor personvernmessig invaderende slik informasjon kan være for den enkelte. En klar regulering av innføringen av automatiske strømmålere ga mulighet for å begrense unødvendig innhenting av personopplysninger noe. Det samme arbeidet ble også satt i gang på en rekke andre felt innen smarte byer og hjem, samt for biler.

Utpøving av selvkjørende biler

I 2017 vedtok Stortinget en lov om utpøving av selvkjørende kjøretøy. Loven gir hjemmel til å gjøre unntak for lover som i utgangspunktet hindrer utpøving av selvkjørende kjøretøy (vegtrafikkloven, yrkestransportregelverket og personopplysningsregelverket). Hensikten med loven er å fremme utvikling og utbredelse av ny teknologi i transportsektoren, og sørge for tilrettelegging for utpøving av selvkjørende kjøretøy i Norge.

Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Datatilsynet er enig i at selvkjørende kjøretøyer kan være et gode i trafikken, både med hensyn til trafiksikkerhet, miljø og økonomi. Vi støtter også at utpøvingen blir rettslig regulert ved en forsøkslov, men også denne burde drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens i trafikken.

Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer

og omgivelsene. Datatilsynet er enig i at selvkjørende kjøretøyer kan være et gode i trafikken, både med hensyn til trafiksikkerhet, miljø og økonomi. Vi støtter også at utpøvingen blir rettslig regulert ved en forsøkslov, men også denne burde drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens i trafikken. Selve loven om utpøving av selvkjørende biler setter personopplysningsloven til side slik at den ikke skal hindre utpøvingen.

Datatilsynet lanserte for øvrig en egen strategi for godt personvern i samferdselssektoren høsten 2017, denne er omtalt under «Annen vesentlig aktivitet – Samferdsel».

Arbeid med droner

Sett i lys av den kraftige veksten norsk drone-næring er spådd de neste årene, har det vært viktig for Datatilsynet å bidra til at bransjen selv tar grep for å etterleve personopplysningsregelverket, samt fremmer personvernvennlig drone-teknologi.

Vi har i 2017 hatt følgende mål for dronearbeidet vårt. Vi skal:

- være aktive i veiledningsarbeidet overfor aktørene i bransjen for å sikre at de har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om personopplysningsregelverket og personvernvennlig teknologi
- følge med på Justisdepartementets og andre myndigheters bruk av droner og utredning om bruk av droner, samt aktivt tilby vår veiledning

Veiledningsarbeidet er viktig for å sikre tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om regelverket og personvernvennlig teknologi når droner tas i bruk. Vi har blant annet oppdatert veiledningsmaterieell om droner på nettsiden vår for private og kommersielle aktører, samt myndighetsaktører.

Vi har hatt god dialog med Luftfartstilsynet og næringen, og har blant annet levert bidrag om droner og personvern til Luftfartstilsynets nettsider, i tillegg til et e-læringskurs for droneoperatører. Vi har også bidratt med materieell til Luftfartstilsynet om vårt dronearbeid, blant annet Luftfartstilsynets nyhetsbrev til droneoperatører og til en holdningskampanje til politidistriktene. Vi har dessuten bidratt med skriftlige innspill til Kommunal- og moderniseringsdepartementets dronestrategi.

Vi har hatt kontaktmøte med UAS Norway – den største medlemsorganisasjonen for dronepilo-

ter i Norge, og vi har hatt veiledningsmøte med Kystvakten om deres bruk av droner. I tillegg har vi holdt flere foredrag om temaet, blant annet for regjeringens dronestrategigruppe, Luftfartstilsynets konferanse om sikker integrering av droner og droneingeniørutdanningen ved Universitetet i Tromsø (UiT).

Vi har skrevet et kapittel om personvern og droner til Cappelen Damms bokprosjekt om droner i sivilsamfunnet. Boka blir antakelig utgitt ila våren 2018.

Datatilsynet har dessuten takket ja til å være med i et Advisory Board i et prosjekt som skal utarbeide felleseuropeisk veiledningsmaterieil for droner og personvern. Prosjektet finansieres av EU, og skal være en videreføring av nettstedet www.dronerules.eu.

2.4.2 Fremtidige utfordringer

Vi forventer en økning i antall henvendelser og saker som involverer kunstig intelligens i tiden fremover. Gitt stort potensial for samfunnsgevinst, kan vi forvente at sentrale personvernprinsipper kommer under økt press, og dette vil kreve et tydelig budskap og nøye vurderinger fra vår side. Å ha teknisk kunnskap slik at tilsynet kan avdekke potensielle personvernutfordringer ved utvikling og bruk av kunstig intelligens, vil være en utfordring da teknologien er kompleks og utviklingen går raskt.

Nå som tingenes internett (IoT) blir mer og mer vanlig – med sensorer i vanlige ting i hjemmet slik som kjøleskap og TV, samt til styring av varme, lys, låser og så videre – må vi forvente at utfordringene knyttet til personopplysningene i større og større grad blir noe vi som myndighet vil være nødt til å møte. Vi ser allerede i dag at de automatiske strømmålere kan benyttes som en hub for sensorer i hjemmet og i omgivelsene, med de nærmest uante mulighetene som ligger i dette.

Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Dette gjør det etter vårt syn nødvendig å drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens i trafikken. Denne problematikken vil være tiltagende etter hvert som teknologien forbedres, og etter hvert som biler og andre kjøretøy blir mer og mer autonome eller helt selvkjørende. Dette vil ikke bare påvirke hvert enkelt kjøretøy og de som sitter i dem, men også alle andre trafikanter som er i kjøretøyets

omgivelser. Muligheter og utfordringer knyttet til dette vil være nye og sentrale områder for oss i årene som kommer.

Vi forventer en stadig økt bruk av droner både i nærings- og nyttevirksomhet, i offentlig sektor og blant privatpersoner. Det er derfor viktig at Datatilsynet fortsetter å være synlige og tilgjengelige for å sikre at aktørene som benytter seg av droner har kunnskap om personvernregelverket, og at de benytter seg av personvernvennlig teknologi.

2.5 Annen vesentlig aktivitet

2.5.1 Arbeidsliv

Arbeids- og oppdragsgivere behandler store mengder personopplysninger om ansatte, innleide, kunder og tredjepersoner. Personvern i arbeidslivet utfordres i særlig grad av at den teknologiske utviklingen har muliggjort flere metoder for kontroll, som igjen gjør det mulig å registrere arbeidsgiven til de ansatte i detalj. Målt i antall henvendelser Datatilsynet mottar til veiledningstjenesten, er problemstillinger knyttet til arbeidsliv det største området med hele 19 prosent av henvendelsene (se oversikt over henvendelser til veiledningstjenesten vår under «Introduksjon og hovedtall»).

Typiske problemstillinger er innsyn i e-post og sletting av e-postkasse, sletting av dokument i personalmappe, GPS-sporing av yrkessjåfører, tilgangskontroll og så videre. Dette området har ikke hatt hovedprioritet hos Datatilsynet i 2017, men det er likevel behandlet et relativt høyt antall saker med dette temaet.

I meldingsåret endte fire arbeidslivsrelaterte saker med overtredelsesgebyr i størrelsesorden 50 000–100 000 kroner. Tre av sakene har blitt påklaget til Personvernemnda, men ingen av klagen ble tatt til følge. Sakene gjaldt ulovlig innsyn i e-post og manglende sletting av e-postkasse, samt sammenstilling av GPS-data og timelister. I tillegg har nemda behandlet en sak om sletting av dokument i personalmappe, der tilsynets vedtak om å ikke gripe inn ble opprettholdt. Nemda opprettholdt også vårt avvisningsvedtak i en sak om sletting av opplysninger fordi loven ikke gjelder for det aktuelle tilfellet, men omfattes av yringsfriheten.

Datatilsynet har i samarbeid med Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet og partene i arbeidslivet arbeidet med en ny veileder om kontroll og overvåking i arbeidslivet. Prosjektet ble startet i 2015 og veilederen ble publisert i februar 2017.

2.5.2 Arrangement

Arendalsuka – august 2017

Arendalsuka skal være en årlig nasjonal arena hvor aktører innenfor politikk, samfunns- og næringsliv møter hverandre og andre, for debatt og utforming av politikk for nåtid og framtid. Personvern berører så å si alle sektorer og områder i samfunnet vårt. Politikerens holdning til, forståelse for og i hvilken grad de tar hensyn til personvern, er svært viktig. Dette gjenspeiles blant annet i lovforslag, vurdering av kontrolltiltak i samfunnet og i om politikerne er i stand til å finne riktig balanse mellom sikkerhet, brukervennlighet, innovasjon og personvern. Arendalsuka et viktig sted for Datatilsynet å være synlig for å best mulig kunne bidra til at personvern står høyt på agendaen når politikk for nåtid og fremtid utformes.

Under Arendalsuka 2017 deltok vi med egne arrangement for første gang. Vi arrangerte debatt om forslaget til digitalt grenseforsvar, og inviterte til deit. Begge arrangementene var godt besøkte og fikk gode tilbakemeldinger. I tillegg deltok vår direktør i debatter med der temaene var persontilpasset medisin, forvaltning av kritisk digital infrastruktur og personvern og forbrukerrettigheter. I etterkant har vi hatt en rekke oppfølgingsmøter og invitasjoner til samarbeid.

I høst sendte vi en søknad om å komme med i hovedprogrammet i Arendalsuka 2018. Vi fikk positivt svar og ble invitert til å lage en felles programpost med KS. Under Arendalsuka 2018 planlegger vi derfor tre arrangement, et fellesarrangement med KS og to egne arrangement.

Personverndagen – januar 2017

For femte året på rad markerte Datatilsynet den internasjonale personverndagen den 30. januar med et personvernseminar og utgivelse av en rapport i samarbeid med Teknologirådet. Årets temaer var persontilpassing og kunstig intelligens, og arrangementet fant sted på Litteraturhuset i Oslo. Arrangementet ble raskt fullbooket med over 200 deltakere.

Det ble i forbindelse med rapporten gjennomført en befolkningsundersøkelse om folks holdninger til persontilpasset forsikring og banktjenester, samt offentlig sektors bruk av personopplysninger for å avdekke skattesvindler og for å forebygge sykdom. Rapporten beskriver også hvordan teknologi tas i bruk for å tilby mer målrettede tjenester, samt personvernutfordringene knyttet til dette. Arrangementet ble avsluttet med en paneldebatt.

2.5.3 Bank, forsikring og finans

Bank-, finans- og forsikringsbransjen behandler personopplysninger om de fleste. I sum er det store mengder med opplysninger, til dels av sensitiv og privat karakter. Bransjen leverer tjenester som er viktige for den enkelte og for samfunnet som helhet. Som følge av digitalisering er bransjen i endring. Digitaliseringen gir muligheter for å samle inn mer informasjon om kunden, noe som gir grunnlag for andre risikoberegninger, mer prisdifferensiering og nye forretningsmuligheter.

Finansiell teknologi, populært kalt *fintech*, er i ferd med å bli stort. Det medfører at nye forretningsmodeller og nye aktører inntar sektoren. Innen bransjen er det et betydelig press på å utnytte flere og nye typer opplysninger om kundene til kommersielle formål. Innen forsikring ser vi for eksempel at det er lansert bilforsikringsprodukter som baserer seg på overvåking av kundens kjøreatferd. Kunden kan få en mulighet til billigere forsikring mot å gi avkall på deler av sitt privatliv. Selv om det er et individuelt valg for den enkelte, kan det spørres om vi som samfunn er tjent med en slik utvikling.

EU vil i 2018 innføre det reviderte betalings-tjenestedirektivet, PSD2. Dette vil medføre store endringer i banksektoren. Direktivet gjør at bankene mister sitt monopol på å håndtere kundenes bankopplysninger. Bankene må gi tredjeparter, etter samtykke fra kunden, tilgang til kundens bankopplysninger. Dette betyr at såkalte fintech-selskap, eller IT-selskaper slik som Google og Facebook, kan utvikle nye tjenester basert på bankens opplysninger. Endringene i finans- og forsikringsbransjen vil påvirke forbrukernes personvern.

Rapport om fintech

I 2017 skrev vi rapporten «Personlige finanser. Hvordan utviklingstrekk i finanssektoren påvirker personvernet» for å møte utfordringene på dette området. Rapporten ble lansert i januar 2018. Formålet med rapporten har vært å gi Datatilsynet det nødvendige overblikket til å kunne gi råd og veiledning, og eventuelt kunne gripe inn ved behov.

Andre aktiviteter

I løpet av meldingsåret registrerte vi nesten 250 saker fra sektoren. Sakene omfattet blant annet konsesjonssøknader, avviksmeldinger og klager.

Disse har fortløpende blitt fulgt opp i henhold til vanlige rutiner.

De nye personvernreglene vil medføre endringer for denne bransjen siden bruk av (standard)konsesjon skal avvikles til fordel for andre mekanismer – slik som økt bruk av bransjenormer. Vi har i løpet av året hatt jevnlig kontakt med bransjen som en del av deres og våre forberedelser til nytt regelverk.

Det har også vært en rekke høringer som gjelder denne sektoren, og vi ga blant annet høringsuttalelser i forbindelse med forslag til ny finansavtalelov, ny gjeldsinformasjonslov og regler tilvarende EUs reviderte PSD2.

2.5.4 Barn og unge

Opplæring av barn og unge i personvern – «Du Bestemmer»

Du Bestemmer er en læringsressurs som ble startet opp i 2007, og som vi driver i samarbeid med Senter for IKT i utdanningen (fra januar 2018 ble de fusjonert med Utdanningsdirektoratet). Målet med opplegget er å øke barn og unges kunnskap om personvern og digital dømmekraft, og heve deres bevissthet om valg de gjør ved bruk av digitale medier. De unge skal lære seg å ta kontroll over egne personopplysninger, men samtidig respektere andres opplysninger.

Det kommer jevnlig inn bestillinger på hefter fra hele landet, og nettstedet er svært godt besøkt. Opplegget benyttes ikke bare i skoler, men også av politi, helsepersonell, frivillige organisasjoner, bibliotek, foreldrerepresentanter, til konfirmasjonsundervisning og lignende. Dette arbeidet genererer også mange henvendelser om å holde foredrag, samt pressehenvendelser om tematikken. For å møte etterspørselen etter foredrag og opplæring ble det i 2017 som et prøveprosjekt ansatt tre digital dømmekraft-ambassadører av Senter for IKT i utdanningen. Ambassadørene holder foredrag på skoler og foreldremøter om nettvett og personvern – med utgangspunkt i læringsressursen Du Bestemmer.

Prosjekt om bilder av barn på nett

På Safer Internet Day 2017 satte vi fokus på hvordan bilder av barn bør håndteres, og ikke minst at barn må få si sin mening når bilder tas. Det ble lansert en ny veileder, «I beste mening», for foresatte og de som jobber med barn. I veilederen kan man kan lese om reglene for bildedeling, men

også om hva som er lurt og ikke. Det ble samtidig lansert en informasjonsfilm til bruk på foreldremøter og lignende, og to musikkvideoer for barn i både barnehagen og på skolen. Videre ble det sendt informasjon om det tilgjengelige materialet til alle barnehagene i landet. Lanseringen ble åpnet av kunnskapsministeren, og arrangementet fikk svært god mediedekning.

Målet med selve prosjektet var å skape oppmerksomhet og debatt om et aktuelt tema som mange er opptatt, samtidig som vi ønsket å gi barn under 15 år en sterkere stemme. Etter barnekonvensjonen har alle barn rett på privatliv, og i mange sammenhenger kan det diskuteres om dette overholdes. Det var derfor viktig å få denne rettigheten frem i lyset, og informere også barn og unge om at de har denne rettigheten.

Vant internasjonal pris

I september vant Datatilsynet en internasjonal pris for dette prosjektet. «Global Privacy and Data Protection Award 2017» ble delt ut på den internasjonale personvernkonferansen (ICDPPC) i Hong Kong til personvernmyndigheter som hadde utmerket seg innen ulike kategorier. Datatilsynet vant i kategorien «Education and Advocacy» i konkurranse med 45 andre prosjekt fra rundt om i verden.

I begrunnelsen la juryen vekt på at alt innhold kan deles og gjenbrukes av andre land gjennom Creative Commons. Det ble også fremhevet at det var laget gode verktøy for flere målgrupper slik at mange kunne ta tak i utfordringene rundt det å dele bilder av barn på nett.

2.5.5 Biometri og ID

I løpet av meldingsåret har vi sett at det fremdeles er en stor interesse for bruk av biometri. Biometri blir ofte sett på som en løsning for å bli kvitt passord som er vanskelige å huske, samt å sikre at det er rett person som for eksempel gis en tilgang. I 2017 har det vært ytterligere økning av bruken av biometri i forbindelse med enkel tilgang til mobil og pc-er. Utstyret har ofte fingeravtrykk som preferert teknologi, men bruk av iris og ansiktsbiometri er stadig mer vanlig. Når det gjelder bruk av biometri til identifisering, er dette enda ikke i vanlig bruk.

Datatilsynet er etterspurt som deltaker og diskusjonspartner av mange av de som jobber med og har ansvar for dette området. Det betyr at vi er på de arenaene der slik spørsmål diskuteres.

2.5.6 *Forskning og utvikling*

Formålet med Datatilsynets satsing på forsknings- og utviklingsarbeid, er å gjøre oss selv bedre i stand til å sette personvern hensyn inn i en samfunnsmessig kontekst, samt til å fange opp trender og utviklingstrekk på et tidlig stadium. I tillegg ønsker vi å stimulere og støtte personvernrelevante forskning som kan gi positive samfunnsmessige ringvirkninger.

Partner i NTNU CCIS

Datatilsynet har siden 2015 vært partner i Center for Cyber and Information Security (CCIS) ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Forskningsgruppen innehar Norges største akademiske fagmiljø innen informasjonssikkerhet. Vi ønsker gjennom partnerskapet med CCIS å bidra til at hensynet til personvern blir vektlagt i forskningsprosjekter om cyber- og informasjonssikkerhet, og ved utvikling av nye sikkerhetsløsninger. Datatilsynet sitter i styret til CCIS Education Advisory Board (EAB), som gir oss mulighet til å påvirke innholdet i studieplaner og undervisningsopplegg.

Våren 2017 startet professor Staal Vinterbo i et professorat dedikert til personvernsspørsmål. Han disponerer kontor plass hos Datatilsynet, og vi har gjennom hans nærvær blitt kjent med hans forskningsprosjekter og hatt faglige diskusjoner som har beriket begge parter. Han vil starte undervisning og veiledning av mastergradsstudenter i 2018, og vi vil da forsterke samarbeidet ytterligere.

Bistand til mastergradsstudenter

Vi har stilt vår kompetanse til rådighet for flere mastergradsstudenter som ønsket å skrive om personvern, og vi har kommet med forslag til mastergradsoppgaver. Vi har blant annet arrangert et møte med studenter fra Senter for rettsinformatikk (SERI) for å gjensidig informere hverandre om interessante problemstillinger og tema vi er engasjert i. Vi stiller også som veileder for studenter ved Institutt for Informatikk ved UiO, og som skal skrive masteroppgave om innebygd personvern.

Innebygd personvern på pensum

Veilederen vår om innebygd personvern er satt på pensumlisten ved Institutt for informatikk ved Universitetet i Oslo og ved NTNU. Vi stiller også her som gjesteforelesere.

2.5.7 *Internett og Telekom*

Arbeidet med å minimere lagringen av personopplysninger innen tele- og internettsektoren har fortsatt i 2017. I løpet av året har vi sett en stadig økende interesse innen sektoren for å samle data som kan danne grunnlag for stordataanalyse. Aktører som får tilgang til store mengder data for faktureringsformål og/eller driftsformål ser i stadig større grad muligheter for å også benytte disse dataene for andre formål.

EU-kommisjonen vedtok i begynnelsen av året et utkast til en forordning for personvern og elektronisk kommunikasjon (ePrivacy Regulation). Forslaget er en oppdatering av dagens kommunikasjonsvern direktiv, og skal møte kravene i de nye personvernreglene. Datatilsynsmyndighetene i Europa har i løpet av året diskutert håndteringen av den fremtidige kommunikasjonsvernforordningen, samt forholdet mellom den og personvernforordningen. Den nye ePrivacy Regulation er ved årsskiftet ikke endelig vedtatt.

Datatilsynet har kommentert forslaget til den nye forordningen for personvern og elektronisk kommunikasjon, og har spesielt sett på flytting av tilsynsmyndighet, utvidede myndighetsoppgaver, utvidet virkeområde, strengere vilkår for å tillate sporing av mobile enheter, samt hvor sensitive metadata og lokasjonsdata kan være.

Publisering av personopplysninger på internett

Vi har i meldingsåret prioritert å behandle saker der grensen mellom personvern og ytringsfrihet testes. Sakene har handlet om diskusjonsfora, enkeltpersoners ytringer om offentlig ansatte og ratingsider. Den mest omfattende og omtalte saken om handler Legelisten.no. Datatilsynet vurderte informasjonsverdien av enkeltpersoners innlegg om helsepersonell opp mot helsepersonells personvern, og kom frem til at inngrepet i personvernet var uforholdsmessig stort. Vi påla derfor Legelisten.no å innføre en reservasjonsrett for leger som ikke ønsker å bli vurdert. Vedtaket er påklaget til Personvernemnda.

2.5.8 *Justissektoren*

I justissektoren møter vi tungtveiende hensyn som taler for at staten skal kunne gjøre inngrep i enkeltpersoners rettssfære. Ofte skjer dette uten den enkeltes medvirkning og med begrenset rett til informasjon. Enkeltpersoner kan dermed ha begrensede muligheter til å ivareta sine interesser. På disse områdene er det derfor særlig viktig

at tilsynsmyndighetene ser til at folks rettigheter ivaretas.

Politiregisterloven og -forskriften regulerer politiets og påtalemyndighetens behandling av personopplysninger. Regelverket gir Datatilsynet en sentral rolle som kontrollør av at regelverket etterlevs. Vi fører tilsyn med at politiregisterloven og forskriften blir fulgt, og at feil eller mangler blir rettet.

I løpet av 2017 mottok vi omlag 50 saker som gjelder justissektoren. Mange av disse er høringer, og vi har avgitt høringsuttalelser til en rekke lovendringer på dette området, blant annet om foreslåtte endringer i politiregisterforskriften og utlendingsloven. Vi mottar også klager fra enkeltpersoner som blant annet gjelder innsyn og sletting i SIS-registret eller politiregistrene.

Digitalt grenseforsvar

I januar leverte vi vår høringsuttalelse til Lysne II-utvalgets rapport om såkalt digitalt grenseforsvar (DGF). Om E-tjenesten skal gis tilgang til å samle inn enorme mengder opplysninger om alminnelige borgeres bruk av telefon og internett, var ett av de virkelig store personvernspørsmålene i 2017, og vekker klare assosiasjoner til Datalagringsdirektivet. Forslaget innebærer en masseovervåking slik Datatilsynet ser det.

I vår høringsuttalelse tok vi sterkt til orde for at utvalgets forslag ikke bør gjennomføres. Sentrale grunner har vært forholdet til Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og Grunnloven, hvor inngripende og omfattende tiltaket er, formålsutglidning og såkalt nedkjølingseffekt.

Vi deltok i en rekke debatter om temaet i løpet av året. Vi har også selv hatt arrangementer om digitalt grenseforsvar, både under Arendalsuka og på Litteraturhuset i Oslo (dette siste i samarbeid med Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter) – begge steder for fulle hus. Vi har også sendt brev til Forsvarsdepartementet om forhold vi mener må utredes i deres videre arbeid med høringen.

Regjeringen har varslet at den i løpet av 2018 vil komme med et høringsnotat med lovforslag. Debatten om digitalt grenseforsvar vil dermed sannsynligvis fortsette i 2018.

Schengen-evaluering av Norge

Schengen-samarbeidet bygger på Schengen-konvensjonen av 1985 som Norge sluttet seg til i 1996.

Konvensjonen skal styrke det europeiske samarbeidet om kontroll av de ytre Schengen-grensene. Den innfører felles visumregler, samt et styrket politimessig og rettslig samarbeid. I Schengenområdet gjelder det også felles regler om visum, og dessuten deltar Norge i det europeiske fingeravtryks-samarbeidet Eurodac. Datatilsynet er tilsynsorgan for den nasjonale behandlingen av personopplysninger i SIS (Schengen informasjonssystem) og VIS (Visa informasjonssystem).

Norges etterlevelse av Schengen-regelverket ble evaluert i 2017. Politidirektoratet hadde det overordnede koordineringsansvaret for evalueringen, mens vi hadde fagansvar for den delen av evalueringen som gjelder personvern. Evalueringen innebar en inspeksjon av vår etterlevelse av våre tilsynsoppgaver etter VIS og SIS. I tillegg ble KRIPOS og UDI, som behandlingsansvarlige for henholdsvis SIS og VIS, kontrollert.

Evalueringen gjennomføres av en felleseuropeisk komité, og landet som blir kontrollert har plikt til å bidra til evalueringen ved å skaffe dokumentasjon, redegjøre for sitt tilsynsarbeid og lignende. Dette fant sted i november 2017. Rapporten fra evalueringsteamet ventes i januar 2018.

I meldingsåret ferdigstilte vi også den foreløpige kontrollrapporten fra vår egen kontroll av SIS fra november 2016, med Kripos som behandlingsansvarlig for den nasjonale behandlingen av opplysninger i SIS. Den endelige kontrollrapporten og eventuelt endelig vedtak i kontrollsaken var ikke endelig ferdig ved årsskiftet.

2.5.9 Kredittvurdering

Datatilsynet har prioritert å saksbehandle prinsipielle saker om kredittvurdering. I tillegg har vi varslet eller ilagt flere overtredelsesgebyr for usaklig kredittvurdering som ser ut til å være et utbredt problem. Videre har vi analysert dagens regler og jobbet med innspill til nye regler for kredittopplysningsvirksomhet.

2.5.10 Personvern er forbrukervern – samarbeid med forbrukermyndigheter

Godt personvern er også godt forbrukervern. De siste par årene har vi både i Norge og internasjonalt sett betydningen av å samarbeide med forbrukermyndighetene for å styrke forbrukernes rettigheter i den digitale økonomien. I Norge har vi utviklet et godt og tett samarbeid med Forbrukerrådet og Forbrukerombudet, også i behandling av enkeltsaker.

Stortingsmelding om forbrukerpolitikk

Regjeringen arrangerte i 2017 et rundebord i forbindelse med arbeidet med en ny stortingsmelding om forbrukerpolitikk. Barne- og likestillingsminister Solveig Horne uttalte i den forbindelse at hun vil ta tak i hvordan regjeringen kan sikre det digitale personvernet og sikkerheten til forbrukerne. Datatilsynet vil gjerne bidra i dette arbeidet og har gitt innspill til hvordan det nye personvernregelverket kan bidra til et skifte i maktbalansen som regulerer tilgang og eierskap til data – i favør forbrukeren.

Sikkerhet i smarte produkter

Forbrukerrådet har det siste året sett på vilkår og praksis i såkalte «smarte produkter» slik som treningsarmbånd, leker, helseverktøy og klokker. Deres undersøkelser viser at det er store utfordringer knyttet til datasikkerhet i tingenes internett. Som følge av Forbrukerrådets undersøkelse av smartklokker for barn, fattet Datatilsynet i 2017 vedtak ovenfor tre tilbydere av smartklokker om å stanse all behandling av personopplysninger om sine kunder. Vedtakene var basert på at tilbyderne ikke hadde sørget for god nok informasjonssikkerhet i smartklokkene, samt at de ikke hadde nødvendig internkontroll på plass for å sikre kundenes personvern.

Det er stor kompleksitet i de tjenestene som må til for å få en slik smartklokke til å fungere, og selskapene har ansvar for å ha kontroll på alle disse tjenestene. Det gjelder for eksempel hardwareprodusenter, apputviklere, teleoperatører (abonnement), SMS-tjenester, karttjenester, servertjenester, helpdesk og lignende. Datatilsynet mener at det må stilles svært høye krav til sikkerhet i slike produkter, og selskapene som selger disse klokkene må ha full kontroll på datastrømmen og hele økosystemet opplysningene beveger seg i.

Datatilsynet har med dette begynt på et langsiktig arbeid for at smarte produkter skal ivareta personvernet på en bedre måte enn i dag. For å få til dette vil vi samarbeide med andre datatilsynsmyndigheter og med forbrukermyndighetene. Det må bli lettere for både innkjøpere og forbrukere å velge gode og personvernvennlige produkter. Datatilsynets mål er bedre etterlevelse av regelverket hos leverandørene av denne type produkter, og styrket bestillerkompetanse hos forhandlere når det gjelder personvern. Det er også et mål at forbrukerne skal bli

mer bevisste på verdien av sine personopplysninger, og at de etterlyser personvern i løsninger de tar i bruk.

Tilsyn med lojalitetsprogrammer i dagligvarebransjen

Datatilsynet har i 2017 gjennomført kontroller med lojalitetsprogrammene til NorgesGruppen og Rema 1000. Sakene gjaldt særlig profilering av medlemmer for markedsføringsformål og lagringstid. I kontrollene har Datatilsynet vært opptatt av å fremme kundens mulighet og rett til å få være med på å bestemme hva deres opplysningene skal brukes til hvis de blir medlem i lojalitetsprogrammet.

Kontrollene førte til at Trumf AS (fordelsprogrammet til NorgesGruppen) nå ber om samtykke til profilering, slik at medlemmene selv fritt kan velge om de ønsker at handlehistorikken deres analyseres og brukes til å gi tilpassede tilbud.

Vi gjennomførte også kontroll med appen Æ, som er Rema 1000s lojalitetsprogram. På lik linje som for Trumf, ba vi om at Rema fritt lar kunden velge (samtykke til) om deres handlehistorikk skal analyseres og brukes til for eksempel målrettet markedsføring. Saken er i skrivende stund fremdeles pågående.

2.5.11 Personvernombudsordningen

Ved utgangen av 2017 var det registrert 755 virksomheter med personvernombud opprettet av Datatilsynet. 534 personvernombud representerer disse virksomhetene. Det er en økning på nesten 40 prosent siden årsskiftet, da vi hadde registrert 554 virksomheter med ombud.

Vi opplever en sterk økning i interessen for ombudsordningen i forbindelse med at det blir obligatorisk for en del virksomheter å ha ombud når de nye personvernreglene kommer. Dette merker vi både på antall henvendelser vi får om selve ombudsordningen, og på antall påmeldte til kursene våre. Vi forventer en fortsatt økning i nye ombud i tiden framover.

I 2017 arrangerte vi både på våren og høsten grunnkurs for nye ombud, samt kurs om forberedelse til det nye regelverket. I tillegg hadde vi et to-dagers seminar for personvernombudene innen helse og forskning. Vi har aldri hatt så mange deltagere på våre kurs før. Vi har gjort brukerevalueringer av samtlige arrangementer og tilbakemeldingene har vært gode.

I meldingsåret har mye av Datatilsynets arbeid med personvernombud dreiet seg om for-

Figur 1.18 Antall virksomheter med personvernombud de siste årene

beredelse til nytt regelverk. Arbeidet har inkludert å gi høringsinnspill til Justisdepartementet, koordinering med andre europeiske tilsyn, utarbeidelse av veileder om personvernombud etter nytt regelverk, veiledning og foredragsvirksomhet, samt et prosjekt med å lage en ny registreringsløsning for personvernombudene via Altinn.

Vi har også samarbeidet med ulike utdanningsaktører for å sikre at personvernombudene har et godt utdanningstilbud både før og etter at de nye reglene trer i kraft.

2.5.12 Politiets kameraovervåking

Datatilsynet gjennomførte i 2015 en kontroll av politiets kameraovervåking i Brumunddal sentrum. Etter kontrollen fattet vi vedtak om å avslutte overvåkingen da vi mente den ikke oppfylte vilkårene i personopplysningsloven. Vedtaket ble påklaget, og Personvernemnda ga politiet i Brumunddal medhold i klagen. Det blir interessant for Datatilsynet å følge med på om denne avgjørelsen fører til mer overvåking i politiets regi. Saken vakte stor interesse, og har generert flere medieoppslag.

Etter Datatilsynets vurdering gir ikke den nye personvernforordningen hjemmel for politiet til å drive forebyggende kameraovervåking. I vår høringsuttalelse, understreker vi denne problemstillingen.

2.5.13 Samferdsel

Innen samferdselssektoren har vi særlig arbeidet med å få på plass en strategi for godt personvern i sektoren. Smarte byer og intelligente transportsystemer gir utfordringer for personvernet, samtidig som ny teknologi gir nye muligheter for å ivareta personvernet på en god måte. Vi har selvsagt også fortsatt vårt samarbeid med andre etater og myndigheter, samt gjennomført en god del foredragsvirksomhet og veiledning.

Selv om det er viktig for Datatilsynet å være oppmerksom på og være tilstede på alle områder innen samferdselssektoren, har vi i strategien likevel valgt å trekke frem tre områder som vi mener blir særlig viktige i nærmeste framtid:

- Veiprisning
- Tilkoblede kjøretøy, inklusivt autonome kjøretøy
- Kollektivtransport

Alle disse områder er, eller vil bli, en del av det som kan omtales som «smarte samfunn». Det er derfor viktig for oss at vi sammen med aktørene klarer å se de disse områdene i nettopp det perspektivet.

Det er viktig for Datatilsynet at aktørene i sektoren aktivt benytter teknologien til å ivareta personvernet fremfor å utfordre det, samt at innbygd personvern og personvern som standardinnstilling kommer på plass i sektoren. Andre kjerneverdier i personvernet som dataminimalisering, åpenhet, informasjon, god informasjonssikkerhet og forhindring av unødvendig registrering, er selvsagt også viktige elementer i strategien. Det er derfor viktig for oss å være en tydelig stemme i den offentlige debatten knyttet til personvernsspørsmål i på dette feltet.

Personvern ved kjøp av ny bil

Moderne biler lagrer og behandler store mengder opplysninger. Bilprodusentene ønsker å bruke opplysningene for å kunne lage enda bedre og sikrere biler, mens verkstedene ønsker å bruke dem for å kunne reparere bilen på en sikker og effektiv måte. Noen av disse opplysningene er personopplysninger.

Det er svært viktig at bilkjøpere er kjent med, og godtar en slik innsamling. For å hjelpe bilkjøperne til å få bedre informasjon om og oversikt over hvilke opplysninger deres nye bil vil samle inn, utformet Norges Bilbransjeforbund og Datatilsynet et standard skjema som både forhandleren

og bilkjøperen går gjennom og underskriver på. Skjemaet fungerer som en bransjenorm.

2.6 Internasjonalt arbeid

Internasjonalt samarbeid blir bare viktigere, ikke minst i lys av det nye regelverket som trer i kraft i 2018. Det er derfor viktig for oss å ha et godt internasjonalt nettverk.

Artikkel 29-gruppen (Article 29 Working Party – Art. 29 WP)

Artikkel 29-gruppen er opprettet i henhold til personverndirektivet, og er den øverste rådgivende forsamlingen for EU-kommisjonen i spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet. Her møter alle lederne for datatilsynsmyndighetene i EU og EØS. Norge har observatørstatus. Vi kan delta og bidra med vår faglige kompetanse i plenumsmøtene og undergruppene, men vi har ikke stemmerett.

I 2017 har Datatilsynet deltatt med to representanter på plenumsmøtene til gruppen. Det er holdt fem plenumsmøter i 2017, og Datatilsynet har vært representert på alle. I september presenterte vi veilederen vår om innebygd personvern på et av plenumsmøtene.

I tillegg er vi representert i ulike undergrupper. Datatilsynet er med i Cooperation Subgroup, Technology Subgroup, Key Provisions Subgroup og International Transfers Subgroup. Vi deltar også i undergruppen Future of privacy ved leilighet. Alle disse undergruppene forbereder saker for plenumsmøtene der de endelige avgjørelsene om rekommandasjoner, retningslinjer, FAQ-er og så videre blir fattet.

Vår deltakelse i Technology Subgroup gir oss mulighet til å fremme norske synspunkter i spørsmål om teknologi og juss. Undergruppen diskuterer også konsekvensene av nye teknologier som påvirker personvernet. Gruppen er en svært viktig informasjonskilde for oss. Vi fremmer også forslag til gruppen, og deltar som co-rapportør i forbindelse med utarbeidelsen av diverse dokumenter.

I Future of Privacy Subgroup foregår mange av diskusjonene om den nye forordningen. Vi er representert med en jurist, og har vært med i møtene som er avholdt i 2017.

Key Provisions Subgroup arbeider med de mest sentrale bestemmelsene i forordningen, og vi har deltatt i arbeidet med arbeidsgruppens retningslinjer om profilering, automatiserte avgjørelser og samtykke.

Berlingruppen – International Working Group on Data Protection in Telecommunications (IWGDPT)

Berlingruppen er et internasjonalt fellesskap som arbeider med personvern og elektronisk kommunikasjon. Det er hovedsakelig personvernmyndigheter som deltar. Gruppen kommer med uttalelser (Working Papers) om aktuelle personvernspørsmål.

Datatilsynet har vært en aktiv deltaker i Berlingruppen i 2017. Vi har vært til stede i begge møtene, og vi har tatt initiativ til en resolusjon om kunstig intelligens.

Den internasjonale personvernkonferansen (ICDPPC)

ICDPPC ble i år avholdt i Hong Kong, og Datatilsynet var til stede med en representant fra ledelsen. Vi hadde gleden av å motta ICDPPCs pris for beste internasjonale prosjekt i kategorien «Education and advocacy» (nærmere omtalt under «Annen vesentlig aktivitet – Barn og unge»).

Vi var dessuten co-sponsor for «Resolution on Collaboration between Data Protection Authorities and Consumer Protection Authorities for Better Protection of Citizens and Consumers in the Digital Economy». Sammen med syv andre land arbeidet vi for å få resolusjonen vedtatt. Et av tiltakene i resolusjonen er å etablere en internasjonal arbeidsgruppe som skal se på hvordan datatilsyns- og forbrukermyndigheter kan samarbeide mer effektivt om saker. Arbeidsgruppen skal bygge på arbeidet som allerede foregår i blant annet Digital Clearinghouse, der Datatilsynet er en av deltakerne. Datatilsynet skal delta i den internasjonale arbeidsgruppen.

Eurodac og Visumsamarbeidet i Europa

Vi er fullverdig medlem av begge disse koordineringsgruppene. Møtene finner som regel sted samtidig, ettersom de to temaene er beslektet. Vi deltok på begge møtene i 2017.

Schengen Coordination Group (SCG)

Vi er fullverdig medlem av Schengen-koordinasjonsgruppen som møtes i EU-parlamentet i Brussel. Vi har deltatt på begge møtene i 2017.

SCHEVAL – Schengen-inspeksjon av Norge

I 2017 ble Norges overholdelse av «Schengen acquis» evaluert av et team sammensatt av personverneksperter fra hele Europa. Datatilsynet

var en av myndighetene som ble besøkt. I tillegg hadde vi ansvaret for å koordinere inspeksjonens personverndel. Evalueringen er nærmere beskrevet under «Annen vesentlig aktivitet – Justissektoren».

Samarbeid med de nordiske datatilsynsmyndighetene

Det nordiske datatilsynsmøtet ble i år avholdt i Tromsø. Hovedtemaet var den nye forordningen. De nordiske datatilsynsmyndighetene har dessuten jevnlig kontakt, både i form av uformelle samtaler og på andre internasjonale arenaer.

Internasjonalt samarbeid mellom datatilsyn, forbrukermyndigheter og konkurransetilsyn

Datatilsynet deltar på møter i Digital Clearing House, en møtearena opprettet og organisert av European Data Protection Supervisor (EDPS). Møtene samler representanter fra europeiske datatilsynsmyndigheter, forbrukerombud og konkurransetilsynsmyndigheter. Formålet med møtene er å dele informasjon om saker vi arbeider med, og å undersøke hvordan vi sammen kan håndtere utfordringer i det digitale økosystemet på en mest mulig effektiv måte. Datatilsynet har, sammen med Forbrukerombudet, vært en viktig pådriver og bidragsyter i disse møtene. Sammen med Forbrukerombudet har vi presentert et rammerverk, «The Consumer Journey», for å vise hvordan vi kan håndtere saker i fellesskap etter våre respektive lovverk.

Som følge av vårt engasjement i Digital Clearing House og erfaring fra nasjonalt samarbeid med forbrukermyndigheter, er vi invitert med i en arbeidsgruppe nedsatt av den internasjonale konferansen for personvernmyndigheter (ICDPPC). Arbeidsgruppen skal utrede hvordan datatilsynsmyndigheter, forbrukerombud og konkurransetilsynsmyndigheter kan samarbeide mer effektivt på internasjonalt nivå for å forbedre forbrukernes rettigheter. Arbeidsgruppen skal legge frem en rapport på neste ICDPPC-møtet i Brussel i 2018.

2.7 Nasjonale samarbeidsrelasjoner

Datatilsynet har utstrakt kontakt med andre aktører. Nedenfor følger en oversikt over vår mest sentrale deltakelse i nasjonale fora.

I tillegg til disse kommer det et stort antall kontaktmøter med sentrale aktører og samarbeid av mer kortvarig art. Vi har også avtaler om faglig samarbeid med flere sentrale statlige virksomheter.

Aktørforum e-signatur

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) samler aktørene innen e-signaturområdet til aktørforum, hovedtema er EU-kommisjonens forslag til forordning om blant annet e-ID og e-signatur. Aktørforumet skal systematisere kontakten mellom aktørene, og Datatilsynet har fulgt opp arbeidet i forumet.

ID-nettverket for en helhetlig ID-forvaltning

Datatilsynet deltar sammen med flere andre sentrale organisasjoner i dette nettverket. Hovedmålet til nettverket er å arbeide for en helhetlig ID-forvaltning i Norge, og for å forebygge kriminalitet for dermed redusere trusselen mot velferdsstaten. Datatilsynets deltakelse er viktig både for å ivareta personvernet i ID-forvaltningen, og for å bidra til at sikre løsninger etableres.

Folkeregisterprosjektet

Det er viktig for Datatilsynet å følge med på utviklingen av hvordan folkeregisteret kommer til å se ut i fremtiden. Vi har per i dag med to representanter i referansegruppen, samt at vi har deltatt i enkelte møter i prosjektet. Vi har i 2017 jobbet særlig med ny personidentifikator i folkeregisteret. Problemstillinger knyttet til hvilke opplysninger som skal inn i folkeregisteret, er noe vi jevnlig må forholde oss til. Vi er tilfredse med at det er slått fast i ny folkeregisterlov at biometri ikke skal inn i folkeregisteret.

Forumet «Stopp nettsvindelen»

Forumet drives av Norsk senter for informasjonssikring, NORSIS. Datatilsynet deltar sammen med flere andre sentrale offentlige og private organisasjoner. I forumet legges det vekt på presentasjon av trender, metoder og fremgangsmåter som svindlere benytter, slik som identitetstyveri og svindel. Det fokuseres på erfaringsutveksling, tiltak og virkemidler.

Kommunal informasjonssikkerhet (KINS)

Datatilsynet har deltatt som samarbeidspartner i Kommunal informasjonssikkerhet (KINS). Dette innebærer å delta på styremøter som observatør og bidragsyter, og å delta i planleggingen av KINS sine arrangementer. Vi bidrar også med foredrag eller som paneldeltakere på disse arrangementene.

Mobilitets- og teknologirådet

Samferdselsministeren leder rådet der Datatilsynet er representert ved direktøren. Rådet består av sentrale aktører i privat og offentlig sektor, og skal bidra til en felles forståelse av de mulighetene og utfordringene som ny teknologi i samferdselssektoren gir. Datatilsynet lanserte sin strategi for samferdselssektoren på et møte i rådet høsten 2017.

Nasjonalt råd for Facilitation – NAFAL

Datatilsynet har én representant i Nasjonalt råd for Facilitation (NAFAL), sivil luftfart. Rådets mandat er å fremme forslag til fastsettelse av standarder for effektiv gjennomstrømming av personer, bagasje og varer på lufthavner. Luftfartstilsynet koordinerer gruppen som har medlemmer fra tolv ulike myndigheter og virksomheter i sivil luftfart.

Norsk Biometri Forum

Datatilsynet deltar i Norsk Biometri Forum som er et uformelt forum for presentasjon og diskusjon innenfor biometri. Det er lagt stor vekt på å få inn nye ideer, samtidig som møtene benyttes til orientering om pågående prosjekter innenfor offentlig og privat sektor.

I prinsippet er forumet åpent for alle interesserte innen offentlig sektor, næringsliv og forskning. Forumet møtes omtrent to ganger i året, og har deltakere fra departementer, direktorater og en del private bedrifter, samt NTNU i Gjøvik. Forumet arrangeres i tett samarbeid med Forum for Research and Innovation in Security and Communications (FRISC) og European Association for Biometrics (EAB).

Norsk senter for informasjonssikring (NorSIS)

Datatilsynet er representert i styret til NorSIS ved direktøren. Vi har mange overlappende ansvarsområder med NorSIS, og samarbeider derfor med dem om ulike tema, blant annet nasjonal sikkerhetsmåned.

Referansegruppe – fulltekstpublisering av dokumenter i OEP

Datatilsynet er representert i referansegruppen for fulltekstpublisering av dokumenter i offentlig elektronisk postjournal (OEP). Det er viktig for

oss å delta i dette arbeidet for å fremme de personvernmessige prinsippene som gjør seg gjeldende ved innføring av fulltekstpublisering i OEP. Vi har erfart at det både er mangelfulle rutiner og risikovurderinger knyttet til de avvikene vi har mottatt på dette området, og at det er viktig at man ved innføring av fulltekstpublisering gjør en vurdering av risikoen ved at personopplysninger gjøres tilgjengelig på nett.

Standardisering – komitédeltagelse

Vi deltar i komiteer for standardisering der arbeidet har direkte relevans for vårt arbeidsområde. Standarder er førende for virksomhetenes praksis, også når det gjelder behandling av personopplysninger. Formålet med deltakelsen i komiteene er å sikre kunnskap om pågående prosesser internasjonalt, påvirke fremtidige rammebetingelser, samt bidra til å påvirke relevante standarder med hensyn til personvern og informasjonssikkerhet. Det er også viktig å få innblikk i hvilken praksis som anses som god, samt å holde kontakten med fagmiljøet.

Datatilsynet deltar i tre komiteer:

- SN/K 171 arbeider i hovedsak relatert til ISO/IEC JTC 1/SC 27 IT Security techniques
- SN/K 175 Intelligente Transportsystemer (ITS)
- SN/K 188 Person-ID, kortsystemer, biometri, sikre signaturer, borgerkort
- SN/K 186 Læringsteknologi

Norsk konferanse for IKT i offentlig sektor (NOKIOS)

Datatilsynet har deltatt som samarbeidspartner og deltatt i programkomiteen for NOKIOS. Dette innebærer å delta i planleggingen av konferansen, samt å være bidragsyter både når det gjelder innhold og gjennomføring av konferansen. NOKIOS har etter hvert blitt en viktig arena der vi kan sette fokus på personvern i digitaliseringen av offentlig sektor. Vi bidro også med kurs, foredrag og som paneldeltakere på konferansen.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)

Datatilsynet har et godt samarbeid med Difis kompetansemiljø innenfor informasjonssikkerhet. Vi har en del overlappende ansvarsområder, og samarbeider med dem om ulike tema slik som blant annet veiledere for internkontroll og informasjonssikkerhet, og nasjonal sikkerhetsmåned.

Samarbeidsprosjektet Du Bestemmer

Du Bestemmer er et prosjekt som drives i samarbeid mellom Senter for IKT i utdanningen og Datatilsynet, og som ble lansert i januar 2007. Målet med prosjektet er å øke ungdoms kunnskap om personvern generelt, samt heve deres bevissthet om valg de gjør ved bruk av digitale medier slik som internett og mobiltelefon. Prosjektet driver blant annet en nettressurs som skal bidra til at barn og unge skal lære seg å ta kontroll over egne personopplysninger, men samtidig respektere andres opplysninger. Hele eller deler av dette opplegget er til nå tatt i bruk i over 20 andre land.

Direktoratet for e-helse

Det har vært jevnlige møter mellom Datatilsynet og direktoratet i 2017, både på direktørnivå og på saksbehandlernivå. Nye løsninger presenteres og drøftes løpende med Datatilsynet.

Helsedataprogrammet ligger også under ansvarsområdet til Direktoratet for e-helse. Vi har deltatt i referansegruppen og i en av arbeidsgruppene i programmet.

Direktoratet har sekretariatet for Normen.no, og det er også i den forbindelse mye kontakt. Vi har deltatt som observatør i styringsgruppa til Normen. Vi har også hatt jevnlige møter med sekretariatet gjennom året og diskutert Normen opp mot de nye personvernreglene.

Helsedirektoratet

Det er jevnlig kontakt mellom Datatilsynet og Helsedirektoratet, både på direktørnivå og saksbehandlernivå. Datatilsynet deltok blant annet på direktoratets seminar for persontilpasset medisin.

3 Vurdering av framtidsutsikter

For ti år siden holdt jeg et foredrag i Brussel om «the Internet of Things» og «the Symantic Web». Min oppgave var å se inn i krystallkula og forsøke å forutse framtidige bruksområder, utfordringer og muligheter. Dessverre har jeg ikke klart å finne tilbake til det foredraget – og det er kanskje like greit, for ting har sannsynligvis ikke blitt slik jeg trodde den gangen. Men vi var alle overbeviste om at data ville bli brukt til personrettede tjenester og tilbud, og at det vil bli mer data i tida framover.

Personifisering

Dette var kanskje ikke noen oppsiktsvekkende analyse, men mer overraskende er det at det har tatt såpass lang tid å komme dit. Utviklingen fra 2008 til i dag har vært overveldende og formidabel, men det er først de siste årene vi virkelig har opplevd at alt personifiseres i vår hverdag. Åpner vi en nettside, får vi annonser for ting vi nettopp søkte på og vi tilbys rabatter på forsikring dersom kjøreadferden vår kartlegges. Kombinasjonen algoritmer og kunstig intelligens gjør at flere og flere beslutninger treffes uten at mennesker er involvert. Skatteetaten får hjelp av algoritmer til å flagge selvangivelser som bør sjekkes nærmere. Lånekassen gjør det samme med de som mistenkes for juks med borteboerstipend. Denne utviklingen vil bare fortsette, i både privat og offentlig sektor.

Emosjonell overvåking

Det siste innskuddet i overvåkingsindustrien er emosjonell overvåking. Vi ble først klar over dette da en ung ingeniørstudent plutselig oppdaget noe rart da han passerte et interaktivt reklameskilt for en pizzakjede. På grunn av en feil kunne han se kodingen, og der sto det «ung mann, briller, smiler». Forklaringen var ganske enkelt at reklameskiltet leste ansiktet til de forbipasserende, og så ga dem tilbud basert på utseende og kjønn. Menn fikk reklame for pizza med kjøtt, kvinner for frisk salat.

Det pågår mye forskning på dette området. Blant annet forsøker noen å utvikle en app som kan forutsi når en person med bipolar eller manisk-depressiv lidelse er i ferd med å komme inn i en fase der han trenger behandling. Ved å lese av følelser slik som nysgjerrighet, frustrasjon eller engasjement, kan lærerne sette inn tiltak for å motivere og støtte elever. Dette krever selvsagt tilgang til data som går inn i det aller dypeste av oss mennesker: våre følelser – kanskje til og med våre tanker. Det krever ingen nærmere forklaring at dette utfordrer personvernet kraftig.

Nye personvernregler

Hvordan skal Datatilsynet og andre som jobber med personvern møte denne utviklingen? Gir det overhode noen mening å snakke om personvern i 2018? Svaret er ja, og et mer optimistisk ja enn for et par år siden. Det skyldes at vi i 2018 får et nytt personvernregelverk. Ser vi veldig overordnet på utviklingen, har vi klart oss relativt bra med

dagens foreldede regelverk. Men nå kommer et nytt regelverk som legger nye plikter på virksomhetene, og gir nye rettigheter til borgerne og forbrukerne.

I det nye regelverket fastslås flere viktige prinsipper for behandling av data, blant annet at data skal samles inn til et bestemt formål, og at man ikke skal samle inn mer data enn nødvendig (data-minimalisering). Når man tar i bruk kunstig intelligens eller emosjonell overvåking, er det ofte fristende å ta i bruk data til nye formål. Algoritmene finner sammenhenger og mønstre den menneskelige hjerne ikke kan finne. Og det er ofte ønske om at mengden maksimiseres, slik at vi får mest mulig data å øse fra.

Den nye loven stiller også strengere krav til å ha kontroll på data virksomheten bruker. Dette betyr at en virksomhet som for eksempel treffer beslutninger om tildeling av en stønad, må ha full oversikt over de datakildene som brukes for å treffe beslutningen. Offentlig sektor er også underlagt forvaltningsloven som blant annet krever at enkeltvedtak skal begrunnes så godt at hver enkelt av oss forstår hvorfor avgjørelsen ble som den ble. Borgeren har også rett på informasjon om hvilke regler og faktiske forhold vedtaket bygger på, samt hvilke hovedhensyn som har vært avgjørende.

Den som er gjenstand for en automatisk beslutning, har dessuten rett til å få en forklaring på logikken bak beslutningen. Ta forsikring som eksempel: Selv i dag er det å beregne pris på en bilforsikring krevende, og mange opplysninger inngår i beslutningen. Det kan være alder, bosted, barn under 25 år som kjører bilen, kjørelengde, om man har garasje eller parkerer på gata. Dersom vi har en svart boks i bilen, vil når vi bremser, hvor fort vi kjører, bruk av blinklys og lignende også inngå i prisvurderingen.

Datatilsynet har ikke svaret på hvordan slik forklaring skal gis, men vi ser at dette i mange tilfeller vil være krevende. Hver enkelt av oss skal med rimelig grad av sikkerhet vite hva utfallet av en sak skal bli, basert på lignende avgjørelser. Dessuten skal vi kunne etterprøve at beslutningen er rettferdig, at det ikke er trukket inn utenforliggende hensyn eller at det er fordommer i algoritmene.

Politikernes rolle

Det er også all grunn til å påpeke at politikerne har en viktig rolle å spille. Det må stilles krav til lovhjemlene som skal brukes. Dersom det for eksempel lykkes å utvikle en algoritme som flagger trygdesvindlere, må det være en egen lovprosess for å få på plass en hjemmel *før* algoritmen kan slippes løs på reelle saker. Dersom Tolletaten skal starte søk i åpne datakilder for å fange smuglere, vil det kreve en meget grundig utredning, klare lovhjemler og ikke minst vurdering i forhold til Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

Nye arbeidsmetoder

Vi må utvikle en metodikk for hvordan algoritmer skal forklares, og hvordan lovverket skal tilpasses en ny teknologisk hverdag. Vi kan også komme i en situasjon der et resultat ikke kan forklares: Maskinen avslår søknaden om stønad, men vi vet egentlig ikke hvorfor. Vi kan ende i en situasjon der en algoritme ikke kan brukes, fordi vi ikke kan forklare beslutningene den har truffet. Dessuten må vi jobbe mer målrettet og strategisk enn tidligere.

I vår nye strategi (les mer under «Introduksjon og hovedtall – Ny overordnet strategi for Datatilsynet») har vi blant annet blinket ut markeder med stor ubalanse i maktforholdet, samt virksomheter med en utfordrende forretningsmodell som særlig viktig. Vi er allerede i gang med denne strategiske endringen. I 2017 har vi behandlet den største saken noensinne, mot helseforetakene i Helse Sør-Øst (les mer under «Helse og velferd»). Vi har også varslet stans av databehandlingen i smartklokker for barn (les mer under «Annen vesentlig aktivitet – Personvern er forbrukervern»).

Med det nye regelverket i ryggen, og masse kompetente medarbeidere, er Datatilsynet godt rustet til å møte de utfordringene som kommer.

Bjørn Erik Thon

Direktør

4 Vedlegg

4.1 Gjennomførte kontroller

	Saksnummer	Tilsynsobjekt	Kategori
1.	17/00243	Kontroll hos Sykehuset Telemark HF	Helse
2.	17/00309	Kontroll med Nyfødtscreeningen ved Oslo universitets-sykehus HF – Genetisk masseundersøkelse av nyfødte	Helse
3.	16/02060	Olav Thon Gruppen AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
4.	16/02061	Søylen Eiendom AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
5.	16/02062	Selvaag Eiendom AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
6.	16/02063	Jens Evensen Eiendom AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
7.	16/02064	Frost Eiendom AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
8.	16/02065	Hybelutleie Eiendom AS – Brevkontroll – Saklig behov for kredittsjekk av potensielle leietakere	Kredittsjekk
9.	17/00164	Rendalen kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
10.	17/00183	Modum kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
11.	17/00210	Engerdal kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
12.	17/00216	Ballangen kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
13.	17/00330	Salangen kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på Internett	Offentlig publisering
14.	17/00331	Luster kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
15.	17/00332	Sigdal kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
16.	17/00337	Kvinnherad kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
17.	17/00339	Hurum kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
18.	17/00340	Lier kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
19.	17/00441	Nesna kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
20.	17/00443	Nærøy kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering

	Saksnummer	Tilsynsobjekt	Kategori
21.	17/00446	Tolga kommune – Kontroll av fulltekstpublisering av dokumenter på internett	Offentlig publisering
22.	17/01095	Kontroll hos Kripos og Øst politidistrikt – Politiets register for bekymringssamtaler	Politi
23.	17/00645	Stand Up Norge AS – Kontroll hos Latter – WiFi-sporing	Sporing
24.	17/00185	Kontroll med Rema 1000 – Appen Æ	KomPOL
25.*	17/00377	Revisjon av Agder Energi Nett – Tilsynssamarbeid med Norges vassdrags- og energidirektorat – NVE – AMS og sikkerhet / personvern	Annet

* Vi var deltager ved NVE sine tilsyn, så vi teller det ikke som eget tilsyn.

4.2 Høringsvar

Tabellen viser en oversikt over høringer Datatilsynet *har hatt merknader til* i 2017:

	Dok. nr.	Tittel	Til/fra
1.	17/00368-2	Høringsuttalelse – Om tap av retten til å praktisere for trygdens regning og utelukkelse fra å utstede legeerklæringer	Arbeids- og sosialdepartementet
2.	16/01783-2	Høringsuttalelse – Ny barnevernslov	Barne- og likestillingsdepartementet
3.	17/00461-2	Høringsuttalelse – Endringer i barneloven og statsborgerloven	Barne- og likestillingsdepartementet
4.	17/01048-2	Høringsuttalelse – Forslag til forskrift om virksomhet etter gjeldsinformasjonsloven	Barne- og likestillingsdepartementet
5.	17/00093-2	Høringsuttalelse – Forslag til nye eller reviderte forvaltningsstandarder – 1 kvartal 2017	Difi – Direktoratet for forvaltning og IKT
6.	16/02038-2	Høringsuttalelse – Hvitvaskingslovutvalgets utredning NOU 2016: 27	Finansdepartementet
7.	17/00077-2	Høringsuttalelse – forslag om bruk av utvidet uttømmende politiattest ved tilsetninger i Tolletaten	Finansdepartementet
8.	17/00129-2	Høringsuttalelse – Beredskap for kontantdistribusjon	Finansdepartementet
9.	17/00200-2	Høringsuttalelse – NOU 2017: 1 Markeder for finansielle instrumenter – gjennomføring av MiFiD II og MiFIR	Finansdepartementet
10.	17/00414-2	Høringsuttalelse – Forslag til ny personidentifikator – Fødselsnummer	Finansdepartementet
11.	17/00571-2	Høringsuttalelse – EUs reviderte betalingsjenestedirektiv (PSD 2) – Finansdepartementet	Finansdepartementet
12.	17/00780-2	Høringsuttalelse – Gjennomføring av forordning EU 2016/1011 om referanseverdier på finansområdet	Finansdepartementet
13.	17/01081-3	Høringsuttalelse – NOU 2017: 13 Ny sentralbanklov – Organisering av Norges Bank og Statens pensjonsfond utland	Finansdepartementet

	Dok. nr.	Tittel	Til/fra
14.	16/01693-2	Høringsuttalelse – Rapport avgitt av Lysne II-utvalget om digitalt grenseforsvar	Forsvarsdepartementet
15.	16/01872-2	Høringsuttalelse – 2016:19 Samhandling for sikkerhet – beskyttelse av grunnleggende samfunnsfunksjoner	Forsvarsdepartementet
16.	17/00249-2	Høringsuttalelse – Forskrift om undersøkelser av ulykker og hendelser i forsvaret	Forsvarsdepartementet
17.	16/01936-2	Høringsuttalelse – Oppheving av kravet om henvisning for å få rett til stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos fysioterapeut – Forslag til endring av folketrygdloven § 5-8	Helse- og omsorgsdepartementet
18.	16/02095-2	Høringsuttalelse – forskrift om kommunalt pasient- og brukerregister – KPR	Helse- og omsorgsdepartementet
19.	17/00114-2	Høringsuttalelse – Forslag om forskriftsregulering av barns rett til selv å samtykke til deltakelse i forskning	Helse- og omsorgsdepartementet
20.	17/00745-2	Høringsuttalelse – Forslag om varig lagring av blodprøvene i nyfødtscreeningen	Helse- og omsorgsdepartementet
21.	17/00747-2	Høringsuttalelse – Pasientens legemiddelliste	Helse- og omsorgsdepartementet
22.	17/01092-2	Høringsuttalelse – Forslag til forskrift om registrering av og tilsyn med salg av tobakksvarer mv	Helse- og omsorgsdepartementet
23.	17/01323-2	Høringsuttalelse – Forskrift om befolkningsbaserte helseundersøkelser	Helse- og omsorgsdepartementet
24.	17/01430-2	Høringsuttalelse – Rapport fra Helsedatautvalget – Et nytt system for enklere og sikrere tilgang til helsedata	Helse- og omsorgsdepartementet
25.	17/00599-2	Høringsuttalelse – En vei inn – forslag til felles meldesystem – meldeordninger for uønskede hendelser i helsetjenesten	Helsedirektoratet
26.	16/01883-2	Høringsuttalelse – Endringer i passloven – tilpasning til nye systemer for pass og ID-kort mv	Justis- og beredskapsdepartementet
27.	16/01935-2	Høringsuttalelse – NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov	Justis- og beredskapsdepartementet
28.	16/01994-2	Høringsuttalelse – Politiets adgang til bruk av tvang ved ransaking av datasystem for å få tilgang til datasystemet ved biometrisk autentisering	Justis- og beredskapsdepartementet
29.	16/02002-2	Høringsuttalelse – endringer i politiregisterloven arkivloven og straffeprosessloven – sletting i politiets registre mv – Justis- og beredskapsdepartementet	Justis- og beredskapsdepartementet
30.	17/00039-2	Høringsuttalelse – forslag til endring i utlendingsloven og forskriften- om visitasjon mv	Justis- og beredskapsdepartementet
31.	17/00088-2	Høringsuttalelse – EU-kommisjonens forslag til system for fremreisetillatelse – European Travel Information and Authorisation System	Justis- og beredskapsdepartementet

	Dok. nr.	Tittel	Til/fra
32.	17/00296-2	Høringsuttalelse – Endringer i utlendingsloven – politiets tilgang til opplysninger om beboere i asylmottak	Justis- og beredskapsdepartementet
33.	17/00708-2	Høringsuttalelse – Endringer i politiregisterforskriften – nytt kapittel 59 om NTAES	Justis- og beredskapsdepartementet
34.	17/01054-2	Høringsuttalelse – NOU 2017: 11 Bedre bistand	Justis- og beredskapsdepartementet
35.	17/01179-3	Høringsuttalelse – Utkast til ny personopplysningslov – gjennomføring av personvernforordningen i norsk rett	Justis- og beredskapsdepartementet
36.	17/01455-2	Høringsuttalelse – Ny finansavtalelov	Justis- og beredskapsdepartementet
37.	16/01702-2	Høringsuttalelse – Forslag til hjemler i husbankloven for behandling av personopplysninger	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
38.	17/01130-2	Høringsuttalelse – Endringer i byggesaksforskriften – Opprettelse av et seriøsitetsregister	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
39.	16/01648-2	Høringsuttalelse – Forslag til ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver	Kunnskapsdepartementet
40.	17/00818-2	Høringsuttalelse – Forslag om å innføre plikt til å tilby intensiv opplæring og plikt til flerfaglig samarbeid	Kunnskapsdepartementet
41.	17/01587-2	Høringsuttalelse – Endringer i fagskoleloven – rapportering av individdata	Kunnskapsdepartementet
42.	17/00757-2	Høringsuttalelse – Endring i regelverket for Poker NM	Lotteri- og stiftelsestilsynet
43.	17/00152-2	Høringsuttalelse – Innspill til endring av forskrift om luftfartøy som ikke har fører om bord – Luftfartstilsynet	Luftfartstilsynet
44.	16/01854-3	Høringsuttalelse – Veileder i fastsettelse av identitet til fysiske personer	Nasjonalt ID-senter
45.	17/01059-2	Høringsuttalelse – Forslag til endringer i enhetsregisterforskriften – Plikt til å melde varslingsadresse	Nærings- og fiskeridepartementet
46.	17/00226-2	Høringsuttalelse – Forslag til endringer i riksarkivarens forskrift	Riksarkivet
47.	16/01981-2	Høringsuttalelse – Forslag til ny lov om utprøving av selvkjørende kjøretøy på veg	Samferdselsdepartementet
48.	17/00293-2	Høringsuttalelse – EU-kommisjonens forslag til kommunikasjonsvernforordning	Samferdselsdepartementet
49.	17/00025-2	Høringsuttalelse – Forslag om ny forskrift til lov om folkeregistrering	Skattedirektoratet
50.	17/00395-2	Høringsuttalelse – Forslag til Teknisk Rapport SN/TR 4183 – Datakilder og betingelser for deling av data for læringsanalyse – Standard Norge	Standard Norge

	Dok. nr.	Tittel	Til/fra
51.	16/01583-2	Høringsuttalelse – Om personlige kjennemerker på biler – Statens vegvesen	Statens vegvesen
52.	17/00305-2	Høringsuttalelse – Forslag til ny lovbestemmelse § 40 c i vegtrafikkloven og forslag til ny forskrift om alkoholås og alkoholåsværksteder mv	Statens vegvesen
53.	17/01031-2	Høringsuttalelse – Forslag til forskrift om utprøving av selvkjørende motorvogn	Statens vegvesen

4.3 Saker sendt til Personvernemnda

Tabellen viser alle sakene Datatilsynet har sendt til Personvernemnda for klagebehandling og som er registrert hos nemnda i 2017:

Sak	Klager	Tittel	Dato DT	Sak PVN	Vedtak i PVN
15/01346	Hereid Hus AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr – innsyn i arbeidstakers e-postkasse	04.01.2017	PVN-2017-01	Klagen tas ikke til følge
16/00805	Bertram Bil AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr – Kredittvurdering uten saklig behov	08.02.2017	PVN-2017-02	Klagen tas ikke til følge
16/00671	Axactor Norway AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr – Kredittopplysningsvirksomhet uten konsesjon	16.02.2017	PVN-2017-03	Vedtak oppheves. Saken sendes tilbake for ny behandling
15/01311	Norsk Petroleumsinstitutt	Klage på avslag på søknad om utvidet lagringstid for kameraopptak fra bensinstasjoner – Skimming	20.02.2017	PVN-2017-04	Klagen tas ikke til følge
16/01644	Avskjermet	Klage på vedtak om å avvise krav om sletting og retting av opplysninger i forskningsrapport	17.02.2017	PVN-2017-05	Klagen tas ikke til følge
15/01325	Avskjermet	Klage på vedtak om å slette publiserte personopplysninger på nett – Kollega.info	01.03.2017	PVN-2017-06	Vedtak oppheves. Saken sendes tilbake for ny behandling
15/01628	Feiring Bruk AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr for kobling av GPS-logg mot time-lister	14.03.2017	PVN-2017-07	Klagen tas ikke til følge

Sak	Klager	Tittel	Dato DT	Sak PVN	Vedtak i PVN
16/01464	Utdanningsforbundet i Bergen på vegne av avskjermet	Klage på avslag på krav om sletting av dokument i personalmappe ved Rolland skole i Bergen kommune	03.05.2017	PVN-2017-08	Klagen tas ikke til følge
16/01861	Avskjermet	Klage på avvisning av sak – Behandling av personopplysninger hos Lotteri- og stiftelsestilsynet	23.05.2017	PVN-2017-09	Klagen tas ikke til følge
15/01313	Innlandet politi-distrikt	Klage på vedtak om pålegg – Opphør av kameraovervåking i Brumunddal	01.06.2017	PVN-2017-10	Klagen tas til følge
17/00272	Avskjermet	Klage på Datatilsynets vurdering av forholdet mellom åndsverkloven og personopplysningsloven	23.06.2017	PVN-2017-11	Vedtak oppheves og sendes tilbake til DT
16/01850	Fredensborg Norge AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr for kredittvurdering uten saklig behov	28.06.2017	PVN-2017-12	Klagen tas til følge
16/00462	Kreftregisteret	Klage på vedtak om at nye samtykker må innhentes som premiss for forlengelse av konsesjon til å behandling personopplysninger i NORCCAP-prosjektet	30.06.2017	PVN-2017-13	Datatilsynets vedtak oppheves
16/00821	Avskjermet	Klage på vedtak om avslutning av sak – Klage på behandling av personopplysninger hos Fredrikstad kommune	03.07.2017	PVN-2017-14	
17/00684	Avskjermet	Klage på vedtak om avvisning av sak – Krav om innsyn i dokumenter hos barneverntjenesten i Etna og Vindafjord kommune	21.09.2017	PVN-2017-15	Klagen tas ikke til følge
17/00154	Kolbotn Bil AS	Klage på vedtak om overtredelsesgebyr for publisering av kameraovervåking på Facebook	18.10.2017	PVN-2017-16	
16/01359	Avskjermet	Klage på vedtak om avslag på krav om sletting av søketreff i søkemotoren Google	20.10.2017	PVN-2017-17	

Sak	Klager	Tittel	Dato DT	Sak PVN	Vedtak i PVN
15/01378	Nobina Norge AS	Klage på vedtak om over-tredelsesgebyr – Sammenstilling av GPS-data og innleverte timelister uten rettslig grunnlag	16.11.2017	PVN-2017-18	
17/00664	Avskjermet	Klage på vedtak om avslag på krav om sletting av søketreff i søkemotoren Google	17.11.2017	PVN-2017-19	
16/01942	Yrkestrafikkforbundet	Klage på vedtak om avvisning av klage – Innhenting og bruk av opptak fra overvåkingskamera – Keolis Norge AS	21.12.2017		

4.4 Vedtak om sanksjoner

	Mottaker	Vedtaksbrev	Størrelse på gebyr	Kommentar	Stikkord
1.	Per Hagen AS	05.01.2017	100.000		Kredittvurdering uten saklig behov
2.	Miljøpartiet De Grønne – MDG	17.01.2017	50.000		Avvikssak – Datainnbrudd i medlemsregister
3.	Sosialistisk Venstreparti – SV	17.01.2017	150.000		Avvikssak – Datainnbrudd i medlemsregister
4.	Verktøy & Maskin AS i Narvik	31.01.2017	37.500		Kredittvurdering uten saklig behov
5.	Nobina Norge AS	13.02.2017	100.000	Klagesak i Nemnda	Sammenstilling av GPS-data og timelister
6.	Fredensborg Norge AS	27.03.2017	250.000	Klagesak i Nemnda – vedtak oppheves – krav ikke sendt	Kredittvurdering uten saklig behov
7.	Tjuvholmen Infrastruktur	25.04.2017	0	Ikke sendt pga. oppfølging innen frist	Kontroll – Kameraovervåking
8.	Kolbotn Bil	14.06.2017	75.000	Klagesak i Nemnda	Publisering – kameraopptak i sosiale medier
9.	Vadsø kommune	01.09.2017	50.000		Publisering av dokumenter på internett
10.	Vågsbygd Bilverksted	20.09.2017	75.000	Klagebehandling	Publisering på internett – Kameraopptak
11.	NKI Nettstudier	20.09.2017	150.000		Avviksmelding – Publisering på internett

	Mottaker	Vedtaksbrev	Størrelse på gebyr	Kommentar	Stikkord
12.	Rema 1000 Sofiemyr (Herbjørnrud Kolonial AS)	03.10.2017	75.000		Publisering av kameraopptak på Internett
13.	Magnat Center	28.11.2017			Overtredelse av pasientjournalloven § 16
14.	NFB International Relocation AS	07.12.2017	75.000		Innsyn i e-post
15.	Ascom (Norway) AS	08.12.2017	75.000		Innsyn i e-post
16.	Oslo universitetssykehus HF ved Janusbanken	11.12.2017	400.000		Kontroll

Vedlegg 2

Årsrapporten til Datatilsynet for 2017

1 Leders beretning

1.1 2017 – Året før året

Et av de mest populære programmene på NRK heter «Dagen før dagen», og sendes på lille juleaften. Det er en oppkjøring til selveste julekvelden – med steking av juleribbe, julesanger og stemning så intens hyggelig at det kanskje kan tippe litt over noen ganger.

For Datatilsynet har 2017 vært «året før året». Årsaken er selvsagt at 2018 er året da den nye personvernforordningen trer i kraft, og 2017 har vært året da vi har gått og gledet oss, men samtidig hatt den samme følelsen som i desember: Det er mye å gjøre, vi er ganske så stressa, det er masse rydding og klargjøring, og litt angst, men vi vet vi kommer i mål og vi gleder oss til å åpne pakkene.

2017 har vært året da vi som jobber med personvern opplever at det er *vi* som må holde igjen fordi venner og bekjente gjerne vil snakke om personvern. Det var året da alle piler pekte oppover; vi mottok flere klager, flere avviksmeldinger og flere henvendelser om veiledning enn året før. Vi holdt mer enn dobbelt så mange foredrag som i 2016, og vi kunne med letthet ha holdt mange til dersom vi hadde hatt kapasitet.

Det var også året da vi for første gang så hva det betyr å ta lett på datasikkerheten i helsesektoren. Vi varslet overtredelsesgebyr på til sammen 7,2 millioner kroner mot ni helseforetak i Helse Sør-Øst fordi det var gjennomført mangelfulle utredninger av personvernkonsekvenser. Resultatet var det aller beste: Det ble gjennomført en snuoperasjon av hele prosessen, og i skrivende stund pågår nye vurderinger av en helt annen kvalitet enn tidligere. Vi påla også stans i behandlingen av data i tre smartklokker som ble solgt som trygghetsprodukter for barn. Resultat var at to av importørene gjorde så store endringer at pålegget kunne oppheves, den tredje kastet kortene fordi våre krav ikke kunne oppfylles.

Det har også vært et år med stor produksjon av veiledningsmateriale. En viktig del av vår nye stra-

tegi er å gjøre de næringsdrivende i stand til å følge det nye regelverket. For et lite tilsyn med 45 ansatte er det selvsagt en umulig oppgave å gi detaljerte råd til landets mange tusen private og offentlige virksomheter. Vi tar derfor det generelle informasjonsarbeidet på stort alvor. Vi har for eksempel utarbeidet god informasjon om personvernombud og om innebygd personvern. Da en veileder om sistnevnte ble lansert, kom det 750 personer – i tillegg fulgt minst 1500 strømmingen. Veilederen ble utarbeidet i samarbeid med næringsdrivende, har fått stort gjennomslag i Norge og blitt lagt merke til internasjonalt. Ut over dette har besøk på hjemmesiden vår økt med hele 245 prosent, og antall personvernombud har økt med 40 prosent.

Den nye personopplysningsloven blir vårt viktigste arbeidsverktøy i mange år framover. Det har derfor vært viktig for oss å gi innspill i lovprosessen. Vi skrev en meget omfattende høringsuttalelse på 105 sider, med en juridisk kvalitet jeg er svært stolt av.

Vi noterer med glede at det nye lovverket blant annet inneholder forslag om å oppheve konsesjonsplikten, noe som særlig vil få betydning i helsesektoren. Vi har lenge ment at konsesjonenes tid er forbi, og at den enkelte sektor selv må ta ansvar for å opptre i overensstemmelse med loven. Dette er i tråd med det nye regelverkets intensjon.

For et land som ikke er med i EU, er det alltid en fare for å bli stående på gangen. Det etableres nå et nytt organ i EU, det såkalte European Data Protection Board, som får en svært viktig funksjon i å fortolke og koordinere praktiseringen av det nye regelverket. Vi har jobbet hardt for å få innflytelse i forgjengeren til dette organet, Artikkel 29-gruppen (Article 29 Working Party) som er den øverste rådgivende forsamlingen for EU-kommisjonen i spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet, og mener vi har lykket godt med det. Vi deltar i flere viktige undergrupper, har vært medrapportør på flere viktige dokumenter og holdt presentasjoner på plenumsmøtet. Vi er derfor godt posisjonert for

innflytelse også i det nye organet, og håper vi får en god tilpasningsavtale slik at vi fortsatt kan bidra inn i dette viktige arbeidet.

Vi forlater 2017 i spent forventning til hva det nye året vil bringe. Vi er godt rigget til hva som måtte komme, og vi gleder oss til å forhåpentligvis begynne å bruke julegavene den 26. mai 2018.

1.2 De viktigste prioriteringene i 2017

Datatilsynets hovedmål er et godt personvern for alle. Den klart viktigste prioriteringen i 2017 har vært å forberede både egen organisasjon og andre virksomheter på de nye personvernreglene som trer i kraft i mai 2018, og vi har valgt å særlig prioritere personvern i helse- og velferdssektoren, samt morgendagens teknologi. Dette siste er en bred satsning hvor vi ser på hvordan personvernet kan ivaretas på en god måte i et samfunn preget av teknologi. Vi har blant annet sett nærmere på kunstig intelligens, personvern fremmende teknologier, innebygd personvern og droner.

Innen helsesektoren pågår det store endringer, både gjennom ny teknologi og lovgivning. Dette, sammen med at det i sektoren behandles svært beskyttelsesverdige opplysninger om de fleste innbyggerne, gjør at dette området hadde prioritet også i 2017.

Prioriteringene betyr at vi har begrenset aktiviteten vår på andre viktige områder, slik som arbeidsliv og telekommunikasjon. Vi gjennomfører likevel aktiviteter som faller utenfor de prioriterte områdene, vi har bare tonet dem noe ned.

1.2.1 Ny overordnet strategi

En annen viktig oppgave var vedta en ny strategi for 2018–20. Den ble lansert i november 2017, og her ser vi på de utviklingstrekkene som særlig utfordrer personvernet, slik som kunstig intelligens, tingenes internett og bruk av stordata. Vi trekker også fram at data er makt, og at overvåking og intensiv bruk av personopplysninger blant annet kan medføre en nedkjølingseffekt i samfunnet vårt.

De strategiske målene peker ut den retning vi vil gå i de neste årene. Vi vil blant annet jobbe for en mer rettferdig maktbalanse mellom individet på den ene siden, og kommersielle aktører og det offentlige på den andre siden. Vi vil særlig konsentrere oss om aktører med en forretningsmodell som utfordrer personvernet.

I tillegg vil vi jobbe for å fremme personvernvennlig digitalisering, innovasjon og utvikling, og

vi vil jobbe for at norske virksomheter forstår viktigheten av et godt personvern.

1.3 Overordnet vurdering av årets resultater

Som det fremgår flere steder i denne rapporten, har 2017 vært sterkt preget av det nye personvernregelverket. Vi har opplevd en sterkt økende interesse for personvern og for Datatilsynets arbeid, og vårt inntrykk er at personvernregelverket blir stadig bedre kjent blant norske virksomheter.

Vi har samtidig utarbeidet den mest omfattende og etterspurte veilederen vi noen gang har utarbeidet, veilederen om innebygd personvern. Vi har også behandlet det mest omfattende sakskomplekset i vår historie, nemlig sakene mot helseforetakene i Helse Sør-Øst. Vi har heller aldri vært så aktive på den internasjonale arena som nå.

Vår overordnede vurdering er derfor at vi har lagt bak oss et godt år, og vi er fornøyde med de resultatene vi har oppnådd.

For en grundigere vurdering av resultatoppnåelsen, viser vi til delen om analyse og vurdering av resultatet under hver hovedprioritet i kapittel 3.

Bjørn Erik Thon
Direktør

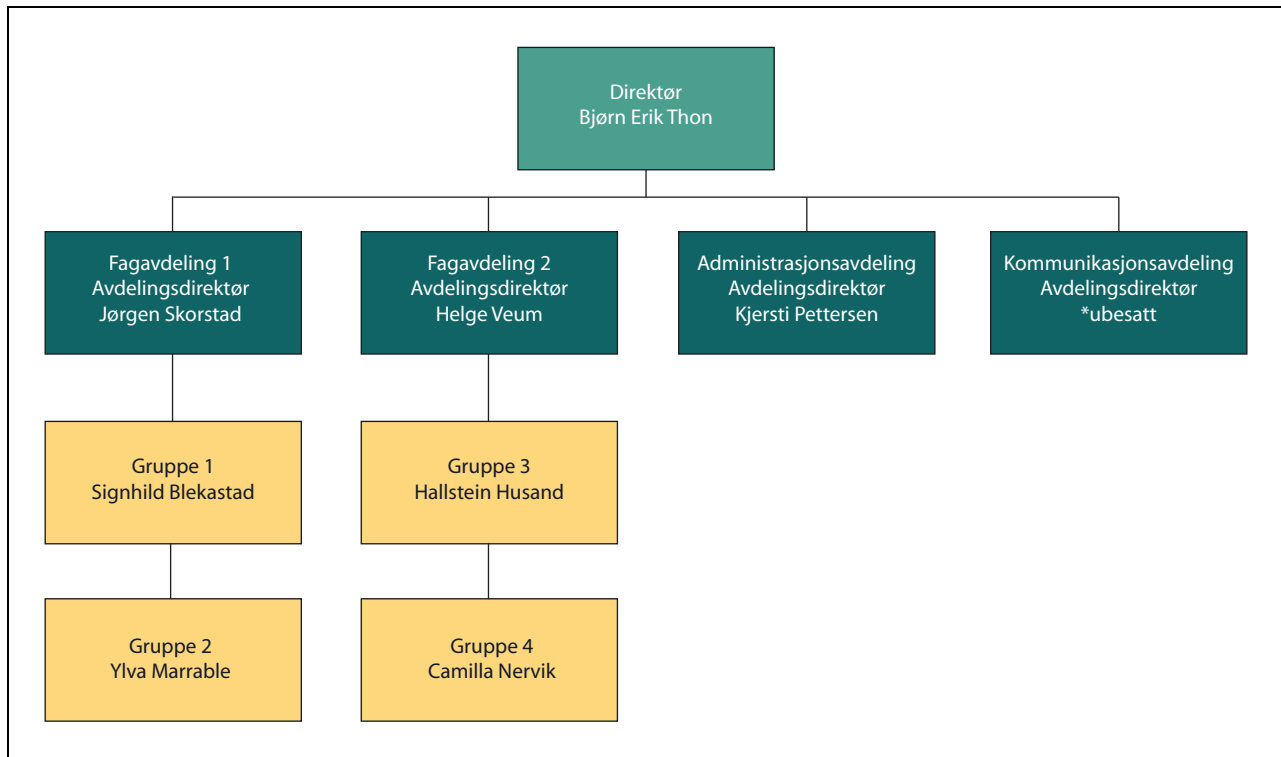
2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Omtale av virksomheten og samfunnsoppdraget

Datatilsynet ble opprettet i 1980, og er et uavhengig forvaltningsorgan under Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Vårt hovedmål er å bidra til at personvernlovgivningen etterlevs, og at alle skal ha beskyttelse i tråd med gjeldende personopplysningsregelverk.

Vi skal også fremme personvern som en sentral verdi i samfunnet og være ombud i personvernsspørsmål. Vi skal både delta i personverndebatten og sette dagsorden, vi skal undersøke og dele fakta om personvernets kår både nasjonalt og internasjonalt, og vi skal jobbe for at personvernet ivaretas også på områder som faller utenfor vårt tilsynsområde.

Personvern handler enkelt sagt om retten til et privatliv og retten til å bestemme over egne personopplysninger. Personvern er en menneskerettighet som skal sikre hensynet til den enkeltes

Figur 2.1 Organisasjonskart per desember 2017

personlige integritet, men det er også en ideell interesse og svært viktig for å sikre felles goder i et demokratisk samfunn. Datatilsynet må derfor jobbe aktivt for å oppnå en god ivaretagelse av personvernet i avveilingen mot andre samfunnsinteresser.

2.1.1 Organisasjonen

Datatilsynet ledes av direktør Bjørn Erik Thon. Ledergruppen har i 2017 bestått av tre menn og én kvinne.

Datatilsynet har hatt 47 årsverk til disposisjon (56 prosent kvinner og 44 prosent menn). Av disse årsverkene er 40 faste stillinger. Fem årsverk er engasjementer opprettet for å forbedre gjennomføring av nytt personvernregelverk. To årsverk har vært knyttet til andre oppgaver innen arkiv og drift- og brukerstøtte innen IKT. I 2017 har vi i tillegg hatt to studenter og én lærling tilsatt deler av året.

2.1.2 Budsjett

Datatilsynets budsjett dekker kostnader til drift og løpende oppgaver. I 2017 ble vi tildelt til sammen 50 639 000 kroner. Dette var en økning på 5 052 000 kroner fra 2016. Økningen skyldes den nye ordningen med at pensjonspremie til Statens

Pensjonskasse fra 2017 skal betales av Datatilsynet. Beløpet var beregnet til 4 377 000 kroner.

Når overføringene fra 2016 var gjort og tilleggsbevilgning lagt til, hadde vi totalt 52 805 000 kroner til disposisjon i 2017. Fordelt på lønn og drift utgjorde lønnsutgiftene 37 808 000 kroner (71,5 prosent). Driftsutgiftene utgjorde 15 017 000 kroner (28,5 prosent). Lønn per årsverk var i gjennomsnitt 804 425 kroner, inklusive pensjonspremie.

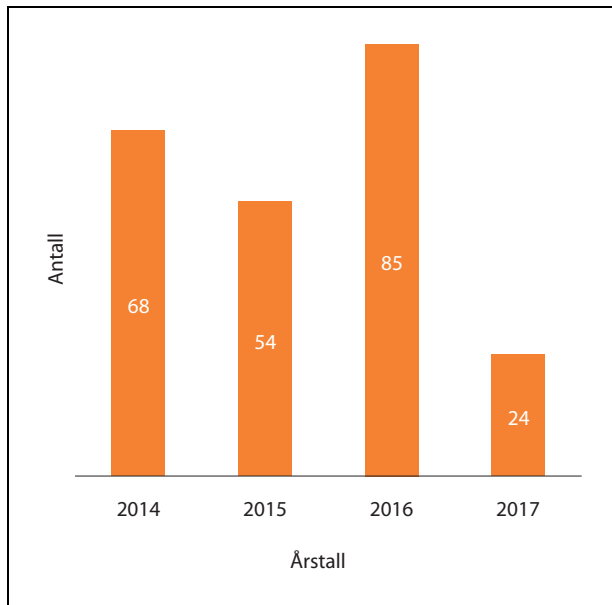
2.2 Presentasjon av hovedtall siste fire år

2.2.1 Tilsynsvirksomheten

Gjennomføring av tilsyn/kontroll er en viktig aktivitet for å nå målene våre. Vi skal gjennomføre til-

Tabell 2.1 Oversikt over bevilgningene de siste årene

År	Bevilgning
2014	38 264 000,-
2015	40 092 000,-
2016	45 587 000,-
2017	50 639 000,-

Figur 2.2 Antall gjennomførte tilsyn de siste årene

syn på prioriterte områder basert på risikoanalyse. Vi skal videre systematisere og kommunisere funnene, samt følge opp etterlevelsen av pålegg. Hvilke virksomheter vi faktisk velger å kontrollere, faller normalt i to kategorier; virksomheter hvor vi antar at det er en særskilt risiko, og representative virksomheter hvor vi ønsker å avdekke status innenfor en sektor eller et tematisk område.

På grunn av forberedelsen til ny personvernforordning, ble tilsynsaktiviteten prioritert vesentlig ned i 2017. Vi gjennomførte totalt 24 tilsyn, de fleste initiert våren 2017. I tillegg kom etterarbeid på et stort antall tilsyn gjennomført i 2016, særlig på helseområdet. Vi deltok også som observatør på tilsyn som Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjennomførte med automatiske målersystemer (AMS) i kraftbransjen.

I mange tilfeller gjennomføres planlagte kontroller som en skriftlig prosess, uten at vi er på fysisk besøk hos virksomheten. Dette er i tilfeller der det vi ønsker å undersøke er mulig å få avklart uten et stedlig oppmøte. I 2017 gjennomførte vi dessuten en rekke tilsyn med kommuner ved å gjennomgå deres publisering på nett av saksdokumenter.

Totalt ble det i 2017 gjennomført fire stedlige og syv brevlige tilsyn, samt 13 kontroller av nettsteder.

De brevlige tilsynene skiller seg fra bruk av de samme kontrollhjemlene i øvrig saksbehandling ved at de er en planlagt undersøkelse av konkrete forhold i virksomhetene.

Se fullstendig oversikt over våre gjennomførte kontroller under «Vedlegg».

2.2.2 Saksbehandlingen

Saksbehandling er en av Datatilsynets viktigste oppgaver. De fleste av sakene som vi mottar blir behandlet i sin fulle bredde. Samtidig blir en del henvendelser tatt hånd om i veiledningssporet.

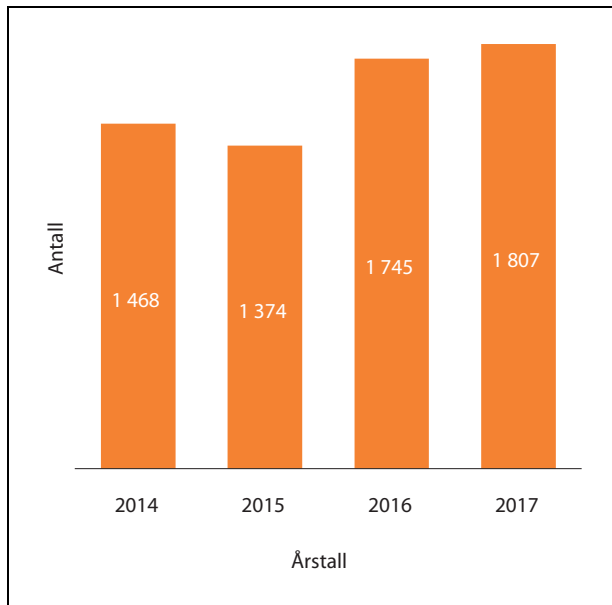
I 2017 startet arbeidet med å få ned antallet saker som behandles etter personopplysningsloven, før det nye regelverket trer i kraft. Vi har i derfor senket aktiviteten noe i forbindelse med andre oppgaver, slik som veiledningsmøter og eksterne foredrag. Dette gjaldt særlig i andre halvdel av året. I kortere perioder har vi satt av alle ledige ressurser til saksbehandling, noe som gjorde at vi gikk inn i 2018 med svært lave restanser.

Antall saker, saksdokumenter og klager

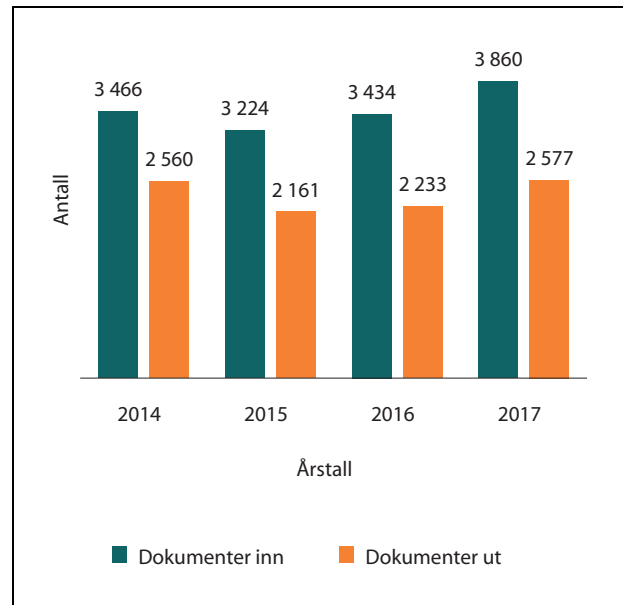
I løpet av 2017 har vi mottatt et rekordhøyt antall saker og saksdokumenter. Vi mottok 1 807 nye saker, og til sammen 3 860 dokumenter, mot 1 745

Tabell 2.2 Oversikt over kontrollene vi gjennomførte i 2017, fordelt på stedlige, nettbaserte og brevlige tilsyn:

Bransje/sector/område	Stedlig	Nett	Brevlig	Totalt
Helsesektoren	2	0	0	2
Justissektoren	1	0	0	1
Kommuners publisering på nett	0	13	0	13
Kredittsjekk ved utleie av bolig	0	0	6	6
Spring i det offentlige rom	1	0	0	1
Kommersiell utnyttelse	0	0	1	1
Sum	4	13	7	24

Figur 2.3 Antall nye journalførte saker de siste årene

Figur 2.4 Antall journalførte dokumenter (ikke interne) de siste årene

innkomne saker og 3 435 dokumenter i fjor. Gjennomsnittlig antall innkommende saker de foregående fem årene er 1 440. Det dreier seg med andre ord om en betydelig økning innkomne saker i 2017 – omlag 25 prosent – hvis vi sammenligner med de siste årene.

Dette skyldes etter alt å dømme økt interesse for og oppmerksomhet om personvern. Som vist flere steder i denne meldingen peker alle piler oppover hva angår personvern. Det er ikke overraskende at dette også gjelder enkeltsaker. Vi mistenker også at mange virksomheter nå har fått opp øynene for viktigheten av å ivareta personvernet til kundene sine, og at dette for eksempel genererer flere henvendelser om forståelse av regelverket.

Dokumenter

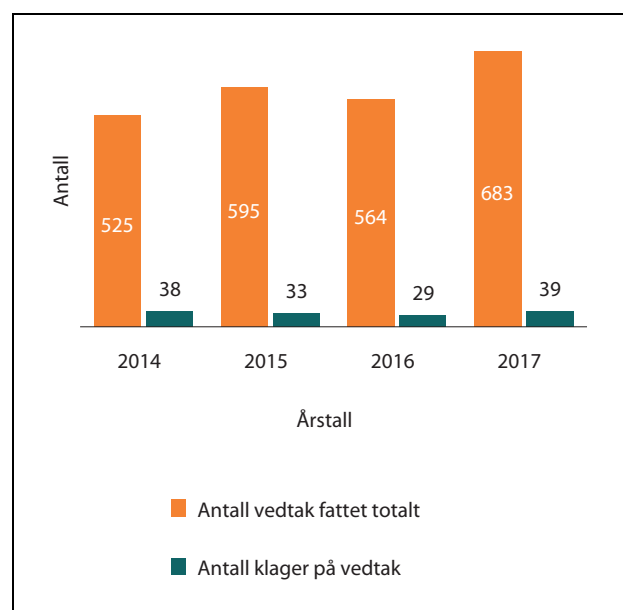
Antallet enkeltvedtak er også det høyeste på mange år. Vi har fattet hele 683 enkeltvedtak i løpet av 2017, mot henholdsvis 564, 595 og 525 de foregående årene. Også her har det altså vært en betydelig økning. En del av denne økningen kan forklares med at vi fattet hele 234 vedtak om personvernombud i løpet av året.

Klagesaker

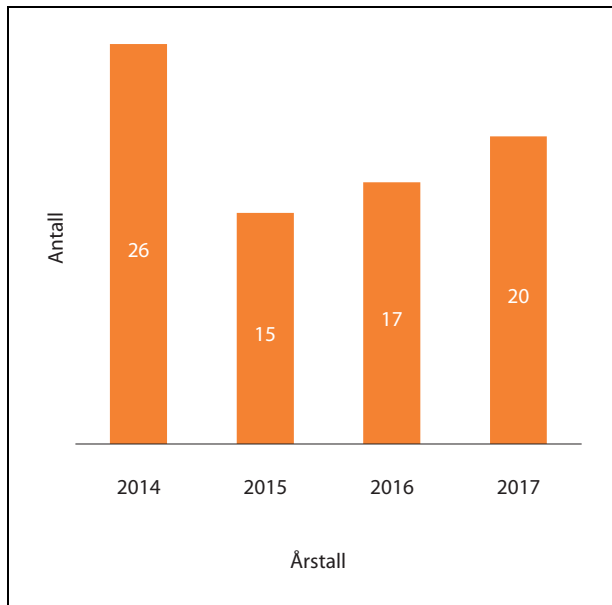
Vi mottok bare 39 klager på våre vedtak i løpet av 2017, noe som prosentvis ligger på gjennomsnittet for de siste årene. I løpet av 2017 ble 20 klage-

saker oversendt til Personvernemnda for endelig klagebehandling der. I seks saker ble vedtakene omgjort etter at vi så på dem på nytt og det i flere av dem kom inn nye opplysninger i sakene. Per 31. desember 2017 var ikke alle klagesakene ferdigbehandlet. Av klagesakene som ble behandlet av nemnda i løpet av året, fikk klager fullt eller delvis medhold i åtte saker.

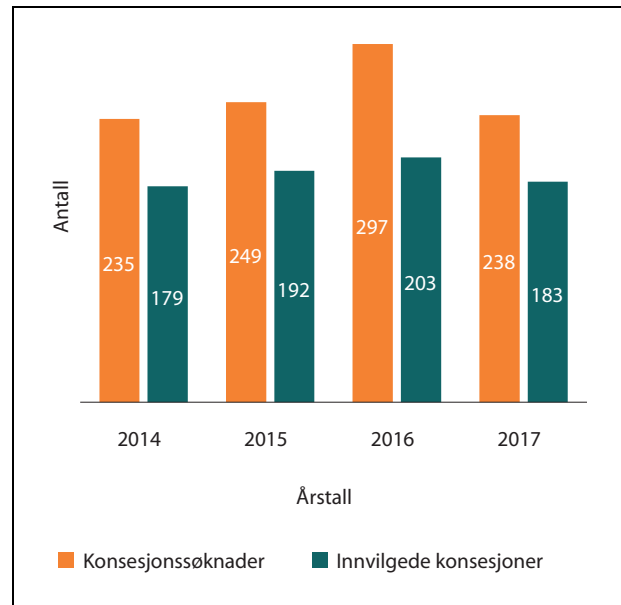
Klageomfanget er med andre ord svært lavt sett i forhold til antall avgjørelser vi fatter i form av

Figur 2.5 Antall vedtak fattet av Datatilsynet og antall klager mottatt de siste årene

Figur 2.6 Antall saker oversendt til Personvernemnda de siste årene

Figur 2.7 Antall konsesjonssøknader og innvilgede konsesjoner de siste årene

vedtak, og vi opplever stort sett at vedtakene våre blir akseptert.

Se fullstendig oversikt over alle sakene Datatilsynet sendte til Personvernemnda for klagebehandling i 2017 under «Vedlegg».

Sanksjoner

Datatilsynet fattet vedtak om overtredelsesgebyr/tvangsmulkt i 16 saker i løpet av 2017. Ett overtredelsesgebyr ble omgjort i Personvernemnda og derfor trukket, mens ett pålegg om tvangsmulkt ble trukket da virksomheten oppfylte alle kravene innen fristen. Tre av sakene er fremdeles til behandling hos nemnda.

Gebyrene var i størrelsesordenen 37 500 til 400 000 kroner. Det høyeste gebyret ble ilagt etter at Datatilsynet under stedlig kontroll avdekket at Oslo universitetssykehus ulovlig hadde samlet inn og behandlet helseopplysninger og biologisk materiale. Det er også fattet vedtak om tvangsmulkt i saker om ulovlig kameraovervåking og overtredelse av pasientjournalloven.

Se fullstendig oversikt over alle sanksjonene som ble vedtatt i 2017 under «Vedlegg».

Konsesjoner

Antallet konsesjoner gitt i 2017 er 183. Dette innebærer en liten nedgang sammenlignet med de to foregående årene. Dette har sannsynligvis ingen annen forklaring enn at antallet varierer fra ett år

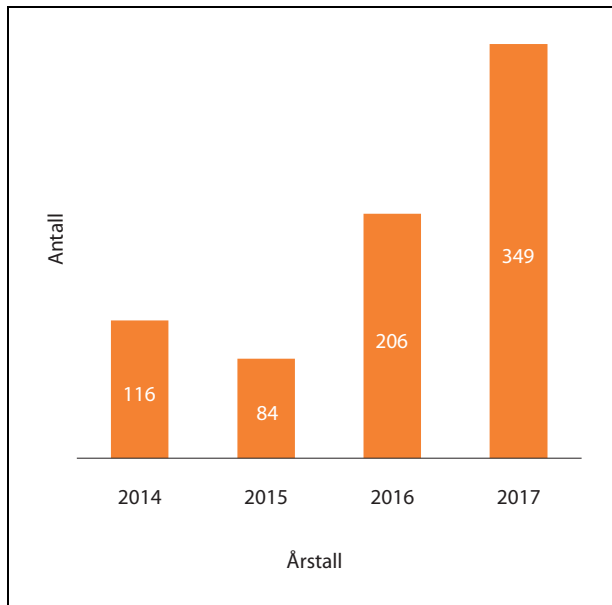
til et annet. Vi mottok 238 konsesjonssøknader i løpet av året. Om lag 150 av søknadene gjaldt forskning på sensitive personopplysninger. 40 av søknadene dreide seg om dopingkontroll i treningssentre. 183 av konsesjonssøknadene resulterte i enkeltvedtak. I 15 av sakene ble det gitt fullt avslag, mens 105 av sakene var endringsvedtak. Et lite antall søknader fra 2017 vil bli behandlet ferdig i 2018.

Avviksmeldinger

Datatilsynet mottok 349 avviksmeldinger i løpet av året. Dette innebærer en betydelig økning sammenlignet med året før, da vi mottok 206 slike meldinger. Rapporterte avvik er en indikator på hvor godt virksomhetene fanger opp avvik, og hvor godt de kjenner til den forskriftsfestede rapporteringsplikten.

Når det nye regelverket trer i kraft, må det flere typer avvik meldes, det innføres krav til innhold i avviksmeldingen og en tidsfrist på 72 timer på å melde fra. Vi vurderer det slik at den betydelige økningen i 2017 skyldes økt bevissthet om avvik blant de behandlingsansvarlige, og at en del virksomheter allerede har etablert rutiner for avvikshåndteringen som følger av de nye kravene. Dette er meget positivt, men sannsynligvis bare et forsiktig frempek på hva vi må forvente av avviksmeldinger i årene som kommer.

Når det gjelder innhold, kan avviksmeldingene for eksempel gjelde datainnbrudd, uautorisert

Figur 2.8 Antall registrerte avviksmeldinger de siste årene

utlevering av konfidensielle personopplysninger, passord på avveier, feilaktig publisering av personopplysninger på nettet og lignende.

Høringer

Datatilsynet mottok 175 hørings saker, og har avgitt 53 høringsuttalelser med merknader i løpet av 2017. Den mest omfattende uttalelsen, som var på over 100 sider, ble gitt til Justis- og beredskapsdepartementets forslag til ny personopplysnings-

lov. En annen omfattende høringsuttalelse ble gitt til Lysne II-utvalgets rapport om digitalt grenseforvar. Datatilsynet har videre hatt merknader til forslag til ny finansavtalelov, ny straffeprosesslov, ny barnevernlov, hvitvaskingslovutvalgets utredning, forslag om nytt fødselsnummer, en rekke endringsforslag i politiregisterloven, utlendingslovgivningen og forskrift om førerløse luftfartøy.

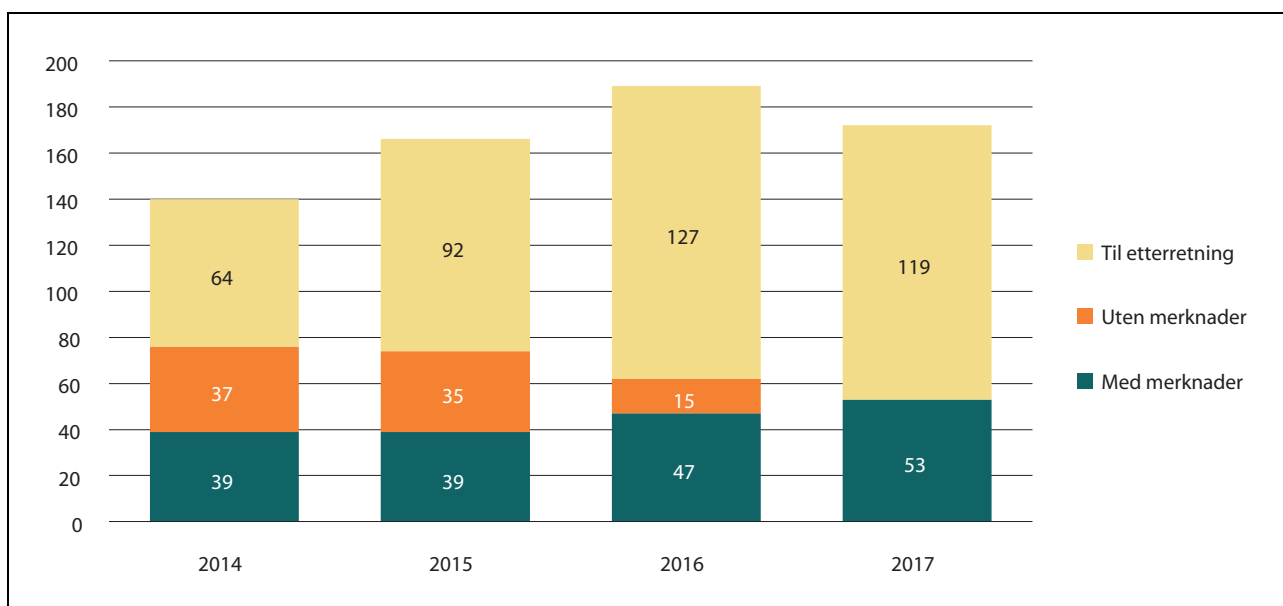
Se fullstendig oversikt over våre høringsuttalelser under «Vedlegg».

Offentlighetsloven og innsynskrav

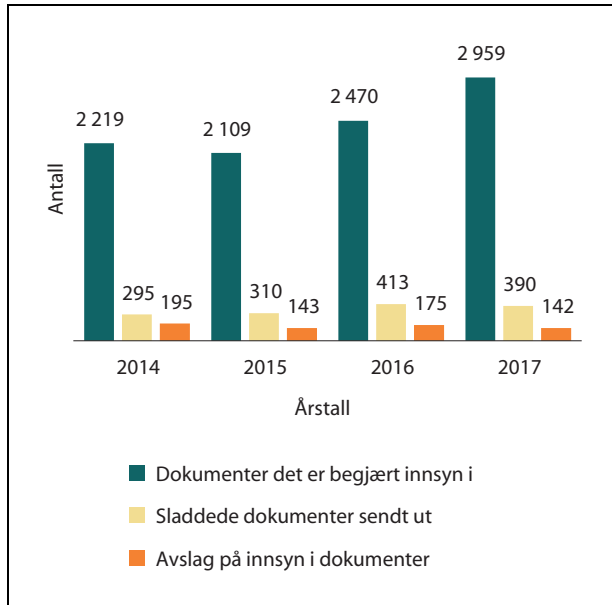
Via offentlig elektronisk postjournal (OEP) mottok vi nesten 3 000 innsynsbejæringer i løpet av 2017. Dette er det høyeste tallet på mange år. Samtidig har antall avslåtte bejæringer gått ned, og prosentvis er antall sladdede dokumenter sendt ut det laveste på flere år sett i forhold til bejæringerne vi fikk inn.

Vi bestreber oss på etterleve offentlighetslovens mål om åpenhet, og vi legger ned store ressurser i utførelsen av de oppgavene som offentlighetsloven pålegger oss. Tallene fra fjoråret reflekterer at vi er på rett vei. En stor del av informasjonen som unntas, er av informasjonssikkerhetsmessig karakter, og er beskyttet av bestemmelsen om taushetsplikt i personopplysningsloven § 45.

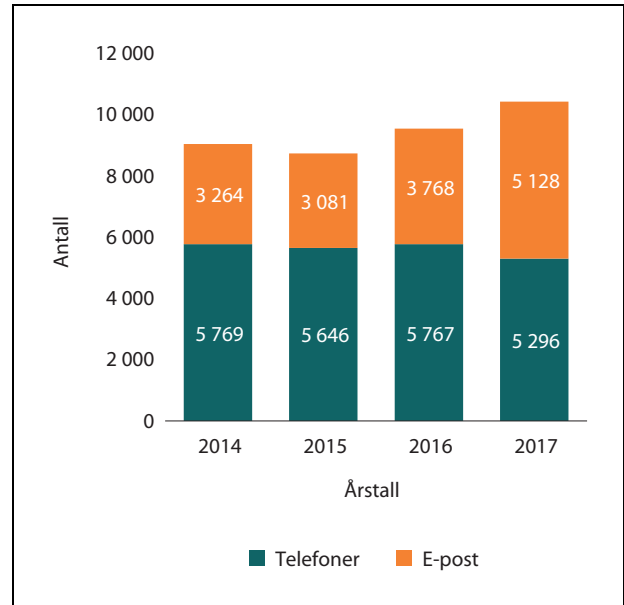
Våre interne rutiner sørger for at både arkivet og saksbehandlerne vurderer hvilke dokumenter som kan unntas fra offentlighet. Når et dokument er vurdert én gang, gjenbrukes denne beslutningen dersom opplysningene bes utlevert på nytt.

Figur 2.9 Oversikt over hvordan høringene er behandlet de siste årene

Figur 2.10 Tall fra elektronisk postjournal (OEP)

Figur 2.11 Henvendelser til veiledningstjenesten de siste årene, fordelt på telefon og e-post

2.2.3 Veiledningstjenesten

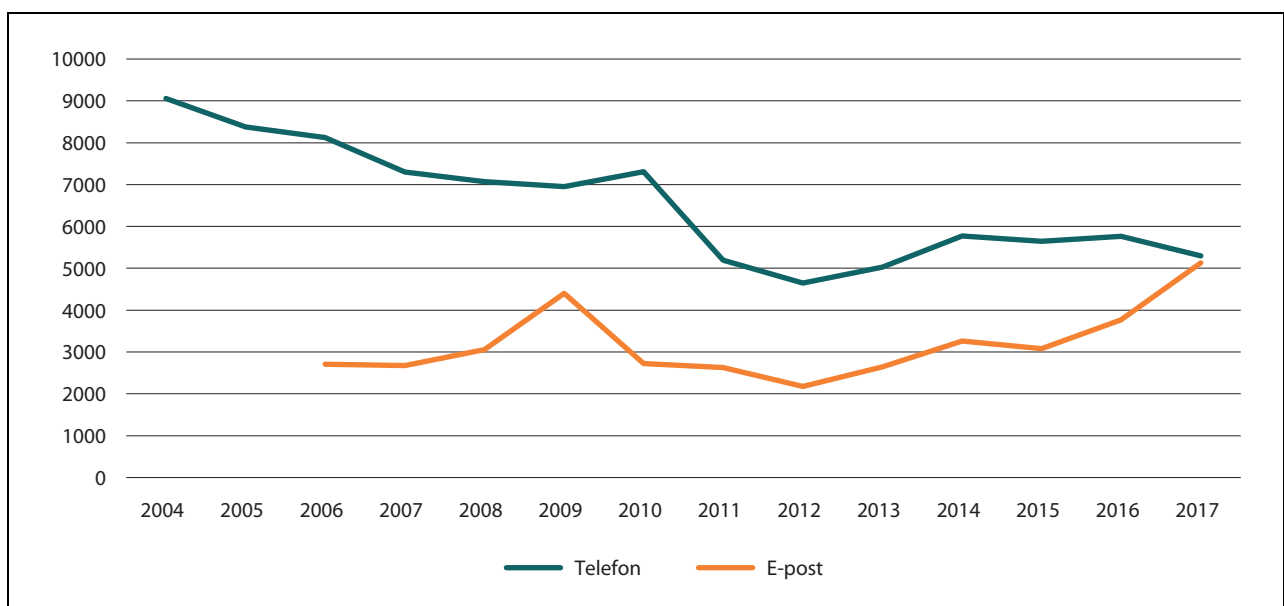
Datatilsynets veiledningstjeneste er et lavterskeltilbud for publikum som har spørsmål om behandling av personopplysninger. Et viktig mål med tjenesten er å gjøre enkeltpersoner i stand til å ivareta egne interesser i saker som gjelder personvern, og bistå virksomheter i å følge pliktene i personvernlovgivningen.

Det er stort spenn i spørsmålene, og de er av både juridisk, teknisk og sikkerhetsmessig art. Svarene vi gir er av veiledende karakter og er ikke

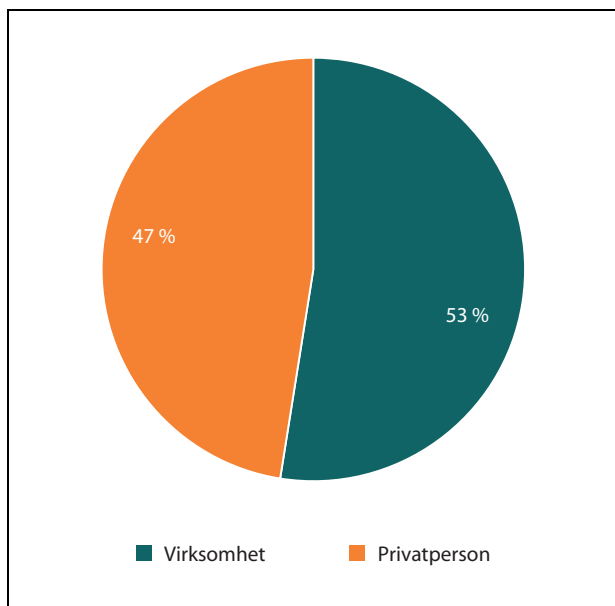
bestemmende for rettigheter eller plikter, i motsetning til vedtak som fattes i den mer tradisjonelle saksbehandling.

I løpet av 2017 har veiledningstjenesten besvart 10 424 henvendelser. Dette består av 5 128 henvendelser på e-post og 5 296 per telefon. Sammenlignet med 2016 er dette en oppgang på 1 141 henvendelser.

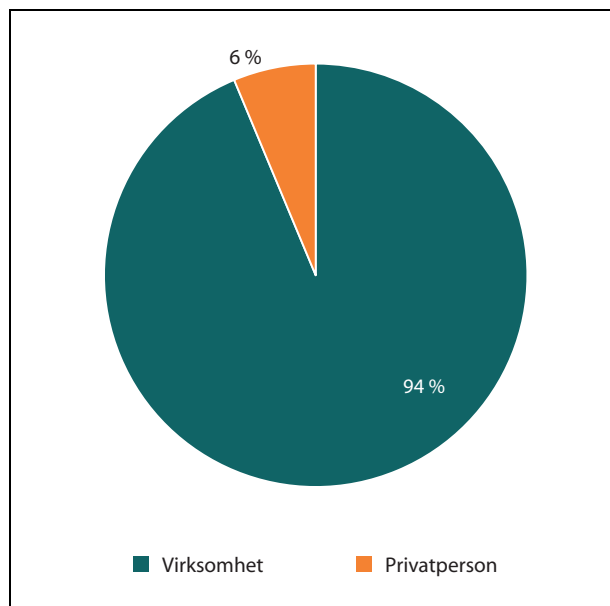
Vi ser at antall e-poster har økt betraktelig, mens antall telefonhenvendelser har sunket noe. Dette kan forklares med at vi har halvert åpnings-

Figur 2.12 Telefon og e-post over tid

Figur 2.13 Alle henvendelsene fordelt på virksomheter og privatpersoner

Figur 2.14 Henvendelser om forordningen fordelt på virksomhet og privatpersoner

tiden vår på telefon. Nedgangen har likevel vært mye mindre enn forventet. Realiteten er derfor at veiledningstjenesten svarer på omtrent like mange telefonhenvendelser som i 2016, men i et kortere tidsrom. Tallene viser at personvern opp tar mange, og at det er et stort behov for veiledning.

Vi fører statistikk over henvendelsene som besvares av veiledningstjenesten. Vi registrerer *hva* som er tema for henvendelsen og *hvilken sektor* henvendelsen hører under. I tillegg registrerer vi om henvendelsen dreier seg om den nye personvernforordningen, om det gjelder en sak som er til behandling hos oss, om henvendelsen dreier seg om arbeidsliv og om det er et spørsmål om personvernet til noen under 18 år. Dette gjør vi for å få en bedre oversikt over henvendelsene vi mottar. Denne kunnskapen kan blant annet benyttes til å tilpasse veiledningen på nettsidene våre.

Hvem tar kontakt med oss?

Statistikken viser at omtrent 53 prosent av de som tar kontakt med veiledningstjenesten er representanter for virksomheter, mens 47 prosent er privatpersoner. I 2016 var fordelingene 51 prosent virksomheter og 49 prosent privatpersoner. Det er derfor en liten økning i spørsmål fra virksomheter.

Når det gjelder spørsmål som dreier seg om den nye personvernforordningen, kommer de aller fleste spørsmålene fra virksomheter. Dette er

naturlig da det er virksomhetene som primært forbereder seg til det nye regelverket.

Hva handler henvendelsene om?

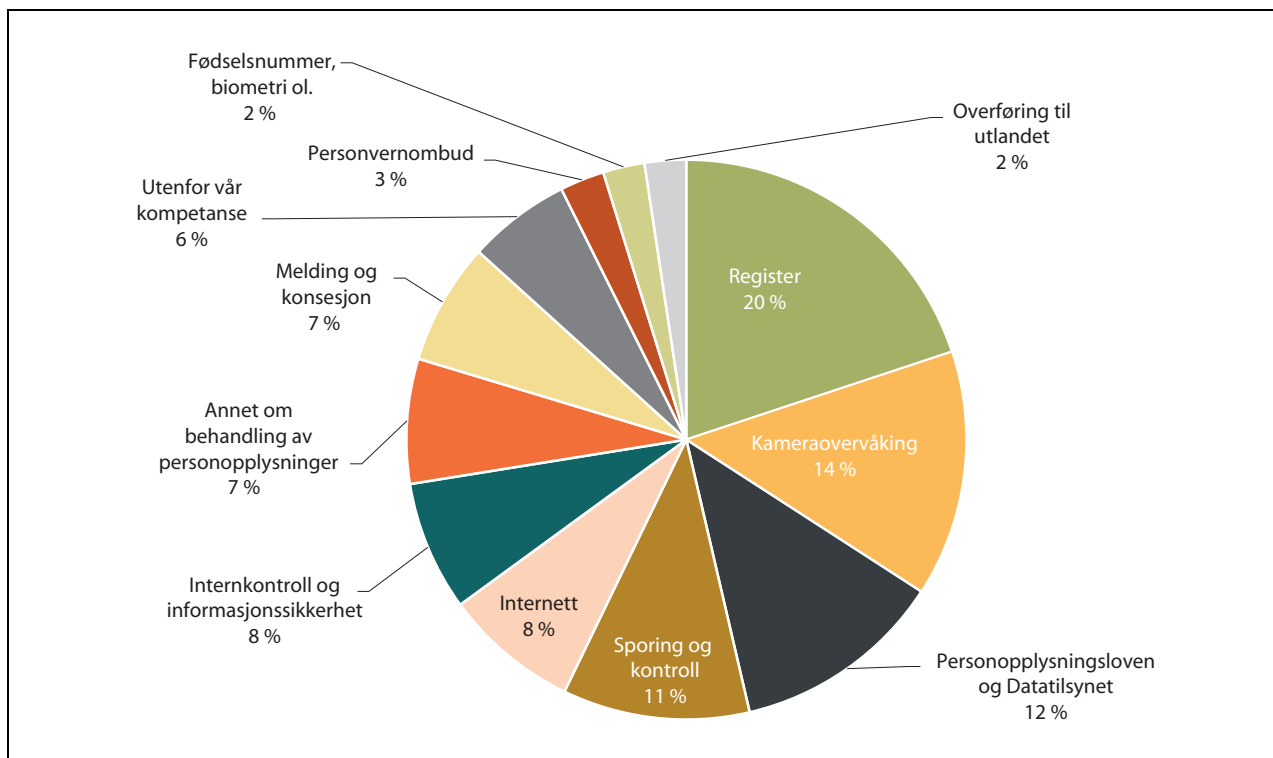
Her følger en kort oppsummering av de mest sentrale kategoriene. Merk at tallene ikke vil være fullstendig dekkende, da flere av temaene vi får spørsmål om vil kunne plasseres i ulike kategorier.

Nedenfor er en oversikt over henvendelsene fordelt på hovedtema. Hvert hovedtema har igjen seks undertemaer. På den måten kan vi få et nokså greit bilde av hva som treffer oss av spørsmål.

Register

20 prosent av henvendelsene til veiledningstjenesten var ulike spørsmål knyttet til en eller annen form for register. Dette representerer en liten økning fra 17 prosent i 2016. Spørsmålene dreier seg om hva som kan registreres i ulike registre, når og hvordan man kan kreve å få slettet informasjon og hvem som har tilgang til opplysningene i registrene. Videre får tjenesten en del spørsmål om i hvilken grad det kan utleveres informasjon fra et register til en tredjepart.

30 prosent av henvendelsene gjelder kunde- og medlemsregistre, og 24 prosent er spørsmål knyttet til personalregistre. Vi får også en del spørsmål om journalopplysninger (helse, NAV,

Figur 2.15 Tema for henvendelsene

barnevern og lignende), samt registrering i forbindelse med kredittopplysningsvirksomhet.

Kameraovervåking

Kameraovervåking er en annen stor kategori som utgjorde 14 prosent av henvendelsene. Denne kategorien er nokså stabil sammenlignet med 2016, da den utgjorde 15 prosent.

60 prosent av disse henvendelsene gjelder spørsmål om virksomheter har anledning til å iverksette kameraovervåking. Eksempler på slike virksomheter er butikker, kjøpesentre, arbeidsplasser, skole og helseinstitusjoner. Det er mange arbeidstakere som tar kontakt fordi de føler seg urettmessig overvåket. Vi mottar også en del spørsmål om kameraovervåking i borettslag/sameier, ved hytter og i private boliger. Andre vanlige spørsmål er bruk av webkamera, samt spørsmål om lovligheten av kameraer i for eksempel naturen, i båthavner eller på andre offentlige områder.

Internett

Ulike henvendelser om internett sto for åtte prosent av henvendelsene. Dette er samme andel som i 2016. Hele 43 prosent av disse henvendelsene er spørsmål som gjelder publisering og slet-

ting av personopplysninger (slik som bilder eller kameraoptak) på nett.

Veiledningstjenesten får også en del spørsmål om behandling av personopplysninger i nettbutikker og på ulike former for ratingsider. Også spørsmål knyttet til kontroll, sporing og sikkerhet på internett går igjen. Ellers får vi en god del spørsmål om avindeksering av søketreff i Google.

Sporing og kontroll

Denne kategorien utgjør 11 prosent av henvendelsene og består hovedsakelig av spørsmål knyttet til kontroll og sporing i arbeidslivet. Av disse gjelder 30 prosent arbeidsgivers innsyn og tilgang til arbeidstakers epostkasse, hjemmeområde og telefon. Et annet stort tema er problemstillinger som gjelder GPS og annen sensortechnologi. Tilgangskontroll og lydopptak går også igjen. Denne kategorien er stabil, og temaene for henvendelsene er omtrent identiske med 2016.

Melding og konsesjon

Syv prosent av henvendelsene gjaldt spørsmål om melding og konsesjon. 66 prosent er spørsmål om hvorvidt en behandling er melde- eller konsesjonspliktig. I likhet med i fjor utgjør dette den største andelen av henvendelsene. Det er også

endel spørsmål om endring og oppfølging av melding og konsesjon, og hvordan meldinger og konsesjoner skal leveres.

Internkontroll og informasjonssikkerhet

Spørsmål knyttet til informasjonssikkerhet og internkontroll utgjorde åtte prosent av henvendelsene. Dette er omtrent på samme nivå som i fjor. Det er stor variasjon i disse spørsmålene. Bruk av skytjenester er et gjentagende tema, i tillegg til spørsmål om sikker lagring, tilgangsstyring og overføring av personopplysninger.

Fødselsnummer og biometri

Dette er en liten kategori som kun utgjør av to prosent av henvendelsene. Sammenlignet med fjoråret er det en nedgang fra fire prosent. Det handler i stor grad om privatpersoner som reagerer på at de i ulike sammenhenger må oppgi fødselsnummer, eller at de melder om at deres fødselsnummer er kommet på avveier. Det er også noen spørsmål fra virksomheter om hvorvidt de har lov til å benytte seg av fødselsnummer. Et fåtall av henvendelsen dreier seg om lovligheten av å bruke fingeravtrykk.

Overføring til utlandet

Kun to prosent av spørsmålene gjelder overføring av personopplysninger til utlandet som representerer en liten nedgang fra fire prosent i 2016. De fleste spørsmålene kommer fra virksomheter som ønsker råd for hvordan de skal gjennomføre en lovlig og sikker overføring av personopplysninger.

Personvernombud

Spørsmål knyttet til personvernombudsordningen utgjorde tre prosent av henvendelsene til veiledningstjenesten. Flere av spørsmålene har sammenheng med at personvernombudsordningen blir obligatorisk for mange virksomheter i 2018. Flere virksomheter lurer derfor på om de må ha ombud. Ellers er det en del spørsmål om hvordan man registrerer seg som ombud.

Annet om behandlinger av personopplysninger

Denne kategorien sto for av syv prosent av henvendelsene, og består av små temaer som spør-

mål om id-tyveri, avvikssaker og spørsmål knyttet til bruk av personopplysninger til journalistiske, kunstneriske eller litterære formål. Også spørsmål av mer generell karakter om personopplysningsloven og Datatilsynet havner her. Personvernombud er i år skilt ut fra denne kategorien, så sammenligningsgrunnlaget med 2016 blir ikke helt presist.

Utenfor vår kompetanse

Seks prosent av henvendelsene knytter seg til spørsmål som faller utenfor Datatilsynets kompetanse. Dette er spørsmål som er regulert av andre lover, slik som spørsmål knyttet til offentlighetsloven eller om brudd på taushetsplikt etter forvaltningsloven.

En del av henvendelsene som kommer til veiledningstjenesten har tema går på tvers av sektorer og kategorier:

Spørsmål knyttet til arbeidsliv

Spørsmål knyttet til personvern i arbeidslivet har tradisjonelt sett utgjort en stor andel av henvendelsene til veiledningstjenesten. Det sjekkes derfor alltid om henvendelsen gjelder personvern i arbeidslivet. I 2017 har 19 prosent av henvendelsene dreid seg om arbeidsliv. Dette er en liten nedgang sammenlignet med 2016. Kategorien er imidlertid nokså stabil da det har ligget på rundt 20 prosent i flere år. Mange av spørsmålene handler om kontroll og overvåking av ansatte. Det er spørsmål om kameraovervåking på arbeidsplassen, innsyn og sletting av ansattes e-post, samt adgangskontroll og logging av arbeidsinnsats. Vi får også spørsmål om bruk av GPS-sporing og annen sporing av ansatte.

Spørsmål om personvernet til en under 18 år

For å danne oss et bilde av hvor mange henvendelsene som dreier seg om personvernet til barn og unge, fører vi dette som en egen kategori. Vi ser at fire prosent av henvendelsene dreier seg om dette. Også her kan det være noe underrapportert i statistikken, siden dette også er en «ekstrakategori» det er lett å glemme å føre opp. Av disse henvendelsen dreier 20 prosent seg om publisering og sletting av personopplysninger på nett (blant annet sosiale medier), 23 prosent dreier seg om registre og 12 prosent handler om kameraovervåking.

3 Årets aktiviteter og resultater

3.1 Innledning

I dette kapittelet vil vi gi en redegjørelse for, samt analysere og vurdere, resultatene vi har oppnådd slik de er fastsatt i økonomiinstruksen og tildelingsbrevet. Vi redegjør for hver enkelt hovedprioritering med følgende struktur:

- Kort innledning
- Prioritering og valg av aktiviteter innenfor hver hovedprioritering
- Analyse og vurdering av resultater
- Ressursbruk knyttet til hovedprioriteringen
- Samlet vurdering av ressursbruken

Vi gir så til sist en samlet vurdering av hvordan Datatilsynets valg av aktiviteter og bruk av ressurser har bidratt til å nå hovedmålet.

3.1.1 Overordnede prioriteringer og valg av aktiviteter

Etter en bred intern diskusjon, besluttet Datatilsynet følgende prioriteringer for 2017:

- Innføring av ny personvernforordning
- Innebygd personvern og teknologi som kan være personvern fremmende
- Helse og velferd
- Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid

Begrunnelsen for disse prioriteringene framgår av innledningen under hvert punkt nedenfor.

3.2 Innføring av ny personvernforordning

3.2.1 Innledning

Den store regelverksendringen som EUs nye personvernforordning fører med seg, har som nevnt vært en betydelig oppgave for Datatilsynet i 2017, og vil også være det i årene som kommer.

Arbeidet ble begynt i Datatilsynet i 2015 og intensivert i 2016 og 2017. Vi har fulgt regelverksutviklingen i EU meget tett, og har prioritert internasjonal tilstedeværelse. I tillegg har vi påtatt oss oppgaver i regi av EU for å være best mulig forberedt når forordningen trer i kraft. Samarbeidet med de nordiske datatilsynsmyndighetene er også intensivert i forbindelse med dette arbeidet.

I løpet av 2017 har vi tilegnet oss mer kunnskap om de nye reglene og hvilke endringer det regelverket vil medføre for virksomheter som behandler personopplysninger, de registrertes

rettigheter og Datatilsynet som forvaltningsorgan. Vi har i løpet av året gjennomført de interne prosessene som ble satt i gang i 2016 for å forbedre organisasjonen på å ivareta vår samfunnsoppgave og vårt mandat etter mai 2018.

Datatilsynet har deltatt i en tverrdepartemental arbeidsgruppe som ledes av Justis- og beredskapsdepartementet, og som er knyttet til implementeringen i norsk rett. Vi samarbeider også med departementet om den formelle innføringen av forordningen i EØS-avtalen, og vi har bistått departementene med innspill i forbindelse med regelverksarbeidet.

Gjennomføringen av arbeidet med personvernforordningen var i 2016 og frem til høsten 2017 organisert i fem delprosjekt:

- *Nytt regelverk (juridisk)*. Dette delprosjektet hadde ansvar for å vurdere hva det nye regelverket betyr for Datatilsynet. Prosjektet holdt også i våre internasjonale forpliktelser, og vi hadde kontakt med Justisdepartementet om arbeidet med å innføre forordningen i norsk rett.
- *IKT og prosess-støtte*. Dette delprosjektet sørget for at vi har nødvendige og hensiktsmessige fagsystemer for å håndtere oppgavene våre etter nytt regelverk. Dette inkluderte gode løsninger for samhandling med eksterne parter og støtte i vår interne saksbehandling.
- *Kommunikasjonsprosjektet*. Delprosjektet håndterte de rene kommunikasjonsoppgavene knyttet til de nye reglene. Først og fremst skulle prosjektet legge til rette for at både offentlige og private virksomheter får den informasjon de trenger for å kunne etterleve det nye regelverket og for at innbyggerne får informasjon om sine rettigheter.
- *Personvernombud*. I dette delprosjektet ble tilpasningene av personvernombudsordningen til det nye regelverket håndtert. Ordningen går fra å være frivillig til å være obligatorisk for alle offentlige virksomheter og den vil også pålegge langt flere private virksomheter å opprette personvernombud. Delprosjektet har i tillegg til dette utredet hvordan den fremtidige opplæringen av personvernombud skal foregå.
- *Web*. I dette delprosjektet ble nødvendige endringer av plattform, struktur og innhold på vårt nettsted vurdert og satt i gang.

3.2.2 Prioritering og valg av aktiviteter

Høringsinnspill til forslag til ny personopplysningslov

Selv om forordningen viderefører mange rettigheter og plikter fra dagens regelverk, er det også

mye som er nytt. Konsekvensene av endringene vil langt på vei måtte avklares i praksis i tiden som kommer. Samtidig er gjennomføringen i nasjonal rett, slik som avklaring av nasjonalt handlingsrom og valg av nasjonale reguleringer, svært viktig for å sikre god etterlevelse av forordningen. Videre er forordningsteksten svært omfattende og vanskelig tilgjengelig, og det er begrenset med rettskilder som direkte belyser hvordan reglene i forordningen er å forstå. Den kommende lovproposisjonen om ny personopplysningslov blir derfor etter vårt syn en viktig rettskilde, særlig når det gjelder kravene til nasjonalt regelverk. Vårt høringsinnspill til lovforslaget var derfor svært omfattende, og vi omtalte de fleste problemstillingene som ble tatt opp i høringen.

Som vi skrev i høringsuttalelsen, er vi i hovedsak enige i departementets beskrivelse av nasjonalt handlingsrom, og i departementets valg av områder som er gjenstand for nasjonale tilpasninger. Samtidig mener vi at det er forholdsvis mange problemstillinger departementet med fordel kunne ha gått nærmere inn i. Vi påpekte at vi gjerne skulle sett at høringsnotatet beskrev kravene som forordningen stiller til nasjonal lovgivning mer inngående.

Andre merknader i uttalelsen var at vi er kritiske til at begrepet «personvernombud» er foreslått erstattet med «personvernråd giver». Vi er også kritiske til den foreslåtte bestemmelsen om behandling av sensitive personopplysninger for arkiv, forskning og statistiske formål, fordi vi mener at den ikke oppfyller kravene til klarhet i hjemmelsgrunnlaget. Vi mener videre det bør innføres en foreldelsesfrist for adgangen til å gi overtredelsesgebyr, og at det må vurderes å gi en straffebestemmelse for brudd på loven. Det bør gis overgangsregler for gjeldende konsesjoner. Når det gjelder barns samtykke ved informasjonstjenester støtter vi departementets forslag om en bestemmelse som setter en aldersgrense på 13 år.

Intern kompetansebygging og internorganisering

Datatilsynet har gjennomført opplæring for ansatte i samtlige sentrale bestemmelser i forordningen. Vi har også laget en plan for videre kompetansebygging, både knyttet til generelle temaer og spesifikt knyttet til aktuelle samfunnsområder og bransjer. I tillegg har det vært arrangert flere interne seminarer med forordningen som tema.

Vi har dessuten kartlagt og lagt planer for hvilke nye rutiner for praktisering av ulike bestemmelser i forordningen som må på plass før den trer i kraft. Eksempler på dette er rutiner for

gjennomføring av forhåndsdrøftelser og saksbehandling etter samarbeids- og konsistensmekanismen.

Veiledning og ekstern opplæring om forordningen

Foredrag og arrangementet

Vi har i 2017 prioritert veiledning rettet mot virksomheter, og i 2017 holdt vi 417 foredrag. Dette er mer enn dobbelt så mange som i 2016. Samtidig har vi også takket nei til rekordmange henvendelser. Denne sterke økningen i antall foredragshenvendelser skyldes stor etterspørsel etter informasjon om de nye personvernreglene.

En del av økningen skyldes også at vi i større grad enn tidligere har brukt foredrag strategisk. Vi har henvendt oss til arrangører av konferanser og seminarer, eller inngått samarbeid med ulike aktører om et eller flere konkrete foredrag med generelle innlegg om personvern. Det har bidratt til at vi har nådd frem med vårt budskap til viktige målgrupper over hele landet. Vi har erfart at vi gjennom disse foredragssamarbeidene også har rekruttert flere ambassadører for budskapet om personvern blant interesseorganisasjoner, konsultantselskap og andre arrangører. I forbindelse med noen av arrangementene har vi også stått på stand. Dette har gjort oss synlige, tilgjengelige for å svare på spørsmål og gitt oss mulighet til lytte til innspill fra våre målgrupper.

Vi hadde også et eget arrangement på Arendalsuka, der vi hadde en innledning om personvernregelverket, og det var mulig å få en halvtimes deit med Datatilsynet.

Vi har ellers arrangert felles seminarer med, eller bidratt på seminarer i regi av, blant annet ISACA, Finans Norge, Regnskap Norge, IKT Norge, KINS og KS, Atea, DN, Dataforeningen og Kreditorforeningen. Dette for å nå flest mulig virksomheter som er berørt av lovendringene. På slike arrangementer formidler vi som oftest generell informasjon om forordningens bestemmelser.

I tillegg har vi holdt temabaserte foredrag om blant annet profilering, automatiserte beslutninger, informasjonssplikt, informasjonssikkerhet, avviksmeldinger, personvernombud og internasjonal samarbeid. Datatilsynet har også bistått eksterne aktører i etablering av kurs for personvernombud og deltatt med ressurser i gjennomføringen av slike opplæringskurs.

Veiledningstjenesten

EUs nye personvernforordningen trer som kjent i kraft i 2018. Vi valgte derfor å registrere hvor

mange av henvendelsene vi får til veiledningstjenesten vår som gjelder spørsmål knyttet til den kommende forordningen. I 2016 dreide kun én prosent av spørsmålene seg om dette, mens vi ser en økning til ti prosent i år. Vi mistenker imidlertid at dette er noe underrapportert i statistikken, siden dette er en «ekstrakategori» det er lett å glemme å føre opp.

Statistikken viser likevel at det er en økning, noe som tyder på at forberedelsen til nytt regelverk er i gang for mange virksomheter. En stor andel av disse spørsmålene er generelle og lar seg ikke så lett kategorisere. Spørsmål knyttet til den nye personvernombudsordningen og spørsmål knyttet til informasjonssikkerhet går imidlertid igjen.

Nettsiden – veiledning og besøk

Vi bruker nettsidene våre aktivt for å spre informasjon om hvilke plikter virksomhetene har etter de nye reglene. Nettsidene inneholder oppdatert informasjon om veiledninger som er skrevet av EUs samarbeidsorgan på personvernområdet (Artikkel 29-gruppen), samt veiledninger som vi selv har utarbeidet – ofte med utgangspunkt i avklaringer som er foretatt internasjonalt. Dette gjelder blant annet personvernombud, innebygd personvern (omtalt i punkt 3.3 nedenfor) og personvern som standardinnstilling, håndtering av avvik og vurdering av personvernkonsekvenser.

Besøkene på nettstedet har gått kraftig opp i 2017. Antall besøk har økt med 244 prosent fra 2016 til 2017, mens antall sidevisninger har økt med 294 prosent i samme periode. Vi opplever stor interesse rundt den nye forordningen, og det nye regelverket er hovedårsaken til den enorme veksten.

Vi ser også at bruksmønsteret endrer seg i tråd med den generelle trenden når det gjelder

nettstedstrafikk. Stadig flere bruker søk når de skal finne relevant innhold. Søkefeltet fikk også en fremtredende plass på det nye nettstedet vårt. Antall søk har økt med hele 76 prosent fra 2016.

Særlig om informasjon til kommunesektoren om nye personvernregler

Våre kontroller med kommunesektoren de siste årene har vist at mange kommuner har en lang vei å gå for å sikre at de etterlever personvernregelverket. I og med at det kommer nye og strengere krav til kommunenes håndtering av personopplysninger fra 2018, er det viktig at de setter personvern på agendaen. Vi sendte derfor et informasjonsbrev til alle rådmenn og fylkesrådmenn i mars 2017. I brevet beskrev vi vår erfaring med sektoren, ga råd om hvordan kommunene bør starte arbeidet med ny lov og informerte om vårt arbeid med sektoren.

I tillegg til å informere kommunesektoren om de nye reglene, har vi også holdt en rekke foredrag for sektoren, vært tilstede på konferanser og andre arrangement, deltatt i rådmannsutvalg, informert i fagpresse og samarbeidet med sektorens interesseorganisasjoner.

Mediehenvelser

Vi har opplevd økning i antall mediehenvelser og antall medieoppslag i 2017. Dette skyldes etter alt å dømme stor oppmerksomhet om det nye personvernregelverket.

Utarbeidelse av skjema, register for personvernombud, arkivrutiner, tekniske tilpasninger ol

Det vil bli en mangedobling av antall personvernombud når den nye loven trer i kraft. Vi har derfor jobbet med å etablere et register over per-

Tabell 2.3 Noen nøkkeltall:

	2016	2017
Antall sider på nettstedet	2 320	1 617
Antall besøk til nettstedet	202 000	695 222
Antall sidevisninger	598 000	2 355 033
Antall sidevisninger per besøk	3,5	4
Gjennomsnittlig besøksvarighet	3 min 52 sek	4 min 8 sek
Antall søk i søkemotoren på datatilsynet.no	43 000	75 789
Andel besøk fra mobile enheter	24 prosent	21 prosent

sonvernombud, og arbeidet ble på det nærmeste slutført i 2017. Det er også utviklet et eget skjema i Altinn for melding av avvik. Begge disse oppgavene har krevd tekniske tilpasninger i eksisterende infrastruktur. I tillegg har vi jobbet med nye arkivrutiner og forenklet saksbehandlingsprosessen.

Deltagelse i internasjonalt arbeid

Internasjonalt samarbeid blir bare viktigere, ikke minst i lys av det nye regelverket som trer i kraft i 2018. Det er derfor viktig for oss å ha et godt internasjonalt nettverk.

Artikkel 29-gruppen er opprettet i henhold til personverndirektivet, og er den øverste rådgivende forsamlingen for EU-kommisjonen i spørsmål om personvern og informasjonssikkerhet. Her møter alle lederne for datatilsynsmyndighetene i EU og EØS. Norge har observatørstatus. Vi kan delta og bidra med vår faglige kompetanse i plenumsmøtene og undergruppene, men vi har ikke stemmerett.

I 2017 har Datatilsynet deltatt med to representanter på plenumsmøtene til gruppen. Det er holdt fem plenumsmøter i 2017, og Datatilsynet har vært representert på alle. I september presenterte vi veilederen vår om innebygd personvern på et av plenumsmøtene.

I tillegg er vi representert i ulike undergrupper. Datatilsynet er med i Cooperation Subgroup, Technology Subgroup, Key Provisions Subgroup og International Transfers Subgroup. Vi deltar også i undergruppen Future of privacy ved leilighet. Alle disse undergruppene forbereder saker for plenumsmøtene der de endelige avgjørelsene om rekommandasjoner, retningslinjer, FAQ-er og så videre blir fattet.

Vår deltakelse i Technology Subgroup gir oss mulighet til å fremme norske synspunkter i spørsmål om teknologi og juss. Undergruppen diskuterer også konsekvensene av nye teknologier som påvirker personvernet. Gruppen er en svært viktig informasjonskilde for oss. Vi fremmer også forslag til gruppen, og deltar som co-rapportør i forbindelse med utarbeidelsen av diverse dokumenter.

I Future of Privacy Subgroup foregår mange av diskusjonene om den nye forordningen. Vi er representert med en jurist, og har vært med i møtene som er avholdt i 2017.

Key Provisions Subgroup arbeider med de mest sentrale bestemmelsene i forordningen, og vi har deltatt i arbeidet med arbeidsgruppens retningslinjer om profilering, automatiserte avgjørelser og samtykke.

3.2.3 Analyse og vurdering av resultater

Selv om det er den enkelte virksomhet som har ansvaret for å etterleve regelverket, er Datatilsynets informasjonsvirksomhet og veiledning sentral for at norske virksomheter skal bli i stand til å følge regelverket.

Det er krevende å måle effekten av hvor godt vi har lyktes med dette når tusenvis av virksomheter og millioner av borgere er målgruppe. Vi er, tross dette, av den oppfatning at vår arbeid har en god effekt.

Vi opplever generelt stor pågang fra media, og forordningen er blant de mest etterspurte temaene. Vi er etterspurt som foredragsholdere og det er stadig flere som vil ha råd før en behandling starter. Dette er klare indikasjoner på at regelverket begynner å bli kjent, og at de behandlingsansvarlige ønsker å vite mer om hvilke forpliktelser de har etter forordningen. Dette underbygges at arrangementer med personvern som tema, noe det er mange av for tiden, alltid opplever svært høye besøkstall.

Problemstillingene som reises blir stadig mer spisset og det tyder på virksomhetene tar de kommende regelendringene på alvor. Det er også stor etterspørsel etter informasjonsmateriell. Personvernforordningen er det mest besøkte temaet på hjemmesiden vår, og antall besøkende er sterkt økende. Det er et stort ønske om å samarbeide med Datatilsynet. Store organisasjoner, bedrifter og organisasjoner inviterer oss med, og vi har inngått et mer forpliktende samarbeid med flere sentrale aktører.

Vi fører ikke statistikk over veiledningsmøter, og selvfølgelig heller ikke uformell kontakt og diskusjoner i etterkant av foredrag og konferanser, men vi er av den bestemte oppfatning at budskapet vi fronter oppfattes som viktig. Vi opplever generelt en positiv innstilling til det nye regelverket. Slik vi vurderer det er den økte interessen ikke bare begrunnet i frykt for nye strengere sanksjoner fra Datatilsynet. Vi opplever en økende generell interesse for personvern og at mange virksomheter ser på godt personvern som en konkurransefordel.

Vår internasjonale innsats har vært betydelig. Vi deltar aktivt i flere sentrale prosjekter i WP29 med undergrupper. Dette er ressurskrevende, men har allikevel vært en viktig prioritering all den tid fortolkningen av regelverket vil ha stor betydning for oss framover.

Vi er derfor av den oppfatning at vi er bra rute med å oppfylle vårt mål om at virksomheter, innbyggere, organisasjoner og offentlig forvaltning

skal kjenne personvernregelverket, slik at den enkeltes rett til personvern kan ivaretas.

3.2.4 Ressurser knyttet til denne prioriteringen

Selv om vi fremdeles arbeider etter gjeldende regelverk, er det riktig å si at alle i Datatilsynet jobber med forordningen på ulike måter. Selv om bare én person har hatt dette som sin heltidsbeskjeftigelse det siste året, har mange medarbeidere brukt stadig mer av sin arbeidstid på oppgaver som relaterer seg til forordningen. Det er for eksempel stadig mer naturlig å gi veiledning om nytt regelverk fremfor det gjeldende, jo nærmere vi kommer ikrafttredelse.

Av gjennomgangen over fremgår det at bredden i vårt forordningsprosjekt er betydelig. Brekker vi de ulike aktivitetene ned på ressursbruk, får vi følgende oppstilling:

Innspill til utkastet til proposisjon, høringsuttalelse til lovforslaget og innspill til departementsforeleggelsen

Dette var et meget omfattende arbeid. Høringsuttalelsen var alene på drøyt 100 sider. Flere medarbeidere var dypt involvert i prosessen, noe vi antar har tatt i underkant av ett årsverk.

Ekstern kommunikasjon, informasjon på og utvikling av hjemmesidene, foredrag, mediehandtering

En økning på omlag 200 foredrag sammenlignet med et normalår, utgjør alene opp mot et halvt årsverk. En kommunikasjonsmedarbeider har jobbet mer enn et halvt årsverk med forordningsrelatert arbeid, og vi antar at øvrige kommunikasjonsaktiviteter utgjør omtrent det samme.

Utarbeidelse av informasjonsmateriell har også trukket store fagressurser. Dette anslås til fire årsverk.

Veiledningsarbeid og veiledningsmøter

Som nevnt tidligere har vi registrert at rundt ti prosent av henvendelsene til veiledningstjenesten består av spørsmål knyttet til nytt personvernregelverk. Vi antar imidlertid at dette er en betydelig underrapportering da dette er en slags «ekstratelling» som er lett å glemme, og vi kan nok gå ut i fra at opp mot 20 prosent av henvendelsene til tjenesten gjelder de nye reglene.

I tillegg kommer en betydelig økning i veiledningsmøter. Dette arbeidet anslås til totalt å utgjøre to årsverk.

Teknisk tilpasning til Altinn, utarbeidelse av skjemaer, arkivrutiner, sikkerhetsarkitektur

Utarbeidelse av skjemaer, etablering av register for personvernombud og lignende anslås til et halvt årsverk.

Internasjonal deltagelse

Flere personer har vært engasjert i vårt internasjonale arbeidet, med til dels hyppig møtevirksomhet. Dette anslås til et halvt årsverk.

Opplæring og kompetanseoppbygning

Alle medarbeidere har deltatt på felles opplæring, drevet egenstudier og deltatt på kurs og seminarer. Dette anslås til to årsverk.

Annet forordningsrelatert arbeid

Det er en del oppgaver som ikke direkte kan kategoriseres under noen av underpunktene i denne oppstillingen. Dette anslås til ett årsverk.

3.2.5 Samlet vurdering av ressursbruken

Totalt har vi, litt løst anslått, benyttet tolv årsverk på forordningsrelatert arbeid, noe som utgjør omlag 25 prosent av den samlede kapasiteten vår.

Etter vår oppfatning er dette en riktig og forsvarlig ressursbruk. Det nye personvernregelverket blir vårt arbeidsverktøy i mange år framover. Det krever at vi kan vise meget god kompetanse eksternt, noe vi har tilegnet oss ved intern opplæring. I tillegg var mange medarbeidere involvert i høringsarbeidet, noe som også var viktig i kompetanseøyemed. Dessuten var det viktig for Datatilsynet å gå grundig inn i personvernprinsipper, bakgrunnsretten og de enkelte artiklene for å klargjøre vårt syn på den foreslåtte proposisjonen.

3.3 Innebygd personvern og teknologi som kan være personvern fremmende

3.3.1 Innledning

I «Stortingsmelding nr. 11 (2012–2013) Personvern – utsikter og utfordringer» løftet regjeringen frem arbeidet med innebygd personvern, og uttalte blant annet at «det bør fastsetjast eit prinsi-

pielt mål om innebygd personvern i alle sektorer». Dette er fulgt opp i senere uttalelser fra regjering og departement, sist i «Stortingsmelding nr. 27 (2015–2016) Digital agenda for Norge», hvor det blant går frem at regjeringen vil arbeide for at IKT-systemer i offentlig forvaltning skal ivareta prinsipper for innebygd personvern, herunder personvernvennlige standardinnstillinger.

Innebygd personvern har vært en anbefaling fra Datatilsynet siden 2012. Etter EUs personvernforordning blir det en plikt for virksomheter å ha innebygd personvern som standardinnstilling. Kravet om innebygd personvern innebærer at virksomheter skal gjennomføre organisatoriske og tekniske tiltak som ivaretar personvernprinsippene og de registrertes rettigheter ved etablering av løsninger, system, apper og lignende.

Tilbakemeldinger fra flere virksomheter har vært at denne plikten er vanskelig å forstå omfanget av, enten de er plikthavere etter regelverket, eller leverandører av programvare, og at det har vært et behov for å tydeliggjøre begrepet. Vi anså det derfor som nødvendig å lage veiledning hvor vi så nærmere på hvordan personvernprinsippene, de registrertes rettigheter og sikkerhetskrav etter personvernregelverket kan knyttes til hver aktivitet i utviklingsløpet.

Artikkel 35 i EUs personvernforordning handler om å vurdere personvernkonsekvenser. Denne plikten gjelder når en virksomhet gjør endringer eller planlegger en behandling av personopplysninger som sannsynligvis vil utgjøre høy risiko for de registrertes rettigheter og friheter. I en slik vurdering skal det tas hensyn til arten, omfanget, sammenhengen og formålet med behandlingen, samt om ny teknologi benyttes. Vi tilgjengeliggjør nå både veiledere og verktøy for å kunne etterleve kravene i artikkel 35.

3.3.2 Prioritering og valg av aktiviteter

Veileder om innebygd personvern i programvareutviklingen

Første halvår i 2017 startet vi arbeidet med å lage en veileder om innebygd personvern. Vi satte sammen en arbeidsgruppe med representanter fra Datatilsynet, samt eksterne representanter fra privat og offentlig sektor som alle hadde kompetanse på sikkerhet og programvareutvikling. Veilederen ble skrevet av oss, og så sendt på høring blant deltakerne i arbeidsgruppen, i tillegg til noen flere eksterne virksomheter.

Veilederen er bygget opp slik at kravene lett kan kompletteres i anerkjente rammeverk for programvareutvikling, slik som Software Develop-

ment Lifecycle (SDL) og Microsoft Security Development Lifecycle. I tillegg benyttet vi oss av retningslinjer fra European Union Agency for Network and Information Security (ENISA), «Privacy and Data Protection by Design». Rammeverkene innenfor utvikling benyttes av flere arkitekter og utviklere, og kan brukes ved utvikling innenfor velferdsteknologi, tingenes internett, apper, systemer og løsninger. Veilederen er blitt tatt meget godt imot i utviklingsmiljøet.

For å sette fokus på utvikling av personvern-fremmede teknologi, lanserte vi høsten 2017 en konkurranse for de som utvikler løsninger, applikasjoner eller system etter prinsippene for innebygd personvern. Vinneren kåres i starten av 2018. Vi lanserte veilederen og konkurransen «Innebygd personvern i praksis» på et frokostseminar i regi av Den Norske Dataforening høsten 2017. Statssekretær Paul Chaffey var innleder sammen med direktør Bjørn Erik Thon. Publikum bestod av 700 personer tilstede i salen og rundt 1500 oppkoblinger på strømming – noe som er det høyeste antallet personer som har fulgt med på et av våre seminarer.

Øvrige aktiviteter

Veilederen om innebygd personvern har blitt oversatt til engelsk, og er blitt presentert for internasjonale personvernmyndigheter i Artikkel 29-gruppen, EU-kommisjonen, Technology subgroup (undergruppe i Artikkel 29-gruppen) og Berlingruppen. I tillegg har vi hatt en orientering for personvernmyndigheten (OPC) i Canada. Vi har også blitt kontaktet av en stor internasjonal programvareleverandør som har fortalt om stor interesse internasjonalt om vår veileder, og at det er initiativ i deres virksomhet om blant annet å oversette veilederen til polsk for å kunne spre budskapet blant teknologivirksomheter i Polen.

Vi utarbeidet dessuten en plakat med hovedpunkter fra veilederen. Den finnes både digitalt og i papir. Plakaten er populær og etterspurt, og vi har til nå trykket opp 2700 eksemplarer.

Både i forkant og i etterkant av lanseringen av veilederen, har vi holdt rundt 30 foredrag og arbeidsmøter for ulike målgrupper der temaet i hovedsak har vært innebygd personvern. Vi mener at vi har nådd ut til mange som jobber med programvareutvikling, særlig ved at vi har presentert veilederen på noen av de største norske konferansene der utviklere er til stede.

Vi har dessuten engasjert en masterstudent for 2018. Studenten skal bygge en app, og samtidig demonstrere hvordan prinsippene i veilederen

kan ivaretas for hvert utviklingssteg. Dette vil også bidra til å tydeliggjøre hvordan dagens og fremtidens teknologi kan ivareta borgernes personvern.

I vår høringsuttalelse til «NOU 2016: 19 Samhandling for sikkerhet – beskyttelse av grunnleggende samfunnsfunksjoner», har vi påpekt at ved digitalisert overføring av registeropplysninger (Personellsikkerhet) bør registereierne følge prinsippene om innebygd personvern.

De som arbeider med norm for informasjonssikkerhet i helsesektoren jobber nå for å bli en atferdsnorm i samsvar nytt personvernregelverk. For velferdsteknologi ønsker sektoren å henvise til vår veileder for innebygd personvern.

3.3.3 Analyse og vurdering av resultater

Veilederen om innebygd personvern er ment for alt fra øverste ledelse, prosjektledere, bestillere, de som har ansvar for opplæring, kravstillere, kodere, designere, arkitekter, testere, personvernombud og sikkerhetsansvarlige.

Veilederen treffer også behandlingsansvarlige og databehandlere, som er rettspliktige etter regelverket. Samtidig er den uvurderlig for de som utvikler og selger programvare til behandlingsansvarlige og databehandlere, siden disse har plikt til å ha systemer som har innebygd personvern og personvern som standardinnstilling.

Vi mener at vi med denne veilederen når den målgruppen som faktisk er de som kan muliggjøre personvern i dagens og morgendagens digitaliserte samfunn, der kunstig intelligens, deep learning, automatiserte algoritmer og bruk av stordata er realiteter. Det er ikke mulig å «putte» personvern og sikkerhet på i etterkant av et ferdig utviklet produkt, og som mye annet må dette gjøres gjennom hele utviklingsløpet. Det at veilederen er klar og detaljert, også teknisk, samtidig med at vi har forankret den i bransjen, tror vi er en av grunnene til at den er blitt så overveldende positivt mottatt i samfunnet.

Programvare med innebygd personvern og personvern som standardinnstilling, er avgjørende for at norske borgere er i stand til ivareta sitt eget personvern. Datatilsynets veileder er tydelig på hvordan dette gjøres.

Gjennom artikler, veilederen, konkurranse og foredrag bidrar vi i stor grad til kunnskap og informasjon om hvordan man kan utvikle personvern-fremmende teknologi. Dette igjen bidrar til måloppnåelsen om et godt personvern for alle.

Samlet sett vurderer vi vårt arbeid med innebygd personvern som svært vellykket.

3.3.4 Ressursbruk knyttet til denne prioriteringen

Arbeidet med veilederen har tatt mye tid fra fire av våre ansatte. I perioden fra mai til september anslår vi at to–tre av dem nærmest jobbet fulltid med dette. Den voldsomme interessen etter lanseringen og etterspørselen etter både kronikker, veiledningsmøter og foredrag har beslaglagt uventet mye tid av de samme ansatte.

Siden Datatilsynets egne ansatte har utarbeidet denne veilederen har kostnadene vesentlig vært ressursbruk av de ansatte. Direkte kostnader har vært ubetydelige, knapt 100 000 kroner. Det gikk med til å dekke fasilitering av lanseringen og konkurransen, grovoversettelse av veilederen til engelsk, plakat over utviklingsaktiviteter, premie for konkurransen og jurydeltagelse.

3.3.5 Samlet vurdering av ressursbruken

Veilederen for innebygd personvern har krevd mer ressurser enn vi normalt legger i veiledninger. Vi mener imidlertid dette har vært en riktig ressursbruk. Mange virksomheter ser på innebygd personvern som et krysningspunkt der aktiv bruk av data møter lovens krav.

Veilederen har også hevet Datatilsynets status i mange utviklertmiljøer, og skapt en oppmerksomhet om innebygd personvern som knapt kan overvurderes. Den har blitt lagt merke til internasjonalt, og har åpnet dører. Den har også bygd viktig kompetanse internt, noe som vil komme til stor nytte når vi etter 25. mai 2018 skal praktisere reglene knyttet til innebygd personvern, et tema som også antas å få stor betydning i forhåndsdrøftelser.

3.4 Helse og velferd

3.4.1 Innledning

Helse- og velferdsområdet omfatter primær og sekundær bruk av opplysninger innen helse- og omsorgstjenestene, NAV, helseforskning og samfunnsforskning. Opplysningene som behandles i denne sektoren er blant de mest sensitive som finnes, og befolkningen selv anser opplysningene som særlig beskyttelsesverdige. Innen dette ansvarsområdet behandles det opplysninger om befolkningen i alle livsfaser, og bruk og gjenbruk av våre opplysninger til stadig flere formål øker.

Hovedutfordringen innen helsesektoren er at det er stort press på teknologisk utvikling og nye løsninger, og dette skjer i et raskt tempo. Pasientoppfølging forventes å bli mer og mer digitalisert,

for eksempel gjennom innbyggertjenesten www.helsenorge.no. I Midt-Norge arbeides det med å utvikle Helseplattformen. Den vil gi innbyggerne i regionen en felles journal uavhengig av hvilket tjenestenivå de mottar hjelp fra.

Helse- og omsorgstjenesten er preget av mange aktører og flere ulikt organiserte virksomheter med forvaltningsansvar og beslutningsmyndighet. Leverandører og databehandlere har ofte sentrale roller, og ansvarsforholdene kan ofte være uklare.

Det er en forventning om effektivisering, og dette medfører utkontrakteringer og sentralisering av kompetanse og beslutningsmyndighet.

Endringer i form av digitalisering av journalopplysninger stiller nye krav til systemenes evne til å ivareta sikkerhet knyttet til konfidensialitet, tilgjengelighet og integritet. Risikobildet i sektoren må sies å endres radikalt når man beveger seg fra papirdokumentasjon over til elektronisk behandling av opplysninger.

Det er også et økende ønske om og påtrykk for gjenbruk av helseopplysninger, såkalt sekundærbruk av data. Det opprettes stadig nye kvalitetsregistre, og mange av disse er store i omfang og har som formål å være permanente. Det pågår utredningsarbeid for å finne nye løsninger for å gjøre data tilgjengelige på en mer effektiv måte enn tidligere, blant annet i Helsedataprogrammet i Direktoratet for e-helse.

NAV har også mange av de tilsvarende utfordringene. Dilemmaet mellom å ha tilgjengelige opplysninger og å sikre tilfredsstillende konfidensialitet, kan gi utfordringer for hensynet til borgerne personvern. En nyere problemstilling er ønsket om å bruke NAVs datamateriell i stordataanalyser.

3.4.2 Prioritering og valg av aktiviteter

Tilsyn

Vi gjennomførte i 2016 kontroll med Oslo Universitetssykehus HF og Janusbanken. Dette helseregisteret har rettslig grunnlag gjennom konsekvens fra Datatilsynet, og vi ønsket å kontrollere om våre konsesjonsvilkår ble etterlevd. I 2017 ble den endelige kontrollrapporten sendt, og i desember 2017 fattet vi vedtak om overtredelsesgebyr som følge av avvikene kontrollen viste.

Vi har gjennomgått besvarelsene etter brevkontroller med de forskriftsregulerte, sentrale helseregistrene vi har, og vi har sendt ut foreløpige kontrollrapporter og mottatt svar fra registrene. Foreløpige funn er at det er avvik knyttet til informasjonsplikten overfor borgerne og mang-

ler knyttet til loggføring og avvikshåndtering hos enkelte av registrene. Endelige kontrollrapporter er ikke ferdige.

Det er også sendt ut foreløpige rapporter etter brevkontroller med helseforetakenes behandling av data til såkalt intern kvalitetssikring. Vi synes å ha oppnådd formålet med disse kontrollene, ved å ha fått et bedre kunnskapsgrunnlag om omfanget av og hvordan opplysninger behandles for kvalitetssikring.

Etter en klage, fant vi grunn til å gjennomføre stedlig kontroll med Sykehuset i Telemark HF og deres tilgangsstyring til opplysninger i elektronisk pasientjournal. Kontrollen avdekket at tilgangsstyringsløsningen var felles for hele Helse Sør-Øst RHF, og vi sendte derfor krav om redegjørelse til alle sykehusene i det regionale helseforetaket. Vi har mottatt svar, men har foreløpig ikke saksbehandlet dem.

Etter en langvarig korrespondanse med forskjellige aktører i Helse Sør-Øst RHF, sendte Datatilsynet i oktober varsel til ni helseforetak om overtredelsesgebyr på 800 000 kroner. Gebyrene ble gitt som følge av avvik knyttet til sikkerhetsledelse og manglende risikovurderinger i forbindelse med beslutningen om tjenesteutsetting av IKT-drift til utlandet. Saken fikk mye oppmerksomhet i media, og den har ført til en stor endring i helsesektoren når det gjelder bevissthet rundt ansvarsforhold og risikovurderinger.

I kjølvannet av saksbehandlingen vår, har vi samarbeidet med andre tilsynsmyndigheter som NSM, Finanstilsynet og Helsetilsynet, og det har også vært møter med Difi og Direktoratet for e-helse. Formålet med dette samarbeidet har vært å etablere en felles strategi rundt temaet tjenesteutsetting av IKT-tjenester, både i helsesektoren og andre deler av offentlig sektor.

Datatilsynet har hatt god dialog med Helse Sør-Øst i etterkant, og virksomheten jobber med å rette opp i dette. Saken var ikke ferdigbehandlet ved årsskiftet, og det planlegges aktiviteter for oppfølging av saken i 2018.

Sentrale høringsuttalelser

Datatilsynet ga en høringsuttalelse til forslaget om forskrift for regulering av kommunalt pasient- og brukerregister (KPR-registeret). Vi var blant annet kritiske til registerets omfang når det gjaldt innhold og formål, manglende utredning av personvernkonsekvenser for de registrerte og utilstrekkelig risikovurdering av forslaget. Vi stilte også spørsmål ved om måten dette registeret ble til er i tråd med de grunnleggende prinsippene

om demokratisk kontroll av inngripende behandling av personopplysninger.

Helse- og omsorgsdepartementet kom også med forslag til et register kalt pasientens legemiddelliste. Forslaget innebærer at man skal lagre flere opplysninger om legemiddelbruk, over lengre tid og med flere som har tilgang enn tidligere. Datatilsynet stilte spørsmål ved om registeret kunne opprettes basert på samtykke fra pasientene fremfor en reservasjonsløsning. Vi savnet også en samlet vurdering av konsekvensene av forslaget, og vi var ikke enige i lagringstiden som ble foreslått.

I september ga vi vårt høringssvar til forslag til endring av behandlingsbiobankloven knyttet til varig lagring av blodprøver innsamlet gjennom nyfødtscreeningen. Vi var kritiske til at det i forslaget ble åpnet for permanent lagring av blodprøver, særlig siden dette ikke er i tråd med det fagmiljøet ved screeningprogrammet selv har uttalt at de har behov for. Det synes som om det er forskningsformål som har vært styrende for forslaget om permanent lagring, noe som medfører at konsekvensvurderingene som er gjort, ikke blir riktige. Vi presiserte at forslaget ikke synliggjør hvilke etiske og personvernrelaterte spørsmål som må diskuteres før man tar stilling til om vi i Norge skal tillate etablering av en nasjonal biobank med blodprøver fra hele befolkningen. Saken vil få videre oppfølging i 2018.

I høringssvaret vårt til forskrift om befolkningsbaserte helseundersøkelser, var vi spørrende til hvilken verdi forslaget vil ha når den nye personvernforordningen trer i kraft samtidig med forskriften. Vi mente at det var tatt for liten høyde for de endringene forordningen medfører. Vi mente også at forslaget ikke tok for seg mange av de aktuelle spørsmålene disse befolkningsundersøkelsene reiser, slik som for eksempel samtykkes rekkevidde, tilbakeføring av analyseresultater, innsyn, inkludering av barn og lignende. Vi var kritiske til at forskriftens innhold vil medføre store endringer i forhold til de premissene som ligger til grunn for Datatilsynets konsesjoner til disse undersøkelsene, samt i forhold til gjeldende samtykker fra de registrerte.

Saksbehandling

Vi har mottatt og behandlet søknader om konsesjon knyttet til behandling av helseopplysninger i forsknings- og kvalitetssikringsprosjekter og i helseregistre. Store deler av våre ressurser på dette feltet har gått til behandling og oppfølging av

enkeltsaker. I mange tilfeller medfører søknader om konsesjon behov for omfattende kontakt i form av veiledning og informasjon forut for og underveis i saksbehandlingen.

Vi har gjennomgått praksisen vår og har mot slutten av året lagt om saksbehandlingen noe i påvente av personvernforordningen ved å gi enklere begrunnelser.

Kontaktmøter, dialog og påvirkning

1. januar 2016 ble Direktoratet for e-helse opprettet, og de tidligere oppgavene til Helsedirektoratet delt mellom de to etatene. Vi har hatt flere møter med det nye direktoratet og etablert god kontakt med relevante personer og avdelinger. Denne kontakten er helt sentral for å kunne følge de pågående prosessene innen helsesektoren med blant annet Helsedataprogrammet, velferdsteknologi, Nasjonal kjernejournal, «Én innbygger – én journal», og e-Resept.

I Helse Midt-Norge utvikles Helseplattformen som er en felles journal uavhengig av hvilket tjenestenivå helsehjelpen gis på. Dette er et prosjekt som er viktig å følge med på for Datatilsynet, og vi har hatt flere møter i løpet av året.

Vi har dessuten hatt løpende kontakt med sentrale aktører som Folkehelseinstituttet, de Regionale komiteer for medisin og helsefaglig forskningsetikk (REK), Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM), Norsk samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), helseforetakene, Senter for klinisk dokumentasjon og evaluering (SKDE), Norsk Helsenet, Helse- og omsorgsdepartementet og Helsetilsynet.

Vi har også deltatt i arbeidet med Norm for informasjonssikkerhet i helsesektoren (Normen), både i arbeidsgrupper og i styringsgruppa. Etter ny lovgivning har det vært behov for oppdateringer av allerede eksisterende materiell. Hovedarbeidet med Normen i 2017 har dreiet seg rundt endringer som følge av personvernforordningen, og det har vært hyppige møter mellom Datatilsynet og Normsekretariatet gjennom hele året.

Vi har videre deltatt i referansegruppen til Statistikklovutvalget. Vi har også deltatt i Helsedatautvalget med en representant, utvalget kom med flere forslag som representanten i stor grad tok dissens fra.

Helsedataprogrammet i Direktoratet for e-helse er omfattende, og vi deltar i referansegruppen. Vi deltar også i en arbeidsgruppe for personvern og informasjonssikkerhet i programmet.

Velferdsteknologi og annen helseteknologi

Velferdsteknologi har vært et sentralt tema for Datatilsynet også i 2017. Vi har hatt mye aktivitet på området, både i form av veiledning, møter og foredragsvirksomhet. Vi har også hatt kontakt med Helsedirektoratet vedrørende veilederen til Normen. Datatilsynet mener det fremdeles er sentrale problemstillinger som bør avklares, slik som for eksempel plassering av behandlingsansvar, krav til databehandleravtaler og dokumentering av bruk av velferdsteknologi.

Vi har hatt en rekke møter med forskjellige aktører som ønsker veiledning.

NAV

En ny utfordring innen NAV-systemet er at det er økende interesse for å ta i bruk stordatanalyser på NAVs registre. Disse registrene inneholder store mengder personopplysninger om så å si alle landets borgere. Vi ser med bekymring på at disse dataene som er samlet inn med spesifikke formål skal kunne benyttes til nye formål som er utenfor den «tradisjonelle sekundærbruken». Vi har hatt flere møter med prosjektet «Big Insight» som er finansiert av Norges forskningsråd, og som har til formål å lage analyseverktøy for å avsløre trygdesvindlere. Dette prosjektet har søkt om konsesjon, og saken er ved årsskiftet til behandling hos oss.

Gendata

Vi møter i økende grad problemstillinger knyttet til bruk av genetiske opplysninger. Det er stadig billigere å gjøre analyser på våre gener, og det er et økende ønske om å gjennomføre slike analyser. Vi ser utfordringer ved at dette er et tema som er komplisert, og det er vanskelig å få god forståelse for konsekvensene av å behandle opplysninger om oss på denne måten. Den tradisjonelle tanken om at samtykkebasert behandling av opplysninger er lite inngripende, blir satt på prøve når det kommer til bruk av genetiske data. Vi mener det er riktig å stille spørsmål ved om slike samtykker er tilstrekkelig informerte, og om rekkevidden av konsekvenser ved bruk av genetiske data går lenger enn til kun den som faktisk har samtykket, for eksempel til slektninger.

Vi har uttrykt at vi ønsker en større utredning knyttet til bruk av genetiske data, og at en slik utredning bør gjennomføres av en bredt nedsatt gruppe som også tar grundig for seg personvernkonsekvensene som en slik behandling kan medføre.

Vi har i 2017 hatt flere møter med Bioteknologirådet, og vi har blant annet gjennomført et møte med Helsedirektoratet, REK, Bioteknologirådet og NTNU hvor gendata og haplotype-register var særskilte temaer. Vi deltok også på Helsedirektoratets rundebordskonferanse om persontilpasset medisin.

3.4.3 Analyse og vurdering av resultater

Datatilsynet er synlige og tydelige i kommunikasjon om helsesektorens behandling av personopplysninger. Vi har kommet med viktige høringsuttalelser som har satt personvern på agendaen når det utvikles nye løsninger eller forslag til nye registre.

Et eksempel på dette er Kommunalt pasient- og brukerregister som har endt opp med mer personvernavhengige løsninger og større valgmuligheter for de registrerte enn det som først ble foreslått. Et annet eksempel er forslaget om endring av nyfødtscreeningsprogrammet, hvor vi i januar 2018 har presentert våre synspunkter for stortingskomiteen.

Vi har gjennom saksbehandlingen satt krav til informasjonssikkerhet på agendaen, og plikten til å gjøre risikovurderinger er nå godt kjent i helsesektoren.

Vår konsesjonsbehandling tilsvarer i mange tilfeller den fremtidige plikten databehandlingsansvarlige har til å gjennomføre personvernkonsekvensvurderinger, og gjennom gode begrunnelser i våre vedtak har sektoren derfor enkelte holdpunkter når de selv skal gjøre disse vurderingene.

Datatilsynet er velinformert om aktuelle prosesser innen helsetjenesten. Dette skyldes at vi har arbeidet målrettet for å nettopp ha slik oversikt.

Vi blir også invitert som deltagere i relevante arbeidsgrupper og utredninger, slik som for eksempel Helseplattformen og Helsedatautvalget. Vår deltagelse her utgjør en forskjell – vi får fremmet våre synspunkter, påvirket resultatet og i en del tilfelle markert uenighet i form av dissenser.

Vi vil trekke fram Helse Sør-Øst-saken spesielt. Dette er en av de største sakene Datatilsynet noen gang har behandlet, og selv om den i skrivende stund ikke er avsluttet, har den først til store endringer i sektoren, og i samfunnet for øvrig. I tett dialog med Datatilsynet har Helse Sør-Øst rigget om hele IT-prosjektet, og startet arbeidet med nye, og grundigere vurderinger. Vi har tatt initiativ til tettere samarbeid mellom tilsyns-

myndigheter som jobbet med tjenesteutsetting, og deltatt aktivt i debatten som har fulgt i kjølvannet av saken. Vi anser dette arbeidet som meget vellykket, og den viser med all mulighet tydelighet hva vi kan oppnå dersom vi setter av tilstrekkelig ressurser.

3.4.4 Ressursbruk knyttet til denne prioriteringen

Helseområdet er komplisert og omfattende. Endringsviljen i sektoren er stor. Ressurspersonene som arbeider med helse og velferd har i stor grad vært benyttet til løpende oppgaver slik som saksbehandling og veiledning. Det har også vært stor etterspørsel etter foredragsholdere på dette området.

Helse Sør-Øst-saken er et eksempel på en enkeltsak som har krevd mye arbeid, og det har gått med store ressurser til behandlingen av saken og til oppfølgingen i ettertid.

Personer i gruppa har også vært benyttet til andre prosjekter og arbeider, for eksempel ekstern deltakelse i Helsedatautvalget og Helse-dataprogrammet, samt interne prosjekter slik som veilederen for innebygd personvern, rapport om kunstig intelligens og arbeidet med nytt personvernregelverk.

Åtte personer har vært tilknyttet helse- og omsorgsfeltet. Som det fremgår over, har flere vært helt eller delvis knyttet til ulike prosjekter. Vi anslår ressursbruken knyttet til denne prioritering å være seks årsverk.

3.4.5 Samlet vurdering av ressursbruken

En vesentlig del av arbeidet vårt på denne sektoren er saksbehandling, særlig knyttet til konseksjoner, og dette tar mye ressurser. Vi har i tillegg valgt å gå tungt inn i noen viktige enkeltsaker, slik som Helse Sør-Øst-saken. Den var meget omfattende, hvert vedtak var på over 30 sider, og den har generert betydelig medieoppmærksomhet og etterarbeid. Vi anslår ressursbruken til denne saken alene å være omlag 1/3 årsverk. Vi mener likevel dette har vært viktig ressursbruk. Det gjaldt et meget stort IT-prosjekt, åpenbare personverninteresser sto på spill og vår strategi var å bruke saken til å påpeke viktigheten av grundige utredninger og sikkerhetsledelse.

Også deltagelse i ulike utredninger har tatt ressurser, men det er viktig å delta i slikt arbeid. Det er imidlertid krevende å avveie ressursbruken på denne sektoren. Som nevnt over har vi en rekke «må-saker», samtidig forventes det del-

tagelse i en rekke ulike sammenhenger. Resultatet har vært at saksbehandlingstiden for konsekssonssøknader har vært lang, men vi mener likevel at vi har prioritert riktig når det gjelder deltagelse i utredningsarbeid, forordningsrelatert arbeid og Helse Sør-Øst-saken «på bekostning» av enkeltsaker.

3.5 Kunstig intelligens, roboter og personvern i algoritmenes tid

3.5.1 Innledning

Utviklingen av kunstig intelligens (KI) og automatiserte systemer har hatt store fremskritt de siste årene. Mulighetene er lovende: en bedre og mer effektiv offentlig sektor, nye metoder for klima- og miljøvern, bedre og billigere helsetjenester. De intelligente og automatiserte tjenestene er ofte dataintensive.

Vi ser også at det i forbindelse med smarte byer og smarte hjem vil bli samlet inn en omfattende mengde personopplysninger siden flere og flere sensorer blir koblet til nettet. Nettoppkoblede sensorer blir billigere og billigere, og de opptrer i svært mange sammenhenger både i forhold smarte hjem, smarte byer og andre deler av det som er i ferd med å bli smarte samfunn.

I 2017 vedtok Stortinget en lov om utprøving av selvkjørende kjøretøy. Hensikten med loven er å fremme utvikling og utbredelse av ny teknologi i transportsektoren. Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Dette kan selvsagt være et gode i trafikken, både med hensyn til trafikksikkerhet, miljø og økonomi.

Det norske dronemarkedet har utviklet seg voldsomt, og er spådd en eksplosiv vekst de neste årene – særlig knyttet opp mot nærings- og nyttevirksomhet. Med avansert kamera- og sensorteknologi og med stadig bedre flyrekkevidde, blir terskelen for overvåking fra luften senket dramatisk. Flyvende fartøy skaper nye utfordringer for å oppfylle informasjonsplikten, og vi ser en stadig økende interesse for å ta i bruk droner hos offentlige myndigheter, inkludert i politiet.

Dette stiller nye krav både til de virksomheter som skal ta teknologien i bruk, og til oss som myndighet som skal gi råd og føre kontroll med at dette skjer innenfor de riktige rammene – også for personvernet.

Vi vil i tiden framover måtte ta stilling til ulike juridiske og etiske dilemmaer hvor vi blir nødt til å veie potensialet for betydelig samfunnsgevinst opp mot grunnleggende personvern hensyn.

3.5.2 Prioritering og valg av aktiviteter

Rapport om kunstig intelligens

I 2017 skrev vi en rapport om kunstig intelligens og personvern. I rapporten så vi nærmere på de tekniske systemene rundt datahåndteringen i intelligente systemer. Rapporten trekker frem de viktigste bestemmelsene i forordningen knyttet til bruk og utvikling av kunstig intelligens. Datatilsynets rolle som tilsyn ovenfor en kompleks teknologi ble også drøftet. Vi kom dessuten med en rekke eksempler på verktøy og metoder for å bygge godt personvern inn i intelligente systemer, samt anbefalinger til ulike målgrupper som benytter seg av kunstig intelligens. Rapporten ble også oversatt til engelsk.

I arbeidet med rapporten var vi i kontakt med en rekke aktører som utvikler eller bruker kunstig intelligens, både i privat og offentlig sektor, i inn- og utland. Vi drøftet relevante problemstillinger med datatilsynsmyndighetene i Storbritannia og Canada. Rapporten ble lansert i januar 2018 i samarbeid med Den norske dataforeningen, og arrangementet var fullbooket med over 300 deltakere. Arrangementet ble dessuten strømmet, og det var tre parallelle samlinger i Bergen, Trondheim og Bodø der fagpersoner svarte på spørsmål i etterkant. Lanseringen inkluderte to paneler der det ble en god debatt om personvernutfordringer, men også muligheter ved bruk av kunstig intelligens.

Vi har videre holdt foredrag om kunstig intelligens og personvern på The Privacy Forum i Stockholm, og på Goethe Institutet sin personvernkonferanse i Rotterdam. Vi har også skrevet et «Issues Paper» til Berlingruppen som har vedtatt at kunstig intelligens skal være et tema for en rapport som skal lanseres i 2018 – Norge vil ha en sentral rolle i dette arbeidet.

Smarte hjem – smarte byer

Med innføring av billige, nettoppkoblede sensorer og andre enheter som innhenter informasjon (tingenes internett), er ikke lenger de tidligere begrensende faktorene med pris og overføring av data, et problem. Dette utstyret kan nå sende informasjon via internett, gjerne tilkoblet via mobilnett, for nesten ubetydelige pengesummer og uten at man trenger å begrense datamengden ut fra kapasitetsproblemer. Dette betyr at enorme mengder personopplysninger kan innhentes om hver enkelte av oss i et helt annet omfang enn tidligere.

Nettopp dette har vi sett det ved utrulling av automatiske strømmålere, spesielt i løpet av 2017.

Her har imidlertid lovverket begrenset bruken av informasjonen som kan innhentes, både med tanke på mengde og med tanke på sikkerhet. Men samtidig er det nye løsninger på trappene, slik som kontinuerlig avlest vannforbruk. De automatiske strømmålerne kan benyttes som en hub (en enhet som kobler sammen flere enheter for å få dem til å kommunisere med hverandre) for sensorer i hjemmet og i omgivelsene. Noen kommuner startet en slik omfattende datainnhenting fra innbyggerne i 2017.

Vi har i løpet av året også arbeidet både på internasjonalt nivå og på europeisk nivå for å gi råd om hvordan man skal unngå ulovlig innhenting av stordata i forbindelse med smarte byer, hjem og biler. Selv om det gis råd og vi har et regelverk, vil likevel mange gjøre mye for å få tak i slike verdifulle data. I 2017 brukte Datatilsynet tid på gjøre aktører oppmerksomme på hvor personvernmessig invaderende slik informasjon kan være for den enkelte. En klar regulering av innføringen av automatiske strømmålere ga mulighet for å begrense unødvendig innhenting av personopplysninger noe. Det samme arbeidet ble også satt i gang på en rekke andre felt innen smarte byer og hjem, samt for biler.

Utprøving av selvkjørende biler

I 2017 vedtok Stortinget en lov om utprøving av selvkjørende kjøretøy. Loven gir hjemmel til å gjøre unntak for lover som i utgangspunktet hindrer utprøving av selvkjørende kjøretøy (vegtrafikkloven, yrkestransportregelverket og personopplysningsregelverket). Hensikten med loven er å fremme utvikling og utbredelse av ny teknologi i transportsektoren, og sørge for tilrettelegging for utprøving av selvkjørende kjøretøy i Norge.

Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Datatilsynet er enig i at selvkjørende kjøretøyer kan være et gode i trafikken, både med hensyn til trafikkikkerhet, miljø og økonomi. Vi støtter også at utprøvingen blir rettslig regulert ved en forsøkslov, men også denne burde drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens i trafikken. Selve loven om utprøving av selvkjørende biler setter personopplysningsloven til side slik at den ikke skal hindre utprøvingen.

Datatilsynet lanserte for øvrig en egen strategi for godt personvern i samferdselssektoren høsten 2017. Her er selvsagt også muligheter og utfor-

dringer knyttet til selvkjørende biler et viktig tema.

Arbeid med droner

Sett i lys av den kraftige veksten norsk dronenæring er spådd de neste årene, har det vært viktig for Datatilsynet å bidra til at bransjen selv tar grep for å etterleve personopplysningsregelverket, samt fremmer personvernvennlig droneteknologi.

Vi har i 2017 hatt følgende mål for dronearbeidet vårt. Vi skal:

- være aktive i veiledningsarbeidet overfor aktørene i bransjen for å sikre at de har tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om personopplysningsregelverket og personvernvennlig teknologi
- følge med på Justisdepartementets og andre myndigheters bruk av droner og utredning om bruk av droner, samt aktivt tilby vår veiledning

Veiledningsarbeidet er viktig for å sikre tilstrekkelig kompetanse og kunnskap om regelverket og personvernvennlig teknologi når droner tas i bruk. Vi har blant annet oppdatert veiledningsmaterieell om droner på nettsiden vår for private og kommersielle aktører, samt myndighetsaktører.

Vi har hatt god dialog med Luftfartstilsynet og næringen, og har blant annet levert bidrag om droner og personvern til Luftfartstilsynets nettsider, i tillegg til et e-læringskurs for droneoperatører. Vi har også bidratt med materieell til Luftfartstilsynet om vårt dronearbeid, blant annet Luftfartstilsynets nyhetsbrev til droneoperatører og til en holdningskampanje til politidistriktene. Vi har dessuten bidratt med skriftlige innspill til Kommunal- og moderniseringsdepartementets dronestrategi.

Vi har hatt kontaktmøte med UAS Norway – den største medlemsorganisasjonen for dronepiloter i Norge, og vi har hatt veiledningsmøte med Kystvakten om deres bruk av droner. I tillegg har vi holdt flere foredrag om temaet, blant annet for regjeringens dronestrategigruppe, Luftfartstilsynets konferanse om sikker integrering av droner og droneingeniørutdanningen ved Universitetet i Tromsø (UiT).

Vi har skrevet et kapittel om personvern og droner til Cappelen Damms bokprosjekt om droner i sivilsamfunnet. Boka blir antakelig utgitt ila våren 2018.

Datatilsynet har dessuten takket ja til å være med i et Advisory Board i et prosjekt som skal utarbeide felleseuropeisk veiledningsmaterieell for

droner og personvern. Prosjektet finansieres av EU, og skal være en videreføring av nettstedet www.dronerules.eu.

3.5.3 Analyse og vurdering av resultater

Hovedmålet med kunstig intelligens-prosjektet var å være tidlig ute med å forstå teknologien bak KI og personvernkonsekvensen av denne. Vi ønsket å utvikle tydelige budskap, og å være synlige i den offentlige debatten og blant relevante aktører for å fremme godt personvern ved bruk av KI. Vi satte også som mål å føre effektiv kontroll med denne komplekse teknologien og må derfor utvikle en metode for å gjennomføre dette.

Vi har oppnådd målet med å oppdatere vår egen kunnskap om kunstig intelligens og personvernkonsekvensene av dette. Vi har også kommet godt i gang med å spre budskapet utad, og vil arbeide videre med det i 2018. Vi vil videre drive aktivt kommunikasjonsarbeid i 2018 både i media, på konferanser og i andre egnede fora for å sette fokus på personvernkonsekvensene av kunstig intelligens, samt for å spre budskapet i anbefalingene rapporten vår kommer med. Vi har kommet godt på vei med å definere vår egen rolle som tilsynsmyndighet ovenfor denne typen teknologi, og dette er noe vi vil måtte jobbe videre med i samarbeid med de øvrige europeiske datatilsynsmyndighetene etter at det nye regelverket trer i kraft.

Utviklingen av smarte byer og selvkjørende biler vil trolig gå meget raskt. Det er derfor viktig å holde oss oppdatert, og helst ligge i forkant av utviklingen. Det har vi klart så langt. I tillegg er det viktig å komme i dialog med aktører som trefter beslutninger som får betydning først om noen år. Vi er fornøyde med å ha fått plass i samferdselsministerens Mobilitets- og teknologiråd, og har etablert kontakt med byrådet i Oslo for å diskutere smarte byer.

Det har også vært viktig å ha et godt strategisk grunnlag for videre arbeid i samferdselssektoren, noe har vi lyktes godt med.

Vi deltok som observatør på tre kontroller utført av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) knyttet til overgangen til automatiske strømmålere. Dette var meget lærerikt og nyttig, og ga oss fornyet innsikt i hvilke muligheter, men også utfordringer, denne overgangen fører med seg. Selvsagt sett med vårt perspektiv – opp mot behandling av personopplysninger og i personvernssammenheng.

Det overordnede målet med Datatilsynets dronearbeid har vært å være synlige og tilgjengelige

for den norske dronebransjen slik at næringen selv har de beste forutsetninger for å kjenne til og følge personopplysningsregelverket ved bruk og utvikling av droneteknologi. Vi har knyttet kontakter og hatt en godt samarbeid med en rekke viktige aktører, oppdatert informasjonsmateriell og holdt foredrag. Målsettingene for 2017 anses som oppnådd, og vi har lagt grunnen for videre arbeid med droner og personvern i årene som kommer.

3.5.4 Ressursbruk knyttet til denne prioriteringen

Prosjektet med kunstig intelligens er tverrfaglig og har inkludert en samfunnsviter, en jurist, en teknolog og en medarbeider med kommunikasjonsfaglig bakgrunn. Prosjektet har vært en biaktivitet for samtlige prosjektdeltakere.

Arbeidet med smarte byer, droner og selvkjørende byer og samferdsel er løpende arbeid som består av møter, foredrag, arbeidsgrupper, veiledning og uformelle samtaler. Det er vanskelig å anslå ressursbruk, men vi mener den ligger på rundt to årsverk. I hovedsak er det én jurist som har holdt i arbeidet med dronenæringen.

3.5.5 Samlet vurdering av ressursbruken

Dette har vært den minst ressurskrevende prioriteringen vår, selv om det ikke er noen egentlig grense for hva vi kan engasjerer oss i på dette området. Vi har imidlertid oppnådd våre to viktigste mål på innenfor prioriteringen, nemlig ny strategi på samferdselssektoren, og rapporten om kunstig intelligens. Ut over det, har vi måttet holde noe igjen på ressursbruken, noe vi mener har vært en riktig prioritering. Vi mener derfor vi har brukt ressursene riktig.

3.6 En samlet vurdering av hvordan Datatilsynets valg av aktiviteter og bruk av ressurser, har bidratt til å nå hovedmålet

Her følger en samlet vurdering av om våre prioriteringer og aktiviteter, og vår ressursbruk, har bidratt til å oppnå målet om *et godt personvern for alle*. Vi har også merket oss departements merknad til forrige årsrapport om at «det i fremtidige rapporteringer gis en kort omtale og vurdering av de prioriterte sektorenes betydning for måloppnåelsen». Det skal vi forsøke å etterkomme.

Vi mener at vi samlet sett har oppnådd gode resultater og bidratt til at hovedmålet er nådd. Vårt arbeid på helsesektoren har for eksempel ført til økt oppmerksomhet om risikovurderinger og sikkerhetsledelse, som i sin tur fører til bedre personvern for alle borgere.

Vårt arbeid med ny forordning har hatt stor betydning for mange norske virksomheter, da vi har bidratt til at norske virksomheter og borgere er blitt seg det nye lovverket bevisst. Dette gir også bedre personvern for alle.

Veilederen om innebygd personvern har økt kunnskapen og bevisstheten om personvern hos særlig utviklere, trolig også ledere, slik at personvernet kan ivaretas allerede fra starten av utviklingsprosessen.

Vi mener også vårt utredningsarbeid innen bruk av stordata, kommersiell bruk av personopplysninger, sporing og kunstig intelligens, har gitt økt kunnskap om hvordan personvernet vårt påvirkes av teknologi. Dette har kommet norske borgere og virksomheter til gode. Det har også vært strategisk viktig for Datatilsynet, og arbeidet har åpnet dører både nasjonalt og internasjonalt.

Oppsummert, på departements oppfordring, mener vi at våre sektorvalg har hatt betydning for måloppnåelsen.

Ut over dette har 2017 vært et annerledes år for Datatilsynet. Vi har knapt gjennomført kontroller, men dette har vært en bevisst prioritering. Etter vår vurdering har det vært riktig å prioritere alle aktiviteter og valg av sektorer, opp mot arbeidet med ny forordning.

Her mener vi å ha lyktes godt. Interessen for personvern og det nye regelverket har overgått alle våre forventninger. Personvern er på alles lepper, og har preget debatten i mange bransjer. Dette skyldes selvsagt ikke Datatilsynet alene, men vi er ubeskjedne nok til å mene at vår innsats har gjort en forskjell. Den brede satsingen på foredrag, hele 407 i tallet, har gjort at vi har nådd ut til et stort antall personer. Det er vanskelig å beregne, men vi vil anslå gjennomsnittlig antall deltagere der vi har deltatt til 150 personer (litt forsiktig beregnet). Det betyr at vi grovt regnet har nådd fram til mer enn 60 000 personer med våre foredrag. Tallene fra veiledningstjenesten, veiledningsmøter og treff på hjemmesiden understreker poenget.

Overført til ungdommens teknologi gir vi oss selv en «tommel opp», og vi tror mange vil trykke «liker».

4 Fellesføringer fra regjeringen

4.1 Læringer

Datatilsynet har som ambisjon å følge opp regjeringens mål for inntak av læringer i offentlige virksomheter, og er godkjent som lærlingebedrift. Vi har i 2017 hatt én lærlingeplass.

4.2 Digitalt førstevalg – iverksatte og planlagte effektiviseringstiltak

På grunn av implementeringen av ny personvernforordning, har Datatilsynet også i 2017 brukt store ressurser på å forberede organisasjonen på det nye regelverket, deriblant også arbeidet med å utvikle og tilrettelegge for bruk av digitale tjenester. Vi har startet et stort prosjekt med å kartlegge arbeidsprosesser, se på muligheter for å forenkle og digitalisere søknadsprosesser, gjøre bruk av forløpsmaler og revidere rutiner, samt bruk av autosvar og digital signatur i saksbehandlingen. Vi effektiviserer våre saksbehandlingsprosesser og videreutvikler og delvis digitaliserer vår veiledningstjeneste. Ny hjemmeside utvikles blant annet med flere selvhjelps løsninger. Det er også benyttet ressurser på kompetansebygging og kompetanseoverføring.

Arbeidet med effektivisering og forenkling er også relatert til modernisering og videreutvikling av Datatilsynets IKT-plattform. En plattform som stadig blir mer kompleks å drifte, og som har stadig større utfordringer knyttet til sikkerhet. Driftskostnadene øker vesentlig, og det vurderes om det er hensiktsmessig at disse utføres av oss selv eller om det skal overlates i større grad til eksterne aktører.

I og med at vi er midt i en fase med å legge til rette for nytt regelverk, samt ta i bruk nye tjenester – og ikke vet omfanget av hvilke oppgaver som treffer oss – er det vanskelig å rapportere om effektiviseringsgevinster i 2017. Det vi erfarer er at det tar en god del ressurser å endre oppgaveløsning og digitalisere tjenester, og det vil ta noe tid før man kan måle effekten av tiltakene.

Skjemaer for melding via Altinn

For å kunne møte ny oppgaveløsning og opprettholde god produktivitet, har vi lansert vårt første skjema for melding via Altinn. Skjemaet er for melding av avvik. Dette er integrert med vårt saks- og arkivsystem P360. Dette skjemaet med sin integrasjon mot fagsystem, samt sin funksjona-

litet, baner vei for å kunne ta i bruk også andre skjema via samme kanal fremover.

Datatilsynet får nye oppgaver med den nye personvernforordningen, og en av disse er å gjennomføre forhåndsdrøftelser. Dette er en oppgave som kan effektiviseres ved bruk av skjema via Altinn. En slik løsning vil gjøre saksbehandlingen mer effektiv og det blir enklere for brukere av våre tjenester.

Registerløsninger for personvernombud

Arbeidet med å få på plass et nytt register for innmelding av personvernombud i henhold til ny forordning startet høsten 2017, og registeret vil være klart til ny lov trer i kraft i mai. Det ble dessuten utviklet en midlertidig registreringsløsning for personvernombudene via nettsidene. Den gjør det enklere for virksomheter å registrere nye eller endre ombud, og lettet arbeidsmengden til Datatilsynet betydelig. I påvente av ferdigstillingen av den endelige løsningen som er knyttet opp mot Altinn, så tilsynet seg nødt til å finne en mellomløsning på grunn av et stort antall nyregistreringer og endringer av eksisterende ombud. Tidligere har Datatilsynet saksbehandlet hver eneste ombudssøknad og endringsmelding som har kommet. Dette vil ikke være nødvendig etter det nye regelverket, og Datatilsynet innførte derfor en forenklet elektronisk registrering med et automatisert svar inntil den endelige registreringsløsningen er på plass.

OEP – Offentlig elektronisk postjournal

Kommunal- og moderniseringsdepartementet ga Difi i oppdrag å etablere en Offentlig Elektronisk Postjournal (OEP). En ny innsynsløsning skal gi med mer åpenhet, mer tilgjengelighet og styrket offentlighet. Det skal være enkelt for brukere å søke om innsyn og få tilgang til dokumenter, og målet er at ny OEP skal kunne frigjøre ressurser til andre oppgaver.

Datatilsynet har i 2017 fullført nødvendige tiltak for å ta i bruk e-innsyn.

4.3 Evalueringer

I 2017 lanserte vi et nytt nettsted som i større grad er tilpasset personvernforordningen og dagens bruk av nettstedet. I løpet av denne prosessen ble det blant annet gjennomført en evaluering og brukertest av det nye nettstedet. Som følge av dette har vi blant annet endret design og innholdsstruk-

tur, oppgradert til siste versjon av Episerver, redusert antall sider med 30 prosent og publisert flere nye veiledere om den nye personvernforordningen.

Antallet besøk på nettstedet har økt med hele 244 prosent på ett år. I 2017 registrerte vi 695 222 besøkende, det vil si i gjennomsnitt nesten 2 000 daglig besøkende. Det nye regelverket er en av hovedårsakene til den enorme veksten vi har hatt. Arbeidet med utvikling av digitale veiledningsressurser er en av våre satsinger. For å lette publikums møte med det nye regelverket, er det avgjørende å utvikle gode digitale løsninger som legger til rette for mest mulig effektiv selvhjelp.

Vi har også etablert et system for internkontroll for å sikre at krav til virksomheten følges opp og mål nås.

5 Styring og kontroll av virksomheten

5.1 Mål- og styringssystemer

For å nå målsettingen om *et godt personvern for alle*, er det etablert ulike mål- og styringssystemer. Disse bygger på prinsippene i Finansdepartementets reglement for økonomistyring i staten (Reglementet). Det legges også stor vekt på at plan-, strategi- og budsjettarbeid er godt forankret i organisasjonen. Planleggingen påvirkes naturlig nok av interne og administrative forhold, slik som hvilke budsjett- og bemanningsmessige ressurser vi har til disposisjon gjennom året. I tillegg til plan-dokumentene er det utarbeidet gode støtte- og oppfølgingssystemer for å ivareta krav til god økonomi- og virksomhetsstyring og ivaretagelse av kontrollansvar. Utgangspunktet for Datatilsynets virksomhetsplanlegging, er tildelingsbrev og virksomhetsinstruks fra departementet, tilsynets overordnede strategi og områdestrategier for del-sektorer, erfaringer fra saksbehandlingen, tilsyn og utredningsarbeid med mer.

Arbeidet med organisering og effektivisering inngår i kontinuerlige prosesser. I 2018 vedtas nytt personvernregelverk, og forberedelsene til dette har hatt høy prioritet. Store ressurser er benyttet til å avklare og tilrettelegge for ny oppgaveløsning.

5.2 Datatilsynets risikostyring

For å sikre måloppnåelse og håndtere risikoer som kan hindre denne, utarbeider Datatilsynet

risikovurderinger. Disse benyttes på flere områder for å sikre helhetlig måloppnåelse innen økonomi, personalpolitikk og informasjonssikkerhet. Risikovurderinger benyttes også i tilsynsvirksomheten, da basert på en vurdering av risiko for personvernet innenfor ulike sektorer. Risikovurderingene er dokumentert og oversendt departementet.

Datatilsynet følger opp risikoen for å ikke nå fastsatte mål gjennom en egen risikovurdering. Her identifiseres, vurderes, håndteres og følges risiko opp slik at den kommer innenfor akseptert nivå. Der hvor det vurderes å være høy risiko, iverksettes risikoreduserende tiltak. Det har i 2017 ikke vært behov for å iverksette noen slike tiltak.

For overordnet informasjonssikkerhet er ledelsen aktivt involvert i oppfølgingen av det som er identifisert som våre største IKT-risikoer.

5.3 Status internkontroll

Datatilsynet arbeider med internkontroll for å sikre at kravene til virksomheten følges opp. Arbeidet med IKT-driftsdokumentasjon og IKT-styringssystem er videreført, og en rekke tiltak er fulgt opp.

Datatilsynets årsplan er utvidet til også å omfatte plan for oppfølging av internkontrollaktiviteter og rapporteringspunkter i henhold til denne. Årsplanen gir en oversikt over oppgaver, samt frister knyttet til ulike plan- og kontrolloppgaver. Ledere og øvrige som er gitt ansvar for oppgavene oppdaterer planen, og rapporterer om gjennomførte tiltak og eventuelle avvik som må følges opp.

Årsplanen og behov for oppfølging av avvik drøftes regelmessig i tilsynets ledermøter. Datatilsynet har i 2017 ikke hatt vesentlige avvik som har krevd ytterligere oppfølging.

5.4 Bemanning- kapasitets- og kompetanse-situasjonen i Datatilsynet

Personvernkompetanse er svært etterspurt, og det har vært en prioritert oppgave å forhindre at våre dyktige medarbeidere slutter. Dette har vi lyktes godt med. Vi har lagt vekt på at alle medarbeidere skal ha varierte og interessante arbeidsoppgaver, og at flest mulig skal involveres i arbeidet med nytt personvernregelverk. Vi har jobbet for å motivere medarbeidere, blant annet gjennom restanseaksjoner der alle ansatte har

blitt «premiert» med diplomer, god lunsj, hederlig omtale eller en god avslutningsfest. Vi hadde en ganske stor delegasjon som fikk oppleve Arendalsuka, og har hatt lav terskel for å si ja til kurs og konferanser. Vi har hatt jevnlig faglige påfyll for å heve kompetansen internt – alt fra «Bitcoin for dummies» til Helga Hjorts foredrag om sin bok.

Vi har selvsagt hatt noe avgang, og opplever til dels meget god søkning til vakante stillinger, både fra erfarne og nyutdannede. Vi opplever Datatilsynet som en svært populær arbeidsplass.

Vi har meget god kompetanse i alle ledd av virksomheten vår.

5.5 Inkluderende arbeidsliv og HMS/ arbeidsmiljø

Datatilsynet er omfattet av avtale om inkluderende arbeidsliv, og har spesiell oppmerksomhet på forebygging og oppfølging av sykefravær. Sykefraværet for 2017 var totalt 3,68 prosent mot 3,89 i 2016.

Sykefraværet følges tett opp, og det er lagt betydelig vekt på tilrettelegging og oppfølging, slik at det er mulig å komme raskt tilbake til arbeid etter sykdom.

I 2017 har Datatilsynet i samarbeid med bedriftshelsetjenesten, og har blant annet fått bistand for oppfølging av sykmeldte. Bedriftshelsetjenesten har i tillegg bistått ved gjennomføring av en vernerunde. Tilsynet har også opprettholdt ordningen med å gi tilskudd til trening.

5.6 Arbeidet med samfunnsikkerhet

Vi har i 2017 gjennomført en intern sikkerhets- og beredskapsdag for alle ansatte. Målet var å heve bevisstheten vedrørende betydningen av sikkerhetsarbeid i en bred kontekst (HMS, beredskap, vår evne til å løse krevende situasjoner og informasjonssikkerhet). Vi hadde blant annet invitert eksterne foredragsholdere som bidro med sine erfaringer og kunnskap. Vi hadde gruppearbeid der de ansatte øvde på konkrete scenarier på hva som kunne treffe oss av hendelser, alt fra at en PC ble forlagt på bussen til alvorlige trusler mot datatilsynet, og våre ansatte. Vi gjennomførte også en evakueringsøvelse.

Det har også blitt gjennomført en beredskapsdag for Datatilsynets krisestab.

6 Vurdering av framtidsutsikter

Vi gir i dette kapitlet først en overordnet vurdering av framtidsutsiktene, deretter en gjennomgang av utfordringene i hver av de prioriterte sektorene. Departementet utfordret oss etter forrige årsrapport til å gi en vurderingen av hvordan utfordringene kan komme til å påvirke tilsynets arbeid, og måloppnåelse over tid kan med fordel bli mer konkret. Denne vurderingen foretas helt avslutningsvis.

6.1 Overordnet vurdering

For ti år siden ble det arrangert en konferanse i Brussel om «the Internet of Things» og «the Symantic Web». Målet var å se inn i krystallkula og forsøke å forutse framtidige bruksområder, utfordringer og muligheter. Spådommene varierende, og flere av dem har ikke slått til, men én ting var alle deltagerne enige om: Data ville bli brukt til personrettede tjenester og tilbud, og det vil bli mer data i tida framover.

Dette var kanskje ikke noen oppsiktsvekkende analyse, men mer overraskende er det at det har tatt såpass lang tid å komme dit. Utviklingen fra 2008 til i dag har vært overveldende og formidabel, men det er først de siste årene vi virkelig har opplevd at alt personifiseres i vår hverdag. Åpner vi en nettside, får vi annonser for ting vi nettopp søkte på og vi tilbys rabatter på forsikring dersom kjøreadferden vår kartlegges. Kombinasjonen algoritmer og kunstig intelligens gjør at flere og flere beslutninger treffes uten at mennesker er involvert. Skatteetaten får hjelp av algoritmer til å flagge selvangivelser som bør sjekkes nærmere. Lånekassen gjør det samme med de som mistenkes for juks med borteboerstipend. Denne utviklingen vil bare fortsette, i både privat og offentlig sektor.

Det siste innskuddet i overvåkingsindustrien er emosjonell overvåking. Vi ble først klar over dette da en ung ingeniørstudent plutselig oppdaget noe rart da han passerte et interaktivt reklameskilt for en pizzakjede. På grunn av en feil kunne han se kodingen, og der sto det «ung mann, briller, smiler». Forklaringen var ganske enkelt at reklameskiltet leste ansiktet til de forbi-passerende, og så ga dem tilbud basert på utseende og kjønn. Menn fikk reklame for pizza med kjøtt, kvinner for frisk salat.

Det pågår mye forskning på dette området. Blant annet forsøker noen å utvikle en app som kan forutsi når en person med bipolar eller

manisk-depressiv lidelse er i ferd med å komme inn i en fase der han trenger behandling. Ved å lese av følelser slik som nysgjerrighet, frustrasjon eller engasjement, kan lærerne sette inn tiltak for å motivere og støtte elever. Dette krever selvsagt tilgang til data som går inn i det aller dypeste av oss mennesker: våre følelser – kanskje til og med våre tanker. Det krever ingen nærmere forklaring at dette utfordrer personvernet kraftig.

6.2 Nytt personvernregelverk

Det å sikre en god og effektiv innføring av, og overgang til, nytt regelverk er selvsagt krevende både faglig og ressursmessig. Det er også viktig at vi, samtidig som vi gjennomfører intern opplæring og endrer vår måte å jobbe på, holder den daglige driften etter gjeldende lovverk på normalt nivå. Dette krever stram og god ledelse med svært god oversikt og tydelige prioriteringer.

Vi gjør det beste vi kan, med de ressurser og virkemidler vi har, for å forberede alle berørte på det nye regelverket som kommer. Det er imidlertid virksomhetene, både private og offentlige, som skal etterleve det nye regelverket. Selv om vi gjør det som er mulig innenfor våre rammer, vil det være elementer som skal sikre etterlevelse som står utenfor vår kontroll. Dette vil være aktiviteter som aktører innen sektorene selv, samt regjeringen, må sørge for at skjer.

Sektorer og bransjer må selv ta sitt ansvar for å møte de nye regelverkskravene. For eksempel er bransjenormer sett på som et viktig instrument for etterlevelse, og det krever handling fra særlig bransjeorganisasjonene. Kravene om innebygget personvern og vurderinger av personvernkonsekvenser, forutsetter kunnskap og handling hos de ansvarlige, leverandører og organisasjoner. En vellykket innføring av personvernforordningen krever altså vesentlig større aktivitet enn det som skjer i regi av Datatilsynet.

2018 vil bli et overgangsår for Datatilsynet, ved at vi går fra et godt kjent og innarbeidet regelverk til et nytt regulatorisk rammeverk. Både materielle endringer i regelverket, nye rutiner for håndtering av ulike typer saker og ikke minst økt samarbeid med andre lands datatilsynsmyndigheter, vil stille høye krav til organisasjon og gjennomføring. Slik vi ser det vil håndteringen av overgangsordninger, økt grad av internasjonalisering og økte krav til robuste vurderinger av personvernkonsekvenser, peke seg ut som utfordringer i perioden som kommer.

Overgangen fra gammel til nytt regelverk innebærer også avvikling av «gamle saker», saker som er lagt frem etter regler som ikke videreføres i forordningen. Det er per i dag ikke klart om det blir overgangsordninger for allerede gitte konsekvenser og tillatelser fra Datatilsynet i det nye regelverket. Det er imidlertid klart at det å håndtere problemstillinger når det gjelder overgangen til nytt regelverk, vil bli krevende. Det vil bli viktig å sikre at eventuelle overgangsregler både legger til rette for at personverninteressene til de registrerte ivaretas tilfredsstillende, men også at de ikke får en konkurransevridende effekt på markedet.

Med forordningen innføres komplekse regler for samarbeid mellom datatilsynene i Europa, både i enkeltsaker og mer generelt knyttet til tolkning og praktisering av forordningens bestemmelser. Formålet med dette er å sikre harmonisering av praksis. Mange saker vil fremdeles behandles nasjonalt som i dag, men praksisavklaringer og avgjørelser med presedensvirkning vil i stor utstrekning trolig måtte besluttes internasjonalt. I andre tilfeller vil selve saksbehandlingen følge det internasjonale sporet når det gjelder prosess, men det materielle innholdet i våre vurderinger vil fremdeles ha nasjonal preg. Dette vil bli en ny måte å arbeide på for alle tilsynsmyndighetene og det vil kunne medføre noen utfordringer før samarbeidet går seg til.

Datatilsynets mulighet til å påvirke i internasjonale samarbeidsfora vil bli endret med innføringen av forordningen. Siden Norge ikke er medlem av EU, har vi bare status som observatør, og vi har ikke stemmerett i aktuelle samarbeidsfora. Dette er også tilfelle i det eksisterende personverndirektivet, men dette har i realiteten ikke hatt så stor betydning siden samarbeidet ikke har vært like omfattende og formelt som det vil bli fremover.

Vi vil altså bare kunne påvirke prosesser og fremme norske synspunkter gjennom aktiv deltakelse, og ikke gjennom bruk av stemmerett. Dette krever at vi følger godt med på praksisen som tilsynsmyndighetene utvikler i samarbeid. Beslutninger som tas internasjonalt må tilflytte Datatilsynets medarbeidere raskt og innarbeides i vår praksis.

I tillegg kreves det at vi klarer å formidle våre posisjoner tydelig, samt kan identifisere og belyse eventuell spesielle norske forhold i beslutningsprosesser i EU.

Forordningen stiller tydelige krav til vurdering av personvernkonsekvenser med sikte på å identifisere risikotilpassede tiltak for å ivareta personvernet til de registrerte. Det nye regelverket kre-

ver at alle som er involvert i behandling av personopplysninger må kunne gjennomføre gode vurderinger av personvernkonsekvensene. Dette krever god kompetanse om personvern. Det gjelder også lovgiver. Vi ser ofte at lov- og forskriftsforslag er mangelfulle når det gjelder utredning av personvernkonsekvenser. Det er viktig å sikre at lovhjemler for behandling av personopplysninger tar høyde for kravene etter forordningen, og at de er tilstrekkelig detaljerte for å oppfylle sitt formål.

God og tydelig veiledning til alle som er involvert i vurdering av personvernkonsekvenser, også i forbindelse med lovarbeid, blir derfor nødvendig.

6.3 Innebygd personvern

Gamle system som ikke har innebygd personvern vil være en utfordring i tiden fremover. I noen miljøer virker det som det er liten vilje å bytte ut systemer som har stått og gått i mange år. Mange av disse gamle systemene er heller ikke i samsvar med dagens regelverk. Vi mener det er viktig at de behandlingsansvarlige planlegger utfasing av systemer som ikke ivaretar tilstrekkelig personvern og sikkerheten. Dette for å opprettholde tillitten til norske borgere. Vi ser at dette er spesielt viktig for norske myndigheter som til nå har hatt en stor tillitt i befolkningen. Det at enkelte statlige virksomheter effektiviserer og gevinstrealiserer på bekostning av personvernet, har gjort den enkelte borger mer bevisst på om man kan stole på de systemene som myndighetene benytter i digitaliseringen.

6.4 Helse og velferd

Helsesektorens måter å behandle personopplysninger på er utsatt for store forandringer og utviklingen går raskt. Opplysninger behandles nesten utelukkende elektronisk, og det er stadig mer utstyr som selv genererer data. Tjenester og behandling av data sentraliseres og utkontrakteres til aktører i inn- og utland for å effektivisere og redusere kostnader.

Arbeidet med å utvikle «En innbygger – én journal» er i gang, og Helseplattformen er i prosess for å anskaffe leverandør av et felles journal-system for Helse Midt-Norge.

Velferdsteknologi tas mer og mer i bruk av befolkningen for private formål, samtidig som teknologien også brukes i regi av det offentlige som et ledd i helse- og velferdstjenester. Denne

nye formen for å generere data, gir nye utfordringer med tanke på hvor mye av dette som skal lagres og hvor lenge. Vi ser utfordringer knyttet til hvor sterkt dette feltet styres av leverandører, og hvordan bestillere har krevende oppgaver med å ha reell kontroll over behandlingen av opplysninger – behandlinger som skjer på deres vegne av leverandører og databehandlere. Dette er aktuelt i forbindelse med at det stadig utvikles og tilbys nye løsninger innen helseteknologi, både i form av utstyr som brukes til måling og rapportering av helse, og tilhørende apper og elektronisk behandling av data. Det er foreløpig lite fokus på å sikre at løsningene har innebygd personvern.

Persontilpasset medisin har lenge vært diskutert, og dette arbeidet pågår på forskjellige nivåer. Datatilsynet har forsøkt å påvirke at det settes ned et bredt utvalg for å vurdere denne formen for medisin, også knyttet til personvernkonsekvenser. Det så langt ikke er gjort brede og tverrfaglige utredninger innen dette feltet.

Det vil i tiden fremover bli tatt i bruk stordata og kunstig intelligens innen denne sektoren også. Det er allerede forskningsprosjekter som utreder mulighetene for dette – både for sekundære formål og primære formål slik som beslutningsstøtte for de som yter helsehjelp. Det er et stort press på å bruke data man har til nye formål innen forskning og kvalitetssikring, og det er flere offentlige prosesser som parallelt utreder hvordan data kan deles mer effektivt og i større grad enn det gjøres i dag. Det snakkes om at våre helsedata utgjør enorme verdier, og at vi må bruke dem på måter som gir avkastning. Det legges til grunn at disse formålene har stor tillit i befolkningen.

Innen sekundærbruk av data vil innføringen av personvernforordningen medføre store endringer, og ved avskaffelsen av konsesjonsplikten vil aktørene selv måtte ta større ansvar for vurderingene som ligger til grunn for behandling av data til forskning og kvalitetssikring. Dette er en omlegging av en langvarig praksis, og vil kunne medføre et stort behov for veiledning fra tilsynsmyndighetene. I tillegg ser vi tendenser til at det er ønskelig å gå bort fra den klare hovedregelen om samtykke fra registrerte innen sekundærbruk av helseopplysninger. Nye forskrifter vil aktualisere disse problemstillingene, og vi ser det som en utfordring å sikre at det også i fremtiden er samtykke som er det sentrale rettslige grunnlaget ved slik bruk av personopplysninger.

Det er en positiv personverntrend innen helse-tjenesten at borgerne skal gis størst mulig grad av selvbestemmelse over egne opplysninger gjennom nye innbyggertjenester. Dette ser vi som en

styrking av den enkeltes rett til personvern. Samtidig er det enkelte utfordringer knyttet til at dette krever stadig større bevissthet og kunnskap hos den enkelte.

Helse- og omsorgstjenesten og NAV besitter enorme mengder data om oss. Dataene er meget interessante for gjennomføring av stordataanalyser. Slike analyser utfordrer den tradisjonelle praksisen knyttet til sekundærbruk av data, og den reiser nye problemstillinger for personvernet. Disse problemstillingene kan være utfordrende for både den enkelte og for de som skal vurdere om denne bruken av data skal tillates eller ikke.

Med endringene kommer det nye muligheter, men også nye trusler og konsekvenser for hver enkelt registrert. Det er en grunnleggende forutsetning for å ta i bruk nye muligheter at man først har forstått risikoen og hvilke konsekvenser mulighetene medfører. Bare slik kan man sørge for at behandlingen av opplysninger skjer på en lovlig og trygg måte.

6.5 Kunstig intelligens, roboter og droner i algoritmenes tidsalder

Vi forventer en økning i antall henvendelser og saker som involverer kunstig intelligens i tiden fremover. Gitt stort potensial for samfunnsgevinst, kan vi forvente at sentrale personvernprinsipper kommer under økt press, og dette vil kreve et tydelig budskap og nøye vurderinger fra vår side. Å ha teknisk kunnskap slik at tilsynet kan avdekke potensielle personvernutfordringer ved utvikling og bruk av kunstig intelligens, vil være en utfordring da teknologien er kompleks og utviklingen går raskt.

Nå som tingenes internett (IoT) blir mer og mer vanlig – med sensorer i vanlige ting i hjemmet slik som kjøleskap og TV, samt til styring av varme, lys, låser og så videre – må vi forvente at utfordringene knyttet til personopplysningene i større og større grad blir noe vi som myndighet vil være nødt til å møte. Vi ser allerede i dag at de automatiske strømmålere kan benyttes som en hub for sensorer i hjemmet og i omgivelsene, med de nærmest uante mulighetene som ligger i dette.

Selvkjørende biler vil samle inn store mengder personopplysninger om både sjåføren, passasjerer og omgivelsene. Dette gjør det etter vårt syn nødvendig å drøfte personvernmessige utfordringer og samfunnsetiske problemstillinger ved bruk av kunstig intelligens i trafikken. Denne problematikken vil være tiltagende etter hvert som teknologien forbedres, og etter hvert som biler og andre

kjøretøy blir mer og mer autonome eller helt selvkjørende. Dette vil ikke bare påvirke hvert enkelt kjøretøy og de som sitter i dem, men også alle andre trafikanter som er i kjøretøyets omgivelser. Muligheter og utfordringer knyttet til dette vil være nye og sentrale områder for oss i årene som kommer.

Vi forventer en stadig økt bruk av droner både i nærings- og nyttevirksomhet, i offentlig sektor og blant privatpersoner. Det er derfor viktig at Datatilsynet fortsetter å være synlige og tilgjengelige for å sikre at aktørene som benytter seg av droner har kunnskap om personvernregelverket, og at de benytter seg av personvernvennlig teknologi.

6.6 Vurdering av hvordan framtidsutsiktene kan komme til å påvirke tilsynets arbeid og måloppnåelse over tid

6.6.1 Nye personvernregler

Flere steder i denne årsrapporten har vi omtalt hvor viktig det nye personvernregelverket vil bli. Det er vanskelig på det nåværende tidspunkt å vite hvilke endringer som vil få størst betydning for borgere og virksomheter. Vi er imidlertid sikre på at bestemmelsen om at data skal samles inn til et bestemt formål, og at man ikke skal samle inn mer data enn nødvendig (dataminimalisering), vil bli svært viktig.

Når man tar i bruk kunstig intelligens eller emosjonell overvåking, er det ofte fristende å ta i bruk data til nye formål. Algoritmene finner sammenhenger og mønstre den menneskelige hjerne ikke kan finne. Og det er ofte ønske om at mengden maksimaliseres, slik at vi får mest mulig data å øse fra.

Den nye loven stiller også strengere krav til å ha kontroll på data virksomheten bruker. Dette betyr at en virksomhet som for eksempel treffer beslutninger om tildeling av en stønad, må ha full oversikt over de datakildene som brukes for å treffe beslutningen. Offentlig sektor er også underlagt forvaltningsloven som blant annet krever at enkeltvedtak skal begrunnes så godt at hver enkelt av oss forstår hvorfor avgjørelsen ble som den ble. Borgeren har også rett på informasjon om hvilke regler og faktiske forhold vedtaket bygger på, samt hvilke hovedhensyn som har vært avgjørende.

Den som er gjenstand for en automatisk beslutning, har dessuten rett til å få en forklaring på logikken bak beslutningen. Ta forsikring som eksempel: Selv i dag er det å beregne pris på en

bilforsikring krevende, og mange opplysninger inngår i beslutningen. Det kan være alder, bosted, barn under 25 år som kjører bilen, kjørelengde, om man har garasje eller parkerer på gata. Dersom vi har en svart boks i bilen, vil når vi bremses, hvor fort vi kjører, bruk av blinklys og lignende også inngå i prisvurderingen.

Datatilsynet har ikke svaret på hvordan slik forklaring skal gis, men vi ser at dette i mange tilfeller vil være krevende. Hver enkelt av oss skal med rimelig grad av sikkerhet vite hva utfallet av en sak skal bli, basert på lignende avgjørelser. Dessuten skal vi kunne etterprøve at beslutningen er rettfærdig, at det ikke er trukket inn utenforliggende hensyn eller at det er fordommer i algoritmene.

Flere av de utfordringene vi har nevnt over, vil derfor kunne møtes med de nye pliktene og rettighetene som innføres med det nye regelverket.

6.6.2 Politikernes rolle

Det er også all grunn til å påpeke at politikerne har en viktig rolle å spille. Det må stilles krav til lovhjemlene som skal brukes. Dersom det for eksempel lykkes å utvikle en algoritme som flagger trygdesvindlere, må det være en egen lovprosess for å få på plass en hjemmel *før* algoritmen kan slippes løs på reelle saker. Dersom Tolletaten skal starte søk i åpne datakilder for å fange smuglere, vil det kreve en meget grundig utredning, klare lovhjemler og ikke minst vurdering i forhold til Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

6.6.3 Nye arbeidsmetoder

Vi må utvikle en metodikk for hvordan algoritmer skal forklares, og hvordan lovverket skal tilpasses en ny teknologisk hverdag. Vi kan også komme i en situasjon der et resultat ikke kan forklares: Maskinen avslår søknaden om stønad, men vi vet egentlig ikke hvorfor. Vi kan ende i en situasjon der en algoritme ikke kan brukes, fordi vi ikke kan forklare beslutningene den har truffet. Dessuten må vi jobbe mer målrettet og strategisk enn tidligere.

I vår nye strategi har vi blant annet blinket ut markeder med stor ubalanse i maktforholdet, samt virksomheter med en utfordrende forretningsmodell som særlig viktig. Vi er allerede i gang med denne strategiske endringen. I 2017 har vi behandlet den største saken noensinne, mot helseforetakene i Helse Sør-Øst (les mer under kapittel 3.4 Helse og velferd). Vi har også varslet stans av databehandlingen i smartklokker for

barn. Vi ser for oss at vi vil se flere saker av denne typen framover, og det vil også være en prioritert oppgave.

6.6.4 Internasjonale beslutninger

Stadig flere beslutninger treffes andre steder enn i Norge. Det store teknologigigantene påvirker norske forbrukeres hverdag i stor grad, og om ikke lenge vil kinesiske selskaper få innpass på norske forbrukermarkeder. Nye personvernregler fører til at flere beslutninger treffes av Personvernrådet, der Norge ikke har stemmerett.

Vi er i dag godt posisjonert i Artikkel 29-gruppen, som vil bli erstattet av Personvernrådet. Vi vil bruke denne posisjonen til å påvirke beslutninger, og delta aktivt i rådets arbeid.

7 Årsregnskap

7.1 Ledelseskommentarer

Datatilsynet er på nettoføringsordningen. Ordningen er slik at virksomheten skal bokføre merverdiavgiften på en egen artskonto, og Datatilsynet gis fullmakt til å belaste merverdiavgiften på Finansdepartementets kapittel 1633.

7.1.1 Bevilgning

Datatilsynet fikk 50 639 000 kroner til disposisjon i budsjettproposisjonen 2017, beløpet inkluderer midler til pensjonspremie til Statens pensjonskasse, noe som er nytt av året. I tillegg ble 1 736 000 kroner overført fra 2016. Datatilsynet fikk også 290 000 kroner som kompensasjon som følge av budsjettmessige virkninger av lønnsoppgjøret i 2017. Bevilgningen ble i tillegg økt med 140 000 kroner for å dekke anslåtte utgifter i forbindelse med forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse. Når overføringene fra 2016 og tilleggsbevilgninger var lagt til, hadde vi totalt 52 805 000 kroner til disposisjon i 2017.

Mellomværende med statskassen utgjorde 1 396 855 kroner per 31.12.2017. Dette er skyldig skattetrekk. Samlet har Datatilsynet på kapittel 054501 hatt et merforbruk på 26 000 kroner.

7.1.2 Statens konsernkontoordning

Datatilsynet omfattes av statens konsernkontoordning. Bankinnskudd og utbetalinger gjøres opp daglig mot oppgjørskontoer i Norges Bank. Data-

tilsynet tilfører slik ikke likvider gjennom året, men har trekkrettighet på vår konsernkonto.

7.1.3 Fullserviceavtale med DFØ

Datatilsynet har en fullserviceavtale for regnskapstjenester med Direktoratet for Økonomistyring (DFØ). Dette innebærer at DFØ utfører det meste av aktivitetene som er knyttet til økonomisystemet på vegne av Datatilsynet.

7.1.4 Avtale med Statens innkrevingsentral

Datatilsynet har en avtale med Statens innkrevingsentral om at de innkrever tvangsmulkt og overtreddesgebyr på vegne av Datatilsynet. Gebyrer inngår ikke som driftsinntekt, men føres på kapittel 3545 i statsregnskapet. I 2017 beløper dette seg til 1 383 000 kroner.

7.1.5 Vurdering

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra overordnet departement. Årsregnskapet gir etter min vurdering et dekkende bilde av Datatilsynets økonomiske situasjon, disponible bevilgninger og regnskapsførte utgifter og eiendeler. Riksrevisjonen er utnevnt til ekstern revisor for Datatilsynet. Årsregnskapet er per dags dato ikke revidert. Revisjonsberetningen for årsregnskapet offentliggjøres på Datatilsynets hjemmeside når Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen og revisjonsberetningen ikke lenger har status utsatt offentlighet.

Bjørn Erik Thon
Direktør,
Oslo, 1.3.2018

7.2 Prinsippnote for årsregnskapet

Årsregnskapet for Datatilsynet er utarbeidet og lagt frem etter nærmere retningslinjer fastsatt i «Bestemmelser om økonomistyring i staten» (bestemmelsene), fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 18. september 2013. Årsregnskapet er i henhold til kravene i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av eget departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporte-

ringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet.

Oppstillingen av artskontorapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter, og en nedre del som viser grupper av kontoer som inngår i mellomværende med statskassen.

Oppstillingene er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Bevilgnings- og artskontorapportering er utarbeidet etter disse prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen «Netto rapportert til bevilgningsregnskapet» er lik i begge oppstillingene.

Alle statlige virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.8.1. Ordinære forvaltningsorgan (bruttobudsjetterte virksomheter) tilføres ikke likviditet gjennom året. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgangen til nytt år.

Bevilgningsrapporten

Bevilgningsrapporten viser regnskapstall som Datatilsynet har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitlene og postene i bevilgningsregnskapet som Datatilsynet har fullmakt til å disponere. Oppstillingen viser alle de finansielle eiendelene og forpliktelsene Datatilsynet står oppført med i statens kapitalregnskap. Kolonnen som heter «Samlet tildeling» viser hva virksomheten har fått til disposisjon i tildelingsbrev for hver kombinasjon av kapittel/post.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kombinasjon av kapittel/post (belastningsfullmakter), vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i Note B til bevilgningsoppstillingen. Utgifter knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen som heter «Regnskap 2017».

Artskontorapporteringen

Artskontorapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet for disponible

tildelinger på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene skal ikke inntektsføres og vises derfor ikke som inntekt i oppstillingen.

Note 5 til artskontorapporteringen viser forskjell mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

8 Vedlegg

A. Oppstilling av bevilgningsrapportering

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindre- utgift
0545	Datatilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	52 805 000	52 831 184	-26 184
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter	B	0	2 034 835	
Sum utgiftsført					52 805 000	54 866 019	

Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2017	Merinntekt og mindre- inntekt (-)
5309	Tilfeldige inntekter	29	Ymse		0	60 002	
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		0	4 717 251	
Sum inntektsført					0	4 777 252	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet 50 088 767

Kapitalkon- toer

60065401	Norges Bank KK /innbetalinger					978 011	
60065402	Norges Bank KK/utbetalinger					-51 144 492	
715003	Endring i mellomværende med statskassen					77 714	
Sum rapportert						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	31.12.2017	31.12.2016	Endring
715003	Mellomværende med statskassen	-1 396 855	-1 474 569	77 714

Note A – Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Bevilgning	Tildelinger*	Samlet tildeling
054501	1 736 000	50 639 000	430 000	52 805 000

* Tildelinger 2017 er en tilleggsbevilgning og lønnskompensasjon

Note B – Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift (-) / mindreutgift	Merutgift (-) / mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
054501		-26 184	-26 184	-26 184	2 604 250	0
163301		0	0	0		

Belastningsfullmakt

Datatilsynet omfattes av nettoføringsordningen i staten, og har fullmakt til å rapportere betalt merverdiavgift på Finansdepartementets kapittel/post 163301.

B. Oppstilling av artskontorrapporteringen

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer		0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer		0	0
Salgs- og leieinnbetalinger		0	0
Andre innbetalinger		0	0
Sum innbetalinger fra drift		0	0
Utgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	1	38 630 345	32 476 860
Andre utbetalinger til drift	2	14 060 852	12 455 014
Sum utbetalinger til drift		52 691 197	44 931 875
Netto rapporterte driftsutgifter		52 691 197	44 931 875
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter		0	0
Sum investerings- og finansinntekter		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	4	139 251	1 416 119
Utbetaling til kjøp av aksjer		0	0
Utbetaling av finansutgifter	3	737	493
Sum investerings- og finansutgifter		139 987	1 416 612
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		139 987	1 416 612
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.		0	0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader		0	0
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten		0	0

	Note	2017	2016
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		60 002	62 016
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		4 717 251	3 942 336
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		2 034 835	1 839 201
Sum inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler		-2 742 418	-2 165 151

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet **50 088 767 44 183 336**

Oversikt over mellomværende med statskassen

Eiendeler og gjeld	2017	2016
Fordringer	0	9 000
Kasse	0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank	0	0
Skyldig skattetrekk	-1 396 855	-1 483 569
Skyldig offentlige avgifter	0	0
Annen gjeld	0	0
Sum mellomværende med statskassen	5 -1 396 855	-1 474 569

Note 1 – Utbetalinger til lønn

	2017	2016
Lønn	30 529 113	28 955 223
Arbeidsgiveravgift	4 717 251	3 942 336
Pensjonsutgifter*	3 534 136	0
Sykepenges og andre refusjoner	-972 112	-1 315 927
Andre ytelser	821 959	895 228
Sum utbetalinger til lønn	38 630 345	32 476 860
Antall årsverk:	47	47

* Nærmere om pensjonskostnader. Fra og med 1. januar 2017 betaler Datatilsynet pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

Note 2 – Andre utbetalinger til drift

	2017	2016
Husleie	3 923 610	3 789 697
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	65 229	422 621
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	570 983	589 945
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	33 638	82 080
Mindre utstyranskaffelser	84 515	115 913
Leie av maskiner, inventar og lignende	2 221 848	1 858 654
Kjøp av fremmede tjenester	4 338 339	1 953 781
Reiser og diett	1 055 215	1 346 871
Øvrige driftsutgifter	1 767 474	2 295 452
Sum andre utbetalinger til drift	14 060 852	12 455 014

Note 3 – Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
Innbetaling av finansinntekter		
Renteinntekter	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0
Utbetaling av finansutgifter		
Renteutgifter	737	493
Sum utbetaling av finansutgifter	737	493

Note 4 – Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2017	31.12.2016
Utbetaling til investeringer		
Immaterielle eiendeler og lignende	54 382	519 000
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	84 869	897 119
Sum utbetalt til investeringer	139 251	1 416 119
Utbetaling til kjøp av aksjer		
Kapitalinnskudd	0	0
Sum utbetaling av aksjer	0	0

Note 5 – Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2017 Spesifisering av <i>bokført</i> avregning med statskassen	31.12.2017 Spesifisering av <i>rapportert</i> mellom- værende med statskassen	Forskjell
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	0	0	0
Sum	0	0	0
Omløpsmidler			
Andre fordringer	0	0	0
Sum	0	0	0
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
Sum	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-463 122	0	-463 122
Skyldig skattetrekk	-1 396 855	-1 396 855	0
Sum	-1 859 977	-1 396 855	-463 122
Sum	-1 859 977	-1 396 855	-463 122

C. Likestillingsrapportering

	År	Kjønnsbalanse			Lønn		Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon ¹		Legemeldt sykefravær	
		M %	K %	Total	M kr %	K kr %	M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
Totalt i virksomheten	2017	44,68	55,32	47,00	100,00	93,41	0,00	3,85	7,76	5,85	40,00	60,00	0,49	1,02
	2016	42,55	57,45	47,00	100,00	87,89	0,00	3,70	7,00	6,70	18,56	81,44	0,68	1,03
Toppleddelse – direktør/avdelingsdirektør	2017	80,00	20,00	5,00	100,00	94,79	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
	2016	80,00	20,00	5,00	100,00	93,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
Kategori 1 – ingeniører	2017	66,67	33,33	6,00	100,00	125,72	0,00	0,00	16,67	0,00	0,00	0,00		
	2016	66,67	33,33	6,00	100,00	126,65	0,00	0,00	0,00	0,00	2,13	0,00		
Kategori 2 – seniorrådgivere	2017	36,00	64,00	25,00	100,00	93,08	0,00	0,00	4,00	0,00	2,13	0,00		
	2016	34,62	65,38	26,00	100,00	93,92	0,00	0,00	0,00	0,00	4,26	4,26		
Kategori 3 – rådgivere	2017	55,56	44,44	9,00	100,00	105,46	0,00	0,00	12,11	12,11	0,00	2,13		
	2016	42,86	57,14	7,00	100,00	102,70	0,00	0,00	0,00	0,00	2,13	0,00		
Kategori 4 – første-konsulenter, konsulenter, sekretærer	2017	0,00	100,00	3,00	100,00	- ²	0,00	0,00	0,00	33,33	0,00	0,00		
	2016	0,00	100,00	3,00	100,00	- ²	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		

¹ Foreldrepermisjon: 2 personer har hele eller deler av året vært ute i foreldrepermisjon, 1 kvinne og 1 mann. Til sammen omlag 2 årsverk.

² Det er ikke mulig å rapportere på lønnsprosent for kvinner i kategori 4, da det ikke er noen menn å sammenligne med.

Vedlegg 3

Personvernemndas årsmelding 2017

1 Innledning

Personvernemnda ble etablert med hjemmel i lov om behandling av personopplysninger (2000:31) og har vært i virksomhet siden 1. januar 2001. Året 2017 var dermed nemndas syttende driftsår.

Personvernemnda er klageorgan for Datatilsynets avgjørelser, jf. personopplysningsloven

§ 43, jf. § 42 fjerde ledd. Datatilsynet er tilsynsmyndighet etter personopplysningsloven, samt etter flere særlover, f.eks. helseregisterloven, helseforskningsloven og politiregisterloven m.m.

Formålet med personopplysningsloven er å beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket gjennom behandling av personopplysninger, jf. personopplysningsloven § 1. Loven skal bidra til at personopplysninger blir behandlet i samsvar med grunnleggende personvern hensyn, herunder behovet for personlig integritet, privatlivets fred og tilstrekkelig kvalitet på personopplysninger. Datatilsynet i første instans, og Personvernemnda som klageorgan, er satt til å forvalte loven og avveie de relevante personvern hensyn mot øvrige samfunnshensyn.

Personvernemnda ser at dette ofte er en tverrjuridisk utfordring, idet personopplysningsloven interagerer med en rekke andre regelsett. Det foreligger regelmessig kryssende hensyn og motstridende interesser, noe som medfører krevende interesseavveininger. EUs personvern direktiv (95/46/EF) og Europarådskonvensjonen om personvern av 28. januar 1981 gjenspeiler personvernprinsipper som også er relevante ved fortolkningen av personopplysningsloven. Det samme vil gjelde den nye personvernforordningen «The General Data Protection Regulation» (GDPR) som i EU trer i kraft 25. mai 2018 og som vi forventer vil bli inkorporert i EØS-avtalen og vedtatt også som norsk lov.

Personvernemndas organisering og oppgaver følger av personopplysningsloven § 43. Personvernemnda har adgang til å omgjøre Datatilsynets enkeltvedtak av eget tiltak dersom vilkå-

rene i forvaltningsloven § 35 er oppfylt, og kan prøve alle sider av en sak, jf. Innst. O. nr. 51 (1999–2000) side 24.

Personvernemnda er et uavhengig forvaltningsorgan administrativt underlagt Kongen og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD).

Personvernemndas arbeid reguleres av personopplysningsloven, forskrifter til denne samt en instruks som departementet har utarbeidet. Forvaltningsloven og offentlighetsloven kommer også til anvendelse som for forvaltningen for øvrig.

Selv om departementet utarbeider instruks, innebærer dette ikke noen form for instruksjonsmyndighet i enkeltsaker. Departementet kan ikke gi generelle instruksjoner om lovtolkning eller skjønnsutøvelse.

Personvernemnda skal årlig orientere Kongen om behandling av klagesakene og sakene er tilgjengelig for publikum på Personvernemndas hjemmesider. Personvernemnda opplever stor interesse fra media om utfallet i mange saker.

2 Sammendrag og tendenser

I løpet av 2017 kom det inn tilsammen 19 klagesaker. Totalt 14 av de 19 sakene var ferdigbehandlet ved utgangen av 2017. I tillegg ble fem saker fra 2016 avgjort av nemnda i 2017. Personvernemnda avgjorde således totalt 19 saker i 2017, mot totalt 27 saker i 2016. Klagebehandlingen medførte endring eller opphevelse av vedtaket i 7 av de 19 sakene. Ingen av sakene ble avsagt med dissens.

Saksmengden har vært stabil i forhold til tidligere år. Flere av sakene har vært prinsipielle. Personvernemnda tar bare stilling til spørsmål i de foreliggende konkrete saker, men ser at personvernet griper inn i stadig flere samfunnsområder. Problemstillingene som reises er komplekse og har stor betydning både for privatliv, kommersiell og offentlig virksomhet. Samtidig er det et gjen-

tagende fenomen at personvernet må sees i sammenheng med andre rettsområder. Dette gjelder særlig forholdet til forvaltningsretten, men også andre rettsområder, som helserett, og ikke minst privatrettslige regler og avtaler.

Ett tema som nemnda fortsett ser har økende aktualitet, er ileggelse av overtredelsesgebyr. Flere av sakene som ble avgjort i 2017 hadde overtredelsesgebyr som tema, slik som PVN-2017-01 Hereid Hus, PVN-2017-02 Bertram Bil, PVN-2017-03 Axactor og PVN-2017-07 Feiring Bruk. Denne utviklingen vil antakelig fortsette.

Nemnda endret praksis i en prinsipiell sak om kredittvurdering av leietakere, PVN-2017-12 Fredensborg. Saken gjaldt profesjonelle utleieres adgang til å kredittvurdere en potensiell leietaker før leieavtale inngås i situasjoner hvor leietakeren stiller depositum som sikkerhet for leieavtalen. Nemnda kom til at klager hadde saklig behov for å innhente kredittopplysninger om potensielle leietakere. Avgjørelsen innebar en endring av praksis i forhold til tidligere saker, særlig PVN-2006-03 KLP og PVN-2008-01 Utleiemegleren. Nemnda fant ikke grunn til å opprettholde skillet mellom profesjonelle og private utleiere og fant heller ikke grunn til å vurdere situasjonen, i relasjon til kriteriet «saklig grunn», annerledes der leietaker innbetaler depositum som sikkerhet for leien enn den situasjonen der leietaker stiller leiegaranti fra en garantist.

En annen prinsipiell sak var PVN-2017-10 Kameraovervåking Brumunddal. Saken gjaldt klage på Datatilsynets pålegg om at Innlandet politidistrikt måtte avslutte kameraovervåkingen i Brumunddal sentrum fordi behandlingen manglet hjemmel i personopplysningsloven § 8 f) jf. § 37. Nemnda kom etter en interesseavveining til at politiets berettigede interesse i å benytte kameraovervåking i dette tilfellet oversteg hensynet til de registrertes personvern. Nemnda viste til PVN-2005-12 Sporveibussene og PVN-2005-13 NSB.

Et tilbakevendende forhold er Datatilsynets manglende realitetsbehandling av saker, samt bortprioritering uten vedtak eller avvisningsvedtak, for eksempel PVN-2017-05, PVN-2017-09 og PVN-2017-15. Nemnda har påpekt at det faller innenfor Datatilsynets plikter etter loven å ta stilling til om en aktuell behandling av personopplysninger i en sak er lovlig eller ikke, og at det derfor er misvisende å kalle dette avvisning. Nemnda legger til grunn at Datatilsynet, som tilsynsmyndighet etter personopplysningsloven, har anledning til å foreta en viss prioritering av saker i form av at ikke alle henvendelser behandles like grundig. Dette forutsetter at Datatilsynet har oppfylt sin utrednings- og informasjonsplikt slik at saken er tilstrekkelig opplyst jf.

forvaltningsloven § 17, samt at tilsynets skjønnstøvelse fremstår forsvarlig og ikke medfører en vilkårlig forskjellsbehandling.

Et annet prinsipielt forhold er spørsmålet om innsyn i opplysninger hos arbeidstaker. En sak hvor dette har kommet opp to ganger er PVN-2015-07 Tromsø kommune og PVN-2016-15 Tromsø kommune II. Dette var en komplisert sak hvor innsyn kunne kreves etter både personopplysningslovens og forvaltningslovens regler og det gjorde seg gjeldende kryssende hensyn. I den siste saken, PVN-2016-15 Tromsø kommune II, begjærte Tromsø kommune omgjøring av nemndas tidligere vedtak. Nemnda tok begjæring om omgjøring av vedtak i PVN 2016-15 til følge idet nemnda fant at nemnda i sitt første vedtak hadde overskredet sin kompetanse. Nemnda fant at flertallet i nemnda gikk for langt i å bruke forvaltningsloven § 18 flg. som direkte anvendelig i saken, i motsetning til et moment ved tolkingen av personopplysningsloven. Nemnda bemerket at Tromsø kommune burde gitt bedre veiledning til klager i denne saken.

Endelig skal det påpekes at nemnda ser en tendens til å påklage Googles avslag på anmodning om å få slettet søketreff på internett, såkalt avindeksering. Nemnda avgjorde én slik sak i 2017, nemlig PVN-2016-10 Google II. I tillegg var det innkommet to andre Google-saker i slutten av 2017, PVN-2017-17 og PVN-2017-19, som vil bli ferdigbehandlet i 2018. Problemstillingen i PVN-2016-10 var om Google pliktet å slette søketreff på en domfelt person (A) slik de var pålagt av Datatilsynet. Når det gjelder behandlingsgrunnlaget drøftet nemnda skillet mellom ikke-sensitive og sensitive personopplysninger ved valg av behandlingsgrunnlag. Personopplysningene var sensitive, og behandlingsgrunnlaget måtte derfor søkes i lovens § 9, i motsetning til Datatilsynet, som hadde avgjort saken med grunnlag i personopplysningsloven § 8 bokstav f. I interesseavveiningen la nemnda til grunn de kriteriene som ble utformet av EU-domstolen i sak C-131/12 Gonzales. I interesseavveiningen mellom ytringsfrihet og personvern kom nemnda, i likhet med Datatilsynet, til at Google ikke hadde behandlingsgrunnlag. Google måtte således slette/avindeksere søketreffet.

3 Medlemmer

Personvernemnda har syv medlemmer som blir oppnevnt for fire år med adgang til gjenoppnevning for ytterligere fire år. Personvernemndas leder og

nestleder oppnevnes av Stortinget, mens de øvrige medlemmer oppnevnes av Kongen.

Personvernemnda besto i 2017 av følgende personer:

Mari Bø Haugstad, leder (fra 1. august 2017)

Bjørnar Borvik, nestleder

Line M Coll

Ellen Ø Blinkenberg

Gisle Hannemyr

Hans Marius Graasvold

Hans Marius Tessem

Alle medlemmer har personlige vararepresentanter:

Mats Wilhelm Ruland (vara for leder)

(fungerende leder fra 1. januar til 1. august 2017)

Ellen Eikeseth Mjøs (vara for nestleder)

Audhild Gregoriusdotter Rotevatn

Heidi Talsethagen

Torgeir Waterhouse

Maryke Silalahi Nuth

Petter Bae Brandtzæg

4 Andre organisatoriske forhold

Sekretariatet til Personvernemnda består av advokat Tonje Røste Gulliksen, som er ansatt som seniorrådgiver i KMD. Sekretæren leier et kontor i Sandefjord der hun bor, men reiser jevnlig til Oslo i forbindelse med nemndas arbeid og møter. Personvernemnda avholder sine møter i Oslo. Gulliksen sa opp sin stilling før jul 2017, etter 12 år i stillingen, og stillingen må således besettes i løpet av første kvartal 2018.

Personvernemnda har egen hjemmeside, www.personvernemnda.no, hvor man finner informasjon om nemndas medlemmer og hvor alle vedtak er publisert i sin helhet. Hjemmesiden har lenke fra Datatilsynets hjemmeside, og lenker til personvernrelatert materiale tilgjengelig på Internettet. Personvernemndas vedtak publiseres også i en egen database hos Lovdata hvor det er lenket til det øvrige materialet.

5 Møter og konferanser 2017

Personvernemnda har i 2017 hatt i alt 10 møter. Møtene ble i hovedsak nyttet til å behandle klage-

saker, men også administrative forhold er blitt behandlet.

I tillegg til nemndsmøter har det vært møter med sekretariatet, leder, nestleder og vara for leder.

Nemnda deltok ikke på konferanser i 2017, men både sekretær og leder deltok på ulike personvernkurs.

6 Saksbehandlingstid – restanser

Personvernemnda har i 2017 arbeidet for å redusere saksbehandlingstiden, samtidig som hensynet til god kvalitet på vedtakene ivaretas. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var i 2017 ca. tre måneder, hvilket representerer en klar reduksjon sammenlignet med tidligere år, se tabell i pkt 8 nedenfor. De mest komplekse sakene, blant andre PVN-2016-10 Google II, har nemnda arbeidet med i en rekke nemndsmøter i 2016 og 2017. Også sakene PVN-2016-15, PVN-2017-06 og PVN-2017-13 ble behandlet over flere nemndsmøter.

Personvernemnda hadde fem uferdige saker ved årets slutt.

7 Hvilke parter klager til nemnda

Personvernemnda behandler klager fra privatpersoner, bedrifter, statlige, kommunale og fylkeskommunale organer.

Av de 19 sakene nemnda avgjorde i 2017 var det syv klager fra bedrift, syv klager fra privatpersoner, to klager fra helseforetak og tre klager fra øvrige kommunale eller statlige organer.

8 Klagesaksbehandling – statistikk

Personvernemnda mottok i 2017 totalt 19 klagesaker. Av disse var 14 ferdigbehandlet ved utgangen av året. I tillegg avgjorde nemnda fire saker og en omgjøringssak fra 2016. Klagebehandlingen medførte endring eller opphevelse av Datatilsynets vedtak i 7 av de totalt 19 sakene.

Tabellen nedenfor viser saksavviklingen de fem siste årene.

	2013	2014	2015	2016	2017
Innkomne saker	28	25	17	18	19
Avgjorte saker	12	30	16	27	19
DTs vedtak opprettholdt	8	18	6	16	11
DTs vedtak endret eller opphevet	4	12	11	10	7
Endring i %	33 %	40 %	69 %	40 %	37 %
Saksbehandlingstid i gj.snitt (mndr)	5,8	7,1	8,2	6,5	3,2

Oversikt over vedtakene, samt vedtakene i sin helhet, er publisert på Personvernemndas hjemmeside. I tillegg er vedtakene publisert i egen database hos Lovdata.

Saksmengden har vært normal. Flere av sakene har vært prinsipielle, jf. punkt 2 over om tendenser. Også i 2017 har omfangsrrike saker medført ekstraarbeid for medlemmene.

9 Fullstendig oversikt over saker som ble behandlet i 2017

Følgende saker ble ferdigbehandlet i 2017:

PVN-2016-10

Google II – sletting av søketreff

Saken gjaldt Googles indeksering av opplysninger offentliggjort på nordisk.nu om en person som er domfelt for seksuelle overgrep mot barn. Problemstillingen var om Google pliktet å slette søketreff på en domfelt person (A) slik de var pålagt av Datatilsynet. I og med at det dreide seg om sensitive personopplysninger mente nemnda at behandlingsgrunnlaget måtte søkes i lovens § 9, jf. § 11 første ledd bokstav a. Koblingen mellom vilkårene i §§ 8 og 9 medfører at det også i § 9 i gitte situasjoner må gjøres en interesseavveining. I interesseavveiningen la nemnda til grunn de kriteriene som ble utformet av EU-domstolen i sak C-131/12 (Google/González). I interesseavveiningen mellom ytringsfrihet og personvern kom nemnda til at Google ikke har behandlingsgrunnlag i personopplysningsloven § 9. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2016-15 omgjøring

Tromsø kommune II. Begjæring om omgjøring

Saken gjaldt opprinnelig begjæring om innsyn i underlagsmaterialet for en rapport utarbeidet av

eksterne sakkyndige etter påstander om mobbing og trakassering på en arbeidsplass i kommunen. Nemndas flertall kom i sitt vedtak 30. desember 2016 til at klager hadde innsynsrett. Etter at Tromsø kommune begjærte omgjøring av vedtaket, kom nemnda i vedtak fattet 21. april 2017 til at det ikke forelå innsynsrett og omgjorde sitt vedtak, jf. forvaltningsloven § 35. Nemnda fant at flertallet bak vedtaket av 30. desember 2016 hadde overskredet sin kompetanse. Nemnda fant at flertallet gikk for langt i å bruke forvaltningsloven § 18 flg. som direkte anvendelig i saken, i motsetning til et moment ved tolkingen av personopplysningsloven. Nemnda konkluderte med at vedtaket var ugyldig og at A ikke med hjemmel i personopplysningsloven hadde rett til innsyn i samtalereferat og underlagsmateriale. Nemnda fattet nytt vedtak der A ikke ble gitt rett til innsyn. Nemnda bemerket at Tromsø kommune burde gitt A bedre veiledning i denne saken.

PVN-2016-16

Gastronet

Gastronet er et nasjonalt kvalitetsregister over koloskopi- og ERCP-data fra et stort antall sykehus/helseforetak. De har hatt konsesjon fra Datatilsynet siden august 2005 og konsesjonen har etter dette tidspunktet vært utvidet flere ganger. Gastronet klaget over enkelte av vilkårene Datatilsynet stilte i sitt siste vedtak vedrørende endring av konsesjonen. Klagen gjaldt 1) at Datatilsynet ga en tidsavgrenset konsesjon, 2) at Datatilsynet stilte krav om informasjon til de registrerte i etterkant av undersøkelser, samt 3) Datatilsynets vurdering av hvilke personvernulemper som foreligger for de registrerte. Nemnda vurderte tidsbegrensningen av konsesjonen og fant at en tidsbegrenset konsesjon var hensiktsmessig i denne saken, idet det ga Datatilsynet en viktig mulighet for kontroll med registerets premisser og at konsesjonsvilkårene ble etterlevd. Nemnda vurderte deretter vilkåret

om informasjon til de registrerte i etterkant av undersøkelsen. Personvernemnda la til grunn at pasienter som har samtykket, eller som har mottatt pasientsvarskjema med informasjonsskriv om reservasjonsretten uten å reservere seg, ikke omfattes av den etterfølgende informasjonsplikten som følger av konsesjonsvilkåret. I likhet med Datatilsynet mente nemnda at pasientene i ERCP-delen måtte få tilsendt informasjon om reservasjonsretten etter undersøkelsen. Nemnda fant det ikke påkrevet at informasjonen ble gjentatt innen en viss periode etter at undersøkelsene har funnet sted. Dette innebar en delvis omgjøring av Datatilsynets vedtak. Nemnda var enig med Datatilsynet i deres vurdering av personvernulempene.

PVN-2016-17

AA-registeret

Saken gjaldt en begjæring om retting av opplysninger i AA-registeret. Nemnda kom til samme resultat som Datatilsynet. Bakgrunnen for kravet var en tvist med klagers tidligere arbeidsgiver. Tvisten ble behandlet i tingretten. Tingretten beskrev i sin sakskostnadsavgjørelse at saken var anlagt «uten grunn». Selv om nemnda står fritt i sin bevisvurdering, påpekte nemnda at terskelen for å fravike et faktum som retten har funnet bevist må legges relativt høyt. Nemnda kunne ikke se at det hadde kommet frem andre eller nye opplysninger som tilsa en annen bevisvurdering. As krav om retting kunne derfor ikke føre frem. Nemnda kunne heller ikke se at det var grunnlag for As krav etter personopplysningsloven §§ 16 og 18.

PVN-2016-18

NAV

Nemnda antok at As anførsel om at NAV gir feil informasjon til arbeidsgivere om As utdanning, må oppfattes som at det fremsettes et krav om retting, jf. personopplysningsloven § 27. Det var ubestridt at NAV faktisk hadde registrert As korrekte faglige kompetanse. NAV hadde imidlertid bestemt at A måtte søke på stillinger som A mente lå utenfor hans primærkompetanse og utdanning. Etter nemndas syn medførte ikke dette at NAV underkjente hans faglige kompetanse. Nemnda fant det ikke dokumentert at NAV behandlet opplysninger som var utilstrekkelige eller irrelevante, jf. personopplysningsloven § 11 bokstav d), eller at NAV brukte uriktige eller ufullstendige personopplysninger som måtte rettes, jf. personopplysningsloven § 11 bokstav e), jf. § 27. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-01

Hereid Hus

Saken gjaldt spørsmål om illeggelse av overtredelsesgebyr for uberettiget innsyn i en ansatts epostkasse, jf. personopplysningsloven § 46. Nemnda kom til samme resultat som Datatilsynet. Nemnda kom til at Hereid Hus hadde brutt personopplysningsforskriften § 9-2. Nemnda mente at virksomhetens innsyn i privat epost innebar et omfattende inngrep i grunnleggende personvernrettigheter. Hereid Hus hadde brutt personopplysningsforskriften § 9-3. Nemnda kunne ikke se at det fremgikk av tingrettens dom at varsel ble gitt i samsvarende med kravene i personopplysningsforskriften. Nemnda mente at usikkerheten i dette tilfellet måtte gå ut over arbeidsgiver. Nemnda gjennomgikk momentene i personopplysningsloven § 46 andre ledd bokstav a til h og konkluderte med at det ikke var grunn til å endre gebyrets størrelse.

PVN-2017-02

Bertram Bil

Saken gjaldt spørsmål om illeggelse av overtredelsesgebyr for kredittvurdering uten saklig grunn, jf. personopplysningsloven § 46 og størrelsen på gebyret. Nemnda kom til samme resultat som Datatilsynet. Nemnda la vekt på at daglig leder og medeier i Bertram Bil AS brukte virksomhetens onlinetilgang til Bisnode for et privat formål. Det forelå ikke et kundeforhold mellom den som ble kredittvurdert og Bertram Bil AS. Nemnda fant at dette var i strid med loven og forskriften da det ikke oppfylder kravet til saklig behov. Nemnda vurderte illeggelsen av gebyret og dets størrelse. Nemnda fant at utmålingen var lagt på linje med Datatilsynets gebyrpraksis i sammenlignbare saker.

PVN-2017-03

Axactor

Nemnda vurderte Datatilsynets illeggelse av overtredelsesgebyr for å ha drevet ulovlig kredittopplysningsvirksomhet. Spørsmålet var om Axactor, som drev med videreformidling og meddelelse av kredittopplysninger, drev kredittopplysningsvirksomhet i lovens og forskriftens forstand, jf. personopplysningsforskriften § 4-2. Nemnda fant at anførselen om at loven ikke omfattet videreformidling, ikke var vurdert grundig nok i Datatilsynets varsel om vedtak og vedtak. Det er fremholdt i juridisk teori og tilsynets tidligere praksis at videreformidling ikke vil være kredittopplysningsvirksomhet i

personopplysningsforskriftens forstand. På denne bakgrunn konkluderte nemnda med at vedtaket led av mangler som medførte at vedtaket måtte oppheves og saken sendes tilbake til tilsynet for ny behandling, jf. forvaltningsloven §§ 17 og 25, jf. forvaltningsloven § 34 siste ledd.

PVN-2017-04

Petroleumsinstituttet

Saken gjaldt klage på Datatilsynets avslag på søknad om utvidet lagringstid for kameraopptak fra bensinstasjoner, jf. personopplysningsforskriften § 8-4 siste ledd. Etter bestemmelsen kan Datatilsynet dersom det foreligger et «særlig behov» for oppbevaring i lengre tid enn syv dager, gjøre unntak, det vil si utvide oppbevaringstiden etter en skjønnsmessig vurdering. Personvernemnda bemerket at kameraovervåkning av bensinpumper ikke kan sies å være spesielt personvern-krenkende. På den annen side synes risikoen for skimming på bensinstasjonene ikke å være særlig høy. Klager har ikke dokumentert store tall og har ikke innhentet verifiserbart tallgrunnlag på antall kunder som har opplevd å få kortene sine misbrukt på bensinstasjoner. En utvidet lagringstid er personverninnngripende og nemnda la vekt på minimumsprinsippet og forholdsmessighetsprinsippet. Etter en skjønnsmessig avveining mellom de ulike hensyn fant nemnda at det ikke forelå et «særlig behov» som tilsa at lagringstiden bør utvides. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-05

Krav om retting av personopplysninger

Saken gjaldt en klagers krav om å få rettet eller fjernet opplysninger om seg selv som han mente var feilaktige, i en forskningsrapport. Problemstillingen var om opplysningene klager ønsker korrigert var omfattet av personopplysningsloven § 7, slik at bestemmelsene om retting av mangelfulle personopplysninger i § 27 ikke kom til anvendelse. Datatilsynet avviste saken, med begrunnelse at det gjaldt en publikasjon som ikke er omfattet av personopplysningsloven, jf. § 7, og at dette er en konflikt om plagiat eller faglig uenighet som ikke egner seg for retting etter personopplysningslovens regler om retting, jf. § 27. Nemnda fant det klart at opplysningene i publikasjon som klager ønsker fjernet var omfattet av personopplysningsloven § 7. Bestemmelsene i § 27 kom derfor ikke til anvendelse. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-06

Kollega.info

Problemstillingen for nemnda var om klager kunne pålegges å fjerne publiserte politianmeldelser og nedsettende kommentarer fra ulike nettsider på grunn av manglende behandlingsgrunnlag eller om publiseringene var omfattet av personopplysningsloven § 7. Personopplysningsloven § 7 regulerer forholdet til ytringsfriheten. Etter denne bestemmelsen gjelder blant annet ikke kravet til behandlingsgrunn i §§ 8 og 9 for behandling av personopplysninger utelukkende for kunstneriske, litterære eller journalistiske formål. Nemnda fant at Datatilsynets vedtak ikke var utformet og begrunnet på en måte som oppfyller forvaltningslovens krav til enkeltvedtak. Etter nemndas syn kunne ikke tilsynet pålegge en person helt generelt å slette «politianmeldelser og nedsettende kommentarer» fra «nettsider» uten at det samtidig konkretiseres hvilke opplysninger som må fjernes og hvorfra de må slettes. Nemnda kom til at vedtaket måtte oppheves og sendes tilbake til Datatilsynet for ny behandling, jf. forvaltningsloven § 34 siste ledd. Nemnda mente videre at Datatilsynet må vurdere på nytt om As publiseringer omfattes av personopplysningsloven § 7, slik at det ikke er krav om behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven § 8 eller § 9. Nemnda mente at Datatilsynet hadde lagt til grunn en for snever forståelse av hva som skulle regnes som «journalistiske formål», jf. personopplysningsloven § 7. Nemnda viste også til en svensk høyesterettsavgjørelse i den såkalte «Ramsbrodommen», NJA 2001 s 409. Nemnda fant at vedtaket led av lovanvendelsesfeil, i tillegg til saksbehandlingfeil knyttet til vedtakets utforming og begrunnelse. Nemnda fant også at Datatilsynets lovtolkning av begrepet «mistenkt» i § 2 nr. 8 bokstav b var uriktig. Klager hadde også bedt om Personvernemndas bistand til å få legejournaler utlevert/overlevert, men nemnda har ikke kompetanse til å overprøve tingrettens beslutning om dette. Datatilsynets vedtak ble opphevet og sendt tilbake for ny vurdering.

PVN-2017-07

Feiring Bruk

Saken gjaldt spørsmål om ileggelse av overtredelsesgebyr for en arbeidsgivers kobling av GPS-logg mot en ansatts timelister. Personvernemnda tok stilling til om Feiring Bruk skulle ilegges overtredelsesgebyr for brudd på grunnkravene til behandling av personopplysninger i lovens § 11

bokstav a, jf. § 8 og § 11 bokstav c, samt eventuelt gebyrets størrelse. Datatilsynet hadde ilagt Feiring Bruk et gebyr på kr 100 000. Tilsynet konkluderte med at klagers sammenstilling av opplysninger fra GPS-loggen med innleverte timelister var uforenlig med det opprinnelige formålet og at behandlingen derfor var ulovlig på grunn av manglende behandlingsgrunnlag, jf. personopplysningsloven § 11 bokstav a), jf. § 8, samt § 11 bokstav c). Nemnda fant at overtredelsen representerte et forholdsvis grovt brudd på personopplysningsloven. Etter en gjennomgang av § 46 bokstavene a-h, fant nemnda at Feiring Bruk burde ilegges overtredelsesgebyr. Utmåling av gebyret på kr 100 000 synes å ligge på linje med Datatilsynets gebyrpraksis i tilsvarende saker, jf. PVN-2015-08 Windsor Door og PVN-2016-06 Vaktmester Andersen. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-08

Personalmappe på skole

Nemnda vurderte Datatilsynets avgjørelse om ikke å pålegge Bergen kommune å slette et dokument om tilrettevisning fra klagers personalmappe. Klager hadde anført personopplysningsloven § 28 første ledd som grunnlag for sitt krav om sletting. Hvor lenge det er nødvendig å oppbevare en tilrettevisning må vurderes konkret i hvert individuelle tilfelle. I denne saken hadde kommunen vurdert behovet for oppbevaring, og konkludert med at det var tilstrekkelig å oppbevare dokumentet ut skoleåret 2016/17. Nemnda har vært varsom med å overprøve arbeidsgivers skjønn i tidligere saker vedrørende sletting av dokumenter i personmapper. Kommunen har definert formålet og behovet for oppbevaringen, og legger, slik nemnda forstår det, stor vekt på behovet for veiledning av A. Nemnda la til grunn at dokumentet vil bli slettet i samsvar med det arbeidsgiver har skissert. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-09

Behandling av personopplysninger hos Lotteri- og stiftelsestilsynet – Datatilsynets avvisning av sak

Tre privatpersoner klaget på at Lotteri- og stiftelsestilsynet utleverte personopplysninger i strid med loven og de vilkårene som var stilt i vedtaket om tilgang til Aa-registeret og Folkeregisteret, i forbindelse med at Lotteri- og stiftelsestilsynet gjennomførte tilsyn hos en stiftelse og utarbeidet

en tilsynsrapport. Datatilsynet «avviste» saken under henvisning til prioriteringshensyn. Nemnda påpekte at det faller innenfor Datatilsynets plikter etter loven å ta stilling til om den aktuelle behandlingen av personopplysninger er lovlig eller ikke, og at det derfor er misvisende å kalle dette avvisning. Nemnda mente at Datatilsynet hadde foretatt en realitetsvurdering av klagen og kommet til at behandlingen var lovlig. Nemnda la til grunn at Datatilsynet, som tilsynsmyndighet etter personopplysningsloven, har anledning til å foreta en viss prioritering av saker i form av at ikke alle henvendelser behandles like grundig. Dette forutsetter at Datatilsynet har oppfylt sin utrednings- og informasjonsplikt slik at saken er tilstrekkelig opplyst jf. forvaltningsloven § 17, samt at tilsynets skjønnsutøvelse fremstår forsvarlig og ikke medfører en vilkårlig forskjellsbehandling. Nemnda fant, under noe tvil, at Datatilsynets behandling av denne saken var tilstrekkelig og forsvarlig. Klagen ble ikke tatt til følge.

PVN-2017-10

Kameraovervåking Brumunddal

Saken gjaldt klage på Datatilsynets pålegg om at Innlandet politidistrikt måtte avslutte kameraovervåkingen i Brumunddal sentrum fordi behandlingen manglet hjemmel i personopplysningsloven § 8 f) jf. § 37. Nemnda kom etter en interesseavveining til at politiets berettigede interesse i å benytte kameraovervåking i dette tilfellet oversteg hensynet til de registrertes personvern. Det tas utgangspunkt i kriminalitetsbildet i Brumunddal noen år tilbake, nedgangen i straffesaker etter at overvåkingen ble iverksatt, politiets opplysninger om antall straffesaker som er oppklart som følge av opptakene, samt den utrygghetsfølelsen befolkningen hadde. Disse interessene ble veid opp mot ulempene ved overvåking av det offentlige rom. Nemnda la vekt på at det var forsøkt andre, mindre personvern-inngripende tiltak først, samt at personvern-inngrepet var avdempet noe ved begrenset lagringstid, begrensninger i hvem som hadde tilgang til opptakene og ved at det ikke dreide seg om en kontinuerlig overvåking i den forstand at noen kontinuerlig fulgte opptakene i sanntid. Nemnda viste til PVN-2005-12 (Sporveibussene) og PVN-2005-13 (NSB). Uttalelser om betydningen og vektingen av politifaglige vurderinger som Datatilsynet og nemnda bør være forsiktige med å overprøve. Klagen ble tatt til følge.

PVN-2017-11*Begjæring om innsyn hos det danske advokatfirmaet Njord Law Firm*

Problemstillingen var om personopplysningslovens bestemmelser om innsyn kom til anvendelse, jf. personopplysningsloven § 18 første ledd. Klager hadde anført at personopplysningsloven kommer til anvendelse uavhengig av hvem som er behandlingsansvarlig og uavhengig av hvor den behandlingsansvarlige er etablert, jf. åndsverkloven § 56b siste ledd. Personvernemnda var enig med Datatilsynet i at åndsverklovens bestemmelser §§ 56a og b ikke kan forstås slik at de utvider personopplysningslovens geografiske anvendelsesområde. For å ta stilling til om personopplysningsloven kommer til anvendelse må man derfor først ta stilling til hvem som er behandlingsansvarlig. Personvernemnda fant ikke saken tilstrekkelig utredet til at det var mulig å treffe noen avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 17. Det var ikke grunnlag for å ta stilling til hvem som var behandlingsansvarlig før sakens faktum var bedre redegjort for, og før Njord Law Firm, som det er krevet innsyn hos, var varslet om saken og gitt anledning til å uttale seg, jf. fvl § 16. Vedtaket ble derfor opphevet og sendt tilbake til Datatilsynet.

PVN-2017-12*Fredensborg – kredittvurdering av leietakere*

Saken gjaldt profesjonelle utleieres adgang til å kredittvurdere en potensiell leietaker før leieavtale inngås i situasjoner hvor leietakeren stiller depositum som sikkerhet for leieavtalen. Nemnda vurderte først behandlingsgrunnlaget for å innhente kredittopplysninger, og kom til at rett behandlingsgrunnlag i saken er personopplysningsloven § 8 bokstav a. Deretter tolket nemnda kravet til «saklig behov» i personopplysningsforskriften § 4-3 første ledd. Nemnda kom til at klager hadde saklig behov for å innhente kredittopplysninger om potensielle leietakere. Avgjørelsen innebærer en endring av praksis, særlig PVN-2006-03 KLP og PVN-2008-01 Utleiemegleren. Nemnda fant at det foreligger et betydelig økonomisk risikoelement ved utleie av bolig og at det er sannsynlig at en kredittvurdering av potensielle leietakere bidrar til å redusere utleiers økonomiske risiko. Nemnda fant ikke grunn til å opprettholde skillet mellom profesjonelle og private utleiere og fant heller ikke grunn til å vurdere situasjonen, i relasjon til kriteriet «saklig grunn», annerledes der leietaker innbetaler depositum som sikkerhet for leien enn den situasjonen der leietaker stiller leiegaranti fra en garantist. Nemnda utta-

ler at kriteriet «saklig grunn» i personopplysningsforskriften § 4-3 ikke åpner for en bred interesseavveining hvor boligpolitiske hensyn skal vurderes opp mot utleiers behov for å kredittvurdere en potensiell leietaker for å redusere sin økonomiske risiko. Klagen ble tatt til følge.

PVN-2017-13*NORCCAP – Helseforskningsloven og helseregisterlovens anvendelsesområder*

Klagen gjaldt hvorvidt det skal stilles vilkår om innhenting av nye samtykker fra de registrerte ved en forlengelse av NORCCAP-prosjektet til 31. desember 2036. Nemnda fant at man først måtte ta stilling til det rettslige grunnlaget for behandling av personopplysninger i NORCCAP-prosjektet. Det er tre alternative regelverk som kan regulere behandling av helseopplysninger i NORCCAP-prosjektet: helseforskningsloven, kreftregisterforskriften (helseregisterloven § 8 jf. kreftregisterforskriften § 1-9, jf. § 1-2 tredje ledd) eller konsesjon gitt av Datatilsynet (helseregisterloven § 5, jf. personopplysningsloven § 33). Nemnda kom til at NORCCAP er regulert av helseforskningsloven etter en gjennomgang av det saklige virkeområdet i helseregisterloven og helseforskningsloven og forarbeidenes uttalelser. Nemnda la vekt på at forskningsprosjektet faller inn under ordlyden i helseforskningsloven, at det dreier seg om et tidsbegrenset forskningsprosjekt i motsetning til et permanent helseregister og at NORCCAP er mer enn et typisk helseregister, idet det også omfatter opplysninger om en kontrollgruppe som blir sammenlignet med intervensjonsgruppen ved koblinger mot Kreftregisteret og Dødsårsaksregisteret. Datatilsynet har ikke kompetanse til å treffe vedtak om utvidet konsesjon, eller stille vilkår i den forbindelse, idet denne kompetansen i henhold til helseforskningsloven er lagt til REK. Datatilsynets vedtak ble opphevet.

PVN-2017-15*Innsyn i personopplysninger hos barneverntjenesten*

Saken gjaldt klage over avslag på innsyn etter personopplysningsloven i opplysninger registrert i saksdokumenter hos barneverntjenesten. Nemnda påpeker at det er misvisende å kalle vedtaket avvisning, jf. nemndas tilsvarende vurdering i PVN- 2017-09. Datatilsynet har foretatt en materiell vurdering av fosterforeldrenes rett til innsyn i registrerte opplysninger om dem selv, jf. personopplysningsloven § 18, og kommet til at det innsynet fosterforeldrene er gitt med hjem-

mel i forvaltningsloven er mer vidtrekkende enn hva personopplysningsloven i dette tilfellet ville gi dem. Nemnda påpeker at personopplysningsloven ikke gir hjemmel for å kreve innsyn i saksdokumenter. Etter personopplysningsloven kan man bare få informasjon om hvilke opplysninger som er registrert om en selv, og det er ikke det samme som at man får innsyn i selve dokumentet. Personvernemnda var enig med Datatilsynet i at personopplysningsloven ikke ga rett til ytterligere innsyn. Klagen ble ikke tatt til følge.

10 Regnskap og budsjett for 2017

Personvernemnda hadde i 2017 en budsjett-ramme på kr 2 080 000, og fremkommer under kapittel 546 Personvernemnda for 2017.

Totalt forbruk: kr 1 917 510.

Personvernemnda disponerte sin bevilgning til arbeidsgodtgjørelse og reisegodtgjørelse til

nemndas medlemmer, lønn til sekretariat, innkjøp av litteratur, tjenester, deltakelse på kurs, leie av møtelokaler og leie av kontorlokaler.

11 Avslutning

Personvernemnda er av den oppfatning at nemnda gjennom sin virksomhet fungerer etter sin hensikt og bidrar til rettsavklaringer og til å høyne kunnskapsnivået på personvernområdet.

Oslo, 10. februar 2018

For Personvernemnda
Mari Bø Haugstad
Leder

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Omslagsfoto: Colourbox

Trykk: 07 Media AS – 06/2018

